

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Statsbudsjettet
medregnet folketrygden

Innhold

1	Hovedtrekk i finanspolitikken ..	7	3.16	Finansdepartementet	53
1.1	Den økonomiske politikken	7	3.17	Forsvarsdepartementet	54
1.2	Budsjettpolitikken	7	3.18	Olje- og energidepartementet	55
1.2.1	Hovedelementene i budsjett- politikken	7	3.19	Ymse utgifter og inntekter	55
1.2.2	Bruken av petroleumsinntekter i budsjettpolitikken	8	4	Statsbankene	57
1.2.3	Veksten i statsbudsjettets utgifter .	10	5	Oversikt over budsjettets utgifter og inntekter	
1.2.4	Lånetransaksjoner og finansieringsbehov	10		fordelt etter art	59
1.2.5	Skatter og avgifter	11	5.1	Innledning	59
1.2.6	Kommuneøkonomien	12	5.2	Oversikt over budsjettets utgifter ..	59
1.3	Forslag til vedtak	13	5.2.1	Oversikt over budsjettets samlede utgifter	59
1.4	Sammendrag av statsbudsjettet	13	5.2.2	Driftsutgifter (postene 1-29)	60
2	Hovedprioriteringer i budsjettet	19	5.2.3	Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49)	61
2.1	Oversikt	19	5.2.4	Overføringer til andre (postene 50-89)	62
2.2	Omtale av enkelte satsingsområder	19	5.2.5	Utlån, statsgjeld m.v. (postene 90-99)	63
2.2.1	Flere barnehageplasser og lavere foreldrebetaling	19	5.3	Oversikt over statsbudsjettets inntekter	63
2.2.2	Økt satsing på sykehus og opp- trappingsplanen for psykisk helse .	21	5.3.1	Oversikt over statsbudsjettets samlede inntekter	63
2.2.3	Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2004	21	5.3.2	Statsbudsjettets driftsinntekter (postene 1-29)	64
2.2.4	Utdanning og forskning	22	5.3.3	Inntekter i samband med nybygg og anlegg (postene 30-49)	65
2.2.5	Økt satsing på kollektivtransport .	23	5.3.4	Overføringer fra andre (postene 50-89)	66
2.2.6	Internasjonal bistand	24	5.3.5	Tilbakebetalinger m.v. (postene 90-99)	68
3	Oversikt over utgifter under de ulike departementer	26	5.4	Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter	68
3.1	Innledning	26	5.4.1	Oversikt over petroleumsvirk- somhetens utgifter og inntekter	68
3.2	Utenriksdepartementet	26	5.4.2	Statens petroleumsfond	70
3.3	Utdannings- og forsknings- departementet	28	5.5	Oppsummering. Saldering av statsbudsjettet og finansierings- behov	71
3.4	Kultur- og kirke departementet	30	6	Folketrygdens utgifter	72
3.5	Justis- og politidepartementet	31	6.1	Folketrygdens utgifter	72
3.6	Kommunal- og regional- departementet	33	6.2	Folketrygdens finansierings- behov	77
3.7	Sosialdepartementet	35	7	Bestillingsfullmakt, tilsagns- fullmakt og garantifullmakt	78
3.8	Helse departementet	38			
3.9	Barne- og familiedepartementet	40			
3.10	Nærings- og handelsdeparte- mentet	42			
3.11	Fiskeridepartementet	44			
3.12	Landbruksdepartementet	45			
3.13	Samferdselsdepartementet	46			
3.14	Miljøvern departementet	48			
3.15	Arbeids- og administrasjons- departementet	50			

7.1	Bestillings- og tilsagnsfullmakter ..	78	11.2.5	Utvalgets gjennomgang av elementer som inngår i et resultatbudsjett/regnskap ført etter periodiseringsprinsippet	102
7.2	Statlige garantier	81	11.2.6	Utvalgets gjennomgang av balanseoppstillingen	104
8	Gjennomføringen av inneværende års budsjett	82	11.2.7	Utvalgets gjennomgang av kontantstrømoppstillingen	105
8.1	Anslag på regnskap 2003	82	11.2.8	Utvalgets samlede vurdering og tilråding til valg av føringsprinsipp	106
8.1.1	Statsbudsjettets utgifter	82	11.2.9	Utvalgets forslag til strategi for gjennomføring av periodiseringsprinsippet	108
8.1.2	Statsbudsjettets inntekter	83	11.2.10	Høringsuttalelser	108
8.1.3	Folketrygdens utgifter og inntekter. Finansieringsbehov	83	11.2.11	Finansdepartementets vurderinger	109
8.1.4	Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter	84	11.3	Flerårig budsjettering	112
8.1.5	Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov	85	11.3.1	Ettårsprinsippet - utgangspunkt og modifikasjoner	112
8.2	Statsregnskapet medregnet folketrygden for 1. halvår 2003	86	11.3.2	Oversikt over hva flerårig budsjettering kan innebære	112
8.2.1	Statsbudsjettets utgifter	86	11.3.3	Langtidsbudsjettering i Norge i perioden 1970–1985	113
8.2.2	Statsbudsjettets inntekter	86	11.3.4	Andre land	113
8.2.3	Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter	87	11.3.5	Utvalgets vurdering av ulike modeller for flerårig budsjettering	114
8.2.4	Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov	87	11.3.6	Utvalgets samlede vurdering av spørsmålet om flerårige budsjetter og økt fleksibilitet mellom budsjettår	119
9	Utviklingstrekk på statsbudsjettets utgiftsside, 1994-2003	88	11.3.7	Høringsuttalelser	121
10	Statlig økonomistyring m.v.	95	11.3.8	Finansdepartementets vurderinger	121
10.1	Tiltak for å styrke økonomistyringen i staten	95			
10.2	Administrativ omlegging av arbeidsgiveravgiften for statlige virksomheter	97			
10.3	Nøytral merverdiavgift for statsforvaltningen	97			
11	Oppfølging av Statsbudsjettutvalgets utredning	99			
11.1	Innledning	99			
11.2	Vurdering av føringsprinsipper for budsjett og regnskap i staten ...	100			
11.2.1	Gjeldende føringsprinsipper i staten	100			
11.2.2	Kort om periodiseringsprinsippet .	101			
11.2.3	Føringsprinsipper for statsregnskapet og statsbudsjettet i et internasjonalt perspektiv	101			
11.2.4	Utvalgets utgangspunkt for anvendelse av periodiseringsprinsippet i statlig forvaltning	101			
				Forslag til vedtak om statsbudsjettet medregnet folketrygden for budsjetterminen 1. januar til 31. desember 2004	127
				Det kongelige hus	130
				Regjering	130
				Stortinget og underliggende institusjoner	130
				Høyesterett.....	130
				Utenriksdepartementet.....	131
				Utdannings- og forskningsdepartementet	134
				Kultur- og kirkedepartementet	137
				Justis- og politidepartementet	139
				Kommunal- og regionaldepartementet	142
				Sosialdepartementet.....	144
				Helsedepartementet.....	145
				Barne- og familiedepartementet.....	148
				Nærings- og handelsdepartementet	150

Fiskeridepartementet.....	152	Avskrivninger, avsetninger til investeringsfond og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.....	180
Landbruksdepartementet	153	Skatter og avgifter	180
Samferdselsdepartementet.....	155	Renter og utbytte.....	182
Miljøverndepartementet	157	Folketrygden.....	183
Arbeids- og administrasjonsdepartementet.....	159	Statens petroleumsfond	183
Finansdepartementet	162	Statslånemidler	183
Forsvarsdepartementet.....	163		
Olje- og energidepartementet.....	164	Vedlegg	
Ymse utgifter.....	165	1 Statsbudsjettet medregnet folketrygden ..	216
Statsbankene	165	2 Bevilgningsregnskapet.....	228
Petroleumsvirksomheten	166	3 Antall arbeidstakere/årsverk i staten per 1. mars 2003	234
Statens forretningsdrift	166		
Folketrygden.....	167		
Statens petroleumsfond	169		
Inntekter under departementene.....	170		
Inntekter fra petroleumsvirksomheten	180		

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Statsbudsjettets og Statens petroleumsfonds inntekter og utgifter utenom lånetransaksjoner	10	Tabell 5.13	Utgifter til petroleumsvirksomheten	68
Tabell 1.2	Statsbudsjettets lånetransaksjoner og finansieringsbehov	11	Tabell 5.14	Inntekter fra petroleumsvirksomheten	69
Tabell 1.3	Artsgruppering av statsbudsjettet for 2004	14	Tabell 5.15	Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten	70
Tabell 4.1	Lånerammer for statsbankene i 2002, 2003 og 2004	57	Tabell 5.16	Statens petroleumsfond. Inntekter og utgifter 2003-2004 ..	70
Tabell 5.1	Statsbudsjettets utgifter	60	Tabell 5.17	Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov	71
Tabell 5.2	Driftsutgifter (postene 1-29)	60	Tabell 6.1	Folketrygdens utgifter	72
Tabell 5.3	Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49)	61	Tabell 6.2	Utviklingen i sentrale ordninger i folketrygden	76
Tabell 5.4	Overføringer til andre (postene 50-89)	62	Tabell 7.1	Oversikt over bestillingsfullmakter og tilsagnsfullmakter	78
Tabell 5.5	Utlån, statsgjeld m.v. (postene 90-99)	63	Tabell 8.1	Utgifter - totaloversikt	82
Tabell 5.6	Statsbudsjettets inntekter	64	Tabell 8.2	Statsbudsjettets inntekter	83
Tabell 5.7	Driftsinntekter (postene 1-29) ...	64	Tabell 8.3	Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten	84
Tabell 5.8	Renter, avskrivninger og avsetninger til investeringsformål i 2004 for statens forretningsdrift .	65	Tabell 8.4	Statens petroleumsfond. Inntekter og utgifter 2003	85
Tabell 5.9	Inntekter i samband med nybygg og anlegg (postene 30-49)	65	Tabell 8.5	Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov	85
Tabell 5.10	Overføringer fra andre (postene 50-89)	66	Tabell 8.6	Statsbudsjettets utgifter	86
Tabell 5.11	Utbytte fra statlig eide selskaper	67	Tabell 8.7	Statsbudsjettets inntekter	86
Tabell 5.12	Tilbakebetalinger m.v. (postene 90-99)	68	Tabell 8.8	Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten	87
			Tabell 8.9	Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov	87

Tabell 9.1	Bevilgninger over statsbudsjettet fordelt på politikkområder i faste 2003-priser (1994, 1998, 2003) og gjennomsnittlig årlig realvekst 1994-2003 i prosent	89
------------	--	----

Vedleggstabeller

Tabell 1.1	Hovedtallene i statsbudsjettet for perioden 1998-2004	216
Tabell 1.2	Samlede utgifter etter departement 1998-2004	217
Tabell 1.3	Driftsutgifter (postene 1-29) etter departement 1998-2004	218
Tabell 1.4	Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49) etter departement 1998-2004	219
Tabell 1.5	Overføringer til andre (postene 50-89) etter departement 1998-2004	220
Tabell 1.6	Utlån, gjeldsavdrag m.v. (postene 90-99) etter departement 1997-2003	221
Tabell 1.7	Skatter og avgifter i perioden 1998-2004	222

Tabell 1.8	Samlede inntekter i perioden 1998-2004	223
Tabell 1.9	Saldert budsjett 2003, utgifter fordelt etter departement og grupper av postnummer	224
Tabell 1.10	Forslag for 2004, utgifter fordelt etter departement og de forskjellige grupper av postnummer	225
Tabell 1.11	Statsbankenes innvilgninger 1998-2002, saldert budsjett 2003 og forslag til rammer for 2004	226
Tabell 2.1	Utgifter i bevilgingsregnskapet pr. 1. halvår 2003	228
Tabell 2.2	Bevilgingsregnskapet for 1. halvår 2002 og 2003	230
Tabell 2.3	Statens utgifter pr 30. juni 2002 og 2003 fordelt etter programområde	233
Tabell 3.1	Tilsatte etter kjønn, tjenesteforhold og etat/institusjon per 1. mars 2003	236
Tabell 3.2	Tilsatte etter tjenesteforhold, kjønn, fylke og kommune per 1. mars 2003. Heltid og deltidsansatte	244

Figuroversikt

Figur 9.1	Reell, underliggende utgiftsvekst på statsbudsjettet og BNP-vekst for Fastlands-Norge. Regnskap 1994-2002. Anslag på regnskap 2003	88
Figur 9.2	Årlig realvekst fordelt på politikkområder i perioden 1994-2003	91
Figur 9.3	Statsbudsjettets utgifter i 2003	92

Oversikt over bokser

Boks 5.1	Statsbudsjettets inndeling	59	Boks 9.1	Datagrunnlaget for beregningene .	90
----------	----------------------------------	----	----------	-----------------------------------	----

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

Den kongelige proposisjon om statsbudsjettet medregnet folketrygden for budsjetterminen 1. januar - 31. desember 2004

*Tilråding fra Finansdepartementet av 3. oktober 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Hovedtrekk i finanspolitikken

1.1 Den økonomiske politikken

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene.

På lang sikt er det vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden i Norge. Den økonomiske politikken må derfor legge avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor.

Regjeringen vil følge retningslinjene for en forsvarelig, gradvis innfasing av oljeinntektene i økonomien som det var bred enighet om ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 29 (2000-2001). Den økonomiske politikken må samtidig bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene innebærer at pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. På den måten har pengepolitikken fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Regjeringen har forbedret rammevilkårene for næringsvirksomhet og vil fortsette arbeidet med å

redusere skatter og avgifter og iverksette andre tiltak som kan øke vekstevnen i økonomien. Et hovedmål for den økonomiske politikken er å opprettholde en sterk konkurranseutsatt sektor.

Regjeringen legger vekt på å videreføre det inntektspolitiske samarbeidet. Moderate inntektsoppgjør er nødvendig for å sikre lav arbeidsledighet og for at ikke arbeidsvilkårene for konkurranseutsatt sektor skal bli sterkt svekket ved at kostnadsveksten i Norge kommer ut av kurs i forhold til utviklingen hos våre handelspartnere.

1.2 Budsjettpolitikken

1.2.1 Hovedelementene i budsjettpolitikken

Hovedformålet med budsjettpolitikken er å styre bruken av fellesskapets midler til offentlig forbruk, investeringer og overføringer slik at vi over tid oppnår mest mulig velferd. Utformingen av budsjettpolitikken er basert på retningslinjene for den økonomiske politikken som et flertall i Stortinget sluttet seg til våren 2001 (Handlingsregelen):

- Petroleumsinntektene fases gradvis inn i økonomien, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Petroleumsfondet.
- Det legges vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre høy kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.

Retningslinjene tar utgangspunkt i at budsjettpolitikken må være opprettholdbar over tid. Samtidig skal budsjettpolitikken bidra til en stabil økonomisk utvikling. I denne sammenheng er det viktig å unngå at store svingninger i avkastningen i Petroleumsfondet fra år til år forplanter seg til fastlandsøkonomien gjennom store svingninger i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet. I perioder med høy og økende ledighet åpner retningslinjene for at handlefriheten i budsjettpolitikken som oljeinntektene gir, kan utnyttes til å stimulere produksjon og sysselsetting. Motsatt kan det være behov for å stramme til i finanspolitikken i perioder med høy kapasitetsutnyttelse og presstendenser i økonomien.

Olje og gass er ikke-fornybare ressurser. Dagens høye innbetalinger fra petroleumsvirksomheten kan derfor ikke betraktes som inntekter i vanlig forstand, men representerer for en vesentlig del en omplassering av olje- og gassressursene. Petroleumsinntektene har sitt motstykke i en reduksjon i statens petroleumsformue. Skal vi ha glede av olje- og gassinntektene på varig basis, må bruken av inntektene derfor frikoples fra de løpende innbetalingene til staten. Retningslinjene for budsjettpolitikken ivaretar dette hensynet. Netto kontantstrømmen fra oljevirksomheten overføres i sin helhet til Statens petroleumsfond, mens det over tid bare er realavkastningen av fondet som skal brukes. På denne måten unngår en å tære på formuen. Dette er også helt nødvendig for å kunne møte den framtidige økningen i pensjonsutgiftene og andre aldersrelaterte utgifter knyttet til helse og omsorg.

Regjeringen vil innrette budsjettpolitikken slik at den styrker grunnlaget for et vekstkraftig næringsliv og gjør offentlig virksomhet mer effektiv. En gradvis reduksjon i skatte- og avgiftsnivået kan bidra til å øke arbeidsstyrken og bedre utnyttelsen av våre samlede ressurser. I tillegg er det viktig å prioritere tiltak for å forbedre infrastrukturen, styrke kunnskapsgrunnlaget og fremme teknologiutvikling. Moderniseringsarbeidet i offentlig forvaltning har som siktemål at produktiviteten øker, kvaliteten og brukervennligheten bedres og ressursene kanaliseres til de områdene der behovene er størst. Strukturelle reformer er også nødvendig for å begrense veksten i statsbudsjettets utgifter. Regjeringens målsetting er å holde den

reelle, underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter i stortingsperioden lavere enn veksten i BNP for Fastlands-Norge.

Hovedtrekkene i budsjettoppdraget for 2004 kan oppsummeres i følgende punkter:

- Et strukturelt, oljekorrigert underskudd i 2004 på 50,7 mrd. kroner. Dette er en økning på om lag 9 mrd. kroner fra 2003. Som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge øker det strukturelle underskuddet med 0,6 pst. fra 2003 til 2004. En nærmere analyse viser at budsjettoppdraget for 2004 samlet sett virker om lag nøytralt på den økonomiske aktiviteten.
- En reell, underliggende vekst i statsbudsjettets utgifter på om lag 2 pst. i forhold til anslag på regnskap for 2003. For perioden 2002-2004 under ett, ligger det an til at statsbudsjettets utgifter vil øke med 1,8 pst. som årlig gjennomsnitt.
- En reduksjon i bokførte skatter og avgifter på om lag 2 mrd. kroner i forhold til gjeldende regler for 2003. Av dette er knapt 1,5 mrd. kroner en konsekvens av tidligere vedtak, hovedsakelig i forbindelse med behandlingen av 2003-budsjettet, mens om lag 550 mill. kroner er forslag til nye skattetiltak.

1.2.2 Bruken av petroleumsinntekter i budsjettpolitikken

Det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet

Retningslinjene for budsjettpolitikken innebærer at bruken av petroleumsinntekter, målt ved det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet, over tid skal være lik forventet realavkastning av Statens petroleumsfond. En viktig grunn til å knytte bruken av petroleumsinntektene til utviklingen i det strukturelle budsjettunderskuddet, og ikke til utviklingen i det faktiske, oljekorrigerte underskuddet, er å unngå en budsjettpolitikk som virker destabiliserende på norsk økonomi.

Budsjettpolitikken for 2004 er utformet for å balansere to hovedhensyn.

Bruken av oljeinntekter er kommet opp på et relativt høyt nivå, samtidig som handlingsrommet i budsjettpolitikken framover er redusert. Det er imidlertid ikke opprettholdbart på varig basis å ha et strukturelt, oljekorrigert underskudd som er større enn avkastningen på statens finansformue. På lang sikt vil statens petroleumsformue være omdannet til finansielle fordringer. Når denne omplasseringen er fullført, innebærer handlingsregelen at statsbudsjettet skal være i løpende balanse, inklusive renteinntektene fra statens finansformue. Over tid må derfor størrelsen på det

strukturelle budsjettunderskuddet bringes på linje med forventet realavkastning av Petroleumsfondet.

Samtidig tilsier den aktuelle konjunktursituasjonen at det er behov for en økonomisk politikk som stimulerer produksjon og sysselsetting i fastlandsøkonomien, og spesielt de delene av næringslivet som konkurrerer med utlandet. Betydelige lettelse i pengepolitikken hittil i år har bedret situasjonen for det konkurranseutsatte næringslivet, og lave renter ventes å stimulere innenlandsk etterspørsel både i 2003 og 2004. For å unngå at kronen på nytt styrker seg, bør de viktigste stimulansene til aktiviteten i fastlandsøkonomien fortsatt komme gjennom pengepolitikken. Samtidig er det etter Regjeringens vurdering ikke aktuelt å legge opp til en finanspolitikk som bremser aktiviteten i økonomien, slik at situasjonen på arbeidsmarkedet blir enda vanskeligere.

Denne avveiningen er reflektert i budsjettopp-
legget for 2004 på følgende måte:

- Regjeringen foreslår et budsjett med et strukturelt, oljekorrigert underskudd på 50,7 mrd. kroner. Dette innebærer at det brukes om lag 16 1/2 mrd. kroner mer i 2004 enn det en mekanisk anvendelse av handlingsregelen tilsier. Målt i 2004-priser er merbruken av oljeinntekter den samme som i 2003. En større bruk av petroleumsinntekter neste år enn det som følger av Regjeringens budsjettopplegg, ville innebære at man fjerner seg ytterligere fra den langsiktig opprettholdbare banen for budsjettpolitikken.
- Budsjettopplegget virker om lag nøytralt på økonomien, og er tilpasset den aktuelle konjunktursituasjonen. Det strukturelle, oljekorrigerte underskuddet øker tilsvarende 0,6 prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge fra 2003 til 2004. Når en ser på offentlig forvaltning under ett, og også tar hensyn til sammensetningen av budsjettets inntekts- og utgiftsside, viser en nærmere analyse at budsjettopplegget for 2004 virker om lag nøytralt på den økonomiske aktiviteten.

Budsjettopplegget for 2004 er påvirket av en rekke bindinger som isolert sett bidrar vesentlig til å svekke budsjettet. Dette gjelder bl.a. økte utgifter knyttet til sterk vekst i regelbundne utgifter, særlig under folketrygden. Budsjettet inneholder i tillegg et bortfall av særskilte inntekter (medregnet ekstraordinære premieinnbetalinger til Statens Pensjonskasse) i forhold til det salderte budsjettet for 2003. Videre gjorde Stortinget vedtak i forbin-

delse med blant annet trygdeoppgjøret og revidert nasjonalbudsjett for i år som i betydelig grad bidrar til å redusere handlingsrommet i budsjettet for 2004.

Med nåværende anslag for Petroleumsfondet tilsvarende bruken av petroleumsinntekter i 2004 en forventet avkastning på fondet som nås først mot slutten av dette tiåret. Det er følgelig ikke rom for noen vesentlig økning i bruken av oljeinntekter de nærmeste årene. Det høye nivået på bruken av petroleumsinntekter innebærer at det ved nye, kostnadskrevenne satsinger de nærmeste årene også må gjennomføres tiltak som reduserer statens utgifter på andre områder. En hovedutfordring blir å bremse den sterke, veksten i pensjons- og sykdomsrelaterede utgifter.

Det oljekorrigerte budsjettunderskuddet. Statens petroleumsfond

Statsbudsjettets oljekorrigerte underskudd i 2004 anslås til 67,8 mrd. kroner. Det oljekorrigerte budsjettunderskuddet tilsvarende bruken av petroleumsinntekter og dekkes ved en tilsvarende overføring fra Statens petroleumsfond.

Det oljekorrigerte underskuddet på statsbudsjettet er om lag 17 mrd. kroner større enn det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet. Forskjellen mellom det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet og det oljekorrigerte underskuddet forklares dels av særskilte regnskapsforhold og dels av aktivitetskorreksjoner m.v., jf. nærmere omtale i St. meld. nr. 1 (2003-2004) Nasjonalbudsjettet 2004.

Basert på en forutsetning om en gjennomsnittlig råoljepris i 2004 på 170 kroner per fat, anslås statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten til 143,5 mrd. kroner. Av dette går 67,8 mrd. kroner til å dekke statsbudsjettets oljekorrigerte underskudd. Netto avsetning i Statens petroleumsfond, der overføringen til statsbudsjettet er trukket fra, utgjør dermed 75,7 mrd. kroner. Renter og utbytte på oppspart kapital i Petroleumsfondet anslås til 30,2 mrd. kroner. Det samlede overskuddet på statsbudsjettet og i Statens petroleumsfond, medregnet rente- og utbytteinntekter i fondet, anslås dermed til 105,9 mrd. kroner i 2004.

Når en også tar hensyn til omvurderinger, bl.a. som følge av valutakursjusteringer, kan den samlede kapitalen i Statens petroleumsfond ved utgangen av 2004 anslås til om lag 996 mrd. kroner, mens kapitalen ved utgangen av 2003 nå anslås til om lag 857 mrd. kroner.

Tabell 1.1 Statsbudsjettets og Statens petroleumsfonds inntekter og utgifter utenom lånetransaksjoner

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
1. Statsbudsjettet			
A Statsbudsjettets inntekter i alt	717 043	694 989	696 212
A.1 Inntekter fra petroleumsvirksomhet	188 945	185 933	164 533
A.2 Inntekter utenom petroleumsvirksomhet	528 098	509 056	531 679
B Statsbudsjettets utgifter i alt	579 079	588 067	620 491
B.1 Utgifter til petroleumsvirksomhet	16 180	20 031	21 060
B.2 Utgifter utenom petroleumsvirksomhet	562 899	568 036	599 431
Statsbudsjettets oljekorrigerte overskudd (A.2-B.2)	-34 801	-58 980	-67 752
+ Overført fra Statens petroleumsfond	34 801	58 980	67 752
= Statsbudsjettets overskudd før lånetransaksjoner	0	0	0
2. Statens petroleumsfond			
Statsbudsjettets netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet (A.1-B.1) (overføres til Statens petroleumsfond)	172 765	165 902	143 473
- Tilbakeført til statsbudsjettet	34 801	58 980	67 752
+ Renteinntekter og utbytte i fondet	24 000	29 500	30 200
= Overskudd i Statens petroleumsfond	161 964	136 422	105 921
3. Statsbudsjettet og Statens petroleumsfond samlet			
Overskudd	161 964	136 422	105 921

Kilde: Finansdepartementet

1.2.3 Veksten i statsbudsjettets utgifter

Som uttrykk for veksten i statsbudsjettets utgifter fra et år til et annet tas det utgangspunkt i den såkalte underliggende utgiftsveksten. Regjeringens målsetting er at den reelle, underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter i inneværende stortingsperiode skal være lavere enn veksten i verdiskapingen i Fastlands-Norge.

Ved beregningen av den underliggende utgiftsveksten korrigeres de faktiske utgiftene for utgifter til dagpenger, renter og petroleumsvirksomheten, samt for enkelte regnskapsmessige forhold og ekstraordinære endringer. For en nærmere redegjørelse for beregningen av den reelle, underliggende utgiftsveksten vises det til omtale i pkt. 3.2.3 i Nasjonalbudsjettet 2004.

Ved beregning av den reelle, underliggende utgiftsveksten er det korrigert for prisendringer slik at tallet gir et uttrykk for volumendringer knyttet til statsbudsjettets driftsutgifter, investeringer og overføringer. Den nominelle, underliggende

veksten i statsbudsjettets utgifter viser utviklingen i løpende priser, og gir dermed et uttrykk for både volumendringer og endringer som følge av pris- og lønnsutviklingen i økonomien.

Den reelle, underliggende utgiftsveksten fra 2003 til 2004 anslås til om lag 2 pst. regnet i forhold til anslag på regnskap for begge årene, tilsvarende om lag 11 mrd. kroner. Målt i forhold til saldert budsjett for 2003, anslås den reelle, underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter til 2,1 pst. I løpende priser anslås den underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter til 5,4 pst. målt i forhold til anslag på regnskap og 5,5 pst. målt i forhold til saldert budsjett 2003.

1.2.4 Lånetransaksjoner og finansieringsbehov

Statsbudsjettet gjøres opp i balanse etter tilbakeføring av fra Statens petroleumsfond. Det innebærer at staten ikke må lånefinansiere utgifter til drift, investeringer og overføringer. Statsbudsjettets

finansieringsbehov tilsvarer derfor netto utlån over statsbudsjettet. Utenom gjeldsavdrag på tidligere låneopptak utgjør finansieringsbehovet 14,7 mrd.

kroner. Statsbudsjettets brutto finansieringsbehov, inkludert gjeldsavdrag, forventes å utgjøre 57,7 mrd. kroner.

Tabell 1.2 Statsbudsjettets lånetransaksjoner og finansieringsbehov

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
<i>Lånetransaksjoner utenom petroleumsvirksomhet</i>			
Utlån, aksjetegning mv.	74 487	79 639	62 360
- Tilbakebetalinger	53 792	64 738	47 614
- Overskudd på statsbudsjettet	0	0	0
= Netto finansieringsbehov	20 695	14 902	14 746
+ Gjeldsavdrag	4 984	4 984	42 993
= Statsbudsjettets brutto finansieringsbehov	25 679	19 885	57 739

Kilde: Finansdepartementet

1.2.5 Skatter og avgifter

En sentral del av Regjeringens økonomiske politikk er å redusere skatte- og avgiftsnivået. Samlede skatte- og avgiftslettelse under Regjeringen Bondevik II beløper seg så langt til om lag 19,4 mrd. kroner. Lettelser har bedret næringslivets rammebetingelser og lagt grunnlag for videre økonomisk vekst. Arbeidet med å redusere skatter og avgifter vil fortsette.

Regjeringen har imidlertid ikke funnet rom for større, nye skatte- og avgiftslettelse i budsjettet for 2004. Forslagene som fremmes i budsjettet for 2004 gir en samlet lettelse på om lag 510 mill. kroner påløpt. Dette må ses i sammenheng med endringene i NOKUS-reglene som ble vedtatt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003. Regjeringens forslag innebærer at skatte- og avgiftsnivået i 2004 reelt sett blir om lag uendret i forhold til nivået i 2003 ifølge saldert budsjett.

Både den geografisk differensierte arbeidsgiveravgiften og el-avgiften for næringsvirksomhet må legges om fra 1. januar 2004. Omleggingene har sin bakgrunn i at EFTAs overvåkningsorgan, ESA, har slått fast at de gjeldende avgiftsreglene er i strid med EØS-avtalens vilkår for statsstøtte. Når våre internasjonale forpliktelser tvinger oss til å gjøre endringer på disse områdene, har Regjeringen lagt vekt på å oppnå best mulige løsninger for næringslivet. Med Regjeringens opplegg vil de økte avgiftsinntektene som følger av en omlegging av arbeidsgiveravgiften i sin helhet bli tilbakeført til de berørte områdene. Regjeringen viderefører

dagens ordning for Nord-Troms og Finnmark, samt fiske- og jordbruksnæringene. Videre er det notifisert en overgangsperiode på 3 år for sonene 3 og 4. For øvrig videreføres dagens satser innenfor et fribeløp for statsstøtte pr. foretak. Regjeringen vil utvikle el-avgiften midlertidig for all produksjonsvirksomhet f.o.m. 1. januar 2004. Det utarbeides samtidig et nytt el-avgiftssystem for næringsvirksomhet med sikte på innføring fra 1. juli 2004. Det nye systemet skal bidra til å dempe veksten i elektrisitetsforbruket og stimulere til fortsatt overgang til alternative energikilder. I budsjettoplegget er det lagt til grunn at også det nye systemet vil innebære lettelse for næringslivet.

Regjeringen foreslår å innlemme persontransport i merverdiavgiftssystemet med en lav sats fra 1. mars 2004. Det vil også gi næringen rett til fradrag for inngående merverdiavgift. Alt i alt får persontransporten om lag 460 mill. kroner i avgiftslettelse på årsbasis. Det styrker kollektivtransporten og gir grunnlag for lavere billettpriser. Regjeringen vil fortsette nedtrappingen av inntektsbeskatningen av egen bolig. Dessuten foreslås fradraget for gaver til frivillige organisasjoner utvidet til også å gjelde gaver til Den norske kirke. Regjeringen vil øke fradraget for betalt fagforeningskontingent og ser dette i sammenheng med det inntektspolitiske samarbeidet.

I tråd med flertallsmerknad i forbindelse med Finanskomiteens behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2003, foreslår Regjeringen økt avgift på brennevinsbaserte drikkevarer, herunder rusbrus. De økte avgiftsinntektene foreslås benyttet til å

redusere nivået for alle drikkevareavgiftene. Regjeringen foreslår også at avgiften på røyketobakk økes til nivået for sigaretter. Minstegrensen for registrering i manntallet for merverdiavgiftspliktige foreslås økt fra 30 000 kroner til 50 000 kroner.

Regjeringen foreslår at det innføres en generell kompensasjonsordning for merverdiavgift for kommunesektoren. Innføring av en slik ordning legger til rette for at private i større grad kan konkurrere på like vilkår med kommunal tjenesteproduksjon. Forslaget kan bidra til en mer effektiv ressursbruk i kommunesektoren.

Regjeringen foreslår også endringer i de særskilte skattereglene for kraftforetak for å legge forholdene bedre til rette for samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer i kraftproduksjon og samtidig forenkle reglene.

Endringer i skatte- og avgiftssystemet i 2005 vil blant annet bli vurdert på bakgrunn av Skatteutvalgets innstilling. Den planlagte oppfølgingen av Skatteutvalget vil bli presentert for Stortinget i en egen melding.

1.2.6 Kommuneøkonomien

Kommunesektoren er produsent av mange av velferdssamfunnets viktigste tjenester. Omstillingsarbeidet i kommunesektoren er en del av Regjeringens moderniseringsprogram for offentlig sektor. Reformarbeidet skal bl.a. baseres på desentralisering og delegering, og kommunene skal gis større frihet. Kommunene vil på denne måten kunne utvikle et tjenestetilbud bedre tilpasset lokale behov og den enkelte kommunes forutsetninger. Som ledd i arbeidet med å sikre kommunene større handlefrihet, vil Regjeringen redusere den øremerkede finansieringen av sektoren. Regjeringen har satt som prinsipp at rammefinansiering skal være hovedfinansieringsmodellen for kommunesektoren. Innenfor et system med rammefinansiering bør man legge til rette for økt kostnadseffektivitet.

Den reelle veksten i kommunenes samlede inntekter fra 2002 til 2003 anslås nå til om lag 3 1/2 mrd. kroner eller 1 3/4 pst. Dette er om lag 1/2 mrd. kroner lavere enn anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2003, og skyldes at skatteinntektene i 2003 er nedjustert med om lag det samme beløpet.

I Kommuneproposisjonen for 2004 ble det varslet en reell vekst i kommunenes samlede inntekter på 3 3/4 - 4 1/4 mrd. kroner fra 2003 til 2004, eller om lag 2 pst. Videre ble det lagt opp til en reell vekst i kommunenes frie inntekter på om lag 2 1/4 mrd. kroner, inkludert 300 mill. kroner til økt satsing i forbindelse med innføring av ny toppfinansieringsordning for ressurskrevende brukere. I til-

legg til veksten i frie inntekter ble det lagt opp til å kompensere for beregnede merkostnader til Skolepakke II med om lag 240 mill. kroner. Det ble presisert at den varslede inntektsveksten fra 2003 til 2004 skulle regnes fra det nivået på kommunenes inntekter i 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

Regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2004 innebærer en reell vekst i kommunenes samlede inntekter på om lag 3 3/4 mrd. kroner i forhold til inntektsnivået i 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003. Dette er i tråd med de signalene som ble gitt i Kommuneproposisjonen for 2004.

Kommuneopplegget for 2004 innebærer at veksten i de frie inntektene er lavere enn det som ble lagt til grunn i Kommuneproposisjonen. Dette må ses i lys av vedtak i Stortinget, som innebærer en større grad av øremerking av overføringene til kommunesektoren enn det Regjeringen la opp til i vår. Regjeringen legger nå i utgangspunktet opp til en reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på om lag 1,8 mrd. kroner fra 2003 til 2004, inkludert økte bevilgninger til ressurskrevende brukere. Nedjusteringen på i underkant av 1/2 mrd. kroner i forhold til den varslede veksten i Kommuneproposisjonen er knyttet til oppfølgingen av barnehageforliket i Stortinget, som innebærer økte øremerkede tilskudd til denne sektoren.

Oppfølging av Stortingets vedtak om at ressurskrevende brukere skal finansieres gjennom en overslagsbevilgning innebærer imidlertid at økte bevilgninger på vel 1/2 mrd. kroner knyttet til denne gruppen plasseres på et øremerket tilskudd, mens Regjeringen i Kommuneproposisjonen la opp til at satsingen til ressurskrevende brukere skulle ses i sammenheng med veksten i frie inntekter. Etter overføring av bevilgningen til ressurskrevende brukere til en øremerket post, kan veksten i frie inntekter anslås til vel 1 1/4 mrd. kroner fra 2003 til 2004, tilsvarende om lag 0,9 pst. I tillegg til veksten i frie inntekter kommer kompensasjon for merkostnader knyttet til Skolepakke II med om lag 240 mill. kroner.

Regnet i forhold til anslag på regnskap 2003 utgjør realinntektsveksten vel 2,1 pst., eller om lag 4 1/4 mrd. kroner. Nivået på de frie inntektene anslås å øke med vel 1 3/4 mrd. kroner fra 2003 til 2004, etter overføring av bevilgningen til ressurskrevende brukere til en øremerket post. Når inntektsveksten er høyere når den beregnes med utgangspunkt i anslag på regnskap 2003 enn med utgangspunkt i nivået ved Revidert nasjonalbudsjett 2003, skyldes dette den anslåtte reduksjonen i skatteinntektene for kommunene i 2003 på 1/2

mrd. kroner i forhold til det som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

1.3 Forslag til vedtak

Forslag til vedtak som presenteres i denne proposisjonen, er i de fleste tilfeller nærmere omtalt i St.prp. nr. 1 for de enkelte fagdepartementene. Bevilgninger som en ikke har funnet det naturlig å omtale i fagdepartementenes proposisjoner, er kort omtalt i denne proposisjonen. Det gjelder blant annet bevilgningene til kapittel 2309 Tilfeldige utgifter og kapittel 5309 Tilfeldige inntekter, som omtales under avsnitt 3.19 Ymse utgifter og inntekter i denne proposisjonen. Renter og avskrivninger fra statens forretningsdrift under kapitlene 5491 og 5603 omtales i avsnitt 5.3.

Overføringer til og fra Statens petroleumsfond fastsettes slik at netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet i sin helhet overføres til fondet, og at statsbudsjettet gjøres opp i balanse (utenom lånetransaksjoner) etter tilbakeføringen fra fondet. Overføringer fra og til Statens petroleumsfond er omtalt i avsnitt 5.4.

Statsbudsjettets finansieringsbehov dekkes gjennom lån som er bevilget på kapittel 5999, jf. avsnitt 5.5.

Folketrygdens finansieringsbehov er nærmere omtalt i avsnitt 6.2.

For mange utgiftskapitler vises det i forslag til vedtak til et tilhørende inntektskapittel. For en del av disse inntektskapitlene er det ikke foreslått bevilgning i denne proposisjonen. Det kan imidlertid bli regnskapsført inntekter på disse inntektskapitlene selv om det ikke er budsjettet med et beløp. Det gjelder f.eks. refusjoner for uforutsette utgifter som etatene pådrar seg i løpet av året. Det vil bl.a. gjelde utgifter til fødselspenger, sykepenger, arbeidsmarkedstiltak eller lærlinger.

1.4 Sammendrag av statsbudsjettet

Tabell 1.3 gir et sammendrag av anslag på regnskap for 2003 og Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2004. Tabellen omfatter statsbudsjettets inntekter, utgifter og lånetransaksjoner. Hver del

av budsjettet er inndelt i ulike kategorier med utgangspunkt i bevilgningsreglementets post-inndeling. Statsbudsjettets inntekter er gruppert i 5 hovedkategorier, der skatter og avgifter fra Fastlands-Norge og petroleumsinntekter er de viktigste. Utgiftene er inndelt i 8 ulike kategorier. De største utgiftskategoriene er overføringer til private, overføringer til kommunesektoren og driftsutgifter.

Enkelte tall vil ikke alltid være direkte sammenlignbare mellom år. For 2003 er avsetningen på kapittel 2309 Tilfeldige utgifter redusert i anslag på regnskap som følge av tilleggsbevilgninger knyttet til reguleringen av grunnbeløpet i folketrygden fra 1. mai 2003. Bevilgningen på andre områder er dermed økt, mot at bevilgningen på kapittel 2309 reduseres tilsvarende.

Videre vil det ikke alltid være samsvar mellom bevilgninger på de enkelte områdene i de forskjellige budsjettårene. Dette kan bl.a. skyldes øremerkede bevilgninger til kommuneforvaltningen som legges inn i rammetilskuddet.

I anslag på regnskap 2003 er i hovedsak vedtatte bevilgninger i løpet av første halvår lagt til grunn. For petroleumsvirksomheten, skatter og avgifter fra Fastlands-Norge, netto renteinntekter og dagpenger er anslagene oppdatert etter Revidert nasjonalbudsjett 2003. Imidlertid er øvrige overslagsbevilgninger, for eksempel utgifter under folketrygden og helseforetakene, ikke oppdatert med nye anslag. Det forutsettes at utgiftsøkninger i 2. halvår dekkes av reserven for tilleggsbevilgninger.

Bevilgningstallene i tabell 1.3 er gruppert etter utgiftsart. Utgifter til enkelte formål kan derfor være bevilget både under driftsutgifter, investeringer og overføringer. For eksempel inkluderer ikke beløpet som gjelder utviklingshjelp under overføringer til private, administrasjonsutgifter som er relatert til utviklingshjelpen. Disse er plassert under driftsutgiftene. På samme måte vil utgifter til formål som veg eller jernbane være fordelt mellom flere utgiftsarter. De ulike bevilgningene som er fordelt mellom forskjellige utgiftskategorier, må derfor sees i sammenheng med bevilgninger til formålet gitt innenfor andre kategorier.

Tabell 1.3 Artsgruppering av statsbudsjettet for 2004

Mill. kroner

Inntekter		
Skatter og avgifter fra Fastlands-Norge	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004
Skatt på formue og inntekt	124 950	133 784
Arbeidsgiveravgift og trygdeavgift	145 600	151 630
Merverdiavgift og investeringsavgift	125 500	134 800
Tobakksavgift	6 610	7 561
Avgift på bil, bensin mv.	33 108	34 701
Avgift på alkohol	8 664	9 136
Elektrisitetsavgift	5 750	4 420
Avgift på mineralolje og mineralske produkter	5 010	5 283
Tollinntekter	1 512	1 486
Dokumentavgift	3 100	3 269
Andre avgifter	5 378	4 291
Sum skatter og avgifter fra Fastlands-Norge	463 854	490 361
Inntekter av statens forretningsdrift	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004
Renter av statens kapital	23	9
Avskrivninger	688	423
Tilbakeføring av midler fra GIEK	486	416
Avsetning til investeringsformål mv.	607	710
Sum statens forretningsdrift	1 804	1 558
Renter og aksjeutbytte	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004
Renter fra statsbankene	12 684	9 367
Renter av kontantbeholdningen og andre fordringer	1 875	2 820
Andre renteinntekter	2 037	1 286
Aksjeutbytte, ekskl. utbytte fra Statoil	6 193	7 243
Sum renter og aksjeutbytte	22 789	20 716
Andre inntekter	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004
Spilleoverskudd Norsk Tipping AS	1 500	1 244
Rettsgebyr utenom inntekter fra Brønnøysundregistrene ¹⁾	1 471	1 621
Inntekter fra Brønnøysundregistrene ¹⁾	426	385
Inntekter under Folketrygden	3 265	3 082
Tilfeldige inntekter	1 081	801
Andre inntekter under departementene	12 866	11 912
Sum andre inntekter	20 609	19 045

Tabell 1.3 fortsetter

Mill. kroner

Inntekter		
Petroleumsinntekter	Anslag på regnskap 2003	Gul Bok 2004
Skatt og avgift på utvinning av petroleum	95 100	84 300
SDØE, driftsresultat	64 600	52 400
SDØE, andre inntekter	21 100	22 700
Aksjeutbytte fra Statoil	5 133	5 133
Sum petroleumsinntekter	185 933	164 533
Statsbudsjettets inntekter (eksklusiv overføring fra oljefondet og lånetransaksjoner)	694 989	696 212

¹⁾Brønnøysundregisteret blir frikoplet fra rettsgebyrsystemet fra 1.1.2004.

Mill. kroner

Utgifter		
Driftsutgifter (postene 01-29)	Anslag på regnskap 2003	Gul Bok 2004
Forsvaret	19 224	19 014
Drift av statens vegar	5 435	5 840
Politi og påtalemyndigheten	7 197	7 272
Rettsvesen	1 451	1 406
Kriminalomsorg	1 760	1 825
Trygdeetaten og trygderetten	4 805	4 836
Skatte,- avgifts- og tolladministrasjon	4 511	4 237
Departementene og Statsministerens kontor	2 900	3 050
Jernbane	3 062	2 959
Arbeidsmarkedsetaten	1 855	1 914
Statens pensjonskasse mv	2 874	5 610
Tilfeldige utgifter	1 732	8 760
Statens forretningsdrift	-607	-225
Andre driftsutgifter	23 804	25 210
Sum driftsutgifter	80 003	91 707
Investeringer (postene 30 - 49)	Anslag på regnskap 2003	Gul Bok 2004
Forsvaret	9 341	9 466
Riksveganlegg	4 875	5 012
Statsbygg	721	1 413

Tabell 1.3 fortsetter

		Mill. kroner	
Utgifter			
Jernbaneverket		1 501	1 872
Bygg utenfor husleieordningen		875	767
Andre investeringsbevilgninger		1 635	1 744
Sum investeringer		18 948	20 274
Overføringer til andre statsregnskap (postene 50-59)	Anslag på regn-	skap 2003	Gul Bok
			2004
Universitetene		7 621	8 245
Høgskolene		7 598	8 315
Fond innen kultur, media, billedkunst		519	549
Jordbruksavtalen og Reindriftsavtalen, fond		768	385
Andre overføringer		7 733	9 550
Sum overføringer til andre statsregnskap		24 239	27 044
Overføringer til kommunesektoren (posten 60-69)	Anslag på regn-	skap 2003	Gul Bok
			2004
Rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner		53 404	42 447
Tilskudd til barnehager		7 778	10 443
Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		3 119	3 188
Tilskudd til opplæring av språklige minoriteter		1 580	1 814
Investeringskostnader grunnskolereformen		513	371
Tilskudd til nye omsorgsboliger og sykehjemsplasser		3 173	3 397
Fastlønsordningen fysioterapeuter		205	217
Rentekompensasjon. Skoleanlegg		231	222
Kompensasjon for merverdiavgift		1 506	9 169
Andre tilskudd		5 313	6 903
Sum overføringer til kommunesektoren		76 822	78 171
Overføringer til private (postene 70-89)	Anslag på regn-	skap 2003	Gul Bok
			2004
Regionale helseforetak		52 804	58 749
Folketrygden, sykepengeutbetaling		28 302	29 730
Folketrygden, alderspensjoner		77 128	79 330
Folketrygden, øvrige sosiale formål		60 878	64 120
Folketrygden, helsedel		20 504	18 780
Folketrygden, arbeidsliv		20 398	21 484
Folketrygden, fødsels- og adopsjonspenger		9 176	9 457
Andre pensjoner		2 173	2 232
Barnetrygd		14 690	14 203
Kontantstøtte		2 917	2 852

Tabell 1.3 fortsetter

	Mill. kroner	
Utgifter		
Jordbruksavtalen	11 014	10 835
Utviklingshjelp	12 355	12 948
Annen internasjonal bistand	364	268
Utdanningsstøtte	8 275	6 595
Betaling for transport- og posttjenester	3 629	3 785
Film- og pressestøtte	348	373
Kulturformål	2 140	2 393
Sysselsettingstiltak	4 189	4 622
Husbanken, bostøtte og andre tilskudd	3 167	2 918
Private skoler, folkehøgskoler og høyskoler	2 777	2 946
Andre overføringer	12 015	14 353
Sum overføringer private	349 243	362 973
Renter (postene 80-89)	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004
Renter innenlandsk statsgjeld	18 590	19 260
Renter utenlandsk statsgjeld	190	3
Sum renter	18 780	19 263
SDØE, investeringer	18 500	19 700
SDØE, overføring til Statens Petroleumsforsikringsfond	881	1 300
Andre utgifter	650	60
Sum petroleumsvirksomheten	20 031	21 060
Statsbudsjettets utgifter (eksklusiv overføring til oljefondet og låntransaksjoner)	588 067	620 491

Tabell 1.3 fortsetter

			Mill. kroner
Lånetransaksjoner			
Tilbakebetalinger	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004	
Avdrag fra statsbankene	45 061	46 843	
Avdrag, Statkraft	425	425	
Salg av aksjer i Telenor ASA	8 080	0	
Andre tilbakebetalinger	11 172	345	
Sum tilbakebetalinger	64 738	47 614	
Utlån og avdrag	Anslag på regn- skap 2003	Gul Bok 2004	
Avdrag innenlandsk statsgjeld	1 049	42 736	
Avdrag utenlandsk statsgjeld	3 922	257	
Lån til statsbankene	54 693	56 669	
Boliglån til statsansatte	3 760	2 800	
Lån til regionale helseforetak	2 125	2 115	
Andre lånetransaksjoner	19 074	776	
Sum utlån og avdrag	84 623	105 353	

Kilde: Finansdepartementet

2 Hovedprioriteringer i budsjettet

2.1 Oversikt

Regjeringens budsjettforslag er godt tilpasset situasjonen i norsk økonomi. Budsjettet skal bidra til å styrke grunnlaget for en vekstkraftig økonomi og dermed sikre og skape arbeidsplasser. Derfor har Regjeringen i perioden 2002-2004 lagt stor vekt på å bedre rammebetingelsene for næringslivet. Reduserte skatter og avgifter på til sammen vel 19,8 mrd. kroner, hvorav store deler har gått til næringslivet, understreker dette. Regjeringen vil også bidra til å styrke norsk økonomi gjennom et effektivt skattesystem, modernisering av offentlig sektor, mer virksom konkurranse og et godt fungerende arbeidsmarked. Antall tiltaksplasser for arbeidsledige videreføres i 2004 på samme nivå som i 2. halvår 2003.

Regjeringen har prioritert å videreføre og styrke de sentrale velferdsordningene. Det er sterk vekst i de regelbundne utgiftene, særlig i folketrygdens ordninger hvor det anslås en reell vekst i utgiftene (utenom dagpenger) på om lag 5 mrd. kroner fra anslag på regnskap for 2003 til 2004. I forhold til saldert budsjett 2003 er det en nominell vekst i folketrygdens samlede utgifter på om lag 15 mrd. kroner når det er tatt hensyn til tekniske omlegginger.

I 2004-budsjettet har Regjeringen funnet plass til å prioritere flere sentrale politikkområder i tråd med Sem-erklæringen. Regjeringens hovedprioriteringer i 2004-budsjettet er:

- Flere plasser og lavere foreldrebetaling i barnehagene i tråd med barnehageforliket.
- Økt innsats i helsesektoren, gjennom høy aktivitet og store investeringer i sykehus, samt videre opptrapping av psykiatrisatsingen.
- Vesentlig styrking av kommuneøkonomien.
- Utdanning og forskning ved bl.a. å fullfinansiere Kvalitetsreformen i høyere utdanning og oppfølging av opptrappingsplanen for forskning.
- Økt internasjonal bistand.
- Styrking av kollektivtransporten.

2.2 Omtale av enkelte satsingsområder

2.2.1 Flere barnehageplasser og lavere foreldrebetaling

Regjeringen følger opp barnehageforliket som ble inngått mellom partiene på Stortinget 11. juni 2003. Det innebærer at Regjeringens budsjettforslag for 2004 legger opp til å styrke barnehagenes økonomi slik at målene om lavere foreldrebetaling, økt utbygging og økonomisk likeverdig behandling av private og kommunale barnehager kan nås i løpet av perioden 2004-2005. Regjeringen foreslår å bevilge tilstrekkelig med midler til å oppfylle målet om en samlet offentlig finansiering på 80 prosent av kostnadene fra 1. mai 2004.

Samlet innebærer Regjeringens forslag økte midler til barnehagesektoren med vel 2,8 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Det tilsvarer en reell vekst på mer enn 2,3 mrd. kroner. Økningen inkluderer effekten av skattefritak for arbeidsgivers betaling av barnehageplasser for ansattes barn.

Regjeringens høyest prioriterte mål i barnehagepolitikken er barnehageplass til alle som ønsker det. I barnehageforliket er det tallfestet at det skal etableres nye barnehageplasser til 40 000 barn i perioden 2002-2005. Barne- og familiedepartementet vil gjennomføre årlige behovsvurderinger som grunnlag for eventuelle justeringer av antall barnehageplasser som er nødvendig for å oppnå full behovsdekning. Regjeringen legger opp til at det skal etableres nye plasser til 12 000 barn i 2004. Det er lagt inn om lag 260 mill. kroner til dette i budsjettet for 2004 (netto om lag 160 mill. kroner når en korrigerer for redusert kontantstøtte). For ytterligere å stimulere til økt utbygging av nye barnehageplasser, ble det fra 1. august i 2003 innført et statlig investeringstilskudd til etablering av nye barnehageplasser. De nye satsene gjaldt også de barnehagene som hadde fått utbetalt stimuleringsstilskudd etter gamle satser fra 1. januar til 31. juli 2003. Målet med ordningen er i sterkere grad å kompensere barnehageeier for merkostnader ved etablering av nye barnehageplasser. For å gi en ekstra stimulans til utbygging av nye barnehageplasser, foreslår Regjeringen at denne ordningen

videreføres i 2004. Innføringen av en generell momskompensasjonsordning for kommunesektoren og for private tjenesteprodusenter av oppgaver som kommunene ved lov er pålagt å ha ansvaret for, innebærer isolert sett en fordel for barnehage-sektoren. Momskompensasjonen vil være knyttet til både drifts- og investeringsutgifter for barnehageeierne. Innføring av ordningen innebærer derfor reelt sett vesentlig lavere investeringsutgifter per barnehageplass enn det som lå til grunn da en fastsatte det statlige investeringstilskuddet for 2003. For å videreføre en om lag uendret statlig stimulans til etablering av nye barnehageplasser, er investeringstilskuddssatsene redusert tilsvarende den isolerte fordelten av at moms på investeringer vil bli refundert. Den statlige stimulansen til utbygging av nye barnehageplasser kommer i tillegg til den samlede offentlige finansieringen på 80 prosent.

Innenfor den samlede offentlige finansieringen på 80 prosent foreslår Regjeringen å legge inn om lag 1/2 mrd. kroner til opprettelsen av en skjønnspott som skal administreres av fylkesmennene. Bevilgningen skal sikre barnehageforlikets vedtak om en maksimalprisgrense på om lag 2 750 kroner fra 1. mai 2004 (pris- og kostnadsjustert i forhold til 2 500 kroner regnet i 2002-priser). Bevilgningen gis som driftsstøtte til både offentlige og private barnehager i kommunene. Den samlede offentlige finansieringen i 2004 legger også til rette for at gjeldende satser for statlig driftstilskudd, som ble betydelig økt fra 1. august 2003, videreføres i 2004. En generell prisjustering av satsene kommer i tillegg.

Regjeringen vil i løpet av høsten 2003 forelegge Stortinget forslag til forskrift om skattefritak for arbeidsgivers betaling av barnehageplasser for ansattes barn. Dette er i tråd med Stortingets vedtak, jf. Budsjett-innst.S. nr. II (2002-2003) punkt 6.2. Virkningen av endringen anslås på usikkert grunnlag til om lag 300 mill. kroner påløpt og 250 mill. kroner bokført i 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte-, avgifts- og tollvedtak.

Som et ledd i oppfølgingen av barnehageforliket vil Regjeringen sende utkast til to forskrifter på høring høsten 2003. Det er forskrift om nasjonale regler for foreldrebetaling i barnehagen og forskrift om kommunal plikt til økonomisk likeverdig behandling av alle barnehager.

Forskrift om foreldrebetaling i barnehagene vil inneholde regler om innføring av en fleksibel maksimalpris på foreldrebetalingen i tråd med barnehageforliket. Dette innebærer at det innføres en maksimalgrense for foreldrebetalingen fra 1. mai 2004 (trinn 1). Forskriften vil videre, med virkning fra 1. august 2005 (trinn 2), regulere innføringen av

en maksimalgrense som er lavere enn maksimalgrensen i trinn 1. Tidspunktet for innføringen av trinn 2 vurderes på nytt hvis ikke målet om tilnærmet full behovsdekning nås i løpet av 2005.

For å sikre 80 prosent offentlig finansiering, forutsettes det at kommunene opprettholder sin finansiering på dagens nivå. Det er en stor utfordring å utvikle en hensiktsmessig offentlig finansiering innenfor rammene av barnehageforliket samtidig som alle målene for sektoren ivaretas. Dette skyldes både de store kostnadsvariasjonene mellom ulike barnehager, og stor ulikhet mellom kommuner i forhold til barnehagedekning og finansiering av privat barnehagevirksomhet. Regjeringen foreslår å innrette bruken av de statlige midlene slik at barnehageforliket kan gjennomføres uten at det oppstår konflikt mellom økt utbygging, lavere foreldrebetaling, økonomisk likeverdig behandling av alle barnehager og god kvalitet i tilbudet. For å sikre at ingen barnehager nedlegges på grunn av innføring av en maksimalgrense på foreldrebetalingen, står en ovenfor to hovedutfordringer. Den første er knyttet til at kommunene i gjennomsnitt gir betydelig mindre støtte til de private barnehagene enn til sine egne barnehager. Den andre utfordringen er at de samlede ressurser den enkelte kommune i dag bruker på barnehager varierer mye fra kommune til kommune. Regjeringen mener at den første utfordringen best kan løses gjennom å opprettholde et høyere statlig driftstilskudd til private barnehager enn til de offentlige barnehagene. Det foreslås derfor at de differensierte tilskuddssatsene som ble innført fra 1.8.2003 videreføres i hele 2004. Dette vil være den enkleste måten å gi en delvis kompensasjon for kommunenes lavere finansiering av private barnehager.

For å hindre overfinansiering av barnehagene med de laveste kostnadene og for å målrette midlene til de kommunene der behovet er størst, foreslår Regjeringen at det statlige øremerkede driftstilskuddet ikke økes ut over en generell prisjustering av dagens nivå. Alle midler til reell økning av den offentlige finansieringen i 2004 foreslås lagt i en skjønnspott administrert av fylkesmennene. Denne ordningen gir rom for målrettet bruk av de økte statlige midlene. Skjønnspotten skal fungere som en reell buffer for å unngå konflikt mellom målene om utbygging og god kvalitet i tilbudet og kravet om maksimalgrense på foreldrebetalingen. Skjønnsmidlene skal gå uavkortet til drift av både private og offentlige barnehager i kommunene, og gis derfor som øremerkede midler over Barne- og familiedepartementets budsjett. Departementet vil utarbeide nærmere retningslinjer for tildeling av midler fra skjønnspotten der blant annet driftsutgifter knyttet til etableringen av nye barnehageplas-

ser i kommunene vektlegges. Et viktig moment i forskriften vil være å forhindre at plikten om økonomisk likeverdig behandling får en kostnadsdrivende effekt.

Regjeringen vil understreke at den finansieringsmodellen som foreslås innført for 2004 ikke er en permanent ordning, men en overgangsløsning frem mot en innlemming av de statlige barnehagemidlene i rammeoverføringene til kommunene. Kommunene har best forutsetninger for å styre og finansiere barnehagene på den mest effektive måten. Regjeringen går derfor inn for at det statlige tilskuddet til drift av barnehager legges inn i kommunenes frie inntekter fra 2006.

2.2.2 Økt satsing på sykehus og opptrappingsplanen for psykisk helse

Det foreslås en reell økning på 1,2 mrd. kroner til drift av sykehusene i 2004 sammenliknet med saldert budsjett for 2003. Holdes tekniske justeringer utenfor, er veksten nominelt om lag 3,2 mrd. kroner. I tillegg kommer økte midler gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse. Pasientbroen er foreslått erstattet fra 2004 av en ny pasientrettighetslov, og den særskilte bevilgningen til utenlandsbehandling er overført til de regionale helseforetakene. Dette utgjør om lag 90 mill. kroner av økningen på om lag 1,2 mrd. kroner. For pasientbehandling som omfattes av innsatsstyrt finansiering, vil aktiviteten i 2003 ventelig ligge om lag 12 pst. over 2000-nivået, mens utbetalingene til poliklinisk behandling forventes å øke reelt med vel 30 pst. i samme periode. Dette har ført til betydelig reduksjon i ventetider. Med det økonomiske opplegget som nå foreslås, forventes det at aktiviteten videreføres i 2004 på om lag samme høye nivå som anslaget for 2003. Regjeringen legger til grunn at helseforetakene vil være i stand til å effektivisere ytterligere. Det legges fortsatt til grunn at kravet om regnskapsmessig balanse i 2004 oppfylles, jf. bl.a. St.prp. nr. 65 for 2002-2003. Opplegget innebærer at det i foretakene må gjennomføres betydelige omstillingstiltak i 2003 og 2004.

Da sykehusreformen ble vedtatt, ble det forutsatt at den skulle følges opp med en bred gjennomgang av finansieringsordningene og forslag til inntektssystem for spesialisthelsetjenesten. Dette følges nå opp i St.meld. nr. 5 (2003-2004) Inntektssystem for spesialisthelsetjenesten, som legges fram i tilknytning til statsbudsjettforslaget for 2004. Regjeringen vil videreføre og videreutvikle dagens blandingsmodell som er en kombinasjon av innsatsstyrt finansiering og basisbevilgning. Samlet innebærer forslagene i stortingsmeldingen at regionale helseforetak får et større finansieringsansvar

enn i dag, og at basisbevilgningen økes tilsvarende en reduksjon i ISF-satsen fra 60 til 40 pst.

I forbindelse med de tre store utbyggingsprosjektene Nye Ahus, fase 2 av den nye universitetsklinikken i Trondheim og nytt forskningsbygg ved Radiumhospitalet, foreslås det i 2004 å bevilge investeringstilskudd på til sammen 297 mill. kroner (ekskl. fase 1 i Trondheim). Det legges til rette for videreføring og igangsetting av disse tre store utbyggingene. Statens samlede investeringstilskudd til de tre utbyggingene er over utbyggingsperioden beregnet å utgjøre om lag 4,5 mrd. kroner.

Stortinget sluttet seg i juni 1998 til en forpliktende opptrappingsplan over åtte år for styrking av tilbudet til mennesker med psykiske lidelser og forebyggende arbeid på området. Regjeringen prioriterer psykisk helse høyt, og det øremerkes om lag 3,3 mrd. kroner til gjennomføring av planen i budsjettforslaget for 2004. Forslaget innebærer en økning på drøyt 800 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2003. Regnet som reell vekst utgjør dette om lag 700 mill. kroner og er den sterkeste økning i løpet av ett år siden planen ble vedtatt av Stortinget. Stortinget har i 2003 bedt Regjeringen vurdere en utvidelse av planperioden. Gjennomgang av status og tilbakemeldinger fra brukerorganisasjonene viser at det er behov for ytterligere satsing rettet mot omstilling, omstrukturering, kultur- og holdningsendringer. Brukerorganisasjoner og fagmiljøer har gitt uttrykk for at planperioden bør utvides. Regjeringen vurderer en forlengelse som nødvendig for å sikre at de forutsatte mål nås, og foreslår derfor at planperioden utvides med to år.

2.2.3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2004

I Kommuneproposisjonen for 2004 ble det varslet en reell vekst i kommunenes samlede inntekter på 3 3/4 - 4 1/4 mrd. kroner fra 2003 til 2004, eller om lag 2 pst. Videre ble det lagt opp til en reell vekst i kommunenes frie inntekter på om lag 2 1/4 mrd. kroner, inkludert 300 mill. kroner til økt satsing i forbindelse med innføring av ny toppfinansieringsordning for ressurskrevende brukere. I tillegg til veksten i frie inntekter ble det lagt opp til å kompensere for beregnede merkostnader til Skolepakke II med om lag 240 mill. kroner. Det ble presisert at den varslede inntektsveksten fra 2003 til 2004 skulle regnes fra det nivået på kommunenes inntekter i 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

Regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2004 innebærer en reell vekst i kommunenes sam-

lede inntekter på om lag 3 3/4 mrd. kroner i forhold til inntektsnivået i 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003. Dette er i tråd med de signalene som ble gitt i Kommuneproposisjonen for 2004.

Kommuneopplegget for 2004 innebærer at veksten i de frie inntektene er lavere enn det som ble lagt til grunn i Kommuneproposisjonen. Dette må ses i lys av vedtak i Stortinget, som innebærer en større grad av øremerking av overføringene til kommunesektoren enn det Regjeringen la opp til i vår. Regjeringen legger nå i utgangspunktet opp til en reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på om lag 1,8 mrd. kroner fra 2003 til 2004, inkludert økte bevilgninger til ressurskrevende brukere. Nedjusteringen på i underkant av 1/2 mrd. kroner i forhold til den varslede veksten i Kommuneproposisjonen er knyttet til oppfølgingen av barnehageforliket i Stortinget, som innebærer økte øremerkede tilskudd til denne sektoren.

Oppfølging av Stortingets vedtak om at ressurskrevende brukere skal finansieres ved en overslagsbevilgning, innebærer imidlertid at bevilgningen til ressurskrevende brukere plasseres på et øremerket tilskudd på Sosialdepartementets budsjett. Videre har Stortinget vedtatt endringer i utformingen av den nye finansieringsordningen som innebærer økte bevilgninger på 250 mill. kroner i forhold til det som ble lagt til grunn i Kommuneproposisjonen for 2004. Den nye toppfinansieringsordningen anslås etter dette å koste om lag 1,2 mrd. kroner i 2004. Ordningen finansieres med 550 mill. kroner fra veksten i de frie inntektene, mens resterende 650 mill. kroner tas fra det som i dag brukes til ressurskrevende brukere over skjønntilskuddet på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Etter overføring av bevilgningen til ressurskrevende brukere til et øremerket tilskudd, blir veksten i frie inntekter vel 1 1/4 mrd. kroner, tilsvarende om lag 0,9 pst. I tillegg til veksten i frie inntekter blir kommunesektoren kompensert for beregnede merkostnader til Skolepakke II med om lag 240 mill. kroner.

Regnet i forhold til anslag på regnskap 2003 utgjør realinntektsveksten vel 2,1 pst., eller om lag 4 1/4 mrd. kroner. Nivået på de frie inntektene anslås å øke med vel 1 3/4 mrd. kroner fra 2003 til 2004, etter overføring av bevilgningen til ressurskrevende brukere til en øremerket post. Når inntektsveksten er høyere når den beregnes med utgangspunkt i anslag på regnskap 2003 enn med utgangspunkt i nivået ved Revidert nasjonalbudsjett 2003, skyldes dette den anslåtte reduksjonen i skatteinntektene for kommunene i 2003 på 1/2

mrd. kroner i forhold til det som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

Gjennom handlingsplanen for eldreomsorg er pleie- og omsorgstjenesten tilført mer enn 12 000 nye årsverk i perioden 1998-2002. Frem til 2003 har kommunene ferdigstilt om lag 26 000 sykehjemsplasser og omsorgsboliger, mens om lag 13 000 boenheter fortsatt er under planlegging eller bygging. Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser i form av oppstartingsstilskudd og kompensasjon for utgifter til renter og avdrag i tilknytning til eldreplanen utgjør i overkant av 3,1 mrd. kroner i budsjettet for 2004. Samlet sett finansieres investeringer innenfor planen tilsvarende om lag 32 mrd. kroner over statsbudsjettet. Regjeringen vil legge økt vekt på kvaliteten i pleie- og omsorgstilbudet. Det foreslås derfor økte bevilgninger til kvalitetsarbeid i pleie- og omsorgssektoren, jf. avsnitt 3.7 Sosialdepartementet.

Kommunesektoren kompenseres med vel 960 mill. kroner for merutgiftene som følger av omleggingen av den differensierte arbeidsgiveravgiften. Kommunesektoren får full kompensasjon for økte lønnsutgifter og for økt behov for tilskudd til privat sektor. Kompensasjonen kommer i tillegg til den foreslåtte inntektsveksten.

De øremerkede tilskuddene til barnehager foreslås økt reelt med om lag 1,7 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003 (nominelt om lag 2,2 mrd. kroner). I budsjettforslaget legger Regjeringen inn tilstrekkelige midler til å oppfylle målet om en samlet offentlig finansiering av barnehagesektoren på 80 pst. fra 1. mai 2004.

Regjeringen foreslår en investeringsramme på 2 mrd. kroner for oppussing av skolebygg i 2004. Staten dekker kommunesektorens renteutgifter i tilknytning til denne ordningen med vel 220 mill. kroner i 2004.

Det øremerkede driftstilskuddet til psykisk helsearbeid i kommunene styrkes med vel 160 mill. kroner.

2.2.4 Utdanning og forskning

En hovedprioritering i forslaget til statsbudsjett for 2004 er å sikre god finansiering for gjennomføring av Kvalitetsreformen i høyere utdanning. Midlene skal nyttes til å gjennomføre Kvalitetsreformen med mer studentaktiv undervisning og tettere oppfølging av studentene, nye vurderingsformer, nye og mer faste studieløp, ny gradsstruktur og en generell heving av kvaliteten på studietilbudene.

Kvalitetsreformen iverksettes senest høsten 2003 ved universitetene og høyskolene. I 2003 ble det bevilget 500 mill. kroner for å gjennomføre Kvalitetsreformen. I tillegg ble det bevilget 127

mill. kroner til vitenskapelig utstyr som en må se i sammenheng med gjennomføringen av reformen. Regjeringen foreslår å bevilge ytterligere 517 mill. kroner til Kvalitetsreformen i 2004. Samlet bevilgning til Kvalitetsreformen blir dermed 1 144 mill. kroner i 2004. Kvalitetsreformen er med dette fullfinansiert i tråd med Stortingets forutsetninger om hva som er et nødvendig bevilgningsnivå for å imøtekomme målene som ligger i reformen, se nærmere omtale under kategori 07.60 i Utdannings- og forskningsdepartementets budsjettproposisjon.

I tillegg til budsjettstyrkingen i forbindelse med Kvalitetsreformen, er det i forslaget til budsjett for 2004 en samlet økning på om lag 200 mill. kroner til universiteter og høyskoler som en følge av økning i antall avlagte studiepoeng i den resultatbaserte undervisningskomponenten i finansieringssystemet for disse institusjonene. Regjeringen foreslår i tillegg å øke bevilgningen i den strategiske forskningskomponenten i finansieringssystemet med 78 mill. kroner i 2004. Midlene skal nyttes til 200 nye stipendiatstillinger fra høsten 2004, og helårsvirkning av 200 stipendiatstillinger som ble opprettet i budsjettet for 2003.

Styrkingen av norsk forskning har høy prioritet. Målet er å trappe opp norsk FoU-innsats til gjennomsnittlig OECD-nivå innen 2005. Det legges opp til en vekst i de offentlige forskningsmidlene på 1,1 mrd. kroner i 2004. Dette er i tråd med det årlige vekstbehovet for offentlige midler som ble anslått i opptrappingsplanen for forskningsbevilgningene, jf. Innst. S. nr. 325 (2000-2001) og St.prp. nr. 84 (2000-2001). Med forslaget for 2004 vil Regjeringen ha styrket forskningsbevilgningene med totalt 2,7 mrd. kroner i årene 2002-2004. Regjeringen har også sørget for en betydelig bedring av rammebetingelsene for forskning i næringslivet. SkatteFUNN-ordningen, som ble innført i 2002, gir bedrifter skattefradrag for investeringer i forskning og utvikling. Målet med ordningen er å bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet. Det er så langt godkjent søknader for om lag 10 mrd. kroner for perioden 2002-2005, og det er rimelig å anta at deler av dette er økt forskningsinnsats. Foreløpige anslag viser at ordningen vil gi norske bedrifter om lag 1,5 mrd. kroner i redusert skatt i 2003.

Regjeringen foreslår en bevilgning på 431 mill. kroner til kvalitetsutvikling i grunnsopplæringen. Dette er en økning på 50 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Regjeringen vektlegger arbeidet med å øke læringsutbyttet i skolen, og etablerer som et ledd i dette et system for kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i grunnsopplæringen. Kartlegging av elevenes grunnleggende kunnskap i basisfagene gjennom nasjonale prøver er et tiltak innenfor et slikt system. Informasjonen

skal benyttes til systematisk kvalitetsutvikling i grunnsopplæringen. Et annet tiltak er nettstedet Skoleporten.no som skal synliggjøre læringsresultat, læringsmiljø og læringsressurser. Regjeringen vil videre prioritere tiltak mot mobbing, uro og problematferd, og bidra til å fremme bevissthet og ansvarsfølelse for grunnleggende verdier i skolen. For å stimulere den enkelte skole til innsats, kvalitetsheving og nytenkning, vil Regjeringen videreføre ordningen med demonstrasjonsskoler og demonstrasjonsbedrifter.

Regjeringen satser videre på informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i utdanningen. Infrastruktur og nasjonale utdanningsportaler, digitale læringsressurser og forskning og utvikling er viktige områder i Regjeringens satsing. Videre er kompetanseutvikling for lærerstudenter, lærere og skoleledere prioriterte tiltak.

For å stimulere kommuner og fylkeskommuner til å foreta en særskilt satsing på skoleanlegg, ble det i 2002 innført en tilskuddsordning der staten gir rentekompensasjon til investeringer knyttet til nybygg og rehabilitering av skoleanlegg. Regjeringens forslag innebærer at det vil bli gitt rentekompensasjon for samlede investeringer på 7 mrd. kroner. I 2002 ga staten rentekompensasjon innenfor en investeringsramme på 2 mrd. kroner. I 2003 skal staten gi ytterligere rentekompensasjon for nye investeringer tilsvarende 3 mrd. kroner. Regjeringen foreslår at staten i tillegg skal gi rentekompensasjon knyttet til nye investeringer i 2004 innenfor en investeringsramme på 2 mrd. kroner.

2.2.5 Økt satsing på kollektivtransport

Regjeringen vil videreføre og styrke kollektivsatsingen i 2004. Det foreslås økte bevilgninger og endringer i merverdiavgiftssystemet som til sammen gir en styrking av kollektivtransporten på i alt 950 mill. kroner. Spesielt i byene er et velfungerende kollektivtilbud et nødvendig helse- og miljøvennlig alternativ til økt bilbruk. Derfor vil Regjeringen rette kollektivsatsingen spesielt mot storbyområdene.

Regjeringen foreslår å øke de statlige bevilgningene til kollektivtiltak over Samferdselsdepartementets budsjett til nær 8 400 mill. kroner i 2004, noe som er om lag 7 pst. eller 570 mill. kroner mer enn i saldert budsjett for 2003. I tillegg kommer nær 370 mill. kroner fra bompengoordninger og midlene til lokal kollektivtransport som kanaliseres over Kommunal- og regionaldepartementets rammetilskudd til fylkeskommunene. Regjeringen foreslår også å innføre 6 pst. merverdiavgift for persontransport fra 1. mars 2004. Dette vil samlet sett gi en betydelig besparelse for transportselska-

pene, som samtidig får adgang til å trekke fra den inngående merverdiavgiften på 24 pst. Medregnet økte tilskudd til riksvegfergene, blir den samlede lettelsen for persontransporten om lag 500 mill. kroner på årsbasis. Avgiftslettelsen for persontransporten blir om lag 380 mill. kroner påløpt i 2004. Også Regjeringens forslag om å frita produktionsvirksomhet fra el-avgift vil bidra ytterligere til å redusere kostnadene særlig for tog, T-bane og trikk.

Belønningsordningen for å bidra til bedre kollektivtransport og mindre bilbruk, som ble forbedret i 2003, innføres i 2004. Ordningen skal stimulere storbyområdene til å gjennomføre tiltak som gir et bedre kollektivtilbud og demper veksten i personbiltrafikken. Regjeringen foreslår at det bevilges 100 mill. kroner til belønningsordningen i 2004.

Totalt foreslås det benyttet 610 mill. kroner til særskilte kollektivtransporttiltak innenfor Statens vegvesens virkeområde. Av dette er nær 500 mill. kroner avsatt til bruk i Oslo-området i 2004. I Oslo satses det spesielt på utbygging av T-baneringen, samt opprustning av T-banen. For øvrig rettes kollektivsatsingen over vegbudsjettet inn mot tiltak for å bedre framkommeligheten for buss og trikk, samt til terminaler og holdeplasser i storbyområdene Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim. Bedre framkommelighet for buss og trikk gir lavere reisetid og økt punktlighet. Dette vil styrke kollektivtransportens konkurransekraft.

Regjeringen viderefører prioriteringene av infrastrukturtiltak på jernbanens hovedstreknings, intercitytriangelet og nettet rundt de største byene. Om lag 1 870 mill. kroner foreslås bevilget til investeringstiltak for jernbanen, en økning på nær 40 pst. i forhold til saldert budsjett for 2003. For 2004 vil innsatsen i hovedsak bli rettet mot utbyggingen av dobbeltspor på strekningen Sandvika – Asker, samt utbygging av GSM-R (togradiosystem for jernbanen) for å øke sikkerheten i togtrafikken. I første omgang omfatter dette utbygging av GSM-R langs Nordlandsbanen, Rauma-banen og Rørosbanen, som i dag mangler nødradiosystem. GSM-R vil også gi en bedre trafikkavvikling på jernbanenettet når systemet er bygd ut, og dermed legge til rette for økt punktlighet og regularitet.

Det foreslås bevilget i alt 1 416 mill. kroner i 2004 til kjøp av persontransporttjenester med tog. Det er en økning på 2 pst. i forhold til i 2003. Kjøp av persontransporttjenester som spesielt omfatter nærtrafikken rundt de største byene, vil bli prioritert. Arbeidsreiser i rushtiden utgjør en betydelig andel av denne trafikken. Regjeringen vil også forbedre ordningen med rabatterte kollektivreiser for studenter over lengre strekninger.

2.2.6 Internasjonal bistand

Det samlede budsjettforslaget for offisiell utviklingshjelp (ODA) for 2004 er 15 025,6 mill. kroner, en økning på om lag 633 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Budsjettforslaget innebærer at bistandens andel av anslått bruttonasjonalinntekt (BNI) øker fra 0,93 pst. i 2003 til 0,94 pst. i 2004.

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør bygger på FNs tusenårsmål. Handlingsplanen danner grunnlaget for en helhetlig norsk utviklingspolitikk med kamp mot fattigdom som det sentrale. Et viktig mål har vært å øke andelen av den bilaterale bistanden som går til de minst utviklede landene til 40 pst. innen 2005. Dette målet er allerede nådd. Regjeringen vil i 2004 befeste denne prioriteringen.

Norsk utviklingssamarbeid skal støtte opp om utviklingslandenes bestrebelser for å bedre nasjonale rammebetingelser for utvikling og fattigdomsreduksjon. Regjeringen vil samtidig bidra aktivt til å bedre internasjonale rammebetingelser som er av stor betydning for utviklingslandene. Utgangspunktet for samarbeidet er at utviklingslandene selv skal lede an i samordningen av egne ressurser og bistand innenfor rammen av nasjonale planer og prioriteringer. I tillegg til stat-til-stat-samarbeidet er multilaterale organisasjoner, frivillige organisasjoner og næringslivet viktige samarbeidspartnere.

I 2004 vil Regjeringen styrke innsatsen for bekjempelse av fattigdom, særlig gjennom økt satsing på følgende områder:

Utdanning: Utdanning har avgjørende betydning for et lands økonomiske utvikling og evnen til å arbeide seg ut av fattigdommen. Regjeringen ønsker å øke bistanden til utdanning gjennom multilaterale organisasjoner, med særlig vekt på jenters utdanning. Den bilaterale støtten til sektorprogrammer skal videreføres og fortrinnsvis styrkes.

Hiv/aids: Epidemien representerer en global katastrofe som truer med å undergrave resultatene av mange års utviklingsarbeid. Regjeringen ønsker derfor å støtte ytterligere opp om den internasjonale innsatsen for å bringe epidemien under kontroll.

Oppfølging av toppmøtet i Johannesburg: Den økte satsingen på bærekraftig utvikling som oppfølging av toppmøtet, vil innenfor utviklingssamarbeidet utgjøre til sammen 375 mill. kroner for perioden 2003-2005. I 2004 legger Regjeringen opp til å prioritere Afrika og dessuten støtte nye tiltak i Asia og Latin-Amerika. Bistanden til biologisk mangfold, vann, fornybar energi og landbruk vil bli trappet opp. Urfolksspørsmål vil stå sentralt i innsatsen knyttet til biologisk mangfold.

Næringsutvikling og handel, inkludert landbruk: Næringsutvikling og handel er avgjørende for den verdiskapning og økonomiske vekst som skal til for å bekjempe fattigdom i utviklingslandene. Regjeringen ønsker derfor å styrke støtten til tiltak som legger til rette for næringsutvikling, investeringer og handel, bl.a. knyttet til landbrukssektoren, som er av særlig betydning for de fattigste landene. I arbeidet vil det bli lagt vekt på områder der Norge har spesielle forutsetninger for å bidra.

Fredsbygging og utvikling: Voldelige konflikter utgjør en vedvarende trussel mot arbeidet for utvikling og fattigdomsbekjempelse i mange land. Regjeringen legger derfor vekt på å bidra til rask og fleksibel støtte til fredsbygging i land som arbeider seg ut av slike konflikter. Kvinners og barns rolle i konflikt og fred skal vies større oppmerksomhet. Regjeringen legger vekt på å styrke det internasjonale samfunns kapasitet og kompetanse til å arbeide for varig fred. Dialogen og samarbeidet med ikke-statlige aktører i Norge vil bli videreført. Som et middel til å styrke arbeidet for fred og utvikling, foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til overgangsbistand. Afghanistan vil fortsatt bli gitt høy prioritet.

Godt styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse: Styresettet påvirker utviklingslandenes evne og mulighet til å bekjempe fattigdom og til fullt ut å dra nytte av utviklingssamarbeidet. Innenfor demokratiutvikling vil Regjeringen øke støtten til frie og uavhengige media i utviklingslandene. Regjeringen vil også øke støtten til styrking av finansforvaltning og statlige kontrollfunksjoner. Vektleggingen av institusjonsutvikling og forvaltningsrutiner som en integrert del av tiltakene som støttes, vil bli styrket.

I tillegg til disse satsingsområdene vil bistanden til helse, herunder reproduktiv helse, bli videreført på et høyt nivå. Generelt er kvinner, barn, urfolk, funksjonshemmede og flyktninger viktige målgrupper.

Det humanitære arbeidet og innsatsen for fredelig løsning av konflikter vil bli styrket. Regjeringen ønsker å legge særlig vekt på å lindre nød i tråd med de humanitære prinsippene og å videreføre Norges rolle som en viktig internasjonal humanitær aktør. Det foreslås derfor en økning i bevilgningene til disse formål.

3 Oversikt over utgifter under de ulike departementer

3.1 Innledning

I dette kapitlet omtales hovedtrekkene i utgiftene per departement, samt ymse utgifter og inntekter. I omtalen av utgiftene under de enkelte departementene er det tatt inn en tabell som viser utgiftsrammer fordelt på programområde og programkategori i saldert budsjett 2003 og forslag til statsbudsjett for 2004. Budsjettrammene for de to årene trenger nødvendigvis ikke å være fullt ut sammenliknbare. I tabellene er det ikke tatt hensyn til bl.a. overføring av oppgaver, med tilsvarende overføring av bevilgninger mellom departementer. Slike overføringer vil fremstå som en endring i bevilg-

ningsrammene, uten at dette er uttrykk for en reell omprioritering mellom formål.

I tabellen oppgis saldert budsjett for 2003. Tilleggsbevilgninger i 1. halvår er derfor ikke inkludert i 2003-tallene. I den grad tilleggsbevilgninger i 1. halvår er videreført i 2004-budsjettet, vil tabellen vise en økt bevilgning fra 2003 til 2004 som ikke er reell. Det vil for eksempel gjelde virkningen av trygdeoppjøret våren 2003 som ikke var fordelt på departement i saldert budsjett. Helårsvirkningen av trygdeoppjøret i 2003 er imidlertid innarbeidet i 2004-budsjettet.

3.2 Utenriksdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 02 Utenriksforvaltning</i>			
02.00 Administrasjon av utenriktjenesten	1 354,7	1 308,4	-3,4
02.10 Utenriksformål	992,3	1 206,9	21,6
Sum før lånetransaksjoner	2 347,0	2 515,3	7,2
Lånetransaksjoner	0,4	0,4	0,0
Sum Utenriksforvaltning	2 347,4	2 515,7	7,2
<i>Programområde 03 Internasjonal bistand</i>			
03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen	660,1	680,0	3,0
03.10 Bilateral bistand	2 604,5	2 684,5	3,1
03.20 Globale ordninger	5 822,3	6 168,9	6,0
03.30 Multilateral bistand	4 964,0	5 150,9	3,8
Sum ODA-bistand før lånetransaksjoner	14 050,9	14 684,3	4,5
Lånetransaksjoner	341,3	341,3	0,0
Sum ODA-bistand	14 392,2	15 025,6	4,4
03.50 Øvrig bistand (ikke ODA-bistand)	360,5	267,9	-25,7
Sum Internasjonal bistand	14 752,7	15 293,5	3,7
Sum Utenriksdepartementet	17 100,1	17 809,2	4,1

Utenriksdepartementets hovedoppgaver

Vi lever i en internasjonal brytningstid der tidligere skillelinjer er visket ut og nye utfordringer trer frem. Verden blir stadig mer globalisert, ikke

bare økonomisk, men også politisk, sosialt og kulturelt. Regjeringen vil intensivere arbeidet for en verden basert på internasjonalt samarbeid, folkeretten og frihet fra nød og ufred. Vårt verdigrunn-

lag reflekteres i sterk støtte til FN, engasjement i fredsprosesser, arbeid for menneskerettighetene, omfattende humanitær innsats og betydelig bistand til fattige land.

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Det foreslås bevilget 2 515,7 mill. kroner til utenriksforvaltning i 2004. Dette er en økning på 168,3 mill. kroner (7,2 pst.) i forhold til saldert budsjett 2003. Bevilgningen skal dekke drift av utenrikstjenestens hjemme- og uteapparat, presse-, kultur- og informasjonsformål, samt Norges medlemskontingenter i internasjonale organisasjoner. Økningen i forhold til 2003-budsjettet har i hovedsak sammenheng med opprettelsen av de nye finansieringsordningene knyttet til utvidelsen av EØS med et budsjett på til sammen 100 mill. kroner.

Programområde 03 Internasjonal bistand

For 2004 foreslås bevilget 15 293,5 mill. kroner til internasjonal bistand, fordelt med 15 025,6 mill. kroner til offisiell utviklingshjelp (ODA-bistand) og 267,9 mill. kroner i bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak.

Offisiell utviklingshjelp (ODA-bistand)

Bevilgningsforslaget til offisiell utviklingshjelp foreslås økt med 633,4 mill. kroner fra saldert budsjett 2003. Forslaget innebærer en opptrapping av bistanden fra 0,93 pst. til 0,94 pst. av anslått bruttonasjonalinntekt (BNI). Regjeringen har som mål å trappe opp den ODA-godkjente bistanden til 1 pst. av BNI innen 2005.

Regjeringens hovedmål i utviklingspolitikken er å bidra til redusert fattigdom. Sentralt i dette arbeidet står styrket samarbeid med de minst utviklede landene (MUL). MUL omfatter de aller fattigste landene og har fått en særskilt status av FN.

Satsingene i 2004-budsjettet er knyttet til følgende prioriterte områder:

- Utdanning
- Hiv/aids
- Oppfølging av FN-toppmøtet i Johannesburg i september 2002 (WEHAB)
- Næringsutvikling i sør, herunder landbruk
- Humanitær bistand.

Bistand til ikke-ODA godkjente land og internasjonale miljøtiltak

For 2004 foreslår Regjeringen å bevilge 267,9 mill. kroner, fordelt med 235,8 mill. kroner til atomsikkerhetstiltak, Øst-Europatiltak og handlingsplanen for søkerlandene til EU og 32,1 mill. kroner til internasjonale miljø- og klimatiltak.

3.3 Utdannings- og forskningsdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 07 Utdannings- og forskningsdepartementet</i>			
07.10 Administrasjon	414,3	427,6	3,2
07.20 Grunnopplæringen ¹⁾	2 635,3	2 337,3	-11,3
07.40 Andre tiltak i utdanningen ²⁾	2 832,4	2 708,4	-4,4
07.50 Voksenopplæring ³⁾	1 635,1	1 106,0	-32,4
07.60 Høyere utdanning ⁴⁾	17 270,8	18 611,0	7,8
07.70 Forskning ⁵⁾	2 318,8	3 185,0	37,4
07.80 Utdanningsfinansiering	9 732,1	9 305,1	-4,4
Sum før lånetransaksjoner	36 838,8	37 680,4	2,3
Lånetransaksjoner	12 926,2	12 750,2	-1,4
Sum Utdannings- og forskningsdepartementet	49 765,0	50 430,6	1,3

Det er foretatt enkelte tekniske endringer i budsjettet slik at budsjettallene for 2003 og 2004 ikke er direkte sammenlignbare.

- 1) Tilskudd til skolefritidsordninger ble innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 1. august 2003. Tilskudd til institusjoner, tilskudd til musikk- og kulturskoler, samt deler av tilskuddet til leirskoleopplæring foreslås innlemmet i rammetilskuddet til kommunene fra 1. januar 2004. Til sammen er 341,9 mill. kroner trukket ut av Utdannings- og forskningsdepartementets rammer i forhold til saldert budsjett 2003.
- 2) Tilskudd til PP-tjenesten foreslås innlemmet i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner fra 1. januar 2004. Det er trukket ut 129,1 mill. kroner av Utdannings- og forskningsdepartementets rammer i forhold til saldert budsjett 2003.
- 3) Tilskudd til norskopplæring for voksne innvandrere foreslås overført til Kommunal- og regionaldepartementet fra 1. januar 2004.
- 4) Det innføres nettobudsjettering ved flere høyskoler, noe som reduserer utgiftssiden i budsjettet på kategori 07.60 tilsvarende tidligere inntektsbevilgning til høyskolene.
- 5) Ansvar for koordinering av EUs rammeprogram foreslås overført fra Nærings- og handelsdepartementet fra 2004.

Regjeringens forslag til bevilgning til utdannings- og forskningsformål i 2004 utgjør 50 430,6 mill. kroner. Dette er en økning på 2,3 pst. i forhold til saldert budsjett 2003, etter at det er korrigert for tekniske endringer.

Hovedelementene i Kvalitetsreformen for høyere utdanning er på plass høsten 2003. Det har i budsjettet for 2004 vært en hovedprioritering å fullfinansiere Kvalitetsreformen. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Kvalitetsreformen med 517 mill. kroner i 2004. Av dette foreslås 292 mill. kroner bevilget til basisfinansieringen av institusjonene i høyere utdanning, mens 220 mill. kroner legges inn i den resultatbaserte forskningskomponenten i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Videre foreslår Regjeringen å bevilge 5 mill. kroner til et nytt senter for internasjonalisering. De samlede bevilgningene til Kvalitetsreformen i budsjettet for 2004 utgjør 1 144 mill. kroner. Kvalitetsreformen er med dette fullfinansiert i tråd med Stortingets forutsetninger. Regjeringen foreslår videre å bevilge 55,5 mill. kroner til opprettelse av 200 nye stipendiattstillinger fra høsten

2004. Bevilgningen til bygging av studentboliger foreslås redusert med 30 mill. kroner.

Regjeringen foreslår å bevilge 13 mill. kroner til drift av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling i Norge (HL senteret), fordelt med 3 mill. kroner til drift og 10 mill. kroner til utstyr. Virksomheten ved HL senteret er knyttet til forskning, undervisning og formidling på områdene holocaust, folkemord, menneskerettigheter og minoritetsspørsmål. Senteret holder til i midlertidige lokaler ved Universitetet i Oslo fram til restaureringen av Villa Grande er gjennomført våren 2005. Regjeringen har som mål å gjøre Villa Grande til et kraftsentrum for forebyggende arbeid mot rasisme, diskriminering og brudd på menneskerettigheter, med barn og unge som en spesiell målgruppe.

Bedre kommersiell utnyttelse av oppfinnelser fra universiteter og høyskoler er et prioritert mål for Regjeringen. Departementet foreslår derfor å øke bevilgningen til dette formålet med 11 mill. kroner i 2004. Bevilgningen skal blant annet gå til oppbygging av teknologioverføringskontorer ved

fem av de store institusjonene innenfor universitets- og høyskolesektoren.

Styrkingen av norsk forskning har høy prioritet i Regjeringen. Målet er å trappe opp norsk FoU-innsats til gjennomsnittlig OECD-nivå innen 2005. Det legges opp til en vekst i de offentlige forskningsmidlene på 1,1 mrd. kroner i 2004. Dette er i tråd med det årlige vekstbehovet for offentlige midler som ble anslått i opptrappingsplanen for forskningsbevilgningene (jf. Innst. S. nr. 325 (2000-2001) og St.prp. nr. 84 (2000-2001)). Med forslaget for 2004 vil Regjeringen ha styrket forskningsbevilgningene med totalt 2,7 mrd. kroner i årene 2002-2004. Regjeringen har også sørget for en betydelig bedring av rammebetingelsene for forskning i næringslivet. SkatteFUNN-ordningen, som ble innført i 2002, gir bedrifter skattefradrag for investeringer i forskning og utvikling. Målet med ordningen er å bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet. Det er så langt godkjent søknader for om lag 10 mrd. kroner for perioden 2002-2005 og det er rimelig å anta at deler av dette er økt forskningsinnsats. Foreløpige anslag viser at ordningen vil gi norske bedrifter om lag 1,5 mrd. kroner i redusert skatt i 2003.

Budsjettforslaget for Utdannings- og forskningsdepartementet innebærer også en styrking av den langsiktige, grunnleggende forskningen gjennom Norges forskningsråd med 283 mill. kroner. Om lag 140 mill. kroner av dette er en midlertidig økning som skyldes Stortingets endring av fordelingen av tippemidler. For å styrke norsk innsats innenfor EUs rammeprogram for forskning, er det foreslått en bevilgning på 48 mill. kroner. Midlene skal særlig benyttes til nasjonal samfinansiering av EU-prosjekter. Bilateralt forskningssamarbeid og øvrig internasjonalt forskningssamarbeid gjennom Norges forskningsråd er foreslått styrket med 10 mill. kroner. Regjeringen foreslår videre å øke bevilgningen til vitenskapelig utstyr med 77 mill. kroner. Av dette foreslås det å bruke 43 mill. kroner til å finansiere en PET-skanner (positronemissionstomografi), som blant annet skal brukes til kreftforskning og diagnostikk, mens 34 mill. kroner foreslås bevilget til vitenskapelig utstyr ved forskningsinstituttene.

Regjeringen foreslår en bevilgning på 431 mill. kroner til kvalitetsutvikling i grunnskolen. Dette er en økning på 50 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Regjeringen vektlegger arbeidet med å øke læringsutbyttet i skolen, og etablerer som et ledd i dette et system for kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i grunnskolen. Kartlegging av elevenes grunnleggende kunnskap i basisfagene gjennom nasjonale prøver er et tiltak innenfor et slikt system. Informasjonen

skal benyttes til systematisk kvalitetsutvikling i grunnskolen. Et annet tiltak er nettstedet Skoleporten.no som skal synliggjøre læringsresultat, læringsmiljø og læringsressurser. Regjeringen vil videre prioritere tiltak mot mobbing, uro og problematferd og bidra til å fremme bevissthet og ansvarsfølelse for grunnleggende verdier i skolen. For å stimulere den enkelte skole til innsats, kvalitetsheving og nytenkning vil Regjeringen videreføre ordningen med demonstrasjonsskoler og demonstrasjonsbedrifter.

Regjeringen satser videre på informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i utdanningen. Infrastruktur og nasjonale utdanningsportaler, digitale læringsressurser og forskning og utvikling er viktige områder i Regjeringens satsing. Videre er kompetanseutvikling for lærerstudenter, lærere og skoleledere prioriterte tiltak.

For å stimulere kommuner og fylkeskommuner til å foreta en særskilt satsing på skoleanlegg, ble det i 2002 innført en tilskuddsordning der staten gir rentekompensasjon til investeringer knyttet til nybygg og rehabilitering av skoleanlegg. I 2002 ga staten rentekompensasjon innenfor en investeringsramme på 2 mrd. kroner. I 2003 skal staten gi ytterligere rentekompensasjon for nye investeringer tilsvarende 3 mrd. kroner. Regjeringen foreslår at staten i tillegg skal gi rentekompensasjon knyttet til nye investeringer i 2004 innenfor en investeringsramme på 2 mrd. kroner. Regjeringens forslag innebærer at det til sammen vil bli gitt rentekompensasjon for samlede investeringer på 7 mrd. kroner. Rentekompensasjonen blir bevilget over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Som et ledd i tiltaksplanen mot fattigdom, foreslår Regjeringen å bevilge 3 mill. kroner til tilrettelegging for funksjonshemmede ved universiteter og høyskoler og 1,5 mill. kroner til lyd bøker for elever med lese- og skrivevansker.

Regjeringen foreslår å innføre ny støtteordning for studier i utlandet fra undervisningsåret 2004-05. Ordningen innebærer at de faglige begrensningene for finansiering av skolepenger fjernes, slik at alle fagretninger gir rett til finansiering. Samtidig foreslår Regjeringen at gebyrstipendet gjøres om til skolepengestøtte. Skolepengestøtten gis dels som stipend og dels som lån innenfor dagens sats for gebyrstipend. Høyere gradstudier og delstudier foreslås finansiert med 70 pst. stipend og 30 pst. lån, mens lavere gradstudier foreslås finansiert med 50 pst. stipend og 50 pst. lån. Det foreslås videre å innføre utvidet låneadgang på inntil 50 000 kroner, slik at studenter kan søke om lån utover det som kan tildeles som skolepengestøtte. Dessuten legges det opp til å gi støtte til et tilretteleggingssemester ved gradstudier i ikke-engelsk-

språklige land utenfor Norden for å stimulere flere studenter til å gjennomføre studieopphold i disse landene. Regjeringen foreslår at all skolepenge-støtte blir gitt uten behovsprøving mot studentens egen økonomi innenfor satsene, inntil nivået for faktiske skolepenger.

Fra 1. november 2002 ble utdanningsstipendet for elever og studenter i høyere utdanning økt til 40 pst. av kostnadsnormen på kroner 8 000 per måned, der 15 pst. blir utbetalt som lån og gjort om

til stipend når utdanningen er gjennomført (konverteringsstipend). Regjeringen foreslår at hele utdanningsstipendet på 40 pst. gjøres om til konverteringsstipend fra skoleåret 2004-05. Endringen er anslått til å gi en innsparing på om lag 133 mill. kroner i 2004. Regjeringen foreslår videre at støttebeløpene fra Lånekassen videreføres på samme nominelle nivå.

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen til studieforbund med 40 mill. kroner.

3.4 Kultur- og kirkedepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 08 Kultur- og kirkeformål</i>			
08.10 Administrasjon	251,9	260,0	3,2
08.20 Kulturformål	3 377,2	3 534,7	4,7
08.30 Film- og medieformål	699,2	733,6	4,9
08.40 Den norske kirke	1 025,0	1 057,8	3,2
Sum Kultur- og kirkedepartementet	5 353,3	5 586,1	4,3

Bevilgningen til kultur- og kirkeformål foreslås økt med 232,7 mill. kroner, tilsvarende en økning på 4,3 pst. i forhold til saldert budsjett 2003.

Regjeringen legger frem et kultur- og kirkebudsjett for 2004 der følgende områder er prioritert:

- Styrking av Nasjonalbiblioteket.
- Videreutvikling av Nasjonalmuseet for kunst.
- Styrking av tilskuddet til Den Norske Opera - omstilling av driften frem mot innflytting i nytt operahus.
- Styrking av Arkivverket.
- Økning av tilskuddet til distriktsmuseene som ledd i etableringen av et nasjonalt museumsnettverk.
- Styrking av musikk- og scenekunstheltet, herunder innkjøpsordningen for fonogram, festival- og turnestøtteordningen, folkemusikk/-dans og tilskudd til etablering av scene for dans.
- Styrking av språk- og litteraturfeltet, etablering av språkkonsulenttjeneste og økt satsing frem mot Ibsenjubileet i 2006.
- Styrking av ordningen med prosjektutvikling innen nye medier.
- Sammenslåing av Eierskapstilsynet, Statens filmtilsyn og Statens medieforvaltning til nytt Medietilsyn lokalisert til Fredrikstad.
- Styrking av dåpsopplæringen i Den norske kirke.

Regjeringen legger i 2004 frem forslag til rullering av plan for investeringer i nasjonale kulturbygg og

tusenårssteder for perioden 2004-2007. For 2004 er det lagt inn investeringsmidler til allerede igangsatte prosjekter ved Eidsvoll 1814 – Rikspolitisk senter, Kvæntunet, Hundorp, Trøndelag folkemuseum, Fredriksten Festning, Avaldsnes – Norvegen Historiesenter, Hringariki – Veien kulturminnepark, Telemarkskanalen, Lindenes Fyr og Hålogaland Teater, samt midler til videre prosjektering av Østsamisk museum i Neiden.

Regjeringen viderefører pressestøtten. Produksjonstilskuddet til aviser økes med 6,2 pst. fra 2003 og blir etter dette 247 mill. kroner for 2004.

Tilskudd til den audiovisuelle sektoren foreslås til 423,7 mill. kroner for 2004. Regjeringen vil øke satsingen på den nye ordningen med tilskudd til prosjektutvikling innen nye medier til 8 mill. kroner og gjøre ordningen permanent.

Sett i lys av de overordnede filmpolitiske målene og de øvrige filmpolitiske virkemidlene, foreslår Regjeringen at det statlige eierskapet i infrastrukturselskapet Norsk filmstudio AS opphører, og at statens aksjer i selskapet selges.

NRK ble i 2003 tatt inn i merverdiavgiftssystemet med full fradragsrett for inngående merverdiavgift og 12 pst. merverdiavgift på kringkastingsavgiften. Samtidig ble det gitt en bevilgning på 150 mill. kroner til merverdiavgiftskompensasjon for NRK. Regjeringen foreslår at merverdiavgiften på kringkastingsavgiften reduseres til 6 pst. Samtidig foreslås bevilgningen til merverdiavgiftskompensasjon for NRK avvirket. Det foreslås en kringkas-

tingsavgift for fjernsynsmottakere for 2004 på 1 745 kroner eksklusive merverdiavgift. Kringkastingsavgiften blir etter dette 1 850 kroner inklusive merverdiavgift, som er en videreføring på samme nivå som for 2003. Forslaget innebærer en videreføring av NRKs økonomiske rammevilkår på samme nivå som i 2003.

Stortinget har vedtatt å slå sammen Eierskaps-tilsynet, Statens filmtilsyn og Statens medieforvaltning til nytt Medietilsyn lokalisert til Fredrikstad, jf. Innst. S. nr. 222 (2002-2003). Det nye Medietilsynet skal være i drift fra og med 1.1.2005. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer i 2004.

I budsjettforslaget for Den norske kirke er det innarbeidet en vesentlig økning til kirkens dåpsopplæring, jf. Innst. S. nr. 200 (2002-2003) og St.meld. nr. 7 (2002-2003) Trusopplæring i ei ny tid – om reform av kirkens dåpsopplæring. I 2003 ble det bevilget 5 mill. kroner til styrking av dåpsopplæringen. For 2004 foreslås det en samlet bevilgning på 30 mill. kroner til en styrket dåpsopplæring.

Prostenes rolle som regionale ledere av prestetjenesten sees som særlig viktig for den framtidige utviklingen av prestetjenesten. Det er for 2004 innarbeidet 3 mill. kroner til tiltak rettet mot prostetj-

nesten. Det er dessuten budsjettert med midler til to nye fengselspreststillinger.

Det generelle statstilskuddet til de kirkelige fellesrådene foreslås bevilget med 100 mill. kroner for 2004.

Til Kirkens ressurscenter mot vold og overgrep ble i det i 2003 bevilget 700 000 kroner over statsbudsjettet. Det foreslås bevilget 1,0 mill. kroner til senteret i 2004.

Den norske kirke vil fra 2004 bli omfattet av ordningen med skattefritak for gaver til frivillige organisasjoner.

For øvrig representerer budsjettforslaget til Den norske kirke en videreføring av bevilgningsnivået i 2003.

Under forutsetning av uendret overskudd for Norsk Tipping AS i 2003, vil den samlede tilførselen av spillemidler utenfor statsbudsjettet til kulturformål bli om lag 300 mill. kroner for 2004, en dobling i forhold til inneværende år. Dette fordeles med 40 pst. til Den kulturelle skolesekken (120 mill. kroner), 30 pst. til Frifond (90 mill. kroner, hvorav 34,2 mill. kroner fordeles av Kultur- og kirke departementet og 55,8 mill. kroner av Barne- og familiedepartementet), og 30 pst. til lokale og regionale kulturbygg (90 mill. kroner). Ut fra samme forutsetning vil det fordeles om lag 1,2 mrd. kroner av spilleoverskuddet til idrettsformål i 2004.

3.5 Justis- og politidepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 06 Justissektoren</i>			
06.10 Administrasjon	203,0	207,1	2,0
06.20 Rettsvesen	1 431,4	1 406,2	-1,8
06.30 Kriminalomsorg	1 827,7	1 978,4	8,2
06.40 Politi og påtalemyndighet	7 150,7	7 289,8	1,9
06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap	719,6	1 169,0	62,4
06.60 Andre virksomheter	546,9	577,2	5,5
06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.	800,9	925,6	15,6
06.80 Svalbardbudsjettet	112,2	119,2	6,2
Sum Justissektoren	12 792,5	13 672,4	6,9
Sum Justis- og politidepartementet	12 792,5	13 672,4	6,9

Justisdepartementets overordnede mål er redusert kriminalitet, god og effektiv konfliktløsning og forebygging, sikring av rettssikkerhet for individer og grupper, et godt og tilgjengelig regelverk, redusert sårbarhet i samfunnet, en åpen og

kvalitetsbevisst justisforvaltning og helhetlig forvaltning av norske interesser i polarområdene.

For programområde 06 Justissektoren foreslår Regjeringen en bevilgning på om lag 13,7 mrd. kroner i 2004. Dette er en økning på 880 mill. kroner eller 6,9 pst. i forhold til saldert budsjett for 2003.

Økningen reflekterer delvis at Justisdepartementet i 2004 vil ha overtatt ansvaret for det tidligere Direktoratet for brann- og elsikkerhet og Norges brannskole fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet og at budsjetteringen av redningshelikoptertjenesten fra 2004 er samlet under Justisdepartementet. Justert for dette er den samlede nominelle veksten i forhold til 2003 2,7 pst.

Regjeringen har i budsjettforslaget særlig prioritert bevilgninger til kriminalomsorg og rettssikkerhet. Korrigert for tekniske endringer foreslås bevilgningene til kriminalomsorg økt med 3,7 pst. i forhold til saldert budsjett 2003. 6,0 pst. av veksten i bevilgningen under kategori 06.70 er knyttet til rettssikkerhetstiltak. I tillegg opprettes Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker som et rettssikkerhetstiltak under kategori 06.60. Det foreslås også å øke bevilgningene til sikkerhets- og beredskapstiltak og asyl- og utlendingsfeltet i 2004. I tillegg er det lagt inn ekstra midler til gjennomføring av vedtatte moderniseringsreformer, herunder sammenslåing av domstolene i førsteinstans, overføring av ansvaret for tinglysing i fast eiendom fra domstolene til Statens kartverk og samlokalisering av det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap fra årsskiftet 2004/2005.

Den betydelige økningen i bevilgningene til kriminalomsorgen skal bl.a. dekke helårsvirkningen av tidligere planlagte og iverksatte kapasitetsutvidende tiltak på til sammen 129 fengselsplasser og nye kapasitetsutvidende tiltak i 2004 på 116 plasser. Regjeringen vil som et ekstraordinært tiltak i 2004 også innføre en moderat bruk av fremskutt prøveløslatelse, med 5 dager for domfelte med dom under 90 dager og 10 dager for domfelte med dom over 90 dager, forutsatt at de domfelte oppfyller kravene til løslatelse etter å ha fullført to tredeler av soningen. Tiltaket anslås å ha en effekt som tilsvarer en kapasitetsutvidelse på 92 lukkede plasser. Tiltakene innenfor kriminalomsorgen i 2004 vil bidra vesentlig i arbeidet for å redusere soningskøen. Justisdepartementet vurderer også andre tiltak og kapasitetsutvidelser i fengslene. Bevilgningen er økt noe for å styrke innholdet i straffegjennomføringen.

Regjeringen foreslår å styrke bevilgningen til rettssikkerhetstiltak med om lag 65 mill. kroner. Dette skal dekke virkningen i 2004 av iverksatte tiltak i 2003 knyttet til endringer i rettshjelpsloven

(fjerning av egenandelen og heving av inntektsgrensen med 20 000 kroner), opprettelse av gjenopptakelseskomisjonen i straffesaker og etablering av ordningen med erstatning for uberettiget straffeforfølgning.

Det foreslås å øke bevilgningen til sikkerhets- og beredskapstiltak i 2004. Bevilgningen til Oslo politidistrikt foreslås økt for å dekke økt politiinnsats på dette området (inkludert bruk av politihelikopter i Oslo-området). Det foreslås 14,5 mill. kroner for å dekke merutgifter ved å innføre døgnkontinuerlig tilstedevakt (inkl. legeberedskap) med 15 minutters reaksjonstid ved redningshelikopterbasen på Sola fra 1. januar 2004. Videre foreslås det å øke bevilgningen til Svalbardbudsjettet med 11,1 mill. kroner som følge av at Sysselmannen på Svalbard har inngått en ny helikopteravtale som styrker helikoptertjenesten i dette området. Bevilgningen til det nye direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er foreslått økt med 19,5 mill. kroner for å dekke merutgifter i 2004 i forbindelse med samlokalisering av det nye direktoratet i Tønsberg fra årsskiftet 2004/2005.

Bevilgningen på politibudsjettet er foreslått økt for å dekke merutgifter knyttet til sikkerhets- og beredskapstiltak og asyl- og utlendingsfeltet. I tillegg legges det opp til økt politiinnsats for å redusere antall trafikkulykker. Justisdepartementet vil videreføre effektiviseringsarbeidet i etaten, og ytterligere gevinster av politireformen realiseres i 2004. Generelt synes det fortsatt å være mulig å effektivisere driften i flere politidistrikter. Med dette som utgangspunkt legger Justisdepartementet til grunn at det foreslåtte politibudsjettet for 2004 vil gjøre det mulig å opprettholde det samlede aktivitetsnivået tilnærmet på samme nivå som i 2003. Det er lagt inn midler for å øke opptaket ved Politihøgskolen med to ekstra klasser. Bevilgningen til den høyere påtalemyndighet er styrket noe.

I bevilgningsforslaget for domstolene er det lagt til grunn at utgifter på om lag 25 mill. kroner knyttet til byggesaker dekkes innenfor eksisterende rammer, ved at det frigjøres midler som i 2003 var bevilget til engangsinvesteringer i Tromsø tinghus og utviklingskostnader for saksbehandlingssystemet LOVISA. Noe av de frigjorte midlene er også omfordelt til andre formål innenfor justissektoren. Bevilgningsforslaget for 2004 gir grunnlag for at domstolene vil kunne videreføre aktivitetsnivået fra 2003 til 2004.

Som ledd i Regjeringens samlede budsjettopplegg foreslås det å øke passgebyret for barn fra 1/4 ganger rettsgebyret til 1/2 ganger rettsgebyret (dvs. fra 185 kroner til 370 kroner). Videre foreslås det å øke gebyret for begjæring om utlegg fra ett rettsgebyr til 1 1/2 ganger rettsgebyret (fra 740

kroner til 1 110 kroner). Begjæring om utlegg er et offentlig virkemiddel for inndrivelse av gjeld. For å begjære tvangsfullbyrdelse må det betales et gebyr. Det foreslås også å redusere tjenestetiden for sivile vernepliktige fra 14 måneder til 13 måneder.

3.6 Kommunal- og regionaldepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 13</i>			
13.10 Administrasjon m.m.	238,4	217,0	-9,0
13.20 Innvandring	4 626,2	5 864,2	26,8
13.21 Nasjonale minoriteter	2,8	2,9	3,4
13.40 Samiske formål	140,2	145,7	4,0
13.50 Regional- og distriktspolitikk	1 413,5	1 489,1	5,3
13.70 Overføringer til kommuner og fylkeskommuner ¹⁾	53 302,7	42 832,1	-19,6
Sum programområde 13	59 723,7	50 551,0	-15,4
<i>Programområde 14</i>			
14.10 Bolig og bomiljø	6 476,8	6 873,7	6,1
14.20 Forvaltning av bygningstiltak	34,7	37,0	6,6
Sum før lånetransaksjoner	6 511,5	6 910,7	6,1
Lånetransaksjoner	12 671,0	12 954,0	2,2
Sum programområde 14	19 182,5	19 864,7	3,6
Sum programområde 13 og 14	78 906,1	70 415,7	-10,8

¹⁾ Beløpene for 2004 er påvirket av korreksjoner for oppgaveendringer, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd o.a. De største beløpene i 2004 er knyttet til en nedjustering av rammetilskuddene til kommunesektoren med om lag 7,4 mrd. kroner som følge av innføring av generell kompensasjon for merverdiavgift og uttrekk av om lag 3,7 mrd. kroner fra rammetilskuddet til fylkeskommunene i tilknytning til statliggjøring av barnevern, familievern og rusomsorg.

Regjeringen legger opp til reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2004 på om lag 3 3/4 mrd. kroner, eller knapt 1,9 pst., regnet i forhold til det nivået på kommunesektorens inntekter i 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003. I Kommuneproposisjonen for 2004 ble det varslet en realvekst i de samlede inntektene på mellom 3 3/4 og 4 1/4 mrd. kroner. Regjeringen følger dermed opp de signaler om inntektsvekst som ble gitt i Kommuneproposisjonen.

I Kommuneproposisjonen ble det varslet en realvekst i de frie inntektene på om lag 2 1/4 mrd. kroner, regnet i forhold til det inntektsnivået for 2003 som ble lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003. Den foreslåtte veksten på 2 1/4 mrd. kroner inkluderte 300 mill. kroner til økt satsing i forbindelse med innføring av ny toppfinansieringsordning for ressurskrevende brukere. I tillegg til veksten i frie inntekter på 2 1/4 mrd. kroner ble

det lagt opp til å kompensere for beregnede merkostnader til Skolepakke II med om lag 240 mill. kroner. Regjeringen legger i dette budsjettet i utgangspunktet opp til en reell vekst i frie inntekter fra 2003 til 2004 på om lag 1,8 mrd. kroner, inkludert økt støtte til ressurskrevende brukere. Som en del av oppfølgingen av barnehageforliket i Stortinget er de frie inntektene redusert med i underkant av 1/2 mrd. kroner og i stedet gitt som øremerkede tilskudd til barnehager. Oppfølging av Stortingets vedtak om at ressurskrevende brukere skal finansieres gjennom en overslagsbevilgning innebærer imidlertid at bevilgninger knyttet til ressurskrevende brukere må plasseres på et øremerket tilskudd. Overføring av økte bevilgninger til ressurskrevende brukere til en øremerket post, innebærer etter dette at veksten i frie inntekter kan anslås til vel 1 1/4 mrd. kroner.

I 2004 består om lag 69 pst. av kommunesektorens samlede inntekter av frie inntekter, hvorav rammeoverføringer utgjør omlag 20 pst. og skatteinntekter om lag 49 pst. av samlede inntekter. I 2004 utgjør rammetilskuddene 42,4 mrd. kroner, fordelt med knapt 31 mrd. kroner på kommunene og 11,5 mrd. kroner på fylkeskommunene.

For en nærmere omtale av det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2004 vises det til Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon.

Bevilgningen på programkategori 13.20 Innvandring foreslås økt fra 4 626,2 mill. kroner i saldert budsjett 2003 til 5 864,2 mill. kroner i 2004. Integreringstilskuddet, som utbetales kommunene i forbindelse med bosetting av flyktninger, og utgifter til drift av statlige asylmottak utgjør til sammen 4 094,4 mill. kroner av dette. I tillegg er det foreslått bevilget 1 001,5 mill. kroner til norskopplæring for voksne innvandrere. Dette innebærer en økning til norskopplæring på 385,6 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Bevilgningen til norskopplæring er fra 2004 flyttet fra Utdannings- og forskningsdepartementet, som fortsatt vil ha det faglige og pedagogiske ansvaret for opplæringen.

Bevilgningsbehovet på innvandringsfeltet er bl.a. avhengig av antallet personer som søker asyl i Norge, antallet asylsøkere som får innvilget sine søknader og skal bosettes, antallet bosatte de fire foregående årene og hvor mange personer som reiser fra mottak på egen hånd. Som følge av høye ankomsttall er bevilgningen under programkategorien økt de siste årene.

Hovedutfordringene i 2004 er å redusere antall asylsøkere som kommer til Norge uten beskyttelsesbehov. Som et ledd i arbeidet med å redusere antall ubegrunnede asylsøknader og redusere utgiftene til statlige asylmottak, vil det bl.a. bli etablert en prosedyre for behandling av disse søknadene innen 48 timer.

Regjeringen mener det er viktig å i større grad prioritere arbeidet for å bidra til integrering og innvandreres deltakelse i samfunnet. I budsjettforslaget for 2004 er det derfor lagt inn midler til å utvikle et nasjonalt registreringssystem i forbindelse med innføring av obligatorisk norskopplæring for voksne innvandrere fra 1. januar 2005.

Over programkategori 13.21 Nasjonale minoriteter foreslås det bevilget 2,9 mill. kroner i 2004 til organisasjons- og prosjekttilskudd.

Bevilgningen på programkategori 13.40 Samiske formål foreslås økt fra 140,2 mill. kroner

til 145,7 mill. kroner, en økning på 4,0 pst. fra saldert budsjett 2003. I tillegg vil Sametinget få tildelt 7 mill. kroner fra kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd til styrking av tospråklighetsarbeid i kommuner og fylkeskommuner.

Målet for Regjeringens regional- og distriktpolitikk er å bidra til å sikre bosetting og levedyktige lokalsamfunn i alle deler av landet, og til å ta ut verdiskapingspotensialet som finnes i de ulike regionene. Gode rammevilkår for næringslivet er den viktigste forutsetningen for å få frem lønnsomme og konkurransedyktige virksomheter. Bevilgningen over programkategori 13.50 Regional- og distriktpolitikk er foreslått satt til 1 489,1 mill. kroner. I forhold til saldert budsjett 2003 er dette en økning på 75,6 mill. kroner. Av dette er det satt av 150 mill. kroner på en ny post til næringsrettet innsats i regionene som blir berørt av endret arbeidsgiveravgift.

Til bolig- og bomiljøformål foreslås en bevilgning på 6 873,7 mill. kroner. Dette er en økning på 6,1 pst. i forhold til saldert budsjett 2003.

Hovedmålet til Regjeringen innenfor programkategori 14 Bolig, bomiljø og bygningssaker er at alle skal kunne bo godt og trygt. Det er også viktig å målrette politikken slik at en kan hjelpe dem som ellers ville falt utenfor boligmarkedet. Regjeringen vil bidra til at boliger og andre bygg skal ha god kvalitet der det er tatt hensyn til miljø og tilgjengelighet.

Den største utfordringen på boligmarkedet er knyttet til førstegangsetablering og til personer og familier med mer varige problemer på boligmarkedet. Derfor bør de boligpolitiske virkemidlene først og fremst rettes inn mot disse gruppene.

Regjeringen ønsker å legge til rette for et vel fungerende boligmarked gjennom en effektiv byggesaksbehandling og ved å sette fokus på reduserte byggekostnader.

Innenfor en låneramme på 13 mrd. kroner skal Husbanken prioritere bygging av nøkterne boliger med god kvalitet og tilgjengelighet og gode miljøstandarder. I tillegg er det satt av 0,5 mrd. kroner til en øremerket låneramme til etablering av sykehjemsplasser, eldreboliger og rehabiliteringsplasser i utlandet.

Regjeringen foreslår en investeringsramme på 2 mrd. kroner for oppussing av skolebygg i 2004. Staten dekker kommunesektorens renteutgifter i tilknytning til denne ordningen med vel 220 mill. kroner i 2004, jf. nærmere omtale under Utdannings- og forskningsdepartementet.

3.7 Sosialdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 09 Sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	72,6	75,7	4,3
09.20 Eldre, funksjonshemmede, rusmisbrukere m.v.	1 958,3	3 250,3	66,0
09.60 Kontantytelser	2 005,6	2 171,0	8,2
Sum Sosiale formål	4 036,5	5 497,0	36,2
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden</i>			
29.10 Administrasjon	4 918,1	4 984,1	1,3
29.50 Inntektssikring ved sykdom, uførhet og rehabilitering	74 475,0	79 231,7	6,4
29.60 Kompensasjon for merutgifter for nedsatt funksjonsevne m.m.	7 294,0	7 735,7	6,1
29.70 Alderdom	74 655,0	79 330,0	6,3
29.80 Forsørgertap og eneomsorg for barn m.v.	6 997,5	6 700,5	-4,2
29.90 Diverse utgifter	130,0	178,0	36,9
Sum Sosiale formål, folketrygden	168 469,6	178 160,0	5,8
Sum Sosialdepartementet	172 506,1	183 657,0	6,5

Sosialdepartementets samlede budsjettforslag for 2004 er på nærmere 183,7 mrd. kroner.

Folketrygdens utgifter på nærmere 178,2 mrd. kroner utgjør en dominerende andel med 97 pst. av de samlede utgiftene på Sosialdepartementets budsjett.

Budsjettforslaget innebærer en samlet vekst i utgiftene på 6,5 pst. sammenliknet med saldert budsjett for 2003 målt i løpende priser, eller i overkant av 11,2 mrd. kroner. Av dette utgjør virkningen av pensjonsreguleringen per 1. mai 2003 nærmere 6,4 mrd. kroner, antatt pris- og lønnsvekst knapt 1,4 mrd. kroner og bevilgning som tidligere er ført opp på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett 650 mill. kroner. En post på 300 mill. kroner er overført fra Helsedepartementets budsjett. Korrigert for dette blir realveksten på om lag 2,5 mrd. kroner eller om lag 1,4 pst. fra saldert budsjett 2003 til forslag 2004.

Programområde 09 Sosiale formål

Programområde 09 Sosiale formål omfatter hovedsakelig tilskudd til tiltak mot rusmiddelmissbruk, tilskudd til tiltak for eldre og funksjonshemmede, ressurskrevende brukere, tilskudd til vertskommuner for psykisk utviklingshemmede og kontantytelsene krigspensjon, tilskudd til Pensjonstrygden for sjømenn og Avtalefestet pensjon (AFP).

Under programområde 09 Sosiale formål er det ført opp 5 497 mill. kroner for 2004 mot 4 037 mill.

kroner for 2003. Dette tilsvarer en økning på 1 460 mill. kroner, eller 36 pst.

Økningen i utgiftene skyldes at bevilgningen til ressurskrevende brukere foreslås overført fra Kommunal- og regionaldepartementets til Sosialdepartementets budsjett. Det foreslås bevilget 1,2 mrd. kroner til ordningen i 2004. Videre foreslås det å styrke innsatsen mot fattigdom, tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne, tiltak for å bedre kvaliteten i pleie- og omsorgssektoren, nye tiltak mot rusmiddelmissbruk og økt tilskudd til Pensjonstrygden for sjømenn.

Som ledd i oppfølgingen av Regjeringens målrettede satsing gjennom tiltaksplan mot fattigdom, inkludert rus, foreslås det økte bevilgninger på om lag 240 mill. kroner i 2004 fordelt på tiltak under flere departementer.

Tiltak i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer er av stor betydning i arbeidet med å forebygge og bekjempe fattigdom. Regjeringen foreslår å styrke det legemiddelassisterte rehabiliteringstilbudet for rusmiddelmissbrukere med 20 mill. kroner.

Regjeringen har lagt frem St. meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne. Stortingsmeldingen skal bl.a. følge opp NOU 2001:22 Fra bruker til borger.

Hovedinnsatsområdene i St.meld. nr. 40 (2002-2003) er:

- arbeid og utdanning
- tjenester
- tilgjengelighet.

Som en oppfølging av St. meld. nr. 40 (2002 - 2003) og St. meld. nr. 45 (2002-2003) Betre kvalitet i dei kommunale pleie- og omsorgstenestene, foreslår Regjeringen økte bevilgninger på 98,2 mill. kroner for 2004. Forslagene omfatter bevilgninger under flere departementers ansvarsområder.

Til bedre kvalitet i de kommunale pleie- og omsorgstjenestene foreslås 30,5 mill. kroner. Av dette skal 10,5 mill. kroner nyttes til program for utvikling av pleie- og omsorgstjenesten, bl.a. i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund, mens 20 mill. kroner skal nyttes til kompetanseheving i pleie- og omsorgssektoren.

Kommunene har ansvaret for å yte pleie- og omsorgstjenester. Det vises til omtale av vekst i kommunenes inntekter under Kommunal- og regionaldepartementet.

Sosialdepartementet vil fra 1. januar 2004 overta ansvaret for finansieringsordninger for særlig ressurskrevende brukere. For 2003 er det brukt 650 mill. kroner til ordningen over skjønnstilskuddet til kommunene. For 2004 foreslås bevilget 1 200 mill. kroner.

Regjeringen foreslår også at det bevilges 15 mill. kroner til en rusforebyggende kampanje, for å redusere spesielt barn og ungdoms bruk av rusmidler.

Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden
Programområde 29 Sosiale formål, folketrygden, omfatter folketrygdens utgifter til sykepenger, medisinsk rehabilitering m.v., alders- og uførepensjoner og stønad til etterlatte og enslige forsørgere. I tillegg kommer ulike kompensasjonsordninger for stønader i forbindelse med sykdom, uførhet og funksjonshemming, gravferd og utgifter til trygdeadministrasjon.

Under programområde 29 Sosiale formål er det ført opp 178 160 mill. kroner for 2004 mot 168 469 mill. kroner for 2003. Dette tilsvarer en vekst på 9 690 mill. kroner, eller 5,8 pst.

I budsjettframlegget er det lagt til grunn gjeldende grunnbeløp på 56 861 kroner.

Nedenfor gis en oversikt over de viktigste endringsforslagene under programområde 29 i 2004.

Folketrygdens grunnpensjon for ektefeller og samboere økte fra 75 til 80 prosent av grunnbeløpet fra 1. mai 2003. Det foreslås ytterligere opptrapping til 82,5 prosent fra 1. mai fra 2004. Det foreslås

bevilget 336 mill. kroner for å dekke merutgiftene i 2004.

En del enslige forsørgere har problemer med å fullføre utdanning og å komme i arbeid. Som et ledd i Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom foreslås derfor at perioden på overgangsstønad under utdanning utvides med ett år for enkelte grupper enslige forsørgere. Bevilgningene foreslås økt med 30 mill. kroner, fordelt på 25 mill. kroner til overgangsstønad og 5 mill. kroner til utdanningsstønad.

Det foreslås å avvikle arbeidsgivers egenandel på 1/2 G i forbindelse med anskaffelse av hjelpemidler på arbeidsplassen for personer med nedsatt funksjonsevne og som har vært ansatt mer enn 6 måneder. Forslaget vil stimulere arbeidsgiver til å finne ordninger slik at arbeidstakere som er blitt funksjonshemmet skal kunne fortsette i arbeid og at funksjonshemmede skal kunne ansettes i bedriften. Det foreslås bevilget 15 mill. kroner til dette tiltaket i 2004.

For å motvirke tidligpensjonering og utstøting av eldre arbeidstakere fra arbeidslivet foreslås det at gavepensjon fra arbeidsgiver skal føre til en tilsvarende reduksjon av AFP-pensjon. Tilsvarende gjelder i dag for uførepensjon og dagpenger. Mindreutgiftene er anslått til 7 mill. kroner i 2004.

Det foreslås å kreve en sterkere tilknytning til arbeidslivet for å få rett til sykepenger. Opptjeningstiden utvides fra to til fire uker, og perioden man kan være ute av arbeid uten å miste rettighetene reduseres fra tre måneder til én måned. Samtidig foreslås det at retten til sykepenger opprettholdes ved avbrudd i etterutdanning og sykemelding i etterlønsperioden. Det er innarbeidet en innsparing på 90 mill. kroner.

Det foreslås videre at det ikke skal etterbetales uførepensjon for tidsrom hvor det er utbetalt rehabiliteringspenger, attføringspenger eller tidsbegrenset uførestønad. Forslaget vil medføre mindreutgifter de første årene. Mindreutgiftene for 2004 er anslått til 95 mill. kroner og er innarbeidet i budsjettforslaget.

Det foreslås å innføre en tidsbegrensning for hvor lenge man kan motta rehabiliteringspenger etter unntaksbestemmelser, slik at ytelsen ikke kan gis sammenhengende i mer enn maksimalt to år. Tidsbegrensningen skal ikke gjelde ved svært alvorlige sykdomstilstander som tar lang tid å behandle. Det foreslås reduksjon i bevilgningen på 210 mill. kroner.

Stortinget har i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 102 (2002-2003) vedtatt at minstnivået for rehabiliteringspenger fra 2004 skal økes fra 1,6 G til 1,8 G også for løpende tilfeller. Merut-

giftene til økning av minsteytelsen er anslått til 200 mill. kroner.

For å redusere tilgangen til uførepensjon og få flere uføre tilbake i arbeid, er det vedtatt en ny tidsbegrenset uførestønad som skal revurderes etter 1-4 år. Ordningen trer i kraft 1. januar 2004.

Tidsbegrenset uførestønad skal ytes når det er en viss mulighet for at stønadsmottakeren kan komme helt eller delvis tilbake i arbeid. Den tidsbegrensede uførestønaden skal følge beregningsreglene for rehabiliterings- og attføringspenger, dvs. at stønaden gis med 66 prosent av inntekten siste år eller de tre siste årene.

Fra 2004 foreslås det at hjelpemiddelsentralene kan ta i bruk hvilende hjemmevakt for å løse problemene med reparasjon av hjelpemidler der det vil få urimelige konsekvenser for brukeren å vente til neste virkedag for å få utført reparasjonen. Det foreslås bevilget 3,5 mill. kroner.

Taket på tolketimer i arbeidslivet ble i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2003 opphevet fra 1. juli 2003 når det gjaldt ordningen med individuell rettighet til tolk. For 2004 foreslås bevilgningene økt tilsvarende helårsvirkningen på 7,6 mill. kroner.

På grunn av mangel på tilgjengelige tolker og geografisk skjevfordeling av tolkene ved hjelpemiddelsentralene, øker utgiftene til overtid og reisekostnader. Det foreslås at bevilgningen forhøyes med 7,1 mill. kroner.

I løpet av kort tid vil det ikke lenger bli produsert litteratur og informasjon til synshemmede på

tradisjonelle kassetter. Det foreslås derfor at lyd-bokspillere for synshemmede (DAYSYSYSTEMET) skal kunne gis etter folketrygdlovens kapittel 10 på samme vilkår som kassettpillere hittil har blitt gitt. Det foreslås bevilget 4 mill. kroner for 2004.

Reparasjon av høreapparater tar ofte lang tid. Det foreslås at det gis stønad til reservehøreapparat for barn opptil 18 år som uten høreapparater er å anse som funksjonelt døde. Videre foreslås det stønad til reservebriller for barn og ungdom under 18 år med spesialtilpassede briller. Reservebriller skal kun gis i de tilfeller der det er helt nødvendig. Bevilgningene til disse tiltakene foreslås økt med 2,5 mill. kroner.

Det foreslås visse innstramminger knyttet til stønad til enkelte hjelpemidler som er blitt relativt billige og som også er vanlige for befolkningen som helhet. Dette gjøres også for å styrke andre tiltak og derigjennom målrette ordningene bedre. Innstramningen gjelder bl.a. stønad til telefoner med spesialfunksjoner, til ergometersykler og andre treningssykler, utskiftning av badekar til ordinært dusjkabinett og til ordinære garasjeportåpnere. Bevilgningen foreslås redusert med til sammen 15,8 mill. kroner.

I Ot.prp. nr. 66 (2002-2003) er det foreslått å overføre finansieringsansvaret for syketransport og reiseutgifter for helsepersonell fra Trygdeetatens til de regionale helseforetakene fra 1. januar 2004. Dette er fulgt opp i budsjettforslaget.

3.8 Helsedepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 10 Helsevern</i>			
10.00 Helsedepartementet m.v.	304,2	257,5	-15,4
10.10 Folkehelse	663,4	668,7	0,8
10.20 Helsetjeneste	1 562,7	1 744,5	11,6
10.30 Regionale helseforetak	52 986,7	58 838,3	11,0
10.40 Psykisk helse	2 923,1	3 407,8	16,6
10.50 Legemidler	172,2	210,5	22,2
Sum Helsevern, før lånetransaksjoner	58 612,3	65 127,3	11,1
Lånetransaksjoner	2 000	2 115	5,8
Sum Helsevern	60 612,3	67 242,3	10,9
<i>Programområde 30 Helsevern, folketrygden</i>			
30.10 Diverse tiltak i spesialisthelsetjenesten m.v.	3 113,9	3 071,1	-1,4
30.50 Legehjelp, legemidler m.v.	17 106,0	15 406,3	-9,9
30.90 Andre helsetiltak	457,0	520,0	13,8
Sum Helsevern, folketrygden	20 676,8	18 997,4	-8,1
Sum Helsedepartementet	81 289,1	86 239,6	6,1

Helsedepartementets samlede budsjettforslag for 2004 er på om lag 86,2 mrd. kroner. Dette fordeles seg med 67,2 mrd. kroner på programområde 10 Helsevern og 19,0 mrd. kroner på folketrygdens programområde 30 Helsevern. Budsjettforslaget innebærer en økning i løpende priser på 6,1 pst., eller om lag 5,0 mrd. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2003.

Korrigert bl.a. for anslått pris- og kostnadsutvikling fra 2003 til 2004 og enkelte budsjettekniske forhold, innebærer budsjettforslaget en reell vekst på om lag 2,7 mrd. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2003. Dette fordeler seg med om lag 2 mrd. kroner på programområde 10 Helsevern og om lag 700 mill. kroner på folketrygdens programområde 30 Helsevern. Realveksten på folketrygdens programområde 30 kan for en stor del knyttes til økning under refusjon av legemiddelutgifter. Fordelingen mellom programområdene 10 og 30 er påvirket av at knapt 2 mrd. kroner overføres fra folketrygden til regionale helseforetak og kommuner i forbindelse med at finansieringen av syke-transport og skyss av helsepersonell foreslås lagt om fra 2004.

Det foreslås en reell økning på 1,2 mrd. kroner til drift av sykehusene i 2004 sammenliknet med saldert budsjett for 2003. I tillegg kommer økte midler gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse. Pasientbroen er foreslått erstattet fra 2004 av ny pasientrettighetslov, og den særskilte bevilg-

ningen til utenlandsbehandling er overført til de regionale helseforetakene. Dette utgjør om lag 90 mill. kroner av økningen på om lag 1,2 mrd. kroner. For pasientbehandling som omfattes av inn-satsstyrt finansiering vil aktiviteten i 2003 ventelig ligge om lag 12 pst. over 2000-nivået, mens utbeta-lingene (korrigert for egenandelsjusteringer mv.) til poliklinisk behandling forventes å øke reelt med vel 30 pst. i samme periode. Dette har ført til betydelig reduksjon i ventetider. Med det økonomiske opplegget som nå foreslås, forventes det at aktiviteten videreføres i 2004 på om lag samme høye nivå som anslaget for 2003. Regjeringen legger til grunn at helseforetakene vil være i stand til å effektivisere ytterligere, og slik at kravet om regnskapsmessig balanse i 2004 oppfylles, jf. bl.a. St.prp. nr. 65 (2002-2003). Opplegget innebærer at det i foretakene må gjennomføres betydelige omstillingstiltak i 2003 og 2004.

Stortinget sluttet seg i juni 1998 til en forpliktende opptrappingsplan over åtte år for styrking av tilbudet til mennesker med psykiske lidelser og forebyggende arbeid på området, jf. Stortingets behandling av St.prp. nr. 63 (1997-98). Regjeringen prioriterer psykisk helse høyt, og det øremerkes om lag 3,3 mrd. kroner til gjennomføring av planen i budsjettforslaget for 2004. Dette representerer en reell økning på 700 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett 2003, og er den sterkeste økning i løpet av ett år siden planen ble vedtatt av Stortinget.

get. Stortinget har i 2003 bedt Regjeringen vurdere en utvidelse av planperioden, jf. Innst. S. nr. 141 (2002-2003). Gjennomgang av status og tilbakemeldinger viser at det er behov for ytterligere satsing rettet mot omstilling, omstrukturering, kultur- og holdningsendringer. Brukerorganisasjoner og fagmiljøer har gitt uttrykk for at planperioden bør utvides. Regjeringen vurderer en forlengelse som nødvendig for å sikre at de forutsatte mål nås, og foreslår derfor at planperioden utvides med to år.

I forbindelse med de tre store utbyggingsprosjektene Nye Ahus, fase 2 av den nye universitetsklinikken i Trondheim og nytt forskningsbygg ved Radiumhospitalet, foreslås det i 2004 å bevilge investeringstilskudd på til sammen 297 mill. kroner (ekskl. fase 1 i Trondheim). Opplegget legger til rette for videreføring og igangsetting av disse tre store utbyggingene. Statens samlede investeringstilskudd til de tre utbyggingene er over utbyggingsperioden beregnet å utgjøre om lag 4,5 mrd. kroner.

Da sykehusreformen ble vedtatt, ble det forutsatt at den skulle følges opp med en bred gjennomgang av finansieringsordningene og forslag til inntektssystem for spesialisthelsetjenesten. Dette følges nå opp i St.meld. nr. 5 (2003-2004) Inntektssystem for spesialisthelsetjenesten, som legges fram i tilknytning til statsbudsjettforslaget for 2004. Regjeringen vil videreføre og videreutvikle dagens blandingsmodell som er en kombinasjon av innsatsstyrt finansiering og basisbevilgning. Samlet innebærer forslagene i stortingsmeldingen at regionale helseforetak får et større finansieringsansvar enn i dag, og at basisbevilgningen økes tilsvarende en reduksjon i ISF-satsen fra 60 til 40 pst.

Det legges til rette for å etablere et nasjonalt positronemisjonstomografi-(PET)-skannertilbud. Investeringskostnadene er anslått til 93 mill. kroner, ekskl. investeringer til bygg. Det er gitt tilbud om delfinansiering på 25 mill. kroner fra en industriell partner og 25 mill. kroner fra Norges forskningsråd. De resterende 43 mill. kroner foreslås bevilget på Utdannings- og forskningsdepartementets budsjett.

Helsedepartementet har i 2003 etablert et nasjonalt system for måling av kvalitet ved sykehuse. Alle landets helseforetak skal rapportere resultater på ni indikatorer for kvalitet.

Regjeringen har i Ot.prp. nr. 66 (2002-2003) foreslått å overføre ansvaret for syketransport til regionale helseforetak, med et statlig finansielt delansvar. Videre er det foreslått at ansvaret for skyss av helsepersonell i spesialisthelsetjenesten overføres til regionale helseforetak. Forslaget forutsettes å bidra til mer rasjonelle behandlingstilsetninger for pasientene og gi et mer kostnadseffektivt trans-

porttilbud. På denne bakgrunn er det forutsatt avdempet vekst i utgiftene til syketransport.

Regjeringen foreslår at refusjonstakstene for offentlig og privat laboratorie- og røntgenvirksomhet i 2004 videreføres på nominelt samme nivå som i 2003, dvs. at takstene ikke prisjusteres. I forhold til et opplegg basert på en prisjustering, innebærer dette en innsparing på 75 mill. kroner.

Utgiftstaket i folketrygdens frikortordning (egenandelstak 1) foreslås hevet fra 1350 kroner i 2003 til 2500 kroner i 2004, mens taket for ordningen med egenandelstak 2 beholdes uendret på 4500 kroner. En rekke tiltak gjennomført i 2003 er godt målrettet mot storbrukere av helsetjenester. Et egenandelstak på 2500 kroner vil sikre storbrukerne en betydelig skjerming. Innsparingen for folketrygden som følge av den foreslåtte hevingen av taket anslås til om lag 800 mill. kroner. Fra 1. januar 2004 foreslås egenandelen for røntgenundersøkelser økt fra 155 til 185 kroner. Det regnes med en innsparing på 35 mill. kroner. Egenandelen for reiser i forbindelse med behandling foreslås økt fra 95 til 110 kroner per enkeltreise, eller fra 190 til 220 kroner tur/retur. Det regnes med en innsparing på 50 mill. kroner i 2004.

Bevilgning til Røros Rehabiliteringssenter inngår i samlet forslag for 2004 til opptreningsinstitusjoner. Opptreningsinstitusjonene foreslås styrket med 34 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Regjeringen har som mål å avvikle ventelistene for legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Bevilgningen til formålet foreslås styrket med 20 mill. kroner.

Totalt foreslås avsatt 54,5 mill. kroner til tannhelsefeltet under programområde 10, inkludert personelltiltak. Dette er en økning på 6,0 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003.

En prioritert oppgave i 2004 er å starte oppfølgingen av tiltakene i St.meld. nr. 16 (2002-2003) Resept for et sunnere Norge (folkehelsemeldingen). Helsetruslene er først og fremst knyttet til livsstilsfaktorene tobakk, rus, kosthold og fysisk aktivitet, og det er særlig på disse områdene vi har kunnskap og effektive virkemidler. Det foreslås bevilget 131,4 mill. kroner til oppfølging av folkehelsemeldingen. Dette innebærer en reell styrking av folkehelsearbeidet med til sammen 28,3 mill. kroner, hvorav 4,3 mill. kroner er styrking av forskningen på feltet.

For 2004 foreslås det å styrke forskningsinnsatsen innenfor medisin og helse med 10,5 mill. kroner til Norges forskningsråd og Nasjonalt folkehelseinstitutt.

Helsedepartementet vil iverksette en forsøksordning med bruk av anbud for en avgrenset del av blåreseptordningen. Byttelisten for generiske lege-

midler vil bli utvidet. Departementet vil forbedre legenes tilgang til informasjon om blåreseptregelverket, samt iverksette kontroller av legenes blåreseptforskrivning for å sikre at regelverket faktisk etterleves. Blodtrykksmidlet Carduran forskrives i for stor grad på blå resept mot sykdom som ikke er refusjonsberettiget. For å forhindre dette, tas Car-

duran ut av listen over legemidler som har generell forhåndsgodkjenning for slik forskrivning. Pasienter som benytter legemidlet innenfor refusjonsberettiget bruksområde, vil fortsatt få det refundert, men etter individuell søknad. Tiltak på legemiddelområdet er samlet sett antatt å ville gi en innsparring på vel 150 mill. kroner.

3.9 Barne- og familiedepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk</i>			
11.00 Administrasjon	84,0	84,8	1,0
11.10 Tiltak for familie- og likestilling	17 615,9	17 475,3	-0,8
11.20 Tiltak for barn og ungdom	8 352,7	13 917,6	66,6
11.30 Forbrukerpolitikk	125,7	132,7	5,6
Sum Familie- og forbrukerpolitikk	26 178,3	31 610,4	20,8
<i>Programområde 28 Fødselspenger</i>			
28.50 Stønad ved fødsel og adopsjon	9 175,7	9 457,0	3,1
Sum Fødselspenger	9 175,7	9 457,0	3,1
Sum Barne- og familiedepartementet	35 354,1	41 067,4	16,2

Regjeringens forslag under Barne- og familiedepartementet omfatter programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk og programområde 28 Fødselspenger. For 2004 foreslås en bevilgning under disse to programområdene på i underkant av 41,1 mrd. kroner, hvorav om lag 31,6 mrd. kroner under programområde 11 og om lag 9,5 mrd. kroner under programområde 28. Totalt sett innebærer dette en økning av departementets budsjett i forhold til saldert budsjett for 2003 på 16 prosent. Dette skyldes i hovedsak Regjeringens satsing på barnehager og den statlige overtakelsen av barnevern og familievern. Barne- og familiedepartementet har som hovedmål å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilie, gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom, stabile og varige samliv, full likestilling mellom menn og kvinner og at forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet er ivaretatt.

Regjeringen følger opp barnehageforliket som ble inngått mellom partiene på Stortinget 11. juni 2003. Barnehageplass til alle som ønsker det er Regjeringens viktigste mål i barnehagepolitikken. I budsjettforslaget for 2004 har Regjeringen derfor lagt inn tilstrekkelig med midler til å oppfylle målet om en samlet offentlig finansiering på 80 prosent fra 1. mai 2004. I Regjeringens budsjettforslag for 2004 styrkes barnehagenes økonomi slik at målene om lavere foreldrebetaling, økt utbygging og øko-

nomisk likeverdig behandling av private og kommunale barnehager kan nås i løpet av perioden 2004-2005. Samlet innebærer Regjeringens forslag økte midler til barnehagesektoren med vel 2,8 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Det tilsvarer en reell vekst på mer enn 2,3 mrd. kroner. Økningen inkluderer effekten av skattefritak for arbeidsgivers betaling av barnehageplasser for ansattes barn. Regjeringen vil i løpet av høsten 2003 forelegge Stortinget forskrift om skattefritak for arbeidsgivers betaling av barnehageplasser for ansattes barn. Dette er i tråd med Stortingets vedtak, jf. Budsjett-innst. S. nr. II (2002-2003) punkt 6.2. Virkningen av endringen anslås på usikkert grunnlag til om lag 300 mill. kroner påløpt og 250 mill. kroner bokført i 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte-, avgifts- og tollvedtak.

Innenfor den samlede offentlige finansieringen på 80 prosent foreslår Regjeringen å legge inn om lag ½ mrd. kroner til opprettelsen av en skjønns-pott, administrert av fylkesmennene. Bevilgningen skal sikre barnehageforlikets vedtak om en maksimalprisgrense på om lag 2 750 kroner (pris- og kostnadsjustert i forhold til 2 500 kroner målt i 2002-priser) fra 1. mai 2004 og skal gis til driftstøtte til både offentlige og private barnehager i kommunene. Barne- og familiedepartementet vil utarbeide nærmere retningslinjer for tildeling av midler fra skjønns-potten der blant annet driftsutgifter knyttet

til etableringen av nye barnehageplasser i kommunene vektlegges. Den samlede offentlige finansieringen i 2004 legger også til rette for at gjeldende satser for statlig driftstilskudd, som ble betydelig økt fra 1. august 2003, videreføres i 2004. En generell prisjustering av satsene kommer i tillegg.

Regjeringens høyest prioriterte mål i barnehagepolitikken er barnehageplass til alle som ønsker det. Regjeringen legger på bakgrunn av dette opp til at det skal etableres nye plasser til 12 000 barn i 2004. Det er lagt inn om lag 260 mill. kroner til dette i budsjettet for 2004 (netto om lag 160 mill. kroner når en korrigerer for redusert kontantstøtte).

Regjeringen ønsker å sikre alle småbarnsfamilier valgfrihet i omsorgsløsninger for barna. For ytterligere å stimulere til økt utbygging av nye barnehageplasser ble det fra 1. august i 2003 innført et statlig investeringstilskudd til etablering av nye barnehageplasser. De nye satsene gjaldt også de barnehagene som hadde fått utbetalt stimuleringsstilskudd etter gamle satser fra 1.1.-31.7.2003. Målet med ordningen er i sterkere grad å kompensere barnehageeier for de merkostnader en får ved å etablere en ny barnehageplass. For å gi en ekstra stimulans til økt utbygging av nye barnehageplasser foreslår Regjeringen at denne ordningen videreføres i 2004. Innføringen av en generell momskompensasjonsordning for kommunesektoren og for private tjenesteprodusenter av oppgaver som kommunene ved lov er pålagt å ha ansvaret for, innebærer isolert sett en fordel for barnehagesektoren. Momskompensasjonen vil være knyttet til både drifts- og investeringsutgifter for barnehageeierne. Innføring av ordningen innebærer derfor reelt sett vesentlig lavere investeringsutgifter per barnehageplass enn det som lå til grunn da en fastsatte det statlige investeringstilskuddet for 2003. For å videreføre en om lag uendret statlig stimulans til etablering av nye barnehageplasser, er investeringstilskuddssatsene redusert tilsvarende den isolerte fordel av at moms på investeringer vil bli refundert. Den statlige stimulansen til utbygging av nye barnehageplasser kommer i tillegg til den samlede offentlige finansieringen på 80 prosent.

Regjeringen foreslår å innrette bruken av de statlige midlene slik at barnehageforliket kan gjennomføres uten at det oppstår konflikt mellom økt utbygging, lavere foreldrebetaling, økonomisk likeverdig behandling av alle barnehager, samt god kvalitet i tilbudet. Som et ledd i oppfølgingen av barnehageforliket vil Regjeringen sende to forskrifter ut på høring høsten 2003. Det er forskrift om nasjonale regler for foreldrebetaling i barneha-

gen og forskrift om kommunal plikt til økonomisk likeverdig behandling av alle barnehager.

Regjeringen vil understreke at den finansieringsmodellen som foreslås innført for 2004 ikke er en permanent ordning, men en overgangsløsning frem mot en innlemming av de statlige barnehagemidlene i rammeoverføringene til kommunene. Kommunene har best forutsetninger for å styre og finansiere barnehagene på en effektiv måte. Regjeringen går derfor inn for at det statlige tilskuddet til drift av barnehager legges inn i kommunenes frie inntekter fra 2006. For nærmere beskrivelse av Regjeringens satsing på barnehager i 2004 vises det til kap. 2 om hovedprioriteringene i Regjeringens budsjettforslag og Barne- og familiedepartementets budsjettproposisjon.

Regjeringen legger stor vekt på å sikre en barneverntjeneste med evne og mulighet til å sette inn egnede tiltak i saker vedrørende omsorgssvikt, overgrep, adferdsproblemer og sosiale og emosjonelle problemer hos barn og unge. I februar 2003 fikk Regjeringen tilslutning til forslaget om statlig overtakelse av fylkeskommunenes oppgaver på barnevern- og familievernområdet (jf. Ot.prp. nr. 9 (2002-2003) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 Om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 19. juni 1997 nr. 62 Om familievernkontorer (familievernkontorloven)*). Fra 1. januar 2004 vil Statens barnevern og familievern (SBF) bli opprettet. Gjennom opprettelsen av SBF vil Regjeringen sikre et likeverdig og kvalitativt godt barneverntilbud for hele landet samtidig med en mest mulig effektiv utnyttelse av ressursene. Det vil dessuten gis prioritet til innføring av ny godkjenningsforskrift for private barnevernsinstitusjoner og oppfølging av kvalitetsforskriften som trer i kraft 1. januar 2004. Regjeringens intensjon med forvaltningsreformen kan oppsummeres med følgende punkter:

- Bedre faglig bistand til kommunene slik at ingen barn blir sviktet av det offentlige
- Bedre koordinering av tjenestene
- Bedre kvalitetssikring av tiltakene
- Bedre og mer differensierte institusjonsplasser og spesialisttjenester
- Bedre økonomisk styring.

Regjeringen ønsker å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilieene. I St.meld. nr. 29 (2002-2003) *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*, la Regjeringen fram forslag om å styrke samlivstiltak, samtidig som det satses på et mer helhetlig forebyggende familiearbeid. Regjeringen foreslår å styrke samlivstiltakene med 5 mill. kroner for å starte opp tilbud om gratis samlivskurs i 2004.

Regjeringen vil styrke arbeidet for barn og unge som enten utsettes for vold eller er vitne til vold. Slike opplevelser er ofte traumatiske og kan sette varige spor om ikke tiltak blir satt inn. Det er viktig at disse barn og unge får nødvendig hjelp og støtte. Regjeringen vil også styrke arbeidet med å utvikle kvalitet på oppholdet for barn på krisesentrene. Regjeringen foreslår derfor å styrke arbeidet med voldsutsatte barn og unge med 6,5 mill. kroner.

St.meld. nr. 6 (2002-2003) *Tiltaksplan mot fattigdom* ble behandlet i Stortinget i 2003. Planen er et viktig skritt i en langsiktig, systematisk og målrettet innsats for å bekjempe fattigdom i Norge. Regjeringen er opptatt av å få fram mer kunnskap om barn og unge som lever i fattige familier, samt utvikle målrettede tiltak. Samtidig er det viktig å hjelpe de mest utsatte barna så raskt som mulig. Regjeringen vil styrke dette arbeidet med 5 mill. kroner som en del av den samlede innsatsen mot fattigdom.

Å fremskaffe kunnskap om hvordan ulike tiltak og budsjettmessige prioriteringer og avveininger

på makronivå påvirker samfunnet i et kjønnsperspektiv, er viktig for å kunne foreta beslutninger som bygger oppunder likestilling. Barne- og familiedepartementet vil derfor fortsette arbeidet med integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i budsjettarbeidet, og ser det som viktig å heve kvaliteten og omfanget av likestillingsvurderinger på politikkområder som i utgangspunktet ikke har likestilling som mål.

Regjeringen vil videreføre en forbrukerpolitikk som ivaretar forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet. Forbrukerorganisasjonene spiller en viktig rolle ved å artikulere brukernes interesser overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting, og bidra til at forbrukerhensyn balanseres mot andre interesser ved offentlige beslutninger. Regjeringen har som mål å redusere det kommersielle presset mot barn og unge, og å bevisstgjøre barn og foreldre slik at de blir bedre i stand til å møte den påvirkning de utsettes for bl.a. gjennom reklame. En fortsatt satsing på forbrukerundervisning i skolen vil være et viktig tiltak i dette arbeidet.

3.10 Nærings- og handelsdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 17 Nærings- og handelsformål</i>			
17.00 Administrasjon	194,5	198,9	2,3
17.10 Informasjonsteknologi, infrastruktur og rammebetingelser	1 500,7	1 761,0	17,3
17.20 Forskning, nyskaping og internasjonalisering	2 310,4	2 055,6	-11,0
17.30 Statlig eierskap	25,5	24,5	-3,9
Sum Nærings- og handelsformål før lånetransaksjoner	4 031,1	4 040,0	0,2
Lånetransaksjoner	30 627,4	30 992,6	1,2
Sum Nærings- og handelsdepartementet	34 658,5	35 032,6	1,1

Næringspolitikken utgjør en sentral del av Regjeringens politiske plattform. Det overordnede målet for næringspolitikken er å legge til rette for størst mulig verdiskaping i norsk økonomi. På denne måten sikres også grunnlaget for høy velferd og gode velferdsordninger. Politikken utformes slik at den stimulerer til omstilling, innovasjon og nyskaping. Høsten 2003 legger Regjeringen fram en *helhetlig innovasjonsplan*, der flere politikkområder ses i sammenheng. Det foreslås bl.a. avsatt 10 mill. kroner til utredningstiltak m.v. for å følge opp innovasjonsplanen i 2004.

Programområde 17 omfatter forvaltning og tilrettelegging av politikk for næringsvirksomhet, handel og skipsfart. Utgiftene til nærings- og handelsformål, eksklusiv lånetransaksjoner foreslås til i overkant av 4 mrd. kroner. Økt satsing på innovasjon, bl.a. gjennom oppfølging av innovasjonsplanen, gjør at bevilgningene under programkategori 17.00 øker. Videre foreslås økt bevilgning for å legge til rette for elektronisk innrapportering fra næringslivet (AltInn). På skipsfartsområdet økes bevilgningene til støtteordningene for sjøfolk (fra 570 mill. kroner i saldert budsjett for 2003 til 750 mill. kroner i forslaget til budsjett for 2004). I til-

legg er det prioritert midler til flytting av Sjøfartsdirektoratet. Til sammen øker dette bevilgningene under programkategori 17.10. Som en konsekvens av at ansvaret for EUs rammeprogram for forskning og teknologi er overført til Utdannings- og forskningsdepartementet reduseres bevilgningene under programkategori 17.20.

I statsbudsjettet for 2004 prioriterer Regjeringen særlig tiltak for å styrke forskning og næringsutvikling. Et viktig virkemiddel i denne sammenheng er ordningen med skattefradrag for bedrifters FoU-utgifter (*SkatteFUNN-ordningen*). Målet med ordningen er å bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet. Det er så langt godkjent søknader for om lag 10 mrd. kroner for perioden 2002-2005 og det er rimelig å anta at deler av dette er økt forskningsinnsats som følge av SkatteFUNN-ordningen. Det vises for øvrig til omtale av den forestående evalueringen i St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte-, avgifts- og tollvedtak.

Fra 2004 samordnes de næringsrettede virkemidlene under Statens nærings- og distriktsutviklingsfond, Norges Eksportråd, Norges Turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere i et *nytt innovasjons- og internasjonaliserings-selskap* som en oppfølging av St.prp. nr. 51 (2002-2003) og Innst. S. nr. 283 (2002-2003). Selskapet vil forvalte virkemidler innenfor kategoriene finansiering, rådgiving og kompetansehevende tiltak, nettverk og infrastruktur og profilering av norsk næringsliv i utlandet. Selskapet vil bl.a. få ansvaret for et nytt *landsdekkende såkornfond*, som foreslås opprettet med 100 mill. kroner i tapsfond og 400 mill. kroner i kapitalmidler. Målsetting med fondet er å tilføre kunnskapsbedrifter med stort vekstpotensial en blanding av langsiktig egenkapital og relevant kompetanse. Innvilgningsrammen for lavrisikolån opprettholdes på samme nivå som i 2003, mens

innvilgningsrammen for landsdekkende risikolån foreslås satt til 100 mill. kroner.

AltInn-prosjektet utvikler en internettbasert innrapporteringskanal som gjør at næringsdrivende og privatpersoner kan utføre sine lovpålagte innrapporteringer på en enkel, sikker og effektiv måte. Prosjektet vil gi effektiviseringsgevinster både for forvaltningen og næringsdrivende. AltInn-prosjektet avsluttes i mai 2004, og målsettingen er at AltInn-løsningen skal bli den foretrukne elektroniske kanalen for alle som innhenter informasjon fra næringslivet. Regjeringen foreslår derfor at det settes av 23,4 mill. kroner til etablering av en permanent forvaltningsenhet for AltInn-løsningen. For å sikre økt utbredelse av *bredbånd i distriktene* foreslås det at HØYKOM-ordningen utvides. Av bevilgningen foreslås 30 mill. kroner avsatt til det nye delprogrammet HØYKOM-distrikt.

Bevilgningene til tilskuddsordninger til *sysselsetting av sjøfolk* økes til 750 mill. kroner. Hovedmålsettingen med de ulike nettolønns- og refusjonsordningene er å ivareta virksomhet og sikre rekruttering av norske sjøfolk i norsk skipsfart, og på den måten også bidra til å sikre norsk maritim kompetanse.

Innenfor eierskapsområdet foreslås det at *Statens Bankinvesteringsfond* nedlegges i løpet av første kvartal 2004, og at fondets aksjer i DnB Holding ASA/DnB NOR ASA søkes overført til Nærings- og handelsdepartementets forvaltning.

Fra 1. januar 2004 vil kunngjøringer knyttet til foretaksregisteret bli lagt ut på Internett. Kunngjøringer i Norsk lysningsblad opphører og dette reduserer Brønnøysundregistrenes kunngjøringsutgifter med 32 mill. kroner. Det foreslås derfor en tilsvarende *gebyrreduksjon* for foretaksregisterets kunder. På *inntektssiden* budsjetteres det med et totalt utbytte på 6 654 mill. kroner fra selskaper under departementets forvaltning i 2004.

3.11 Fiskeridepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 16 Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning</i>			
16.10 Administrasjon	82,3	83,9	1,9
16.20 Forskning og utvikling	881,0	904,7	2,7
16.30 Fiskeri- og havbruksforvaltning	396,0	345,4	-12,8
16.60 Kystforvaltning	1 145,4	1 145,3	0,0
Sum Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning, ekskl. 90-poster	2 504,6	2 479,4	-1,0
Aksjekapital, innskudd		5,8	100,0
Sum Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning, inkl. 90-poster	2 504,6	2 485,2	-0,8
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, Folketrygden</i>			
33.10 Arbeidsliv	36,0	40,0	0,0
Sum Arbeidsliv, Folketrygden	36,0	40,0	0,0
Sum Fiskeridepartementet	2 540,6	2 525,2	-0,6

Fiskeridepartementets budsjettforslag for 2004 har en utgiftsramme på 2 485,2 mill. kroner under programområde 16. I tillegg bevilges det 40 mill. kroner under programområde 33. I tråd med vanlig praksis blir en eventuell fiskeritavtale for 2004 fremmet som en egen proposisjon.

Hovedprioriteringene i Regjeringens budsjettforslag for Fiskeridepartementet er styrket sjøsikkerhet og beredskap, tilrettelegging for økt verdiskaping og modernisering, effektivisering og forskning i offentlig sektor.

Satsing på innovasjon og marin forskning og utvikling er en nødvendig forutsetning for å hente ut det betydelige verdiskapingspotensialet som ligger i marin sektor.

Forskningsmiljøet i Tromsø vil bli ytterligere styrket som tyngdepunkt for nasjonal forskning knyttet til utvikling av torsk som oppdrettsart. Bevilgningen til avlsprogrammet for torsk i regi av Fiskeriforskning er styrket med 12 mill. kroner til 22 mill. kroner for å dekke husleie- og driftskostnader for en avlsstasjon for torsk.

Forskningsprogrammet marin bioteknologi i Tromsø (MaBiT) videreføres for en ny femårsperi-

ode med et tilskudd i 2004 på 5 mill. kroner. Det er også i 2004 satt av midler til etablering av en marin biobank i Tromsø.

Den økende oljetransporten i kyst- og havområdene utenfor Nord-Norge stiller sterke krav til beredskapen. Regjeringen prioriterer derfor å styrke slepebåtkapasiteten i Nord-Norge. Det er igangsatt en anbudsrunde for å klarlegge kostnadene ved å leie inn slepebåtkapasitet for Nord-Norge. Samtidig samarbeider Fiskeridepartementet og Forsvarsdepartementet for å imøtekomme det umiddelbare behovet for å styrke slepebåtkapasiteten i Nord-Norge ved hjelp av Forsvarets fartøyer. Det er også inngått en intensjonsavtale med Fiskebåtredernes forbund hvor det bl.a. skal ses på en eventuell bruk av den havgående fiskeflåten slepekraft i nordområdene.

Det fremmes forslag om startbevilgning til trafikkentral for Nord-Norge i Vardø. Trafikkentralen skal føre kontroll med skip som går i transitt langs kysten av Nord-Norge og i de mest risikoutsatte områdene i indre farvann.

3.12 Landbruksdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 15 Landbruk og mat</i>			
15.00 Mat- og landbruksforvaltning m.m.	115,7	117,0	1,1
15.10 Matvaretrygghet, matvarekvalitet, dyrehelse og plante- helse	890,0	1 215,8	36,6
15.20 Forskning og utvikling	298,2	309,1	3,7
15.30 Ressursforvaltning, næringsutvikling og verdiskaping	12 487,0	12 396,3	-0,7
Sum Landbruk og mat	13 790,9	14 038,2	1,8
Sum Landbruksdepartementet	13 790,9	14 038,2	1,8

Målet for mat- og landbrukspolitikken er å sikre trygge matvarer og fremme mangfold og forbrukerhensyn med grunnlag i et bærekraftig, utviklingsorientert og markedsbasert landbruk, som utnytter potensialet for økt verdiskaping og som bidrar til levende bygder med høy produksjon av fellesgoder.

Regjeringen foreslår et budsjett for Landbruksdepartementet på om lag 14,0 mrd. kroner. Dette er en økning på 247 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Økningen skyldes forhold knyttet til ny organisering av matforvaltningen.

Regjeringen legger opp til et budsjett under programkategori 15.10 Matvaretrygghet, matvarekvalitet, dyrehelse og plante- og plantehelse på 1 216 mill. kroner. Dette er en økning på 326 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2003. Endringene knyttes i hovedsak til netto overføringer på 212 mill. kroner fra Fiskeridepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet i forbindelse med matforvaltningsreformen, økt bevilgning til omstillings- og etableringskostnader knyttet til etablering av Mattilsynet fra 1.1.2004 på 103 mill. kroner, nye tiltak for å sikre at forbrukerne får trygge matvarer på 26,5 mill. kroner, samt reduksjoner knyttet til flyttinger av erstatningsordninger og andre endringer av teknisk karakter.

For å sikre forbrukerne trygge matvarer er etableringen av Mattilsynet en viktig og avgjørende reform. Mattilsynet skal ha et samlet ansvar for å følge matvarene gjennom hele produksjonskjeden fra innsatsvarer til ferdig mat. Matforvaltningsreformen skal skape en modernisert lovgivning og en effektiv organisering som tar vare på helkjedeperspektivet. Reformen omfatter også en omlegging av de ulike gebyr- og avgiftsordningene under matforvaltningen for å skape en enkel, logisk og oversiktlig finansieringsmodell. De store utfordringene på matområdet gjør det nødvendig å øke inntektene fra avgifter og gebyrer. Det legges der-

for opp til en inntektsøkning på om lag 195 mill. kroner til om lag 654 mill. kroner under matforvaltningen.

Regjeringen foreslår et budsjett under programkategori 15.20 Forskning og utvikling på 309 mill. kroner. Dette er en økning i forhold til saldert budsjett på om lag 11 mill. kroner. Mat- og landbruksforskningen skal, innenfor en etisk forsvarlig ramme og i bred næringspolitisk sammenheng, være leverandør av kunnskap med vekt på krav fra forbrukerne, verdiskaping, nyskaping, omstilling, miljø, helse og livskvalitet. Forskningsmiljøenes evne til kommersialisering av forskningsresultatene vil i tiden framover bli særlig vektlagt.

Det legges opp til et budsjett under programkategori 15.30 Ressursforvaltning, næringsutvikling og verdiskaping på 12,4 mrd. kroner. Av dette er 11,2 mrd. kroner knyttet til kap. 1150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen. Jordbruksavtalen skal bidra til omstilling og effektivisering og legge til rette for at aktive utøvere skal få en inntektsutvikling på linje med andre grupper i samfunnet, kombinert med et desentralisert landbruk med variert bruksstruktur. For å oppnå dette vil en ta større hensyn til bruk der jordbruksproduksjonen utgjør et viktig bidrag til inntekten. Avtalen innebærer forenklinger og større målretting av de økonomiske virkemidlene. Avtalen medførte en reduksjon i bevilgningen over kap. 1150 med 275 mill. kroner. I tillegg ble partene enige om å flytte ordninger med en samlet ramme på om lag 460 mill. kroner ut av avtalen fra 1.1.2004. Som en følge av forslaget om å avvikle el-avgiften i første halvår 2004, er budsjetttrammen for jordbruksavtalen foreløpig redusert med 35 mill. kroner i forhold til forslaget i St.prp. nr. 70 (2002-2003). Det legges opp til at det gjennomføres ekstraordinære forhandlinger i henhold til bestemmelsene i jordbruksavtalen. I forbindelse med jordbruksoppgjøret ble partene enige om at det i løpet av 2004 skal innføres et nasjo-

nalt miljøprogram og regionale miljøprogram i hvert enkelt fylke fra 2005.

Regjeringen vil styrke arbeidet for å få en bedre balanse mellom reintallet og ressursgrunnlaget i Finnmark. Reindriftsstyret har fastsatt et øvre tall for sommerbeitedistriktene i Vest-Finnmark reinbeiteområde og arbeidet med å få fastsatt øvre reintall også i Øst-Finnmark reinbeiteområde prioriteres. For å få et tilstrekkelig antall reindriftsutøvere med på en frivillig avvikling og en reduksjon i reintallet til det fastsatte nivå, er det satt av 11 mill. kroner til en bonusordning som skal supplere de eksisterende virkemidlene over reindriftsavtalen.

Satsingene på de tre verdiskapingsprogrammene for mat, skog og trevirke og reindrift vil bli videreført i 2004. Regjeringen legger vekt på at disse i større grad må ses i sammenheng og integreres i helhetlige næringsutviklingsprogram sammen med satsingen på bioenergi, utmarkressurser og reiseliv.

Den samlede bevilgningen til økologisk landbruk er økt med 8 mill. kroner til 124 mill. kroner. Regjeringen ser på utviklingen av økologisk landbruk som viktig i miljøarbeidet og som et bidrag til å øke mangfoldet på matvaremarkedet.

3.13 Samferdselsdepartementet

	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Mill. kroner
			Endring i pst.
<i>Programområde 21 Innenlands transport</i>			
21.10 Administrasjon m.m.	256,4	268,7	4,8
21.20 Luftfartsformål	806,6	885,0	9,7
21.30 Vegformål	11 895,7	12 448,4	4,6
21.40 Særskilte transporttiltak	265,2	357,7	34,9
21.50 Jernbaneformål	5 845,6	6 246,6	6,9
21.60 Samferdselsberedskap	56,2	63,4	12,8
Sum før lånetransaksjoner	19 125,7	20 269,8	6,0
Lånetransaksjoner	10 524,3	290,0	-97,2
Sum Innenlands transport	29 650,0	20 559,8	-30,7
<i>Programområde 22 Post og telekommunikasjoner</i>			
22.10 Post og telekommunikasjoner	482,7	506,4	4,9
Sum før lånetransaksjoner	482,7	506,4	4,9
Lånetransaksjoner	600,0	0,0	-100,0
Sum Post og telekommunikasjoner	1 082,7	506,4	-53,2
Sum Samferdselsdepartementet	30 732,7	21 066,2	-31,5

Regjeringen foreslår en samlet bevilgning til formål under Samferdselsdepartementet på 21 066,2 mill. kroner. Saldert budsjett for 2003 omfatter betydelige bevilgninger til egenkapital ved opprettelsen av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet som aksjeselskap (Mesta AS), omdanningen av Luftfartsverket til Avinor AS, overføringen av eierskapet av Flytoget fra NSB til Samferdselsdepartementet, samt tilførsel av økt egenkapital til Posten og NSB i forbindelse med økte pensjonsutgifter i Statens pensjonskasse. Justert for disse forholdene innebærer budsjettforslaget en økning på 6 pst. fra saldert budsjett 2003.

Budsjettforslaget inneholder en ytterligere økt satsing på kollektivtransport i tråd med signalene i Sem-erklæringen og St.meld. nr. 26 (2001-2002)

Bedre kollektivtransport. For å oppnå en mer helse- og miljøvennlig transport i storbyene prioriterer Regjeringen tiltak som bidrar til å redusere veksten i bilbruken og øke kollektivtrafikken. Regjeringen foreslår bl.a. at det bevilges 100 mill. kroner til en insentivordning for å premiere lokale myndigheter som setter i verk tiltak som bidrar til å øke andelen kollektivtransport i byområdene. Det er foreslått en styrking av ordningen med rabatterte kollektivreiser for skoleelever og studenter over lengre strekninger. Regjeringens satsing på kollektivtransport innebærer en betydelig økning av bevilgningene til jernbanen. Det er bl.a. foreslått bevilget 550 mill. kroner til utbygging av sikker togkommunikasjon (GSM-R), og i overkant av 1 mrd. kroner til nytt dobbeltspor Skøyen-Asker.

Det er også satt av betydelige midler til kollektivfelt, terminaler, holdeplasser samt opprusting av T-banen i Oslo.

Regjeringen foreslår at persontransport tas inn i merverdiavgiftssystemet med lav sats, dvs. 6 pst. fra 1. mars 2004. Denne endringen fører samlet sett til store kostnadsbesparelser for kollektivtransporten, ettersom transportselskapene samtidig får adgang til å trekke fra den inngående merverdiavgiften på 24 pst. Fordelen for persontransporten samlet er beregnet til 500 mill. kroner på årsbasis. Kompensasjon til fergevirksomheten for økte kostnader som følge av endringer i merverdiavgiftssystemet, er da medregnet. Om lag halvparten av gevinsten ved avgiftsomleggingen vil tilfalle lokal rutetransport (buss, båt, trikk og T-bane), om lag 25 pst. vil tilfalle jernbane (NSB og Flytoget), mens resten tilfaller øvrig kollektivrelatert virksomhet bl.a. luftfart.

I budsjettforslaget foreslås en viss økning av bevilgningen til kjøp av flyrutetjenester og tilskuddet til Avinor. I tillegg er det foreslått bevilget 43,2 mill. kroner i 2004 i forbindelse med flyttingen av Luftfartstilsynet til Bodø. Totalt innebærer dette en økning i bevilgningen til luftfartsformål på 9,7 pst. i forhold til saldert budsjett 2003, når en ser bort fra bevilgningen til egenkapital ved opprettelsen av Avinor AS fra 1. januar 2003.

Til vegformål er det foreslått en bevilgning på 12 448,4 mill. kroner, som er en økning på 4,6 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2003. Det er foreslått vekst i bevilgningene både til drift og vedlikehold av det eksisterende vegnettet og til utbygging av nye veger. Dette gir rom for en rekke nye prosjekter, særlig på stamvegnettet. Samtidig som

Mesta AS ble opprettet 1. januar 2003, er det etablert full konkurranse om alle nye oppdrag fra Statens vegvesen. Konkurransen vil gi mer effektiv produksjon og dermed «mer veg for pengene». Det er satt av 204 mill. kroner til rassikringstiltak og 30 mill. kroner til vegutbygging i Bjørvika på egne poster i budsjettforslaget. I tillegg er det foreslått en lånebevilgning på 290 mill. kroner til bygging av ny bru mv. ved Svinesund.

Budsjettforslaget innebærer en økning i bevilgningen til jernbaneformål med om lag 7 pst. i forhold til saldert budsjett 2003. Økningen må bl.a. ses i sammenheng med forslaget om 550 mill. kroner til utbygging av GSM-R. Det foreslås også en viss økning av bevilgningen til kjøp av persontransporttjenester med jernbane. Sammen med endringene i merverdiavgiftsreglene og bortfallet av elavgiften vil dette styrke NSBs økonomi. Det er lagt til grunn at NSB opprettholder natt- og dagtogene på fjerntogstrekningene i 2004. Regjeringen arbeider med sikte på at drift av persontransport på flere jernbanestrekninger skal legges ut på anbud. Det er lagt opp til kunngjøring om konkurranse på prøvestrekninger så tidlig som mulig i 2004. Bevilgningen til Statens jernbanetilsyn er foreslått økt med 4,8 mill. kroner eller 22,6 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2003.

Samlet bevilgning til post- og telekommunikasjoner er på 506,4 mill. kroner. Det er en økning på om lag 5 pst. fra saldert budsjett 2003. Omstillingen av postnettet har ført til at behovet for statlig kjøp av bedriftsøkonomisk ulønnsomme tjenester går ned. Det er foreslått en økning i bevilgningen til Post- og teletilsynet som følge av flyttingen av tilsynet til Lillesand.

3.14 Miljøverndepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 12 Miljøvern og regional planlegging</i>			
12.10 Fellesoppgaver, regional planlegging, forskning, internasjonalt arbeid m.m.	782,3	637,2	-18,5
12.20 Biomangfold og friluftsliv	653,4	671,9	2,8
12.30 Kulturminner og kulturmiljøer	234,7	234,6	0,0
12.40 Forurensning	625,9	630,2	0,7
12.50 Kart og geodata	359,2	343,3	-4,4
12.60 Nord og polarområdene	109,3	120,3	10,1
Sum før lånetransaksjoner	2 764,8	2 637,6	-4,6
Lånetransaksjoner	15,5	0,0	-100,0
Sum Miljøvern og regional planlegging	2 780,2	2 637,6	-5,1
Sum Miljøverndepartementet	2 780,2	2 637,6	-5,1

Miljøverndepartementet har gjennom rasjonaliserings- og effektiviseringstiltak, samt omprioritering av ressurser fra hovedsakelig drifts- og utredningsoppgaver, frigjort midler til reelle miljøtiltak. Det gjør det mulig å fortsette satsingen på gjennomføring av nasjonalparkplanen, gjennomføre nytt barskogvern, øke kjøpet av friluftsområder, styrke oppsynsvirksomhet og skjøtsel i nasjonalparkene, trappe opp oppryddingsarbeidet i forurensede sedimenter og styrke satsningen på tiltak for å redde villaksen og fjellreven i norsk natur innenfor om lag samme rammer som i 2003.

Regjeringen foreslår en samlet bevilgning til Miljøverndepartementet på 2 637,6 mill. kroner. Justert for tekniske endringer innebærer det om lag en videreføring av budsjetttrammene for 2003.

Nominelt er budsjettet om lag 143 mill. kroner lavere enn saldert budsjett for 2003. Om lag 110 mill. kroner av nedgangen skyldes at det i 2004 ikke blir ført opp tilskudd til modernisering av nikkelverket på Kola. Det regnes med at framdriften blir forsinket med 1 – 1,5 år på grunn av problemer med håndtering av de store mengdene svovelsyre som vil bli produsert. 12,6 mill. kroner er overført til andre departementer. Av dette er 10,1 mill. overført til Kommunal- og regionaldepartementet sammen med ansvaret for blant annet tilskudd til kommunal overvåking og kartlegging av biologisk mangfold, og tilskudd til helhetlig vannforvaltning. Utover dette skyldes differansen bl.a. en reduksjon i bevilgningen til Statens Kartverk med 18,0 mill. kroner.

Regjeringen prioriterer høyt å ta vare på norsk natur. Det siste århundret er andelen villmark i Norge redusert fra omkring halvparten av landare-

let til 12 pst. I Sør-Norge er det kun 5 pst. villmark. For å beskytte gjenværende villmarksområder for kommende generasjoner, vil Regjeringen fortsette det intensiverte arbeidet med å gjennomføre nasjonalparkplanen. Aldri har en regjering tatt vare på så mye av norsk natur på så kort tid som denne regjeringen. Siden tiltredelsen i 2001 har Regjeringen opprettet i alt 214 verneområder på til sammen 7 840 km². Det er planlagt opprettet en rekke nye nasjonalparker og landskapsvernområder neste år. Nye nasjonalparksentra vil bli opprettet, og forvaltnings- og skjøtselstiltak i nasjonalparkene vil bli prioritert. Det er lagt inn en betydelig budsjettøkning for å styrke oppsynet i regi av Statens naturoppsyn i nye nasjonalparker og andre verneområder. I 2004 foreslås det å bevilge 6,0 mill. kroner mer til kjøp av friluftsområder, bl.a. for å sikre noen av strandperlene for allmennheten.

Det er viktig å beskytte det biologiske mangfoldet. Regjeringen vil fortsette å styrke arbeidet med å bevare de ville laksestammene. I løpet av de to siste årene er bevilgningen til bekjempelse av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* mer enn fordoblet, og innsatsen vil bli ytterligere styrket i 2004. Andre bevaringstiltak, forskning og overvåking er også prioritert. Ordningen med nasjonale laksevasdrag og laksefjorder er kommet på plass og vil bli ferdigstilt i 2004/2005. Arbeidet med å redde fjellreven fra utryddelse styrkes ytterligere i 2004. Det arbeides med et prosjekt for innfangning og avl av fjellrev for senere utsetting i naturen. Rødrevkontroll er et tiltak som vil bli nærmere vurdert. I tillegg drives det nødvendig overvåking av fjellreven. Gjennomføringen av nasjonalparkplanen er med på å sikre fjellrevens leveområder. Miljøvern-

departementet har siden 2002 stadig økt innsatsen for å ta vare på fjellreven.

Regjeringen vil intensivere arbeidet med skogvernet. Siste vernevedtak i verneplan for barskog fattet Regjeringen sent i 2002. Det foreslås bevilget drøye 100 mill. kroner for å følge opp denne verneplanen. I tillegg foreslår Regjeringen at det bevilges ytterligere 18,0 mill. kroner til nytt skogvern i 2004. Bevilgningene gir rom for oppkjøp og vern av områder, og muliggjør gjennomføring av nye verneprosesser. Frivillig vern som verneform, og aktiv bruk av arealer som Statskog eier vil bli prioritert for å øke skogvernet.

De alvorligste miljøutfordringene er globale og krever forpliktende internasjonalt samarbeid. Norges miljøvernminister leder FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) frem til og med neste sesjon i april 2004. Det norske formannskapet legger stor vekt på å revitalisere CSD, og at kommisjonen effektivt overvåker gjennomføringen av vedtakene fra toppmøtet om miljø og utvikling i Johannesburg i 2002.

I St.meld. nr. 12 (2001-2002) Rent og rikt hav ble det trukket opp en ny helhetlig strategi for det videre arbeidet med opprydding i forurensete sedimenter i fjorder og havner. Det er satt i gang aktiviteter på alle satsingsområdene i strategien, bl.a. fylkesvise tiltaksplaner, opprydding i fire høyrisikoområder med spredningsfare, arbeidet for å skaffe oversikt over forurensning fra skipsverft og småbåthavner, samt pilotprosjekter som skal skaffe erfaring med konkret oppryddingsarbeid. Bevilgningene trappes opp i 2004 og er de to siste årene styrket med 70 pst. I tillegg opprettholdes bestillingsfullmakten med 20,0 mill. kroner. Det satses også på viktige forsknings- og overvåkningsaktiviteter. Regjeringen øker bevilgningene til kartlegging av nye miljøgifter (screening), for på et tid-

lig tidspunkt å avdekke nye trusler mot miljøet fra de farligste kjemikaliene, slik at nødvendige tiltak kan iverksettes i tide.

Regjeringen vil avsette midler for å sikre at EUs rammedirektiv for vann bidrar til en effektivisering av vannforvaltningen. Kravene i EUs avløpsdirektiv vil på sikt bli innfridd ved å bidra til utvikling av renseteknologi som sikrer lavest mulig kostnader for kommunene.

Arbeidet med å gjøre regelverket enklere og lettere tilgjengelig for næringslivet er høyt prioritert. Utkast til én forurensningsforskrift og én produktforskrift er sendt på høring, og vil erstatte mer enn 40 gjeldende forskrifter. Det legges stor vekt på å få utarbeidet et nytt databasert søkeverktøy for bransjevis regelverksformidling.

For å bedre kunnskapsgrunnlaget om mulige langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten, etablerte Norges forskningsråd i 2002 et eget forskningsprogram om langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomhet (PROOF). Regjeringen vil videreføre programmet i 2004, og totalbudsjettet er på 20,0 mill. kroner.

Satsingen på kulturminneområdet fortsetter for å hindre tap av kulturminner. Avkastningen fra det nyopprettede kulturminnefondet er doblet i forhold til 2003, og det skal settes fart i tildelingene for å utløse økt innsats i 2004. I kulturminnepolitikken prioriterer Regjeringen nasjonalt viktige kulturminner, som stavkirkene og andre bygninger fra middelalderen, samt arbeidet med å sikre de norske verdensarvsområdene. Regjeringen vil også følge opp de nye nominasjonene til verdensarvlisten. Regjeringen legger vekt på at tilskuddsmidlene i hovedsak skal gå til konkrete tiltak. Særskilte satsinger i 2004 er verdensarvsområdene Bergstaden Røros og Bryggen i Bergen.

3.15 Arbeids- og administrasjonsdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner</i>			
00.10 Det kongelige hus	110,5	129,8	17,5
Sum Konstitusjonelle institusjoner	110,5	129,8	17,5
<i>Programområde 01 Fellesadministrasjon</i>			
01.00 Administrasjon mv. ¹⁾	448,6	533,5	18,9
01.10 Fylkesmannsembetene	920,7	887,8	-3,6
01.20 Fellestjenester	455,1	413,1	-9,2
01.30 Partistøtte	256,0	246,0	-3,9
01.40 Pensjoner m.m. ²⁾	2 691,2	5 650,5	110,0
01.50 Konkurrans- og prispolitikk ³⁾	64,9	87,9	35,4
01.60 Statsbygg	1 188,8	2 230,8	87,7
Sum før lånetransaksjoner	6 025,3	10 049,5	66,8
Lånetransaksjoner	4 780,0	2 800,0	-41,4
Sum Fellesadministrasjon	10 805,3	12 849,5	18,9
<i>Programområde 19 Arbeidsliv</i>			
19.00 Arbeidsmarked	6 335,8	7 040,5	11,1
19.10 Arbeidsmiljø og sikkerhet ⁴⁾	565,2	482,7	-14,6
Sum Arbeidsliv	6 900,9	7 523,1	9,0
<i>Programområde 33 Folketrygden</i>			
33.30 Arbeidsliv, folketrygden	17 336,5	21 444,0	23,7
Sum Folketrygden	17 336,5	21 444,0	23,7
Sum Arbeids- og administrasjonsdepartementet	35 153,2	41 946,5	19,3

¹⁾ Økningen på 84,9 mill. kroner skyldes hovedsakelig en om-disponering av budsjettmidler som følge av at Statskonsult foreslås omdannet til aksjeselskap fra 1.1.2004 (jf. reduksjon under programkategori 01.20), samt at bevilgninger til arbeidsforskning kanalisert gjennom Norges forskningsråd fra 2004 foreslås budsjettetert under denne programkategorien.

²⁾ Økningen på i underkant av 3 mrd. kroner er i hovedsak knyttet til at Posten Norge AS, NSB AS og Mesta AS i 2003 betaler inn store ekstraordinære premier som følge av underdekning i deres pensjonsordninger i Statens Pensjonskasse.

³⁾ Økningen på 35,4 pst. skyldes i hovedsak utgifter ifm. flyttingen av Konkurransetilsynet til Bergen.

⁴⁾ Utgiftsreduksjonen på 14,6 pst. skyldes hovedsakelig en større rammeoverføring til Justisdepartementets budsjett i forbindelse med at Direktoratet for brann- og elsikkerhet ble en del av det nye Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap fra 1. september 2003. I tillegg er bevilgninger til arbeidsforskning kanalisert gjennom Norges forskningsråd foreslått flyttet til programkategori 01.00 Administrasjon mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner

Programkategori 00.10 Det kongelige hus er økt med 19,3 mill. kroner (17,5 pst.) fra saldert budsjett 2003. Økningen skyldes bl.a. at det avsettes midler til slutføring av prosjekt for fysisk sikring av kongelige eiendommer, midler til opprusting og utvikling av Slottsparken og parkanlegget på Bygdø kongsgård, samt utgifter til Kronprinsparets stab på Skaugum.

Programområde 01 Fellesadministrasjon

Programområdet øker med drøye 4 mrd. kroner ikke medregnet lånetransaksjoner. I underkant av 3 mrd. kroner av økningen er knyttet til endringer under programkategori 01.40 Pensjoner m.m., jf. forklaring i fotnote til tabellen ovenfor. Statsbyggs budsjettkapitler foreslås økt med i overkant av 1 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett 2003.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Konkurransetilsynet viderefører samarbeidet om gjennomføring av handlingsplanen for styrking av konkurransepolitikken. Handlingsplanen er et vik-

tig ledd i Regjeringens program for modernisering og forenkling av offentlig sektor. En styrket konkurransepolitikk vil lede til mer effektiv ressursbruk, et mer konkurransedyktig næringsliv og en styrking av forbrukernes stilling.

Regjeringen legger stor vekt på å virkeliggjøre målsetningen om et inkluderende arbeidsliv. I de senere årene har en sett at stadig flere forlater arbeidslivet gjennom langvarig sykemelding, uførepensjonering og førtidspensjonering. Regjeringen ønsker å få flest mulig i denne gruppen over i inntektsgivende arbeid. Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er ett av flere virkemidler i det viktige arbeidet for å skape et mer inkluderende arbeidsliv. Avtalen har tre mål: 20 pst. redusert sykefravær, å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne og å heve avgangsalderen fra arbeidslivet. Avtalen løper ut 2005, og skal evalueres høsten 2003. Dersom evalueringen viser at det ikke er mulig å nå de operative målene for avtaleperioden med de avtalte virkemidler opphører avtalen, med mindre partene blir enige om noe annet. Foreløpige oversikter over sykefravær og sysselsettingsnivå hos funksjonshemmede indikerer at partene er langt fra å nå målene i avtalen. Regjeringen ønsker å videreføre arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv. En partssammensatt gruppe vil legge fram en samlet evalueringsrapport. På bakgrunn av denne vil Regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet drøfte det videre arbeidet for et inkluderende arbeidsliv.

Ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn, ble det i all hovedsak gitt tilslutning til Regjeringens forslag. De respektive fagdepartementer har ansvaret for å gjennomføre de vedtatte endringene, som både omfatter flytting av virksomheter og andre organisatoriske endringer. Regjeringen har beregnet de samlede flyttekostnader ved flytting av 8 tilsyn til 517 mill. kroner over tre år (2004-2006). Enkelte virksomheter har allerede kommet godt i gang med flytteprosessen. Det er i budsjettet for 2004 satt av 150 mill. kroner spesifikt til dette formålet.

Regjeringen foreslår å omdanne Statskonsult til statlig aksjeselskap fra 1.1.2004. Statskonsult må fra denne datoen konkurrere med andre selskaper om oppdrag fra staten. Dette vil føre til en mer brukerrettet og effektiv tjenesteproduksjon.

Programområde 19 Arbeidsliv

Arbeidsmarkedet har blitt svekket og arbeidsledigheten har steget betydelig de siste årene. Selv i et svakt arbeidsmarked finner imidlertid et stort flertall av de arbeidssøkende ny jobb i løpet av for-

holdsvis kort tid. Hjelp til jobbsøking må derfor være hovedstrategien i arbeidsmarkedspolitikken. Den aktive arbeidsmarkedspolitikken skal bidra til at arbeidssøkere hurtigst mulig kommer i arbeid og at yrkeshemmede føres tilbake til arbeidslivet. For å lykkes med dette er det viktig å stimulere de arbeidsledige til aktiv jobbsøking tidlig i ledighetsfasen. En hovedstrategi i arbeidsmarkedspolitikken vil være å informere og tilby rådgivning om jobbsøking og mulighetene på arbeidsmarkedet, samt tett oppfølging av de arbeidsledige som ikke kommer i arbeid på egen hånd.

Regjeringen legger opp til en økning av arbeidsmarkedstiltakene på 1 850 plasser i forhold til gjennomsnittlig planlagt tiltaksnivå i 2003. Det samlede tiltaksnivået i 2004 vil bli på 34 750 plasser, hvorav 12 300 plasser er ordinære arbeidsmarkedstiltak og 22 450 plasser er spesielle arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede. I lys av tidligere erfaring vil de ordinære tiltaksplassene i alt kunne gi et tilbud til fire ganger så mange enkeltpersoner i løpet av året, tilsvarende knappe 50 000 personer i 2004. Tiltak som gir strukturert og målrettet jobbsøkertraining vil bli prioritert. De ordinære arbeidsmarkedstiltakene vil i første rekke bli satt inn overfor ungdom, innvandrere og langtidsledige som har behov for kvalifisering og arbeidstrening for å komme i arbeid. Rammen for tiltak for yrkeshemmede gir et godt grunnlag for å møte den økte tilstrømmingen av yrkeshemmede og tilby målrettede tiltak til disse. Arbeidet med økt prøving av atferd og reaktivisering av uførepensjonister vil bli videreført. Innsatsen for å motvirke fattigdom og for å inkludere personer med psykiske lidelser i arbeidslivet vil bli styrket.

Regjeringen arbeider målrettet for å skape en bedre og mer effektiv forvaltning. Utprøving og innføring av nye finansieringsformer og bruk av private tjenesteleverandører i arbeidsmarkedspolitikken er et ledd i dette arbeidet. Dette skjer innenfor rammene av Stortingets bevilgningsvedtak på de aktuelle budsjettkapitler. Finansieringen av Aetats avklaring av yrkeshemmede er nå aktivitetsbasert, og det gis bonus ved rask utbetaling av dagpenger. Det gis også bonus for effektiv tiltaksbruk. Det er videre satt i gang forsøk med bonus til private aktører, bl.a. for formidling av utsatte grupper og ventelønnsinntakere.

Innen arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet vil innsatsen for å fremme inkludering og forebygging utstøting fra arbeidslivet fortsette. Fra 1.1.2004 opprettes det nye Petroleumstilsynet i Stavanger. Tilsynet skal ha myndighetsansvaret for sikkerhet, beredskap og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten.

Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygden

Det legges opp til endringer i regelverket for permitteringer med sikte på å oppnå en mer effektiv forvaltning av arbeidskraftressursene. For at permitteringsordningen i større grad skal forbeholdes situasjoner der virksomhetene reelt sett opplever uventede endringer i aktiviteten, foreslås det å utvide arbeidsgivers periode med lønnsplikt i permitteringsperioden fra 3 til 30 dager. Regjeringen vil fremme egen odelstingsproposisjon om lovendringene.

Samtidig som det foreslås endringer i permitteringsregelverket, er det ønskelig å gi bedriftene muligheter for fleksibilitet ved svingende oppdragsmengde. Regjeringen foreslår derfor endringer i arbeidsmiljølovens regler om midlertidig ansettelse. Det legges bl.a. opp til en generell adgang til å ansette arbeidstakere midlertidig i inntil 12 måneder i samme virksomhet. I tillegg foreslås det, etter modell av det som gjelder for Staten gjennom tjenestemannsloven, en skjønnsmessig adgang til midlertidig ansettelse også utover de 12 månedene. Dette vil imidlertid bare gjelde for de tilfeller der det eksisterer et behov for arbeidskraft for et bestemt oppdrag av midlertidig karakter.

For å stimulere til hurtigere overgang til ordinært arbeid vil Regjeringen legge til rette for raskere gjennomstrømning i ordningene for medisinsk rehabilitering og yrkesrettet attføring. Dette vil være gunstig for den enkelte og vil på lengre sikt kunne gi betydelige samfunnsøkonomiske

gevinster. Regjeringen foreslår derfor at det fra 1.1.2004 lovfestes plikt til å vurdere yrkesrettet attføring så tidlig som mulig etter at bedriftsinterne tiltak er forsøkt, og senest ved utløpet av sykepengeperioden. Videre foreslår Regjeringen å innføre plikt til en ny, tilsvarende vurdering etter 6 måneder med rehabiliteringspenger. Det vil bli lagt til rette for et nært samarbeid mellom trygdeetaten og Aetat i vurderingen av overføring til yrkesrettet attføring. Det vil bli tatt særlig hensyn til personer der de medisinske vilkårene ikke er til stede for rask avklaring. For å få en raskere saksbehandling foreslår Regjeringen i tillegg å samle myndigheten til å fatte vedtak om hvorvidt attføring skal forsøkes i Aetat. Dette skal gjennomføres med virkning fra 1.7.2004.

Videre foreslår Regjeringen en generell varighetsbegrensning på tre år for skolegang som attføringstiltak, og å heve aldersgrensen for skolegang som attføringstiltak fra 22 til 26 år. Det vil i forbindelse med begge disse regelendringene bli gitt unntaksbestemmelser som sikrer at særlig utsatte grupper får et tilfredsstillende tilbud. For tiltaksdeltakere som samtidig mottar ordinær lønn gjennom tiltaksdeltakelse eller lønn under sykdom, foreslås det å begrense retten til enkelte stønader. Videre foreslås det å redusere perioden med rett til attføringspenger i ventetid på høvelig arbeid fra 12 til 6 måneder. Tiltaket vil bli kombinert med tettere oppfølging av målgruppen fra Aetat. Regjeringen vil fremme egen odelstingsproposisjon ifm. regelverksendringene.

3.16 Finansdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner</i>			
00.30 Regjering	198,4	203,2	2,4
00.40 Stortinget og underliggende institusjoner	1 111,3	1 296,7	16,7
Sum Konstitusjonelle institusjoner	1 309,7	1 499,9	14,5
<i>Programområde 23 Finansadministrasjon</i>			
23.10 Finansadministrasjon	376,4	404,2	7,4
23.20 Skatte- og avgiftsadministrasjon	4 698,9	4 393,6	-6,5
23.30 Offisiell statistikk	487,2	470,1	-3,5
23.40 Andre formål	1 891,3	9 962,6	426,8
Sum Finansadministrasjon	7 453,7	15 230,5	104,3
<i>Programområde 24 Statlig gjeld og fordringer, renter og avdrag, mv.</i>			
24.10 Statsgjeld, renter og avdrag mv.	17 682,0	19 277,0	9,0
24.20 Statlige fordringer, avsetninger mv.	10,0	10,0	0,0
Sum før lånetransaksjoner	17 692,0	19 287,0	9,0
Lånetransaksjoner	4 983,7	42 992,9	762,7
Sum Statlig gjeld og fordringer, renter og avdrag, mv.	22 675,7	62 279,9	174,7
Sum Finansdepartementet	31 439,1	79 010,3	151,3

Finansdepartementet med underliggende etater har blant annet ansvar for å:

- Sikre finansieringen av offentlig virksomhet gjennom skatter og avgifter.
- Koordinere arbeidet med statsbudsjettet.
- Bidra til et egnet beslutningsgrunnlag for den økonomiske politikken og budsjettarbeidet, og til et offisielt statistikk- og datagrunnlag til bruk i offentlig og privat virksomhet.
- Bidra til velfungerende finansmarkeder.

I statsbudsjettet for 2004 er det foreslått avsatt midler til flere tiltak for å modernisere offentlig sektor innenfor Finansdepartementets ansvarsområde, blant annet:

- Videreføring av arbeidet med å utvikle en internettbasert innrapporteringskanal for næringsdrivende og privatpersoner for innrapporteringer til skatteetaten, Statistisk sentralbyrå og Brønnøysundregistrene (AltInn-prosjektet).
- Slutføring av arbeidet med å omorganisere toll- og avgiftsetatens ytre forvaltning.
- Samordning av eksisterende funksjoner innenfor statlig økonomistyring i én virksomhet under Finansdepartementet.

Som ledd i moderniseringsarbeidet legger Regjeringen opp til reformer i statens budsjett- og regnskapssystem. Det vises til nærmere omtale i kap. 11 om oppfølgingen av Statsbudsjettutvalget.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner omfatter Regjeringen, Statsministerens kontor, Regjeringsadvokaten og Stortinget med underliggende institusjoner. Økningen på 190 mill. kroner fra saldert budsjett 2003 skyldes hovedsakelig Stortingets presidentskaps beslutning av 11. april 2002 om etablering av «Komitéhuset» i Akersgaten 18, og istandsetting av nye lokaler og integrering av disse i Stortingets øvrige bygningsmasse.

Programområde 23 Finansadministrasjon er økt med om lag 7,8 mrd. kroner fra saldert budsjett 2003. Økningen har sammenheng med forslaget om å innføre en generell ordning for merverdiavgiftskompensasjon for kommuner og fylkeskommuner fra 2004. Ordningen omfatter også kompensasjoner til private og ideelle virksomheter.

Programområde 24 Statlig gjeld og fordringer, renter og avdrag mv. Utgiftene anslås økt med 39,6 mrd. kroner fra saldert budsjett 2003. Økningen er i hovedsak knyttet til forfallsstrukturen på innenlandske statslån.

3.17 Forsvarsdepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 04 Militært forsvar</i>			
04.10 Militært forsvar mv	29 612,5	29 389,6	-0,7
Sum før lånetransaksjoner	29 612,5	29 389,6	-0,7
Lånetransaksjoner	1,3	1,0	-23,0
Sum Militært forsvar	29 613,8	29 390,6	-0,7

Regjeringen foreslår en forsvarsramme på 29 390,6 mill. kroner. Dette innebærer videreføring av budsjetttrammen på samme reelle nivå som i 2003, etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett for 2003 (korrigert for tekniske endringer fra 2003 til 2004).

Regjeringen legger ikke opp til opptrapping av budsjettet for 2004, slik det ble skissert i St.prp. nr. 55 (2001-2002). Dette gjøres av hensyn til arbeidet med neste langtidsplan, som legges frem for beslutning våren 2004, og helheten i statsbudsjettet. Det er usikkerhet knyttet til relevansen av enkelte fremtidige investeringsprosjekter i forhold til Forsvarets langsiktige strukturutvikling. Strukturen for inneværende periode videreføres i henhold til Stortingets vedtak.

Igangsettelse eller fremdrift av en del planlagte investeringsprosjekter i 2004 vil bli forskjøvet til 2005 og neste planperiode. Investeringsprosjekter som anses nødvendig for den pågående forsvarsomleggingen, som er vesentlige for å oppfylle NATO-styrkemål eller som ikke er tatt opp til nærmere vurdering i forbindelse med det pågående planarbeid for neste fireårsperiode, prioriteres og gjennomføres som planlagt.

For investeringer i eiendom, bygg og anlegg vil kostnadseffektive og flyttbare løsninger benyttes i størst mulig grad. Dette vil gi store innsparinger og fleksibilitet over tid. For å frigjøre ressurser til nyinvesteringer blir det lagt vekt på å frigjøre og avhende overflødig eiendomsmasse raskest mulig til markedspris.

Regjeringen legger opp til at det internasjonale militære engasjement i 2004 i større grad skal baseres på forsvarsgrenenes ordinære virksomhet og Forsvarets innsatsstyrke (FIST). De samlede forsvarsressursene utnyttes dermed mer effektivt. Regjeringen legger opp til et stort internasjonalt engasjement også i 2004. Kostnadene vil i noen grad overføres fra kapitlene for internasjonale operasjoner til forsvarsgrenenes budsjetter.

Oppfølging av den vedtatte omleggingen og ivaretagelse av våre NATO-forpliktelse er de viktigste oppgavene for Forsvaret i 2004. Målet med omleggingen er å legge grunnlaget for et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne, og som kan løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag. Det viktigste innsparingsmålet for omleggingen – at driftsutgiftene for Forsvaret innen utløpet av planperioden i 2005 skal reduseres med minimum 2 mrd. kroner per år sammenlignet med et alternativ uten omlegging – ligger fast.

Omleggingen er kommet meget godt i gang, og fremdriften er i all hovedsak i henhold til plan. Det videre arbeidet med å konkretisere og realisere innsparingsmålet på 2 mrd. kroner i 2005, vil i 2004 i særlig grad bli rettet mot effektivisering av Forsvarets logistikkorganisasjon, realisering av gevinster gjennom Program Golf, forsterket innsats for å sikre de planlagte årsverksreduksjonene, samt identifisering av ytterligere eiendomsmasse til avhending og utrangering.

3.18 Olje- og energidepartementet

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Endring i pst.
<i>Programområde 18 Olje- og energiformål</i>			
18.00 Administrasjon	175,5	184,8	5,3
18.10 Petroleumsforvaltning	327,6	440,2	34,4
18.20 Energi- og vassdragsforvaltning	708,9	552,2	-22,1
18.30 Forskningsformål	259,7	321,4	23,8
18.70 Petroleumsvirksomheten	16 180,0	21 060,0	30,2
Sum Olje- og energiformål	17 651,7	22 558,6	27,8
Sum Olje- og energidepartementet	17 651,7	22 558,6	27,8

Under Olje- og energidepartementet foreslås det bevilget totalt 22 558,6 mill. kroner. Dersom bevilgningene til petroleumsvirksomheten trekkes ut, er forslaget på 1 498,6 mill. kroner. Dette er en økning på 26,9 mill. kroner, tilsvarende 1,8 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2003.

Økningen under *administrasjon* er i hovedsak knyttet til oppfølging av St.meld. nr. 9 (2002-2003) Om innenlands bruk av gass, herunder Hydrogenutvalget, og hjemfallsutvalget. Videre er støtten til internasjonalisering av petroleumsvirksomheten og tilskuddet til Norsk Oljemuseum økt med 1 mill. kroner hver.

Under *petroleumsforvaltning* er deler av bevilgningen til Oljedirektoratet overført til Arbeids- og administrasjonsdepartementets ramme som følge av etableringen av Petroleumstilsynet fra 1. januar 2004. Videre har flytting av driftstilskuddet til Petoro AS fra petroleumsvirksomheten til petroleumsforvaltning bidratt til en netto økning av bevilgningen under petroleumsforvaltningen. Det vises til forslag i Ot.prp. nr. 2 (2003-2004) Om lov om endringer i lov 22. juni 1990 nr. 36 om Statens petroleumsfond.

Under *energi- og vassdragsforvaltning* er endringen i hovedsak relatert til reduksjon i overføringen til Energifondet over statsbudsjettet. Denne reduksjonen motsvares imidlertid av en økning i påslaget på overføringstariffen. Satsingen på økt forsyningssikkerhet og energianlegging styrkes. Det foreslås bevilget totalt 161 mill. kroner til omlegging av energibruk og energiproduksjon i 2004. Av bevilgningen til omlegging av energibruk og energiproduksjon foreslås 130 mill. kroner overført til Energifondet i 2004, en reduksjon på 149 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Overføringene til Energifondet vil likevel øke totalt sett ved at dagens påslag i nettatariffen øker fra 0,3 til 0,8 øre/kWh. Dette vil tilføre Energifondet om lag 260 mill. kroner ekstra i 2004, og 320 mill. kroner

fra og med 2005. De samlede inntektene til Energifondet øker fra anslagsvis 470 mill. kroner i 2003 til om lag 600 mill. kroner i 2004, en økning på 130 mill. kroner. Det foreslås bevilget 19 mill. kroner for å stimulere til økt bruk av naturgass innenlands. Under NVE foreslås det bevilget totalt 391,2 mill. kroner i 2004.

Forskning i skjæringsfeltet energi og miljø er et av Regjeringens satsingsområder. Til *forskning og utvikling* foreslås det en økning på 61,7 mill. kroner i forhold til saldert budsjettet for 2003. Økningen er i første rekke relatert til etableringen av et nytt stort forskningsprogram innenfor petroleumsforskning, Petromaks, og styrking av forskningen knyttet til renseteknologi for gasskraftverk.

Utgiftene til *statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE)* budsjetteres til om lag 21 mrd. kroner, hvorav 19,7 mrd. kroner er investeringer og 1,3 mrd. kroner er overføringer til Statens petroleumsforsikringsfond. Videre foreslås det under *Petroleumsvirksomheten* bevilget 60 mill. kroner til disponering av innretninger på kontinentalsokkelen (fjerningstilskudd).

3.19 Ymse utgifter og inntekter

Under programområde ymse utgifter foreslås det bevilget knapt 8,8 mrd. kroner, som i sin helhet er ført under kap. 2309 Tilfeldige utgifter. Bevilgningen står som motpost til tilleggsbevilgninger og overskridelser, blant annet til lønnsoppgjør for statsansatte, regulering av pensjoner m.v. i folketrygden, takstforhandlinger for privatpraktiserende leger, fysioterapeuter og psykologer, fiskeriavtalen og uforutsette utgifter.

Fra 1. januar 2004 skal staten overta ansvaret for fylkeskommunenes tiltak for rusmiddelmissbrukere, jf. Ot.prp. nr. 3 (2002-2003) om statlig overtakelse av de fylkeskommunale institusjonene for rusmiddelmissbrukere som yter spesialiserte helse-

tjenester (Rusreform I) og Ot.prp. nr. 54 (2002-2003) med forslag til fremtidig organisering av de resterende fylkeskommunale tiltakene for rusmiddelmissbrukere hjemlet i sosialtjenesteloven (Rusreform II).

I forbindelse med Rusreform II er det foretatt et uttrekk fra fylkeskommunenes rammer på vel 1,1 mrd. kroner. Stortinget skal etter planen legge fram innstilling til Ot.prp. nr. 54 (2002-2003) i oktober. Det er på den bakgrunn ikke foreslått en konkret fordeling av midlene som er trukket ut av de fylkeskommunale rammene. Uttrekket på vel 1,1 mrd. kroner er foreløpig plassert på kap. 2309 Tilfeldige utgifter. Regjeringen vil i løpet av høsten legge fram et tilleggsnummer til Statsbudsjettet 2004 med forslag til bevilgningsmessig fordeling av midlene, basert på Stortingets behandling av Rusreform II.

Regjeringen vil i løpet av høsten fremme forslag om å øke Fiskeridepartementets budsjett til leie av slepebåtkapasitet i Nord-Norge. Av hensyn til oljevernberedskapen i Nord-Norge har Regjeringen lagt ut på anbud forespørsel om leie av slepebåter. I påvente av at det kommer inn anbud er det foreløpig satt av midler til dette formålet på kap. 2309.

På kapittel 5309 Tilfeldige inntekter foreslås det bevilget 800 mill. kroner.

Regjeringen har lagt opp til at Vestbanetomta skulle selges i 2003, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2002-2003 Gul bok. Det viser seg imidlertid nå at salget av Vestbanetomta ikke lar seg gjennomføre i år. Regjeringen legger derfor opp til at denne tomten selges i 2004. Det planlegges også solgt enkelte andre av Statsbyggs eiendommer i 2004. Salgsge-

vinsten, det vil si salgsinntekten utover bokført verdi, blir budsjettert på kap. 5309 Tilfeldige inntekter. Bokført verdi av Statsbyggs eiendeler vil isolert sett bli redusert ved salg av eiendom, og den del av salgsinntekten som tilsvare bokført verdi vil bli budsjettert på kap. 5491 Avskrivning på statens kapital i statens forretningsdrift. Inntektsøkningen under kap. 5491 motsvares av en parallell økning av Statsbyggs driftsinntekter og avskrivninger under kap. 2445 Statsbygg, postene 24.1 og 24.3. Samlet sett fremkommer på denne måten hele salgssummen som netto økte inntekter på statsbudsjettet.

Utover inntektene fra eiendomssalg foreslås det i likhet med tidligere år at det inntektsføres under kap. 5309 enkelte mindre, uforutsette inntekter som ikke inngår på andre inntektskapitler i statsbudsjettet. For 2003 anslås slike tilfeldige inntekter til å utgjøre 50 mill. kroner.

Det ble for 2003 budsjettert med om lag 2 mrd. kroner i samlede inntekter på kap. 5309 knyttet til salgsgevinster i forbindelse med salg av eiendommer som eies av Statsbygg, salg av aksjer i forbindelse med omdanning av Verdipapirsentralen til allmennaksjeselskap og ulike konsesjonsinntekter. Som nevnt ovenfor vil ikke Vestbanetomta bli solgt i 2003. I tillegg viser det seg at inntektene fra tildeling av konsesjoner vil bli lavere enn tidligere lagt til grunn, jf. nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte, avgifts- og tollvedtak. På denne bakgrunn legges det i anslag på regnskap for 2003 til grunn 1 mrd. kroner i reduserte inntekter på kap. 5309. Regjeringen vil komme tilbake med omtale av og nytt bevilgningsforslag for dette kapitlet i nysalderingsproposisjonen for 2003.

4 Statsbankene

Omtalen av statsbankene omfatter Den Norske Stats Husbank (Husbanken), Statens lånekasse for utdanning og Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND). Fra og med 1.1.2004 vil virkemidlene til SND bli en del av et nytt innovasjons- og internasjonalsiseringsselskap hvor også virkemidlene til Norges Eksportråd, Statens veiledningskontor for oppfinnere og Norges Turistråd skal inngå. Landbruksbanken ble integrert i SND fra 1.1.2000, og Kommunalbanken ble omdannet til aksjeselskap 1.11.1999.

Utlånsvirksomheten til Husbanken og SNDs lavrisikolåneordning og landsdekkende risikolåneordning styres av innvilgningsrammer, dvs. rammer for hvor mye som kan innvilges av nye lån. Tap under SNDs landsdekkende risikolåneordning dekkes av bevilgning under kap. 2421, post 50, som også kan benyttes til tilskudd og garantier. SNDs distriktsrettede risikolån inngår fra og med 2003 i kap 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling. I samarbeid med regionalt part-

nerskap fordeler fylkeskommunene rammer til operative aktører som bl.a. SNDs distriktskontor. Fylkeskommunene og det regionale partnerskapet har ansvar for å prioritere mellom formål og være generelt førende for SNDs innsats på regionalt nivå. Statens lånekasse for utdanning har ikke noen eksplisitt ramme knyttet til utlånene. Nye innvilgninger av lån i Lånekassen følger av regler som bl.a. studenttall, kostnadsnorm og stipendandel.

Alle statsbankene finansierer sine utlån ved å låne fra staten. Bevilgningene til statsbankene er ført under kapitler på de respektive fagdepartementenes budsjetter. Det vises til budsjettproposisjonene til Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

Tabellen nedenfor viser faktisk innvilgning av nye lån i 2002, saldert budsjett for 2003 og forslag til innvilgningsrammer for 2004 for statsbanker med utlånsramme.

Tabell 4.1 Lånerammer for statsbankene i 2002, 2003 og 2004

Statsbank	Regnskap 2002	Mill. kroner	
		Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
Statens lånekasse for utdanning	9 590	9 921	11 268
Husbanken	13 000	14 500 ¹⁾	13 500 ¹⁾
SND (Nytt innovasjons- og internasjonalsiseringsselskap)	2 109	2 650	1 950
<i>Lavrisikolåneordning</i>	1 499	1 500	1 500
<i>Risikolåneordningene</i>			
– <i>Distriktsrettede</i>	506	500	350
– <i>Landsdekkende</i>	104	150	100
<i>Distriktsrettet ordning</i>		500 ²⁾	0
Sum	24 699	27 071	26 718

¹⁾ 0,5 mrd. kroner er øremerket låneramme til etablering av sykehjemsplasser, eldreboliger og rehabiliteringsplasser i utlandet.

²⁾ Ordningen ble utvidet med 400 mill. kroner til 900 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett 2003 (ansvarlige lån til såkornfond).

For 2004 legges det til grunn en total innvilgningsramme for statsbankene på 26 718 mill. kroner. Dette innebærer en reduksjon på 353 mill. kroner, eller 1,3 pst., i forhold til 2003. Reduksjonen skyldes i hovedsak reduserte lånerammer for Husbanken på 1 000 mill. kroner og bortfall av engangsbevilgning på 500 mill. kroner til distriktsrettet ordning under SND. Dette motsvares delvis av økt anslag for låneinnvilgninger for Statens låne- kasse for utdanning på 1 347 mill. kroner.

Regjeringen foreslår at utlånsrammen for SNDs lavrisikolåneordning videreføres med 1 500 mill. kroner og at lånerammen for SNDs landsdek- kende risikolåneordning settes til 100 mill. kroner. Anslag for innvilgninger av nye lån i Statens låne-

kasse for utdanning settes til 11 268 mill. kroner, mens anslag for innvilgninger av nye lån under SNDs distriktsrettede risikolåneordning settes til 350 mill. kroner.

Regjeringen foreslår at Husbankens utlåns- ramme settes til 13 500 mill. kroner. Innenfor ord- ningen med oppføringslån skal Husbanken priori- tere bygging av nøkterne boliger med god kvalitet, samt tilgjengelighet og gode miljøstandarder. Regjeringen vil bygge videre på Startlånet som er en ordning for husstander med boligetablerings- problemer. 500 mill. kroner av lånerammen er øre- merket til etablering av sykehjemsplasser, eldrebo- liger og rehabiliteringsplasser i utlandet.

5 Oversikt over budsjettets utgifter og inntekter fordelt etter art

5.1 Innledning

I dette kapitlet gis det en oversikt over statsbudsjettets utgifter og inntekter, gruppert etter utgiftsart, jf. boks 5.1. Regjeringens politiske prioriteringer i

budsjettet er beskrevet i kapittel 2. Fagproposisjonene gir mer utfyllende og detaljerte framstillinger. Folketrygdens utgifter er omtalt i kapittel 6. Utviklingen i den underliggende utgiftsveksten er omtalt i kapittel 1.

Boks 5.1 Statsbudsjettets inndeling

Statsbudsjettet blir inndelt i kapitler som igjen er inndelt i poster. Stortingets bevilgningsvedtak er knyttet til beløpet under den enkelte post. Kapitlene nummereres fortløpende i ulike nummerserier for de ulike departementene, mens nummereringen av postene følger et fastlagt mønster hvor postnummeret brukes som kode for hva slags type utgift eller inntekt det er tale om. Bevilgningsreglementet krever at de ulike utgiftene og inntektene skal inndeles i fire avdelinger. Dette skjer ved å inndele postnummerseriene i følgende avdelinger:

Utgifter

1. Statens egne driftsutgifter: Postene 1-29
2. Nybygg og anlegg mv.: Postene 30-49
3. Overføringer til andre: Postene 50-89
4. Utlån, statsgjeld mv.: Postene 90-99

Inntekter

1. Salg av varer og tjenester: Postene 1-29
2. Inntekter i samband med nybygg, anlegg mv.: Postene 30-49
3. Overføringer fra andre: Postene 50-89
4. Tilbakebetalinger mv.: Postene 90-99

5.2 Oversikt over budsjettets utgifter

5.2.1 Oversikt over budsjettets samlede utgifter

De samlede forslag til utgiftsbevilgninger på statsbudsjettet for 2004 utgjør 869,3 mrd. kroner. Da er lånetransaksjoner og overføringer til Statens petroleumsfond inkludert. I forhold til saldert budsjett øker de samlede utgiftene med om lag 38,0 mrd. kroner. Det er særlig driftsutgifter og lånetransaksjoner som har økt med henholdsvis 7,8 mrd. kroner og 25,9 mrd. kroner. Utenom petroleumsvirk-

somheten, overføring til Statens petroleumsfond og lånetransaksjoner, foreslås det økte utgifter i forhold til saldert budsjett 2003 på 36,5 mrd. kroner.

Avviklingen av el-avgiften og omleggingen av arbeidsgiveravgiften påvirker også statsbudsjettets utgiftsside.

Bevilgningene til statlige virksomheter er redusert med 735 mill. kroner i 2004 som følge av avviklingen av el-avgiften.

Netto økning i bevilgningene til statlige virksomheter og private virksomheter som mottar tilskudd over statsbudsjettet som følge av omleggin-

gen av arbeidsgiveravgiften, er beregnet til 475 mill. kroner i 2004. Av dette utgjør 84 mill. kroner økte utgifter for statlige virksomheter og 515 mill. kroner økte tilskudd, hvorav 456 mill. kroner gjel-

der helseforetakene. Innsparinger for statlige virksomheter som får redusert sine utgifter, er beregnet til om lag 124 mill. kroner.

Tabell 5.1 Statsbudsjettets utgifter

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Driftsutgifter	83 945	80 203	91 707
Nybygg anlegg m.v.	34 110	37 448	39 974
Overføringer til andre	633 788	636 319	632 284
Utlån, gjeldsavdrag m.v.	79 471	84 623	105 353
Sum utgifter	831 315	838 592	869 317

Kilde: Finansdepartementet

5.2.2 Driftsutgifter (postene 1-29)

Tabell 5.2 Driftsutgifter (postene 1-29)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Forsvaret	20 213	19 224	19 014
Drift av statens veger	5 502	5 435	5 840
Politi og påtalemyndigheten	7 142	7 197	7 272
Rettsvesen	1 431	1 451	1 406
Kriminalomsorg	1 758	1 760	1 825
Trygdeetaten og trygderetten	4 773	4 805	4 836
Skatte,- avgifts- og tolladministrasjon	4 534	4 511	4 237
Departementene og Statsministerens kontor	2 897	2 900	3 050
Jernbane	3 113	3 062	2 959
Arbeidsmarkedsetaten	1 783	1 855	1 914
Statens Pensjonskasse mv.	2 602	2 874	5 610
Reserveavsetning	7 122	1 732	8 760
Statens forretningsdrift	-583	-607	-225
Andre driftsutgifter	21 658	23 804	25 210
Sum driftsutgifter	83 945	85 077	91 707

Kilde: Finansdepartementet

Driftsutgiftene budsjetteres over postene 1-29. Driftsutgiftene omfatter lønn til statsansatte og kjøp av varer og tjenester til statlige virksomheter, i tillegg til Statens forretningsdrift. I forslaget til statsbudsjett for 2004 utgjør driftsutgiftene 91,7 mrd. kroner. Det blir ikke bevilget driftsutgifter og driftsinntekter for statsaksjeselskap, statsforetak og statlige virksomheter som er omgjort til stiftel-

ser, ettersom disse ikke er inkludert i statsbudsjettet. Det bevilges heller ikke driftsutgifter på drifts-postene (01 til 29) for statlige nettobudsjetterte virksomheter.

Tabell 5.2 gir en oversikt over de største utgiftsområdene innenfor statens driftsutgifter. De spesifiserte utgiftsgruppene summerer seg til 66,5 mrd. kroner eller 73 prosent av driftsutgiftene. Tabellen

viser at store statsetater som Forsvaret, samferdselsetatene, politi og rettsvesen og forvaltningen av skatte- og trygdesystemet representerer de største driftsutgiftene.

Reserveavsetningen under kapittel 2309 Tilfeldige utgifter post 1 Driftsutgifter foreslås bevilget med 8,8 mrd. kroner. Denne bevilgningen skal benyttes til å dekke utgifter til blant annet trygdeoppgjør og lønnsoppgjør for statsansatte, samt til å dekke andre tilleggsbevilgninger i løpet av det kommende budsjettåret. Ved regnskapsavslutningen vil således ikke hele det bevilgede beløpet på denne posten bli regnskapsført som driftsutgifter. I anslag på regnskap for 2003 er bevilgningen til trygdeoppgjøret fordelt på ulike overføringskapitler, mens det er lagt til grunn bevilgningene dekkes ved reduksjon av kap. 2309 Tilfeldige utgifter. Regjeringen vil fremme forslag om nedsettelse av kapittel 2309 i nysalderingsproposisjonen senere i høst.

Den største andelen av beløpet under Statens Pensjonskasse er utgifter til pensjoner til statsansatte som dekkes etter lov om Statens Pensjonskasse. Den resterende del av beløpet omfatter driftsbevilgninger til Statens Pensjonskasse, utgifter til tjenstepensjon gitt som gavepensjon av statskassen og arbeidsgiveravgift til folketrygden på pensjonsinnskuddet.

Driftsresultatet til statens forretningsdrift består av de ulike forvaltningsbedriftenes driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, avskrivninger, renter og eventuelle avsetninger til reguleringsfond. Driftsresultatet skal ifølge bevilgningsreglementet føres opp i statsbudsjettets utgiftsdel, under post 24. Denne bestemmelsen omfatter forvaltningsbedriftene under kapitlene 2445-2490. Statsaksjeselskap, statsforetak eller andre statsbedrifter som er organisert som egne rettssubjekter, tas ikke med på statsbudsjettet med brutto inntekter og utgifter.

Brutto driftsinntekter tas inn i budsjettet på underpost med minus foran, siden de føres på budsjettets utgiftsside. Et negativt tall for 24-posten totalt, betyr dermed at det er et netto driftsoverskudd. Unntaket fra bruttoprinsippet gjelder bare driftsbudsjettet. For investeringsutgifter, tilskudd mv. følges det vanlige bruttoprinsippet for føringer i statsbudsjettet også for forretningsdriften. Disse beløpene inngår i oversiktene over de ulike utgiftsartene nedenfor.

Selv om alle investeringer i forretningsdriften blir utgiftsført brutto, blir renter beregnet som om statens nettoinvestering skulle være et lån fra statskassen, og det foretas avskrivninger på grunnlag av bokført kapital. Avskrivninger og renter blir ført som underposter på post 24, og det samlede avskrivnings- og rentebeløp for alle forretninger tas til inntekt på statsbudsjettets inntektsside.

5.2.3 Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49)

Tabell 5.3 Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Statens petroleumsvirksomhet	15 100	18 500	19 700
Forsvaret	9 590	9 341	9 466
Riksveganlegg	4 860	4 875	5 012
Statsbygg	629	721	1 413
Jernbaneverket	1 346	1 501	1 872
Bygg utenfor husleieordningen	933	875	767
Andre investeringsbevilgninger	1 652	1 635	1 744
Sum investeringer	34 110	37 448	39 974

Kilde: Finansdepartementet

Utgiftene til investeringer budsjetteres under postene fra 30 til 49 og omfatter nybygg og anlegg, vedlikehold, ombygginger og utstyrsanskaffelser som er så betydelige at de har karakter av investe-

ring. Investeringer i forretningsdriften vil også framkomme i statens balansekonto som fast kapital, mens investeringer i konsumkapital ikke aktiveres.

Størstedelen av statens investeringer foretas innenfor petroleumsvirksomheten, Forsvaret og i samferdselssektoren. I tillegg utgjør de statlige byggebevilgningene, som er samlet under Statsbygg, en stor del av investeringsomfanget. Utgifter

til vedlikehold, utstyrsanskaffelser og ombygginger er fordelt på de ulike etatenes utgiftskapitler. Tabell 5.3 viser de dominerende statlige investeringsformålene. De spesifiserte formålene utgjør 96 prosent av investeringsomfanget.

5.2.4 Overføringer til andre (postene 50-89)

Tabell 5.4 Overføringer til andre (postene 50-89)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
<i>Postene 50-59</i>			
Overføring til Statens petroleumsfond	172 765	165 902	143 473
Øvrige overføringer til andre statsregnskap	24 070	25 120	28 344
Sum overføringer til andre statsregnskap	196 835	191 022	171 817
<i>Postene 60-69</i>			
Rammetilskudd	53 298	53 404	42 447
Øvrige overføringer til kommuner	23 210	23 418	35 724
Sum overføringer til kommuner	76 508	76 822	78 171
<i>Postene 70-89</i>			
Folketrygden	210 573	216 386	222 901
Øvrige overføringer	149 873	152 089	159 395
Sum overføringer til private	360 446	368 475	382 296
Sum overføringer til andre (postene 50-89)	633 788	636 319	632 283

Kilde: Finansdepartementet

Overføringer til andre budsjetteres på postene 50-89 i statsbudsjettet. Overføringene deles inn i tre faste undergrupper:

- 50-59 Overføringer til andre statsregnskap
- 60-69 Overføringer til kommuneforvaltningen
- 70-89 Andre overføringer.

Overføringspostene til andre statsregnskap brukes blant annet til overføringer til statlige fond eller avsetningskonti i Norges Bank. Når Stortinget har vedtatt en bevilgning, overfører det respektive departement midlene til et slikt fond, og utbetaling fra fondene skjer dels i det året tilsagn blir gitt og dels i påfølgende år.

Postene brukes også til overføringer til statlige institusjoner hvor brutto drifts- og investeringsutgifter gis som en netto bevilgning. Slike institusjoner er underlagt departemental instruksjonsmyndighet og kan ikke defineres som selvstendige rettssubjekter. Norges forskningsråd er en slik type statsinstitusjon. Forskningsrådet får sin basisbevilgning fra ulike departementer. I tillegg mottar

forskningsrådet program- og prosjektbevilgninger fra departementene. Det ble innført nettobudsjettering for universitetene i 2001, og fra 2002 ble det innført nettobudsjettering også for enkelte statlige høyskoler. I 2003 ble ytterligere noen høyskoler nettobudsjettert, og det foreslås nå at alle høyskolene går over til nettobudsjettering fra 2004. Bevilgningene føres derfor på 50-post. Den dominerende bevilgningen på 50-post er overføring til Statens petroleumsfond.

Postene 60-69 omfatter overføring til kommunenes og fylkeskommunens forvaltningsbudsjetter. Overføring til kommunale og fylkeskommunale bedrifter som er organisert som selvstendige rettssubjekter, føres under postene fra 70 til 89. Overføringer til kommunesektoren gis dels som rammetilskudd over Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, og dels som øremerkede tilskudd som bevilges over flere departementers budsjetter. For nærmere omtale av overføringene til kommunesektoren vises det til omtale i St.meld. nr. 1 (2003-2004) Nasjonalbudsjettet 2004.

Utgiftspostene fra 70 til 89 omfatter overføringer til private, f.eks. husholdninger, organisasjoner, private bedrifter mv. Postene omfatter også overføringer til statlige og kommunale foretak som er organisert som selvstendige rettssubjekter, samt overføringer til utlandet. Dette omfatter bl.a. tilskudd til regionale helseforetak, tilskudd til internasjonale organisasjoner og bistandsmidler. Postene omfatter også utgifter under folketrygden som er omtalt nærmere i kapittel 6. Overføringer

til private utenom folketrygden beløper seg i det foreslåtte budsjettet for 2004 til 159,4 mrd. kroner. Overføringene inkluderer et bredt spekter av ordninger som er forskjellige med hensyn til målgrupper, formål og bevilgningsstørrelse.

Overføringer som er forhandlingsbasert (jordbruksavtalen, takster for leger, psykologer og fysioterapeuter) er budsjettetert som om gjeldende avtaler videreføres. Bevilgningene vil på vanlig måte bli justert når forhandlingene er sluttført.

5.2.5 Utlån, statsgjeld m.v. (postene 90-99)

Tabell 5.5 Utlån, statsgjeld m.v. (postene 90-99)

	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Mill. kroner Gul bok 2004
Avdrag innenlandsk statsgjeld	1 049	1 049	42 736
Avdrag utenlandsk statsgjeld	3 922	3 922	257
Lån til statsbankene	53 208	54 693	56 669
Boliglån til statsansatte	4 780	3 760	2 800
Andre utgifter til utlån m.v.	16 512	21 199	-2 891
Sum utlån, statsgjeld m.v.	79 471	84 623	105 353

Kilde: Finansdepartementet

Postene fra 90 til 99 på statsbudsjettets utgiftside inneholder bevilgninger som endrer sammensetningen av statens formuesportefølje i kapitalregnskapet. De største postene er avdrag på statsgjeld og utlån til statsbankene. Samlet utlån og avdrag er i 2004 foreslått budsjettetert med 105,4 mrd. kroner. Avdrag på statsgjeld i 2004 er budsjettetert med 43,0 mrd. kroner. Avdrag på innenlandsk statsgjeld øker fra 1 049 mill. kroner til 42 736 mill. kroner. Økningen er knyttet til forfallsstrukturen på de innenlandske lånene. Avdrag på statsgjeld og andre lånetransaksjoner vil bli finansiert ved opp-tak av nye lån og eventuelt ved trekk på kontantbeholdningen.

5.3 Oversikt over statsbudsjettets inntekter

5.3.1 Oversikt over statsbudsjettets samlede inntekter

De samlede inntektsbevilgningene på statsbudsjettet for 2004 er anslått til 811,6 mrd. kroner. I dette beløpet inngår også lånetransaksjoner og overføringene fra Statens petroleumfond.

Tabell 5.6 Statsbudsjettets inntekter

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Driftsinntekter	66 523	76 118	63 154
Inntekter i samband med nybygg, anlegg m.v.	18 173	17 093	17 599
Skatter, avgifter og andre overføringer	667 148	660 759	683 212
Tilbakebetalinger m.v.	53 792	64 738	47 614
Sum inntekter	805 636	818 707	811 578

Kilde: Finansdepartementet

5.3.2 Statsbudsjettets driftsinntekter (postene 1–29)

Tabell 5.7 Driftsinntekter (postene 1–29)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Statens petroleumsvirksomhet	54 800	64 600	52 400
Andre driftsinntekter	11 723	11 518	10 754
Sum driftsinntekter	66 523	76 118	63 154

Kilde: Finansdepartementet

Inntektspostene fra 1 til 29 på statsbudsjettets inntektsside nyttes for inntekt ved salg av varer og tjenester, f.eks.:

- Salg av materiell, publikasjoner og andre varer
- Utleie av materiell, bygninger og anlegg
- Oppdrag
- Gebyrer
- Tilfeldige inntekter.

Driftsinntektene beløper seg i det foreslåtte budsjettet for 2004 til 63,2 mrd. kroner. Driftsinntektene fra petroleumsvirksomheten utgjør 52,4 mrd. kroner eller 83 pst. av driftsinntektene.

Statens forretningsdrift

Statens forretningsdrift vil i 2004 bestå av virksomheten under forvaltningsbedriftene Statsbygg, Garanti-Instituttet for eksportkreditt (GIEK), Statens kartverk, Statens Pensjonskasse og NVE Anlegg.

I 2004 er det budsjettet med knapt 1,7 mrd. kroner i inntekter under statens forretningsdrift.

Det samlede avskrivningsbeløpet for den statlige forretningsdriften føres under kapittel 5491 Avskrivning på statens kapital i statens forretningsdrift. Avskrivningene beregnes på grunnlag av bokført kapital per 31. desember året før budsjett-

året. Det benyttes et lineært avskrivningssystem der avskrivningstiden for ulike avskrivningsobjekter varierer med forventet levetid. Avskrivningene utgiftsføres under hver enkelt virksomhets driftsbudsjett. Sum avskrivninger i 2004 beløper seg til om lag 423 mill. kroner. Inkludert i summen er nedskrivning av bokført verdi av eiendommer som foreslås solgt av Statsbygg i 2004, jf. omtale i avsnitt 3.19.

Renter av statens kapital i forretningsdriften tas samlet til inntekt under kapittel 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift. Grunnlaget for renteberegning er bedriftenes brutto investeringer fratrukket avskrivninger og bedriftenes egne avsetninger til investeringsformål. Dette regnes som lån fra statskassen. Rentesaften for det enkelte års låneopptak er lik gjennomsnittlig rente på 5-års statsobligasjoner i 12-månedersperioden fram til 30. september året før budsjettåret. Lånet forutsettes å ha en løpetid på 5 år, og må deretter eventuelt fornyes. Renter av statens kapital forventes å utgjøre om lag 9 mill. kroner i 2004.

Avsetning til investeringsformål tas til inntekt under hver enkelt virksomhet som foretar slike avsetninger. Avsetningen utgjør en del av kontantoverskuddet fra driften som benyttes til å finansiere investeringer. Det aktuelle beløpet utgiftsføres på driftsbudsjettet under hver enkelt forvalt-

ningsbedrift før driftsresultatet fastsettes, og avsetningene må derfor også føres opp på statsbudsjettets inntektsside. Samlede avsetninger til investeringsformål i 2004 er 710 mill. kroner.

I tabell 5.7 er inntektene på statsbudsjettet under statens forretningsdrift splittet opp. I tillegg til tallene nevnt i tabellen er det inntekter under forretningsdriften fra GIEK, salg av eiendom på

Fornebu og fra salg av utstyr under NVE Anlegg. Inntektene under GIEK er på 416 mill. kroner og er knyttet til tilbakeføring av egenkapital, risikoavsetning og gammel portefølje og SUS/Baltikumordningen. Inntektene knyttet til salg av eiendom på Fornebu utgjør om lag 134 mill. kroner, mens salgsinntektene under NVE Anlegg utgjør 1,2 mill. kroner.

Tabell 5.8 Renter, avskrivninger og avsetninger til investeringsformål i 2004 for statens forretningsdrift

	1 000 kroner		
	Avskrivninger	Renter	Avsetninger til investeringsformål
Statsbygg	388 402	3 113	710 000
Statens kartverk	11 500	3 204	
Statens Pensjonskasse	17 550	1 294	
NVE Anlegg	5 900	900	
Samlet forretningsdrift	423 352	8 511	710 000

Beregning av rente for mellomværende med statskassen

Forvaltningsbedriftens mellomværende med statskassen kan betraktes som en bruks- og kassakredittkonto for håndtering av kortsiktige likviditetsvingninger. For samtlige virksomheter under statens forretningsdrift skal det beregnes renter av

mellomværende med statskassen. Renten er knyttet opp mot renten på statssertifikater etter en nærmere bestemt beregningsregel slik at den reflekterer rentenivået i Norge.

Kap. 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift, post 81 Renter av mellomregnskapet, budsjetteres ikke.

5.3.3 Inntekter i samband med nybygg og anlegg (postene 30–49)

Tabell 5.9 Inntekter i samband med nybygg og anlegg (postene 30–49)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Statens petroleumsvirksomhet	16 000	14 900	15 900
Andre inntekter i samband nybygg. og anlegg	2 173	2 193	1 699
Sum inntekter i samband med nybygg og anlegg	18 173	17 093	17 599

Kilde: Finansdepartementet

Inntektspostene fra 30 til 49 på statsbudsjettets inntektsside deles i to grupper.

Postene 30 til 39 inneholder inntektsbevilgninger under statens forretningsdrift, herunder avskrivninger på statens kapital i statens forretningsdrift, avsetninger til investeringsformål, overføringer fra bedriftenes egne fond og andre fond, samt andre inntekter av statens forretningsdrift i samband med bygg og anlegg.

Post 30 brukes for øvrig også for avskrivninger under kapittel 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten. Det er budsjettert med inntekter på 15,9 mrd. kroner på denne posten i 2004, og den utgjør således 90 pst. av bevilgningen i denne kategorien.

Postene fra 40 til 49 reserveres for salg av fast eiendom og tilskudd og refusjoner i samband med statens bygge- og anleggsarbeider fra statlige sær-

regnskap, kommuner og andre. Som eksempler kan nevnes tilskudd og refusjoner vedrørende byggearbeider ved statlige skoler, samt anleggs-

arbeider ved statens havneanlegg, flyplassanlegg og veganlegg.

5.3.4 Overføringer fra andre (postene 50–89)

Tabell 5.10 Overføringer fra andre (postene 50–89)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
<i>Postene 50-59</i>			
Overføring fra Statens petroleumsfond	34 801	58 980	67 752
Øvrige overføringer fra andre statsregnskap	1 859	2 317	579
Sum overføringer fra andre statsregnskap	36 660	61 297	68 331
<i>Postene 60-69</i>			
Overføringer fra kommuner	11	3	680
<i>Postene 70-79</i>			
Inntekter under postene 70-79	590 994	563 098	578 102
<i>Postene 80-89</i>			
Renter, utbytte m.v.	39 482	36 361	36 099
Sum overføringer fra andre (postene 50-89)	667 148	660 759	683 212

Kilde: Finansdepartementet

Inntektspostene fra 50 til 89 på statsbudsjettets inntektsside deles inn i følgende undergrupperinger:

- Postene fra 50 til 59 nyttes til overføringer fra andre statlige regnskaper, f eks statlige fond.
- Postene fra 60 til 69 omfatter overføringer fra kommunenes forvaltningsbudsjetter. Økningen fra 2003 til 2004 skyldes kommunale egenandeler i tilknytning til statens overtakelse av barnevernet.
- Postene fra 70 til 79 brukes til statsskatt på formue og inntekt, avgifter på omsetning, produksjon og driftsmidler, avgifter på arv, dokumenter, spill og andre fiskalavgifter.
- Under postnummer fra 80 til 89 føres renteinntekter og utbytte på aksjer, båter, erstatninger og inndragninger, tilskudd og stønader samt tilbakebetaling av gitte tilskudd.

Skatter og avgifter fra Fastlands-Norge

Anslagene for skatter og avgifter for 2004 tar utgangspunkt i reviderte tall for 2003. Reviderte tall for 2003 er basert på en gjennomgang av statistikken for innbetalte skatter og avgifter hittil i 2003, samt på de vekstforutsetninger for bl.a. sysselsetting, etterspørsel, lønninger og priser som er lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2004. I tillegg er det

tatt hensyn til virkningene av forslaget til skatte- og avgiftsopplegg, herunder omlegging av den differensierte arbeidsgiveravgiften og av el-avgiften.

Anslagene for skatteinntektene til staten i 2004 er også påvirket av forslaget til kommunale og fylkeskommunale skattører gjennom opplegget for kommuneøkonomien. Det er signalisert at skattnes andel av kommunesektorens samlede inntekter skal trappes opp til 50 pst. fram mot 2006. I 2003 anslås skattnes andel av inntektene til om lag 48 pst, og det foreslås at den økes til knapt 49 pst. i 2004. Siden skattegrunnlagene er ujevnt fordelt mellom kommunene, gir økt skatteandel isolert sett endringer i inntektsfordelingen mellom kommunene. Disse effektene dempes i betydelig grad av systemet for skatteutjevning. De kommunale skattørene foreslås økt fra 13,0 pst. i 2003 til 13,2 prosent i 2004. De fylkeskommunale skattørene foreslås redusert fra 3,24 pst. i 2003 til 2,60 pst. i 2004. Reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren skyldes blant annet at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg skal flyttes ut av sektoren. Satsen for fellesskatt til staten økes fra 11,76 til 12,2 pst. slik at samlet skatt på alminnelig inntekt utgjør 28 pst.

Samlede skatter og avgifter til statskassen fra Fastlands-Norge anslås å utgjøre 490,4 mrd. kroner i 2004, en økning på 26,5 mrd. kroner eller 5,7

pst. fra anslag på regnskap for 2003. Økningen inkluderer forutsatt lønns- og prisvekst fra 2003 til 2004, reduserte innbetalte skatter og avgifter som følge av skatte- og avgiftsopplegget, samt opplegget for kommunale og fylkeskommunale skattører. Økningen fra 2003 til 2004 er også påvirket av at anslåtte inntekter fra merverdiavgiften i 2003 siden Revidert nasjonalbudsjett 2003 er satt ned med om lag 4,5 mrd. kroner pga. omlegging i regnskapsførsel og innkrevingspraksis. Denne reduksjonen i 2003 påvirker ikke nivået på inntektene fra merverdiavgiften i 2004, og omleggingen blir korrigert ut ved beregningen av det strukturelle nivået på statens skatteinntekter i 2003.

Skatter på inntekt og formue er anslått til 133,8 mrd. kroner i statsbudsjettet for 2004, en økning på 7,1 pst. fra anslag på regnskap for 2003. Økningen er påvirket av at satsen for fellesskatt heves med 0,44 prosentpoeng til 12,2 pst. i 2004. Trygdeavgift og arbeidsgiveravgift til folketrygden i 2004 er samlet anslått til 151,6 mrd. kroner, som tilsvarer en anslått økning på 4,1 pst. fra 2003. Merverdi- og investeringsavgiften er anslått å utgjøre 134,8 mrd.

kroner i 2004, som tilsvarer en økning på 7,4 pst. fra året før. Økningen er som nevnt ovenfor påvirket av en ekstraordinær reduksjon av inntektene i 2003. Øvrige særavgifter medregnet tollinntekter, er samlet anslått til 70,1 mrd. kroner i 2004, som tilsvarer en økning på 3,5 pst. fra året før.

Skatte- og avgiftsopplegget i budsjettforslaget blir nærmere omtalt i St.meld. nr. 1 (2003-2004) Nasjonalbudsjettet 2004, St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte-, avgifts- og tollvedtak og Ot.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte- og avgiftsopplegget 2004 Lovendringer. De ulike fagproposisjonene inneholder en mer detaljert oversikt over departementenes inntekter.

Utbytte

Statens samlede inntekter fra utbytte er budsjettet til 12,4 mrd. kroner for 2004. Dette er en økning i forhold til anslag på regnskap for 2003 på 1 050 mill. kroner. Økningen skyldes i stor grad økte utbytteanslag for selskaper under Nærings- og handelsdepartementet. I tillegg er utbytteanslaget for Posten Norge og Vinmonopolet redusert.

Tabell 5.11 Utbytte fra statlig eide selskaper

Kap.	Post	Selskap	Mill. kroner		
			Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
5616	81	Kommunalbanken AS	30,8	30,8	32,4
5618	80	Posten Norge AS	54,0	54,0	0,0
5630	80	Norsk Eiendomsinformasjon	8,5	8,5	8,5
5631	80	A/S Vinmonopolet - statens overskudsandel og utbytte	42,7	42,7	25,1
5651	80	Selskaper under Landbruksdepartementet ¹⁾	0,8	0,0	0,8
5652	80	Statskog SF	8,5	8,5	8,5
5656	80	Selskaper under Nærings- og handelsdepartementet ^{2) 3)}	4 880	5 589,0	6 654,0
5680	80	Statnett SF	450,0	400,5	450,0
5685	80	Statoil ASA	5 045,0	5 133,0	5 133,0
5692	80	Den nordiske investeringsbank	59,0	59,0	64,0
Inntektsramme for utbytte			10 579,3	11 326,0	12 376,3

¹⁾ Veterinærmedisinsk oppdragssenter

²⁾ Norsk Hydro ASA, Telenor ASA, Statens Bankinvesteringsfond/DnB Holding ASA, Arcus AS, Statkraft SF, Eksportfinans ASA, Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S, SND Invest AS, Entra Eiendom AS, Argentum Fondsinvesteringer AS, Kongsberg Gruppen ASA, BaneTele AS, GIEK Kredittforsikring AS.

³⁾ Regjeringen har ikke beregnet anslag på utbytte i 2004 for børsnoterte selskaper, men har teknisk videreført utbetalt utbytte i 2003.

Foreslått utbytte fra Statnett og Statkraft er økt i forhold til fastsatt utbyttepolitikk for selskapene. Utbytteanslaget for Statnett er 450 mill. kroner, som tilsvarer 90 pst. av anslått årsresultat etter skatt i 2003. For Statkraft foreslås et utbytte på 95

pst. av forventet årsresultat etter skatt. Tabell 5.11 viser anslag på regnskap for utbytte fra de enkelte selskapene i 2003 og forslag i Gul bok 2004. Det vises for øvrig til nærmere omtale i de enkelte departementers budsjettproposisjoner.

5.3.5 Tilbakebetalinger m.v. (postene 90-99)

Tabell 5.12 Tilbakebetalinger m.v. (postene 90-99)

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Avdrag fra statsbankene	43 454	45 061	46 843
Avdrag, Statkraft	425	425	425
Salg av aksjer i Telenor ASA	0	8 080	0
Andre tilbakebetalinger	9 913	11 172	345
Sum tilbakebetalinger	53 792	64 738	47 614

Kilde: Finansdepartementet

Postene fra 90 til 99 på statsbudsjettets inntektsside inneholder avdrag på lån fra staten, salg av statens aksjer og obligasjoner samt opptak av lån. Postene beskriver endringer i sammensetningen av statens formue som framkommer i statens kapitalregnskap. Først og fremst dreier det seg om avdrag og tilbakebetalinger fra statsbanker og statsbedrifter. Tilbakebetalingene anslås å utgjøre 47,6 mrd. kroner i 2004.

5.4 Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter

5.4.1 Oversikt over petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter

Utgiftene til petroleumsvirksomheten består av Statens direkte engasjement i petroleumsvirksomhetens (SDØEs) andel av investeringene på norsk kontinentalsokkel, overføringer til Statens petroleumsforsikringsfond og utgifter knyttet til disponering av innretninger på norsk kontinentalsokkel. Budsjetterte utgifter for 2003 framgår av tabell 5.13.

Tabell 5.13 Utgifter til petroleumsvirksomheten

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
SDØE - Investeringer	15 100	18 500	19 700
SDØE - Pro & contra oppgjør	0	180	0
Fjerningsutgifter under SDØE	30	20	0
SDØE - Overføringer til Statens petroleumsforsikringsfond	700	881	1 300
Forvaltning av SDØE-andeler	220	220	-
Fjerningsutgifter etter fjerningstilskuddsloven	130	230	60
Sum utgifter til petroleumsvirksomheten	16 180	20 031	21 060

Kilde: Finansdepartementet

Bevilgningen til forvaltning av SDØE-andelene gjennom selskapet Petoro AS foreslås fra 2004 flyttet til et budsjettkapittel utenfor kontantstrømmen, jf. Ot.prp. nr. 2 (2003-2004) og inngår derfor ikke i tabellens kolonne for 2004.

SDØEs andel av investeringene på sokkelen forventes i 2004 å bli 19 700 mill. kroner. Dette er en økning på 1 200 mill. kroner i forhold til anslag på regnskap for 2003. De største prosjektene med hensyn til investeringsmidler i 2004 er Snøhvit, Gassled, Troll gass, Heidrun og Kristin.

Fjerningsutgifter i henhold til fjerningsstilsuddsloven er for 2004 budsjettert med 60 mill. kroner.

Overføringene til Statens petroleumsforsikringsfond anslås til 1 300 mill. kroner i 2004. Dette er en økning på 419 mill. kroner i forhold til anslag på regnskap 2004. Overføringene gjenspeiler hva SDØE alternativt måtte ha betalt i forsikringspremier i det private forsikringsmarkedet.

Inntektene fra petroleumsvirksomheten omfatter skatt og avgift på utvinning, (inkludert CO₂-avgift), aksjeutbytte fra Statoil og inntekter fra Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE). Inntektene fra SDØE omfatter i hovedsak driftsresultat, kalkulatoriske avskrivninger og renter.

Tabell 5.14 Inntekter fra petroleumsvirksomheten

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Driftsresultat SDØE	54 800	64 600	52 400
Avskrivninger og renter under SDØE	22 500	21 100	22 700
Skatt og avgift på utvinning, inkl. CO ₂ -avgift	106 600	95 100	84 300
Aksjeutbytte fra Statoil	5 045	5 133	5 133
Sum inntekter fra petroleumsvirksomheten	188 945	185 933	164 533

Kilde: Finansdepartementet

Driftsresultat fra SDØE er anslått til 52 400 mill. kroner for 2004. Dette er en reduksjon på 12 200 mill. kroner i forhold til anslag på regnskap for 2003. Nedgangen skyldes hovedsakelig at det er lagt til grunn en lavere oljepris i 2004. Det legges til grunn en gjennomsnittlig oljepris på 200 kroner per fat i 2003 og 170 kroner per fat i 2004.

De kalkulatoriske størrelsene avskrivninger og renter inngår som utgifter ved beregningen av SDØEs driftsresultat, samtidig som de føres som inntekter på egne poster. På denne måten skiller man ut den delen av driftsinntektene som dekker nedskrivning av investeringer og finansieringskostnadene ved investeringene.

Betalte skatter og avgifter fra petroleumsvirksomheten, inkludert CO₂-avgift, er anslått til 84 300 mill. kroner i 2004. Dette er 10 800 mill. kroner lavere enn anslag på regnskap for 2003.

Påløpte skatter og avgifter anslås til 93 100 mill. kroner i 2003 og 75 800 mill. kroner i 2004. Forskjellen mellom betalte skatter og påløpte skatter har sammenheng med reglene om innbetaling av terminskatt. Disse gjør at det er et etterslep i betalte skatter i forhold til påløpte skatter.

Når det gjelder aksjeutbytte fra Statoil foreligger det ikke offentlig informasjon med foreløpig prognose for årsresultat. Regjeringen har derfor ikke beregnet anslag for utbytte for 2003 til utbetaling i 2004. I budsjettet for 2004 legges det foreløpig til grunn hva som ble betalt i utbytte i 2003. Dette er i tråd med tidligere praksis. Statens samlede netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten er summen av inntekter fra petroleumsvirksomheten fratrukket utgiftene. Tabell 5.15 viser hvordan netto kontantstrømmen framkommer.

Tabell 5.15 Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Inntekter SDØE	77 300	85 700	75 100
Utgifter SDØE	-15 830	-19 581	-21 000
Skatt og avgift på utvinning inkl CO ₂ -avgift	106 600	95 100	84 300
Aksjeutbytte fra Statoil	5 045	5 133	5 133
Andre inntekter og utgifter	-350	-450	-60
Netto kontantstrøm	172 765	165 902	143 473

Kilde: Finansdepartementet

5.4.2 Statens petroleumsfond

Loven om Statens petroleumsfond slår fast at fondet skal underbygge de langsiktige hensyn ved anvendelse av petroleumsinntektene. Statens samlede netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten skal i sin helhet overføres til Petroleumsfondet fra statsbudsjettets utgiftsside på kapittel 2800. Sammen med avkastningen på fondets kapital utgjør denne overføringen fondets inntekter. Den delen av fondets inntekter som forutsettes anvendt over statsbudsjettet til å dekke opp det oljekorrigerte underskuddet, overføres deretter fra fondet til statsbudsjettets inntektsside. Det blir dermed avsatt midler i fondet dersom overføringen fra fondet til statsbudsjettet er lavere enn netto kontant-

strøm fra petroleumsvirksomheten. Det er akkumulert kapital i fondet fra og med 1995.

Anslagene på overføringer til og fra Statens petroleumsfond vil bli endret i løpet av budsjettåret basert på oppdaterte anslag på kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten og statsbudsjettets oljekorrigerte underskudd. Tilbakeføringen fra fondet vil bli endelig fastsatt ut fra anslag på statsregnskapet i forbindelse med nysalderingen av budsjettet i desember 2004. Fondets forskrifter sier at statsbudsjettets netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten i sin helhet skal overføres til fondet. Denne overføringen fastlegges dermed endelig ut fra regnskapsførte netto petroleumsinntekter som fremkommer først etter terminavslutning.

Tabell 5.16 Statens petroleumsfond. Inntekter og utgifter 2003-2004

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
Netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet	172 765	165 902	143 473
- Overført til statskassen	34 801	58 980	67 752
+ Renter og utbytte	24 000	29 500	30 200
= Overskudd i Statens petroleumsfond	161 964	136 422	105 921
+ Netto verdipapir/valutakursgevinst (realiserte og urealiserte)		115 600	33 184
= Kapitaløkning i løpet av året		252 022	139 105
Kapital i fondet per 31.12. (målt til markedsverdi)		856 614	995 719

Kilde: Finansdepartementet

5.5 Oppsummering. Saldering av statsbudsjettet og finansieringsbehov

Statsbudsjettet gjøres opp i balanse før lånetransaksjoner. Brutto finansieringsbehov bestem-

mes derfor av differansen mellom utlån og tilbakebetalinger og bevilges over kapittel 5999 Statslåne- midler post 90. Brutto finansieringsbehov anslås til 57,7 mrd. kroner i 2004.

Tabell 5.17 Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov

Inntekter/utgifter/balanse	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003	Gul bok 2004
1. Inntekter (ekskl. tilbakebetalinger m.v. og overføringer fra Statens Petroleumsfond	717 043	694 989	696 271
2. Utgifter (ekskl. utlån, avdrag på statsgjeld m.v.	751 844	753 969	764 000
3. Overskudd før lånetransaksjoner, før overføring til Statens petroleumsfond (1-2)	-34 801	-58 980	-67 729
4. Overføring fra Statens petroleumsfond	34 801	58 980	67 729
5. Overskudd før lånetransaksjoner (3+4)	0	0	0
6. Utlån, gjeldsavdrag m.v.	79 471	84 623	105 353
7. Tilbakebetalinger m.v.	53 792	64 738	47 614
8. Utlån m.v., netto (6-7)	25 679	19 885	57 739
9. Samlet finansieringsbehov – av kontantbeholdning og lånemidler (8-5)	25 679	19 885	57 739

Kilde: Finansdepartementet

6 Folketrygdens utgifter

6.1 Folketrygdens utgifter

Folketrygdens budsjett omfatter utgifter under programområdene 28 Fødselspenger, 29 Sosiale formål, 30 Helsevern og 33 Arbeidsliv. Ansvar for de ulike delene av folketrygden er fordelt mellom fem departementer. Barne- og familiedepartementet (BFD) har ansvaret for programområde 28 Fødselspenger. Sosialdepartementet (SOS) har ansvaret for programområdet 29 Sosiale formål. Helsedepartementet (HD) har ansvaret for område 30

Helsevern. Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) har ansvaret for størstedelen av programområde 33 Arbeidsliv. I tillegg har Fiskeridepartementet (FID) ansvaret for ett kapittel på programområde 33 Arbeidsliv.

Regjeringens samlede forslag til utgifter på alle folketrygdens programområder for 2004 er på 228 098,3 mill. kroner. Dette er en økning på 12 403,7 mill. kroner, eller 5,8 pst. i forhold til 2003. Justert for tekniske omlegginger er økningen på nær 15 mrd. kroner.

Tabell 6.1 Folketrygdens utgifter

Programområde	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap	Gul bok 2004
28 Fødselspenger	9 175,7	8 994,0	9 457,0
29 Sosiale formål	168 469,6	171 619,7	178 160,0
30 Helsevern	20 676,8	20 809,7	18 997,4
33 Arbeidsliv	17 372,5	20 822,0	21 484,0
Sum	215 694,6	222 245,4	228 098,3

Sykepenger

Det har vært en betydelig økning i folketrygdens utgifter til sykepenger i tiden fra 1994. Fra 2001 til 2002 økte de totale utgiftene med 10,3 pst. målt i løpende kroner. I 2002 var veksten særlig sterk i de to første kvartalene, mens den avtok noe i siste halvår. Den avtakende veksten antas å ha sammenheng med den svake utviklingen i arbeidsmarkedet.

Etter Stortingets behandling av tilleggsbevilgninger og omprioriteringer på statsbudsjettet for 2003, utgjør bevilgningene til sykepenger for 2003 28 302 mill. kroner. Forslaget til bevilgning for 2004 er på 29 730 mill. kroner. Dette gir en vekst på 5,0 pst. fra 2003 til 2004.

I 2002 var antallet erstattede sykepengedager per sysselsatt lønnstaker betalt av folketrygden 13,5 dager. Dette er en økning på 4,7 pst. fra 2001. Budsjettet for 2004 er basert på en forventet vekst i sykefraværet i trygdeperioden på 2,5 pst. for inneværende år og 1 pst. i 2004. Forventninger om

reduisert vekst i 2004 er særlig knyttet til antagelser om effekten av fortsatt svak utvikling på arbeidsmarkedet og effekter av arbeidet med Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv. Selv om en nå legger til grunn en utflating av veksten i sykefraværet, er det fortsatt en vekst i antall sykefraværsdager betalt av trygden som kommer på toppen av et historisk høyt nivå.

Intensjonsavtalens mål er å redusere det totale sykefraværet (både sykefravær betalt av arbeidsgiver og sykefravær i trygdeperioden) med minst 20 pst. fra 2. kvartal 2001 til utløpet av avtaleperioden (31.12.2005). Siden avtalen ble inngått har sykefraværet økt istedenfor å bli redusert, og en ligger derfor i dag vesentlig lenger unna målet i 2005 enn da avtalen ble inngått. Intensjonsavtalen skal evalueres høsten 2003, blant annet med utgangspunkt i sykefraværstallene fram til og med 2. kvartal 2003. En partssammensatt gruppe vil legge fram en samlet evalueringsrapport. På bakgrunn av denne vil Regjeringen i samarbeid med partene i arbeidsliv-

vet, drøfte det videre arbeidet for et inkluderende arbeidsliv. I tilknytning til evalueringen er det også satt ned en partssammensatt arbeidsgruppe som skal vurdere virkemidlene i Intensjonsavtalen.

Medisinsk rehabilitering

Rehabiliteringspenger kan ytes etter utløpet av stønadstiden for sykepenges fra folketrygden. Rehabiliteringspenger gis som hovedregel bare for inntil ett år, men kan i unntakstilfeller gis for et lengre tidsrom.

Det har vært en sterk vekst i antall nye rehabiliteringspengemottakere de senere årene. Antall rehabiliteringspengemottakere økte fra vel 40 000 i januar 2001 til om lag 53 000 ved utgangen av 2002. Antall personer som mottar rehabiliteringspenger er fortsatt høyt, bl.a. som følge av et stabilt høyt antall langtidssykemeldte som har brukt opp sykepengerettigheten. Økningen i antall mottakere av rehabiliteringspenger har imidlertid også sammenheng med redusert avgang fra ordningen. Det er dermed en tendens til opphopning av personer som går på rehabiliteringspenger i lang tid. Dette skyldes bl.a. en liberalisering av maksimal stønadstid for rehabiliteringspenger. Stadig flere innvilges unntak fra hovedregelen om lengden på rehabiliteringspenger.

Denne utviklingen ønsker Regjeringen å snu. Det foreslås derfor at det med unntak for svært alvorlige sykdomstilstander, som tar lang tid å helbrede, bare skal kunne gis rehabiliteringspenger i maksimalt 52 uker etter unntaksbestemmelsen. På denne måten vil en kunne forhindre at stønadsmottakerne blir værende for lenge i en passiv tilværelse som kan svekke muligheten for tilbakevending til arbeidslivet.

Utviklingen på rehabiliteringsområdet har nær sammenheng med utviklingen på sykepengeområdet. Over 60 prosent av de som starter med rehabiliteringspenger kommer fra sykepenges. Selv om det er lagt til grunn noe avtagende vekst i sykefraværet, vil fraværslivnivået trolig være høyt også i årene fremover, noe som vil føre til et høyt antall personer på rehabiliteringspenger. I 2003 er det anslått en volumvekst på hele 16 pst., mens anslaget i 2004 er 9 pst., før effekten av nye tiltak. Regjeringen foreslår at attføringstiltak i større grad enn i dag skal vurderes før utløpet av sykepengeperioden. Forslaget om tidligere vurdering av attføringstiltak vil redusere tilgangen til rehabiliteringspenger noe i 2004.

Uførhet

Etter en periode, frem til 1999, med en høy tilstrømning av nye uførepensjonister, avtok økningen frem til 2001. I 1999 var det 33 500 nye uførepensjonister, mens tilgangen i 2001 var redusert til 25 300. I 2002 var det igjen en viss økning i antall nye uførepensjonister, til om lag 26 800 personer.

Samlet antall uførepensjonister økte med om lag 6 000 personer i 2001 og 7 000 personer i 2002. Ved utgangen av 2002 var det vel 292 000 uførepensjonister. Det antas at antallet uførepensjonister vil øke til omtrent 300 000 personer i 2003.

Den reduserte veksten i antall uførepensjonister i 2000 og 2001 skyldes både at antall søknader om uførepensjon har gått ned og at antall avslag har økt. Dette må sees i sammenheng med bl.a. tiltakene som ble vedtatt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2000 om innskjerping av kravet om at attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan innvilges. Økningen i 2002 kan trolig delvis forklares med at det ikke har vært mulig å tilbakeføre deler av gruppen på rehabilitering/attføring til arbeid, og at disse igjen søker om uførepensjon.

Arbeidet med reaktivisering av uførepensjonister ble videreført i 2002. Om lag 1 900 uførepensjonister har i løpet av 2002 kommet i arbeid på heltid, deltid eller trappet opp arbeidsinnsatsen. Om lag 4 000 har sagt at de ønsker å prøve seg i arbeidslivet. Arbeidet med reaktivisering av uføre er nå et av tiltakene i Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv.

I Ot.prp. nr. 102 (2001-2002) ble det foreslått å dele uførepensjonen i en tidsbegrenset uførestønad og en varig uførepensjon. Stortinget behandlet forslaget i vårsesjonen 2003, og vedtok å iverksette innføringen av tidsbegrenset uførestønad fra og med 1. januar 2004. Det er lagt til grunn for budsjettanslaget for 2004 at om lag 40 pst. av nytilgangen til uføreordningen vil gjelde tidsbegrenset uførestønad. Tidsbegrenset uførestønad skal innvilges for en periode på 1-4 år, og mottakerne får samme ytelse som mottakerne av andre korttidsstønader (attførings- og rehabiliteringspenger).

Alderdøm

Utgiftene til alderspensjon har steget jevnt de siste årene. Dette skyldes først og fremst høyere gjennomsnittlig utbetaling som følge av at nye pensjonister har større opptjening av tilleggs pensjon enn eldre pensjonister. Antallet alderspensjonister har holdt seg tilnærmet konstant de siste fem årene. Det har vært en liten reduksjon fra 2001 til 2002, og det forventes at denne trenden vil fortsette i 2003 og 2004. Andelen alderspensjonister med til-

leggspensjon antas å bli om lag 93 pst. ved utgangen av 2004. Den økte opptjeningen av tilleggspensjon fører isolert sett til at det blir færre minstepensjonister.

Siden folketrygden ble etablert i 1967, har det skjedd store endringer både i samfunnet og i det samlede pensjonssystemet. Folk lever lenger og har flere år som pensjonister, kvinnene har gått ut i arbeidslivet og arbeidsmarkedet er i stadig endring. Samtidig har de økonomiske kårerne blitt vesentlig bedre.

De siste årene er det gjennomført flere store utredninger om ulike pensjonsspørsmål i Norge. I forbindelse med Langtidsprogrammet 2002-2005, ble det våren 2001 nedsatt en pensjonskommisjon med medlemmer fra de politiske partiene på Stortinget og uavhengige eksperter som skal vurdere den framtidige utformingen av det norske pensjonssystemet. En foreløpig rapport fra kommisjonen, «Mål, prinsipper og veivalg for pensjonssystemet» ble omtalt i Nasjonalbudsjettet 2003. Regjeringen understreket der bl.a. at pensjonssystemet må utformes slik at det er økonomisk bærekraftig på lang sikt. Pensjonskommisjonen har fått utsatt frist til å avgi sin endelige rapport fra 1. oktober 2003 til 15. desember 2003. Rapporten vil bli sendt på høring, og Regjeringen vil deretter følge opp vurderingene og forslagene i en egen stortingsmelding.

Enslige forsørgere

Etter en kraftig nedgang i antall enslige forsørgere med overgangsstønad fra 2000-2001 (en nedgang på 35 pst – fra om lag 40 000 til om lag 26 000 personer), var nedgangen fra 2001 til 2002 på ca 600 personer, eller 2,4 pst. Det ser derfor ut til at nedgangen i antall stønadmottakere etter omleggingen av stønadsordningen som fikk full effekt i 2001, nå har stabilisert seg. Det samme gjelder utgiftene til overgangsstønad. På grunn av kravet om yrkesrettet aktivitet, er det særlig andelen enslige forsørgere med yngste barn over tre år som har falt betydelig. Endringen i sammensetningen av stønadsgruppen (flere med små barn), har dermed også betydning for andelen aktive stønadmottakere.

Evalueringer og erfaringer fra omleggingen av stønadsordningen viser at dagens stønadsordning virker positivt for et flertall av enslige forsørgere, selv om enkelte grupper kan se ut til å få noe kort tid til utdanning og omstilling med sikte på selvforløp gjennom eget arbeid. På bakgrunn av dette har Regjeringen foreslått justeringer i stønadsordningen for enkelte grupper enslige forsørgere.

Fødselspenger og adopsjonspenger

Foreslått bevilgning under programområde 28 Fødselspenger er på om lag 9,5 mrd. kroner. Totalt sett innebærer dette en økning i forhold til saldert budsjett 2003 på om lag 3 prosent. Programområde 28, kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger omfatter fødselspenger til yrkesaktive, engangsstønad ved fødsel og adopsjon, feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere og adopsjonspenger m.v.

Stønadsordningene under dette kapitlet skal kompensere for inntektsbortfall i forbindelse med fødsel og adopsjon og sikre økonomisk støtte til kvinner som ikke har rett til løpende fødsels- og adopsjonspenger.

Finansiering av helsetjenester

Folketrygdens bidrag til finansiering av helsetjenester, bl.a. lege- og psykologhjelp, fysioterapi og legemidler på blå resept, er budsjettet under programområde 30 Helsevern. Programområdet har over tid vært preget av betydelig utgiftsvekst. I budsjettet for 2004 foreslås det bevilget 19,0 mrd. kroner, mot 20,7 mrd. kroner i saldert budsjett for 2003. Nedgangen skyldes i hovedsak at ansvaret for syketransport og skyss av helsepersonell er foreslått overført til de regionale helseforetakene og kommunene fra 1. januar 2004.

I 2002 ble det samlet solgt legemidler for 14,5 mrd. kroner, som innebærer en nominell økning fra året før på 12,7 pst. Blant de tyngste enkeltkomponentene i denne veksten er legemidler for behandling av hjerte-/karlidelser, sykdom i respirasjonsorganene, muskel- og skjelettlidelser og sykdommer i sentralnervesystemet, kreftmedisiner og nye, dyre legemidler mot MS og leddgikt. En vesentlig del av omsetningen av legemidler betales av folketrygden gjennom blåreseptordningen. Disse utgiftene utgjorde 7 137 mill. kroner i 2002, som er en nominell økning på 15,2 pst. fra året før. Den sterke veksten fra 2001 til 2002 har sammenheng med at alders- og uførepensjonister var fritatt for egenandel på blå resept i fjerde kvartal 2002. Fra 1. januar 2003 er dette fritaket begrenset til minstepensjonister.

Statens legemiddelverk har fra 2002 iverksatt rutiner for fortløpende å vurdere maksimalprisene på de 200 mest solgte virkestoffene i Norge. Det betyr at maksimalprisene for produkter som står for 85 pst. av legemiddelomsetningen årlig revurderes. I 2003 regnes det med en innsparing for folketrygden på opp mot 700 mill. kroner som følge av dette.

I 2002 ble det utstedt nesten 900 000 frikort under ordningen med utgiftstak for egenandeler

ved legehjelp, psykologhjelp, legemidler på blå resept og reiser i forbindelse med behandling. Trygdens utgifter til ordningen var 2 002 mill. kroner, en nominell økning på 15,4 pst. fra året før. Uten det nevnte fritaket for egenandel på blå resept for alders- og uførepensjonister i fjerde kvartal, ville både antall frikort og utgiftene i frikortordningen vært enda høyere i 2002.

Dagpenger ved arbeidsledighet

Dagpengebevilgningen for 2003 er satt til 10 500 mill. kroner etter behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett. For 2004 foreslås en dagpengebevilgning på 10 710 mill. kroner. Til grunn for forslaget ligger bl.a. noe høyere forventet gjennomsnittlig ledighet i 2004 enn i 2003. Bevilgningsforslaget inkluderer effekten av Regjeringens forslag om å utvide arbeidsgivers periode med lønnsplikt i permitteringsperioden fra 3 til 30 dager.

Ytelser til yrkesrettet attføring

I løpet av de siste årene har det vært en betydelig økning i antall personer som mottar attføringsytelser. Fra 1999 til 2002 økte antallet personer med slike ytelser med 33 pst. Antall mottakere har fortsatt å øke hittil i 2003, men økningen har avtatt noe. Det høye antallet yrkeshemmede har også sammenheng med at mange går lenge på attføring. 58 pst. av de yrkeshemmede registrert i Aetat i 1. halvår 2003 hadde vært registrert over ett år. Samlet bevilgning under kap. 2543 Yrkesrettet attføring foreslås i 2004 satt til 10 134 mill. kroner.

Regjeringen foreslår flere endringer i regelverket for medisinsk rehabilitering og yrkesrettet attføring. Endringene vil bidra til raskere gjennomstrømming og hurtigere overgang til ordinært arbeid. Dette vil være gunstig for den enkelte og vil på lengre sikt kunne gi betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Det vises til omtale under kap. 3.15 Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Utgiftsutviklingen i folketrygden – realvekst

I tabell 6.2 fremstilles realveksten i trygdeutgiftene i faste 2004-kroner og i prosent. Det er benyttet en

gruppering av utgiftsformål som sikrer forholdsvis ensartede utgiftsforløp innen hver gruppe.¹ Beløpene for perioden 1998-2002 er basert på regnskapstall, mens beløpene for 2003 og 2004 gjelder anslag på regnskap.

Dagpenger ved arbeidsledighet er ikke tatt med i tabellen. Det samme gjelder forskuttering av underholdsbidrag, idet denne ordningen har en stor, separat inntektsside. Enkelte mindre ordninger er også utelatt.

Realveksten fremkommer ved at sykepenger og fødselspenger er korrigert for lønnsvekst. De G-regulerte ytelsene er korrigert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp (G). For de G-regulerte ytelsene vil regulering av grunnbeløpet utover konsumprisindeksen følgelig ikke fremkomme som realvekst. For de øvrige ytelsene vises det til forklaringene i tabellen.

Tabellen illustrerer bl.a. endring i sykepengeutgiftene som følge av endring i fraværstilbøyeligheten og sysselsettingen. For uførepensjon gjenspeiler realveksten både økt uførepensjonering og økt poengopptjening. Tilsvarende er endringer i utgiftene til alderspensjon effekten av økt poengopptjening og endring i antall pensjonister.

I tabellen er tallene i 2004-kolonnen ikke justert for nye budsjettforslag med virkning fra 2003, som bidrar til å redusere realveksten med knapt 1,5 mrd. kroner.

¹ Sykepenger gjelder kap. 2650 unntatt tilretteleggingstilskudd, rehabiliterings- og attføringspenger gjelder kap. 2652, og kap. 2543, mens uførepensjon gjelder kap. 2655,70-74 og 76 og alderspensjon kap. 2670. Familiestønader gjelder kap. 2680 og kap. 2683, unntatt post 76 Forskuttering av underholdsbidrag. Medisiner og tekniske hjelpemidler gjelder kap. 2751 (blåreseptmedisiner) og deler av kap. 2752 (refusjon egenbetaling for blåreseptmedisiner) og de hjelpemiddelrelaterte poster på kap. 2661. Andre helseformål gjelder hovedsakelig programområde 30 Helsevern, unntatt ovennevnte medisintgifter under kap. 2751 og kap. 2752, og opptreningsinstitusjoner og Prosjekt – kjøp av helsetjenester i utlandet. Kontantstønader ellers gjelder de resterende stønadsordningene under programområde 29 Sosiale formål (bl.a. grunn- og hjelpestønad). Det er korrigert for større tekniske endringer i perioden, for eksempel endringen i beregningsregler for attførings- og rehabiliteringspenger fra 2002.

Tabell 6.2 Utviklingen i sentrale ordninger i folketrygden

Stønadsutgifter	Realvekst i mill. 2004-kroner						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
<i>1. Sykepenger</i>	21 930	23 620	26 210	27 220	28 360	29 230	29 710
Vekst: mill. kroner	1 180	1 690	2 590	1 010	1 140	870	480
Prosent	5,7 %	7,7 %	11,0 %	3,9 %	4,2 %	3,1 %	1,6 %
<i>2. Rehabiliterings- og attføringspenger</i>	9 920	10 400	11 210	13 060	14 870	17 160	19 120
Vekst: mill. kroner	330	480	810	1 850	1 810	2 290	1 960
Prosent	3,4 %	4,8 %	7,8 %	16,5 %	13,9 %	15,4 %	11,4 %
<i>3. Uførepensjon</i>	33 350	34 910	36 520	37 460	38 500	39 620	40 590
Vekst: mill. kroner	2 060	1 560	1 610	940	1 040	1 120	970
Prosent	6,6 %	4,7 %	4,6 %	2,6 %	2,8 %	2,9 %	2,4 %
<i>4. Alderspensjon</i>	74 940	76 320	76 810	77 190	77 640	78 480	79 080
Vekst: mill. kroner	2 740	1 380	490	380	450	840	600
Prosent	3,8 %	1,8 %	0,6 %	0,5 %	0,6 %	1,1 %	0,8 %
<i>5. Familiestønader</i>	7 490	7 050	6 740	5 730	5 510	5 290	5 260
Vekst: mill. kroner	480	-440	-310	-1 010	-220	-220	-30
Prosent	6,8 %	-5,9 %	-4,4 %	-15,0 %	-3,8 %	-4,0 %	-0,6 %
<i>6. Fødselspenger</i>	9 040	9 360	9 460	9 490	9 250	9 350	9 470
Vekst: mill. kroner	-240	320	100	30	-240	100	120
Prosent	-2,6 %	3,5 %	1,1 %	0,3 %	-2,5 %	1,1 %	1,3 %
<i>7. Medisiner og tekniske hjelpemidler</i>	9 840	10 640	11 550	12 250	13 600	14 010	15 600
Vekst: mill. kroner	1 250	800	910	700	1 350	410	1 590
Prosent	14,6 %	8,1 %	8,6 %	6,1 %	11,0 %	3,0 %	11,3 %
<i>8. Andre helseformål</i>	7 470	7 750	8 320	9 030	10 120	10 900	11 490
Vekst: mill. kroner	210	280	570	710	1 090	780	590
Prosent	2,9 %	3,7 %	7,4 %	8,5 %	12,1 %	7,7 %	5,4 %
<i>9. Øvrige kontantstønader</i>	3 190	3 190	3 310	3 310	3 380	3 310	3 390
Vekst: mill. kroner	10	0	120	0	70	-70	80
Prosent	0,3 %	0,0 %	3,8 %	0,0 %	2,1 %	-2,1 %	2,4 %
<i>10. Realvekst:</i>							
Årlig endring: mill. kroner	8 000	6 080	6 890	4 600	6 480	6 140	6 360

¹⁾ For de G-regulerte ytelsene er alle beløp omregnet til någjeldende G (per 1.5.2003, kr. 56 861). For sykepenger og fødselspenger benyttes årslønnsvekst i alt. For andre helseformål benyttes dels konsumprisindeksen og dels lønnsjustering. Øvrige kontantstønader er justert med konsumprisindeksen. Vedrørende medisiner og tekniske hjelpemidler: for medisiner er det lagt til grunn at det ikke skjer reell prisstigning (siden den observerte prisstigningen motsvares av en kvalitetsforbedring, og de nominelle tall gir et dekkende bilde av realveksten), mens konsumprisen er benyttet for tekniske hjelpemidler.

Kilde: Finansdepartementet

Hovedtrekkene i tabellen er:

- Det har over lengre tid vært en sterk realvekst i sykepengeutgiftene. Fraværet per arbeidstaker har økt med opp mot 10 pst. i flere år i andre halvdel av 1990-tallet. Det er fortsatt en betydelig vekst i sykefraværet. Det er lagt til grunn en årlig vekst i sykefraværet på 2,5 pst. for 2003 og 1 pst. for 2004. Arbeidsgiverperioden ble utvidet fra 14 til 16 kalenderdager fra 1. april 1998. Uten denne utvidelsen ville vekstratene for årene 1998 og 1999 vært høyere, til sammen om lag 4 prosentpoeng.
- Antall personer på medisinsk rehabilitering har økt sterkt i de senere år. Gjennomsnittlig antall mottakere av rehabiliteringspenger i 2002 var 47 500 personer. Antall mottakere er antatt å øke med 16 pst. i 2003 og 9 pst. i 2004. Også for yrkesrettet attføring er det lagt til grunn en betydelig vekst. Veksten har sammenheng med økningen i sykefraværet og økt satsing på midlertidige ytelser for å unngå uførepensjonering.

- Utgiftene til uførepensjon har økt betydelig. Antallet uførepensjonister var vel 258 000 ved utgangen av 1997 og forventes å være vel 300 000 ved utgangen av 2003 og vel 308 000 ved utgangen av 2004.
- Utgiftene til alderspensjon viser en moderat vekst. Det er fortsatt reell vekst i tilleggspensjonene på grunn av økt pensjonsopptjening, men antallet pensjonister er relativt stabilt. Det var vel 630 000 alderspensjonister ved utgangen av 1998, og det forventes å bli vel 621 600 i 2004, dvs. en mindre nedgang over perioden. Fra om lag 2010 vil veksten i antall alderspensjonister bli høy.
- Utgiftene til familiestønader har vært avtakende de senere årene. Omleggingen av stønadsordningen for enslige forsørgere med høyere overgangsstonad, men kortere varighet, medførte vekst i utgiftene i 1998, men har deretter bidratt til en betydelig utgiftsreduksjon.
- Det er en sterk vekst i utgiftene til medisiner og tekniske hjelpemidler. Veksten i utgiftene til medisiner kan forklares både med økning i forbruket og en overgang til nye og dyrere legemidler. Veksten i utgiftene til legemidler antas å avta noe i 2003 grunnet reduserte maksimalpriser.

Utgiftsveksten på trygdeområdet har som helhet vært sterk over mange år. Dette skyldes mest økt tilstrømning til ordningene og faktisk regelverkspraksis m.v., og i mindre grad regelutvidelser eller satsøkninger. Utviklingen får dermed et preg av automatisk utgiftsvekst. Denne utgiftsveksten begrenser handlingsrommet i budsjettpolitikken i betydelig grad. Det er derfor en sentral utfordring for Regjeringen å begrense utgiftsveksten i folketrygdens stønadsordninger. Dette er særlig viktig med tanke på den sterke økningen i antall alderspensjonister og utgiftene til alderspensjon som vil komme om noen år.

6.2 Folketrygdens finansieringsbehov

Folketrygden inngår som en ordinær del av statsbudsjettframlegget. Fram til og med statsbudsjet-

tet for 2002 var de ulike departementers budsjettforslag vedrørende folketrygdens utgifter samlet i et eget vedlegg (St.prp. nr. 1 (2001-2002) Folketrygden). Vedlegget til statsbudsjettet for 2002 inneholdt forslag vedrørende folketrygdutgiftene under Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Fiskeridepartementet og det daværende Sosial- og helsedepartementet. Fra og med forslaget til statsbudsjett medregnet folketrygden for budsjetterminen 2003, er de ulike departementers utgiftsforslag under folketrygden innarbeidet i de respektive fagproposisjoner.

Folketrygdens utgifter omfatter følgende programområder med bevilgningsforslag for 2004 angitt i parentes: Stønad ved fødsel og adopsjon (9 457,0 mill. kroner), Arbeidsliv (21 484,0 mill. kroner), Sosiale formål (178 160,0 mill. kroner), Helsevern (18 997,4 mill. kroner), med samlet foreslått sum 228 098,3 mill. kroner for 2004.

Folketrygdens utgifter inngår således i det samlede budsjettframlegget på linje med andre statsutgifter, men er på inntektssiden formelt knyttet opp til de store avgiftsordningene (arbeidsgiveravgift og trygdeavgift) og enkelte gebyrer og refusjoner m.v., jf. folketrygdloven 28. februar 1997 nr. 19, del VIII, Finansielle bestemmelser.

Folketrygdens inntekter beregnet på denne måten er for 2004 anslått til 154 712,4 mill. kroner, med følgende hovedelementer: Trygdeavgift 63 900,0 mill. kroner, arbeidsgiveravgift 87 730,0 mill. kroner (jf. kap. 5700), samt enkelte mindre inntekter (vederlag, gebyrer, ulike refusjoner, dividende m.v., jf. kap. 5701, 5704, 5705) på til sammen 3 082,4 mill. kroner.

Differansen mellom folketrygdens utgifter og inntekter utgjør et samlet beregnet finansieringsbehov for folketrygden i 2004 på 73 385,9 mill. kroner. En del av dekningen av folketrygdens utgifter skal skje fullt ut gjennom tilskudd fra staten, dvs. uten henvisning til de store avgiftsordningene eller andre særskilt spesifiserte inntekter, jf. folketrygdloven § 23-10 tredje ledd. Utgiftene som skal dekkes ved direkte overføringer fra staten er anslått til 14 250,0 mill. kroner for 2004, jf. romertallsvedtak II, Folketrygden.

7 Bestillingsfullmakt, tilsagnsfullmakt og garantifullmakt

7.1 Bestillings- og tilsagnsfullmakter

I sammenheng med budsjettforslaget for 2004 er det foreslått innhentet bestillings- og tilsagnsfullmakter for i alt 37 998 mill. kroner mot 32 296 mill. kroner i 2003.

Forslagene til bestillingsfullmakter utgjør i alt 31 911 mill. kroner mot 24 672 mill. kroner i 2003. Under Forsvarsdepartementet er det foreslått

bestillingsfullmakter på 30 921 mill. kroner mot 23 694 mill. kroner i 2003. Det fremmes forslag om tilsagnsfullmakter på i alt 6 087 mill. kroner mot 7 624 mill. kroner i 2003. Utover fullmaktene i tabell 7.1 eksisterer det enkelte tilsagnsfullmakter uten en beløpsramme, for eksempel en fullmakt som hjemler at Statens lånekasse for utdanning kan gi tilsagn om støtte for vårhalvåret 2005 etter de samme satser som for høsthalvåret 2004.

Tabell 7.1 Oversikt over bestillingsfullmakter og tilsagnsfullmakter

Kap.	Betegnelse	1 000 kroner	
		Bestillings- fullmakter	Tilsagns- fullmakter
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner:		
	Finansieringsordningen i det utvidede EØS.....		600 000
	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS.....		600 000
161	Næringsutvikling:		
	Nærings- og handelstiltak		100 000
	Finansieringsordning for utviklingstiltak		1 500 000
	Institusjonsutvikling i utviklingsland		80 000
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter:		
	Humanitær bistand og menneskerettigheter.....	25 000	
164	Fred, forsoning og demokrati:		
	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land....	20 000	
170	FN-organisasjoner mv.:		
	Verdens matvareprogram (WFP)	10 000	
197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak:		
	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/ SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU.....		210 000
202	Læringscenteret:		
	Tilskudd til læremidler mv.		20 000
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen:		
	Spesielle driftsutgifter.....		100 000
248	Særskilte IKT-tiltak i utdanningen:		
	Spesielle driftsutgifter.....		25 000
270	Studier i utlandet og sosiale formål for elever og studenter:		
	Tilskudd til bygging av studentboliger		170 000

Tabell 7.1 fortsetter

Kap.	Betegnelse	1 000 kroner	
		Bestillings- fullmakter	Tilsagns- fullmakter
285	Norges forskningsråd:		
	Forskningsformål		37 500
320	Allmenne kulturformål:		
	Nasjonale kulturbygg		176 300
322	Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom:		
	Utsmykking av offentlige bygg		8 300
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten:		
	Driftsutgifter	40 000	
551	Regional utvikling og nyskaping:		
	Næringsrettede utviklingstiltak, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift		205 000
	Transportstøtte		200 000
581	Bolig- og bomiljøtiltak:		
	Tilskudd til boligkvalitet		20 100
	Tilskudd til etablering, utbedring og utleieboliger		211 000
586	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser:		
	Oppstartingsstilskudd		1 512 700
621	Tilskudd som forvaltes av Sosial- og helsedirektoratet:		
	Tilskudd til omsorgstjenester		1 000
	Tilskudd til døvblinde og døve		7 000
710	Nasjonalt folkehelseinstitutt:		
	Driftsutgifter	4 000	
	Formidlingsvirksomhet	70 000	
920	Norges forskningsråd:		
	Tilskudd		140 000
1062	Kystverket:		
	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	3 000	
	Trafikksentral Nord-Norge	15 000	
	Tilskudd til fiskerihavneanlegg		20 000
1115	Mattilsynet:		
	Driftsutgifter	37 000	
1148	Naturskade, erstatninger og sikring:		
	Tilskudd til sikringstiltak m.m.		2 000
	Naturskade, erstatninger		55 000
1350	Jernbaneverket:		
	Drift, vedlikehold og investeringer	650 000	
1380	Post- og teletilsynet:		
	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	4 000	
1400	Miljøverndepartementet:		
	Miljøtiltak i nikkerverkene på Kola		124 200

Tabell 7.1 fortsetter

Kap.	Betegnelse	1 000 kroner	
		Bestillings- fullmakter	Tilsagns- fullmakter
1426	Statens naturoppsyn:		
	Skjærgårdsparker m.v.....	2 000	
1427	Direktoratet for naturforvaltning:		
	Statlige erverv, båndlegging av friluftsområder		11 200
	Statlige erverv, fylkesvise verneplaner		51 000
	Statlige erverv, barskogvern.....		20 200
	Statlige erverv, nasjonalparker		58 200
	Overføring til skogvern under Jordfondet		40 000
	Tilskudd til naturinformasjonssenter.....		2 000
1429	Riksantikvaren:		
	Vern og sikring av fredete og bevaringsverdige kulturminner og kulturmiljøer		16 500
	Brannsikring og beredskapstiltak		2 000
1441	Statens forurensningstilsyn:		
	Oppryddingstiltak	20 000	
1465	Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk:		
	Betaling for statsoppdraget	90 000	
1594	Arbeidsmarkedstiltak:		
	Ordinære arbeidsmarkedstiltak		420 848
	Spesielle arbeidsmarkedstiltak		561 304
1700	Forsvarsdepartementet:		
	Forskning og utvikling		5 000
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben:		
	Driftsutgifter	50 000	
1731	Hæren:		
	Driftsutgifter	887 000	
1732	Sjøforsvaret:		
	Driftsutgifter	400 000	
1733	Luftforsvaret:		
	Driftsutgifter	1 500 000	
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg:		
	Driftsutgifter	125 000	
	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	27 834 000	
1790	Kystvakten:		
	Driftsutgifter	45 000	
1791	Redningshelikopter tjenesten:		
	Driftsutgifter	80 000	
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat:		
	Tilskudd til sikringstiltak		2 500

Tabell 7.1 fortsetter

Kap.	Betegnelse	1 000 kroner	
		Bestillings- fullmakter	Tilsagns- fullmakter
1825	Omlegging av energibruk og energiproduksjon:		
	Overføring til Energifondet.....		130 000
	Naturgass.....		20 000
1830	Energiforskning:		
	Norges forskningsråd.....		33 000
2421	Nytt innovasjons- og internasjonalsiseringsselskap:		
	Nyskaping, fond.....		1 000
	Forsknings- og utviklingskontrakter.....		100 000

Kilde: Finansdepartementet

7.2 Statlige garantier

For 2004 bes det om fullmakt til å gi nye garantier innenfor følgende totale garantirammer under disse ordningene:

<i>Utenriksdepartementet</i>	
Import fra U-land	50 mill. kroner
<i>Nærings- og handelsdepartementet</i>	
Nytt innovasjons- og internasjonalsiseringsselskap	300 mill. kroner
GIEK	
– Alminnelig garantiordning	40 000 mill. kroner
– eksport/investering i U-land	1 500 mill. kroner
<i>Samferdselsdepartementet</i>	
Ferger i riksvegsamband	1 136 mill. kroner
<i>Finansdepartementet</i>	
Den nordiske investeringsbank	
– Grunnkapital til Den nordiske investeringsbank	716 mill. euro
– Prosjektinvesteringsslån	341 mill. euro
– miljølån	63,5 mill. euro

Det vises for øvrig til spesifisert oversikt over statens garantiansvar og utbetalinger i 2002 i St. meld. nr. (2002-2003) Statsrekneskapen medrekna folketrygda for 2002, vedlegg 4.

Økonomireglementet for staten med tilhørende utfyllende bestemmelser fastsetter normalvilkår for statlige garantier. Normalvilkårene er basert på tidligere generelle behandlinger i Stortinget av garantisaker, senest på grunnlag av Dokument nr. 3:6 (1995-96), jf. Innst. S. nr. 218 (1995-96). Stortinget har imidlertid akseptert unntak fra normalvilkårene for flere av de eksisterende ordningene. Det forutsettes at de tidligere godtatte unntakene kan legges til grunn også for garantier som gis i 2004. De nærmere vilkårene for de enkelte garantiordningene er for øvrig omtalt i departementenes fagproposisjoner.

8 Gjennomføringen av inneværende års budsjett

I dette kapitlet gis det en oversikt over gjennomføringen av inneværende års budsjett basert på

anslag på regnskap for 2003. I tillegg gis det en oversikt over statsregnskapet per 30.6.2003.

8.1 Anslag på regnskap 2003

8.1.1 Statsbudsjettets utgifter

Tabell 8.1 Utgifter - totaloversikt

	Saldert budsjett 2003	Endring fra saldert budsjett 2003	Mill. kroner Anslag på regnskap 2003
Driftsutgifter	83 945	-3 742	80 203
Nybygg, anlegg m.v.	34 110	3 337	37 448
Overføringer til andre	633 788	2 530	636 319
Utlån, statsgjeld m.v.	79 471	5 152	84 623
Sum	831 315	7 278	838 592

Kilde: Finansdepartementet

Anslag på regnskap til utgiftsbevilgninger på statsbudsjettet for 2003 utgjør 838,6 mrd. kroner. Da er lånetransaksjoner og overføringer fra Statens petroleumsfond inkludert. Dette er en økning på 7,3 mrd. kroner i forhold til det budsjettet som Stortinget vedtok i fjor høst.

Siden saldert budsjett har anslag på utgiftene økt med 5,1 mrd. kroner, utenom utgifter til petroleumsvirksomheten, lånetransaksjoner og overføring til Statens petroleumsfond. Av denne utgiftsøkningen på 5,1 mrd. kroner skyldes 1,3 mrd. kroner vedtak i Stortinget før Revidert nasjonalbudsjett 2003. Stortingets behandling av bevilgningsendringer i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003 og trygdeoppgjøret reduserte utgiftene med 0,1 mrd. kroner utenom dagpenger. Økte anslag på dagpenger og renteutgifter har siden saldert budsjett økt med henholdsvis 2,8 mrd. kroner og 1,1 mrd. kroner.

I saldert budsjett var det avsatt 7,1 mrd. kroner under kapittel 2309 Tilfeldige utgifter. Avsetningen ble redusert med 0,5 mrd. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2003 og trygdeoppgjøret, bl.a. som følge av nye anslag for lønnsveksten. Trygdeoppgjøret mv. er nå gjennomført og fordelt på kapitler til overføringer til private. De

økte bevilgningene til trygdeoppgjør mv. utgjør samlet 4,9 mrd. kroner. I anslag på regnskap er det lagt til grunn at bevilgningene til trygdeoppgjør mv. dekkes ved reduksjon av kapittel 2309 Tilfeldige utgifter. Dette forklarer også at nivået på driftsutgiftene er redusert i forhold til saldert budsjett ettersom kapittel 2309 i sin helhet er bevilget som driftsutgifter, mens konsekvensene av trygdeoppgjør utbetales på overføringsposter. Bevilgningen til tilfeldige utgifter skal også dekke uforutsette utgifter til tilleggsbevilgninger 2. halvår og overskridelsestillatelser som Finansdepartementet har fullmakt til å gi. Regjeringen vil fremme forslag om nedsettelse av kapittel 2309 i forbindelse med ny saldering av statsbudsjettet 2003 senere i høst. Det bør normalt stå igjen om lag 75 mill. kroner på kapitlet etter ny saldering av budsjettet. Beløpet skal være tilstrekkelig til å dekke gitte overskridelsesfullmakter og beløp som regnskapsføres direkte på posten.

Anslaget for utlån, aksjetegning mv. er økt med 5,2 mrd. kroner siden saldert budsjett, hvorav 2,5 mrd. kroner skyldes utlån til forvaltning av statlig eierskap, mens økt fondskapital i Fondet for forskning og nyskaping utgjør 1,8 mrd. kroner. I tillegg er det bevilget 1,0 mrd. kroner i økte utlån til Den

Norske Stats Husbank. Imidlertid er utlån til boliglån for statsansatte redusert med 1,0 mrd. kroner. Den øvrige netto endringen i utlån, aksjetegning

mv. utgjør 0,9 mrd. kroner. Forventet nedbetaling av statsgjeld i 2003 anslås uendret i forhold til saldert budsjett 2003, dvs. 5,0 mrd. kroner.

8.1.2 Statsbudsjettets inntekter

Tabell 8.2 Statsbudsjettets inntekter

	Saldert budsjett 2003	Endring fra saldert budsjett 2003	Mill. kroner Anslag på regnskap 2003
Salg av varer og tjenester	66 523	9 595	76 118
Inntekter i forbindelse med nybygg og anlegg	18 173	-1 080	17 093
Overføringer til andre	667 148	-6 389	660 759
Tilbakebetalinger m.v.	53 792	10 945	64 738
Sum	805 636	13 071	818 707

Kilde: Finansdepartementet

De samlede inntektene på statsbudsjettet for 2003 anslås nå til 818,7 mrd. kroner. Da er låne-transaksjoner og overføringer fra Statens petroleumsfond inkludert. Dette er en økning på 13,1 mrd. kroner i forhold til det budsjettet som Stortinget vedtok i fjor høst.

Inntekter utenom petroleumsinntekter, låne-transaksjoner og overføring fra Statens petroleumsfond anslås nå å bli 19,0 mrd. kroner lavere enn i saldert budsjett.

Anslagene for skatter og avgifter fra Fastlands-Norge er redusert med 16,5 mrd. kroner siden saldert budsjett. De reviderte tallene for 2003 er basert på en gjennomgang av statistikken for innbetalte skatter og avgifter hittil i år, samt nye anslag for bl.a. sysselsetting, etterspørsel, lønninger og priser. Direkte skatter og folketrygdeavgifter er redusert med 7,3 mrd. kroner. Merverdi- og investeringsavgiften er redusert med 7,4 mrd. kroner, mens øvrige særavgifter og toll samlet sett er redusert med 1,7 mrd. kroner. En stor del av nedgangen i merverdiavgiften skyldes en faseforskyvning av registrering av innbetalingene fra 2003 til 2004. Denne faseforskyvningen korrigeres det for ved beregning av det strukturelle, oljekorrigerede budsjettunderskuddet.

Bevilgningene for utbytte er i 1. halvår samlet sett økt med 0,7 mrd. kroner. Denne økningen skyldes endrede resultatanslag for Norsk Hydro ASA, Telenor ASA, Kongsberg Gruppen ASA og Statkraft SF. Denne økningen motvirkes i noen grad av redusert utbytte fra Arcus AS. Anslaget for renteinntekter er redusert med 3,6 mrd. kroner. Nedgangen skyldes både reduserte renteinntekter

fra Statsbankene og fra statskassens foliokonto i Norges Bank.

Anslaget under kapittel 5309 Tilfeldige inntekter forventes å bli 1 mrd. kroner lavere enn budsjettet. Hovedårsaken er at salget av Vestbanetomta ikke kan gjennomføres som planlagt i 2003. Anslaget for andre inntekter økes samlet sett med 1,4 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Dette skyldes i hovedsak økte inntekter til refusjon av ODA-godkjente utgifter og støtte til skipsbygging.

Tilbakebetalinger mv. av lån forventes nå å bli 67,7 mrd. kroner, som er 10,9 mrd. kroner høyere enn saldert budsjett. Hovedårsaken er salg av aksjer i Telenor ASA.

8.1.3 Folketrygdens utgifter og inntekter. Finansieringsbehov

Folketrygdens inntekter og utgifter er inkludert i statsbudsjettet. Folketrygdens finansieringsbehov, som framkommer ved at folketrygdens inntekter bare delvis finansierer folketrygdens utgifter, dekkes ved et statstilskudd gitt gjennom et eget vedtak. Ved salderingen av statsbudsjettet høsten 2002 samtykket Stortinget i at det anslåtte finansieringsbehovet på 65,8 mrd. kroner ble dekket.

Tilleggsbevilgninger som er vedtatt hittil i år, øker utgiftene under folketrygden med 5,5 mrd. kroner. For 2. halvår legges det til grunn en netto økning i bevilgningene på 0,7 mrd. kroner under folketrygden. Folketrygdens inntekter fra trygdeavgiften og arbeidsgiveravgiften anslås å bli 1,0

mrdr. kroner lavere enn lagt til grunn i saldert budsjett. Folketrygdens finansieringsbehov anslås derfor nå til 73,0 mrd. kroner. Det vil bli fremmet et

forslag til vedtak på finansieringsbehovet basert på anslagsendringer gjennom året, i nysalderingsproposisjonen senere i høst.

8.1.4 Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter

Oversikt over petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter

Tabell 8.3 Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Endringer fra saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003
Utgifter SDØE	-15 830	-3 751	-19 581
Inntekter SDØE	77 300	8 400	85 700
Skatt og avgift på utvinning inkl CO ₂ -avgift	106 600	-11 500	95 100
Aksjeutbytte fra Statoil	5 045	88	5 133
Andre inntekter og utgifter	-350	-100	-450
Netto kontantstrøm	172 765	-6 863	165 902

Kilde: Finansdepartementet

Petroleumsutgifter

Utgiftene til petroleumsvirksomhet består av andelen av investeringer på sokkelen som dekkes av SDØE, overføringer til Statens petroleumsforsikringsfond og utgifter knyttet til disponering av innretninger på sokkelen.

Utgiftene til petroleumsvirksomheten anslås til 20,0 mrd. kroner i 2003. Dette er 3,9 mrd. kroner høyere enn i saldert budsjett 2003.

Petroleumsinntekter

Inntektene fra SDØE omfatter i hovedsak driftsresultat, avskrivninger og renter. Inntektene fra SDØE anslås til 85,7 mrd. kroner i 2003. I saldert budsjett var inntektene fra SDØE anslått til 77,3 mrd. kroner.

Videre omfatter inntektene fra petroleumsvirksomheten skatt og avgift på utvinning, inkludert CO₂-avgift, samt aksjeutbytte fra Statoil. Betalte skatter og avgifter, inkludert CO₂-avgift, fra petroleumsvirksomheten i 2003 anslås til 95,1 mrd. kroner. Anslaget er 11,5 mrd. kroner lavere enn i saldert budsjett for 2003.

Netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten anslås nå til 165,9 mrd. kroner. Dette er knapt 6,9 mrd. kroner lavere enn saldert budsjett for 2003.

Statens petroleumsfond

Nettoinntektene fra petroleumsvirksomhet anslås nå å bli 6,9 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i saldert budsjett. Statsbudsjettets netto kontantstrøm skal etter lov om Statens petroleumsfond i sin helhet overføres til fondet.

I henhold til retningslinjene for Petroleumsfondet, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 10 (1995-96), skal det ved framleggelsen av Gul bok for det kommende år vurderes om det er nødvendig å fremme egen proposisjon med forslag til endringer i kapittel 5800 Overføring fra fondet, eller om dette kan vente til nysalderingen. Kapittel 5800 skal økes hver gang det vedtas svekkelser av budsjettbalansen, f.eks. gjennom tilleggsbevilgninger som ikke dekkes av avsetningen for tilleggsbevilgninger under kapittel 2309. Samlet overføring fra fondet er i saldert budsjett fastsatt til 34,8 mrd. kroner. Det oljekorrigerte underskuddet for 2003 anslås nå til 59,0 mrd. kroner, eller 24,2 mrd. kroner høyere enn bevilget beløp. Det er i anslag på regnskap for 2003 lagt til grunn at anslag på tilleggsbevilgninger på utgiftssiden som vil bli fremmet i 2. halvår, dekkes ved reduserte avsetninger for ymse utgifter. Det er imidlertid lagt til grunn at reduserte inntektsbevilgninger på 1,0 mrd. kroner ikke dekkes inn. Dette skyldes at bevilgningen på kapittel 5309 Tilfeldige inntekter reduseres med 1,0 mrd. kroner, hovedsakelig som følge av utsatt salg av Vestbanetomta fra 2003 til 2004. Det er fortsatt usikkerhet knyttet til behovet for tilleggsbevilgninger i 2.

halvår og dermed også anslaget for det oljekorrigerte underskuddet i 2003. Regjeringen vil derfor komme tilbake med oppdaterte anslag for, og even-

tuelt forslag om, endret overføring fra Petroleumsfondet til statskassen i nysalderingsproposisjonen for 2003.

Tabell 8.4 Statens petroleumsfond. Inntekter og utgifter 2003

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Endringer fra saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003
Netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomhet	172 765	-6 863	165 902
- Overført til statskassen	34 801	24 179	58 980
+ Renter og utbytte	24 000	5 500	29 500
= Overskudd i Statens petroleumsfond	161 964	-25 542	136 422
+ Netto verdipapir/valutakursgevinst (realiserte og urealiserte)			115 600
= Kapitaløkning i løpet av året			252 022
Kapital i fondet per 31.12. (målt til markedsverdi)			856 614

Kilde: Finansdepartementet

8.1.5 Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov

Statsbudsjettet gjøres opp i balanse etter tilbakeføring fra Statens petroleumsfond. Statsbudsjettets

finansieringsbehov vil derfor være knyttet til netto utlån og gjeldsavdrag på tidligere opptatte lån. Brutto finansieringsbehov ble i saldert budsjett 2003 anslått til 25,7 mrd. kroner. Bruttofinansieringsbehovet anslås nå til 19,9 mrd. kroner.

Tabell 8.5 Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Endringer fra saldert budsjett 2003	Anslag på regnskap 2003
1. Inntekter (ekskl. tilbakebetalinger m.v. og overføringer fra Statens Petroleumsfond)	717 043	-22 054	694 989
2. Utgifter (ekskl. utlån, avdrag på statsgjeld m.v.)	751 844	2 126	753 969
3. Overskudd før lånetransaksjoner, før overføring til Statens petroleumsfond (1-2)	-34 801	-24 179	-58 980
4. Overføring fra Statens petroleumsfond	34 801	24 179	58 980
5. Overskudd før lånetransaksjoner (3+4)	0	0	0
6. Utlån, gjeldsavdrag m.v.	79 471	5 152	84 623
7. Tilbakebetalinger m.v.	53 792	10 945	64 738
8. Utlån m.v., netto (6-7)	25 679	-5 793	19 885
9. Samlet finansieringsbehov – av kontantbeholdning og lånemidler (8-5)	25 679	-5 793	19 885

Kilde: Finansdepartementet

8.2 Statsregnskapet medregnet folketrygden for 1. halvår 2003

Dette avsnittet gir en oversikt over statsregnskapet per 30.6.2003. Regnskapstallene er sammenstilt med saldert budsjett. Tabellene i avsnittet viser

også hvor stor andel av bevilgningen i saldert budsjett som er regnskapsført. Anslagsendringer og bevilgninger som er vedtatt etter at budsjettet ble saldert i Stortinget i fjor høst, inngår således ikke i andelen av bevilgninger som er regnskapsført.

8.2.1 Statsbudsjettets utgifter

Tabell 8.6 Statsbudsjettets utgifter

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Regnskap per 30.06.03	Regnskap i pst. av bevilgning
Driftsutgifter	83 945	39 711	47,3
Nybygg anlegg m.v.	34 110	15 060	44,2
Overføringer til andre	633 788	309 796	48,9
Utlån, gjeldsavdrag m.v.	79 471	41 578	52,3
Sum utgifter	831 315	406 145	48,9

Kilde: Finansdepartementet

Statsregnskapet medregnet folketrygden viser at det per 30. juni 2003 er regnskapsført utgifter på 406,1 mrd. kroner. Det utgjør 49 pst. av bevilgnin-

gene. Tabell 8.6 viser hvordan beløpet fordeler seg på utgiftsarter.

8.2.2 Statsbudsjettets inntekter

Tabell 8.7 Statsbudsjettets inntekter

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Regnskap per 30.06.03	Regnskap i pst. av bevilgning
Driftsinntekter	66 523	39 652	59,6
Inntekter i samband med nybygg, anlegg m.v.	18 173	9 116	50,2
Skatter, avgifter og andre overføringer	667 148	307 545	46,1
Tilbakebetalinger m.v.	53 792	25 956	48,3
Sum inntekter	805 636	382 269	47,4

Kilde: Finansdepartementet

De totale inntektene utenom lånetransaksjoner utgjør 382,3 mrd. kroner i perioden 1. januar - 30. juni 2003. Det tilsvarer 47 pst. av bevilgningen.

Tabell 8.7 viser hvordan inntektene fordeler seg etter art.

8.2.3 Petroleumsvirksomhetens utgifter og inntekter

Tabell 8.8 Kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten

	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2003	Regnskap per 30.06.03	Regnskap i pst. av bevilgning
Inntekter SDØE	77 300	43 571	56,4
Utgifter SDØE	-15 830	-7 795	49,2
Skatt og avgift på utvinning inkl CO2 –avgift	106 600	48 318	45,3
Aksjeutbytte fra Statoil	5 045	5 133	101,8
Andre inntekter og utgifter	-350	-273	78,1
Netto kontantstrøm	172 765	88 954	51,5

Kilde: Finansdepartementet

Netto kontantstrømmen utgjør 89,0 mrd. kroner i perioden 1. januar - 30. juni 2003. Det tilsvarer drøyt 51 pst. av bevilgningene.

8.2.4 Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov

Regnskapet per 30.6.2003 viser et brutto finansieringsbehov på -8,5 mrd. kroner.

Tabell 8.9 Oppsummering. Saldering og finansieringsbehov

	Mill. kroner		
Inntekter/utgifter/balanse	Saldert budsjett 2003	Regnskap per 30.06.03	Regnskap i pst. av bevilgning
1. Inntekter (ekskl. tilbakebetalinger m.v. og overføringer fra Statens Petroleumsfond)	717 043	356 313	49,7
2. Utgifter (ekskl. utlån, avdrag på statsgjeld m.v.)	751 844	364 567	48,5
3. Overskudd før lånetransaksjoner, før overføring til Statens petroleumsfond (1-2)	-34 801	-8 254	23,7
4. Overføring fra Statens petroleumsfond	34 801	32 424	93,2
5. Overskudd før lånetransaksjoner (3+4)	0	24 170	-
6. Utlån, gjeldsavdrag m.v.	79 471	41 578	52,3
7. Tilbakebetalinger m.v.	53 792	25 956	48,3
8. Utlån m.v., netto (6-7)	25 679	15 622	60,8
9. Samlet finansieringsbehov – av kontantbeholdning og lånemidler (8-5)	25 679	-8 548	-33,3

Kilde: Finansdepartementet

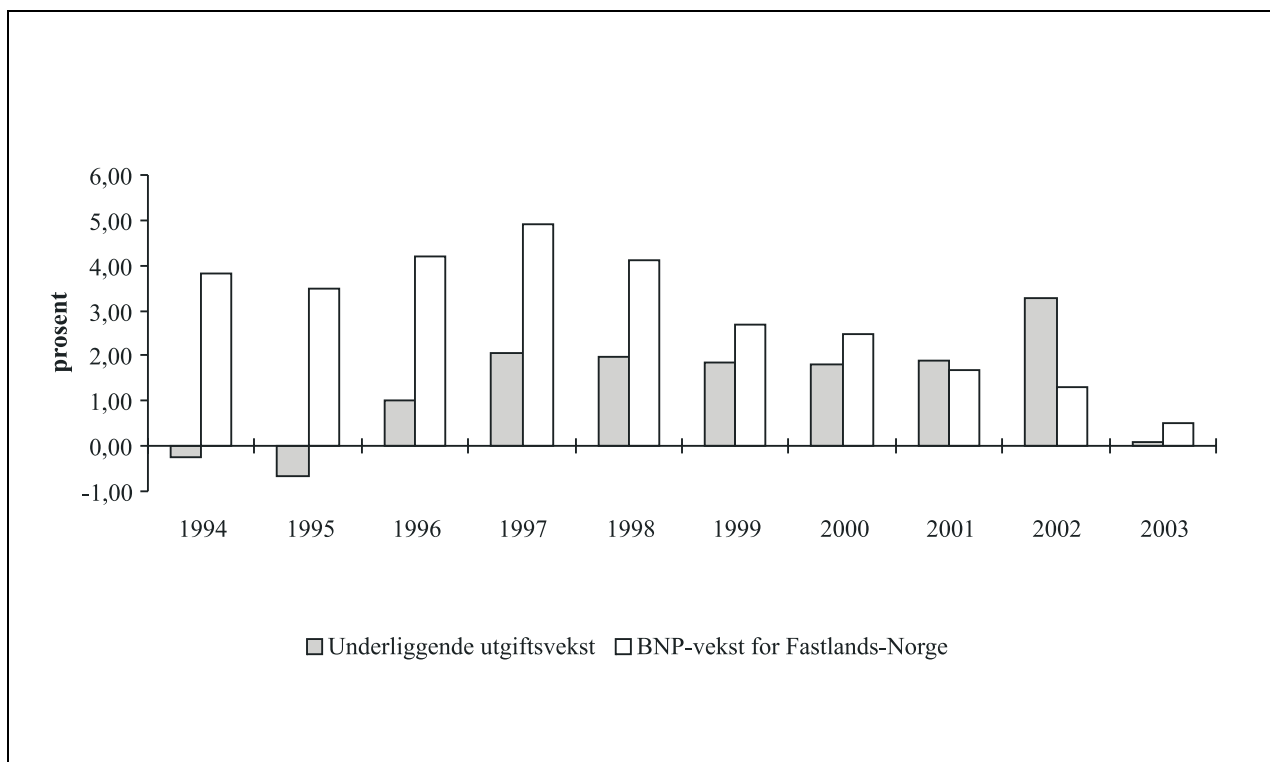
For nærmere detaljer vedrørende statsregnskapet for 1. halvår 2003 vises til tabellene i vedlegg 2.

9 Utviklingstrekk på statsbudsjettets utgiftsside, 1994-2003

Endringer i statsbudsjettets utgifter fra et år til et annet reflekterer dels nye politiske prioriteringer, og dels endrede utbetalinger til å videreføre etablerte regelstyrte overføringsordninger eller andre lovfestede forpliktelser. Tabell 9.1 viser hvordan statens utgifter i perioden 1994-2003 fordeles på politikkområder. Beregningene tar utgangspunkt i tall fra statsregnskapet og er korrigert for endringer i statsbudsjettets oppstilling. Beregningen er basert på kontoplanen for 2003. Boks 9.1 omtaler datagrunnlaget og beregningsmetoden

nærmere. Formålet med framstillingen er å belyse utviklingen i ressursbruken i løpet av perioden.

I tillegg til bevilgninger over statsbudsjettet er skatter og avgifter viktige virkemidler i det årlige budsjettopplegget. Ettersom tabell 9.1 kun viser utviklingen i statens utgifter, kan den gi et misvisende bilde på utviklingen og prioriteringen av enkelte områder der skatte- og avgiftspolitikken er viktig for de totale rammevilkårene. Enkeltområder kan videre vise sterk eller svak utgiftsvekst som følge av demografiske endringer og lovfestede forpliktelser som pensjons- og trygdeutbetalinger.

Figur 9.1 Reell, underliggende utgiftsvekst på statsbudsjettet og BNP-vekst for Fastlands-Norge. Regnskap 1994-2002. Anslag på regnskap 2003

Kilde: Finansdepartementet, Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.1 Bevilgninger over statsbudsjettet fordelt på politikkområder i faste 2003-priser (1994, 1998, 2003) og gjennomsnittlig årlig realvekst 1994-2003 i prosent

Politikkområde	1994	1998	2003	Gjennomsnittlig årlig realvekst		
	Mrd. kroner	Mrd. kroner	Mrd. kroner	1994-1998	1998-2003	1994-2003
Fellesadministrasjon	13,4	15,9	13,5	4	-3	0
Internasjonal bistand	11,0	12,4	14,0	3	2	3
Militært forsvar og sivilt beredskap	33,9	31,7	29,7	-2	-1	-1
Justissektoren	10,3	11,2	12,6	2	2	2
Utdanning og forskning	26,1	28,5	35,9	2	5	4
Kirke og kultur	5,1	4,1	5,1	-5	4	0
<i>Kirke og kultur utenom OL</i>	3,4	4,1	5,1	5	4	5
Pensjoner og trygder	147,5	166,1	185,4	3	2	3
Helse og sosialomsorg	23,4	41,1	84,8	15	16	15
<i>Statlig sykehusdrift</i>	7,8	13,2	53,8	14	32	24
<i>Helse og sosialomsorg utenom statlig sykehusdrift</i>	15,6	28,0	31,1	16	2	8
Familie og forbruker	36,5	35,0	39,0	-1	2	1
Miljøvern	3,4	2,8	2,7	-5	0	-2
Innvandring	4,1	2,6	5,4	-11	16	3
Næringsstøtte og distriktstiltak	35,9	30,0	22,7	-4	-5	-5
Energi utenom petroleumssektoren	0,8	1,1	1,2	7	3	5
Arbeidsmarked og arbeidsmiljø	31,3	14,7	18,1	-17	4	-6
Samferdsel	24,2	19,9	19,5	-5	0	-2
Rammetilskudd kommuner/fylkeskommuner ¹⁾	66,4	61,3	54,9			
Renter av statsgjeld	20,7	18,3	17,7			

¹⁾ Rammetilskuddet er korrigert for endringer i føringen av skatteutjevningfondet

Kilde: Finansdepartementet

Rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner er holdt utenfor fordelingen på politikkområder. Ettersom velferdsordninger som grunnskole, primærhelsetilbud og eldreomsorg i hovedsak finansieres av kommunene, vil beregningene for disse områdene ikke gi et komplett bilde av ressursbruken.

Utviklingen i statsbudsjettets utgifter må også sees i sammenheng med den generelle makroøkonomiske situasjonen og budsjettets totale ramme. Over tid vil rommet for vekst i offentlige utgifter avhenge av veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge. Økonomisk stabiliseringspolitikk vil også påvirke rammen for utgiftsveksten i de enkelte budsjettår. Figur 9.1 viser

BNP-veksten for Fastlands-Norge og statsbudsjettets reelle, underliggende utgiftsvekst i perioden 1994-2003. Som det går fram av figuren har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkt i perioden, og utgiftene på statsbudsjettet har vært tiltakende. I første del av perioden vokste BNP for Fastlands-Norge sterkere enn utgiftene på statsbudsjettet, og finanspolitikken har hatt en dempende effekt på økonomien. I de senere år har den økonomiske veksten vært noe svakere, mens den underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter frem til 2002 ikke avtok i samme grad.

Tabell 9.1 og figur 9.2 viser årlig realvekst oppgitt i hele prosentater fordelt på politikkområder. Figur 9.3 viser utgiftenes størrelse i 2003.

Boks 9.1 Datagrunnlaget for beregningene

Grunnlagsdataene i dette avsnittet er hentet fra offisielle regnskaper og budsjetter. En svakhet ved disse kildene er at de ikke er korrigert for de regnskapsmessige konsekvensene av funksjonsendringer mellom departementene, omlegginger i budsjetteringspraksis og omorganiseringer av statlige virksomheter. Videre kan det i enkelte tilfeller, på grunn av store overført beløp mellom budsjettårene, merinntektsfullmakter ol. være misvisende å sammenlikne budsjettet i ett år med regnskapstall for foregående år. Det er derfor gjort en del korreksjoner i datamaterialet. Dette medfører at det for enkelte områder ikke er samsvar mellom de tallene som er brukt her og de som finnes i andre offisielle dokumenter.

Alle beløp er oppgitt i faste 2003-priser. For 1994 og 1998 er det brukt regnskapstall, mens 2003-tallene er budsjettets stilling inkludert tilleggsbevilgninger gitt i 1. halvår 2003. Realveksten er beregnet ut fra prisutviklingen for statens kjøp av varer og tjenester. Prisdeflatorer er hentet fra SSBs nasjonalregnskapstall.

For noen bevilgninger har det vært nødvendig å foreta en skjønnsmessig gruppering. Låne-transaksjoner og petroleumsvirksomhet er holdt utenfor beregningene. Det er i hovedsak korrigert for endringer i kontoplanen. Endringer i regnskapsføring og finansieringsmåte er korrigert i de tilfeller hvor grunnlagsdata er tilgjengelig. Det gjelder f.eks. overgang til nettobudsjettering, endring i regnskapsføring av næringsstøtte (avsetning av tapsreserve), endret føring av rentestøtte til Husbanken, Landbruksbanken og Statens Lånkasse, og omdanning av statlige virksomheter. Innenfor helsesektoren er det ikke korrigert for endret finansieringsmåte (innsatsstyrt finansiering) eller statlig overtagelse av spesialisthelsetjenesten i 2002. Også innenfor området familie og forbruker har det skjedd omlegginger som det ikke er korrigert for, bl.a. på skattesiden.

Beregningene av realvekst fokuserer på ressursbruken og ikke på resultatet av politikken. Mål-oppfyllelse og målstyring er det viktigste ved gjennomføringen av de ulike tiltakene. På enkelte områder kan det skje store forbedringer uten økt ressursbruk, mens det på andre områder kan være motsatt.

Området fellesadministrasjon omfatter blant annet utgifter til Storting, Kongehus, og departement og underliggende etater som har karakter av fellesadministrasjon. Eksempel på store utgiftsposter på dette området er utgifter til skatte-, avgifts- og tolladministrasjon. Statlig byggeaktivitet og Statsbygg er også inkludert i denne gruppen. Grunnet igangsettelse og avslutning av byggeprosjekter vil utgiftene til statlig byggevirksomhet variere, og dette forklarer i stor grad den gjennomsnittlige årlige økningen på fire prosent fra 1994 til 1998, og fallet på tre prosent fra 1998 til 2003. Sett over hele perioden har utgiftene til fellesadministrasjon ligget stabilt.

Internasjonal bistand øker med om lag tre prosent i gjennomsnitt per år i hele perioden. Deler av tiltakene for flyktninger i Norge (kapittel 167) er godkjent som offisiell utviklingshjelp (ODA), og utgiftføres over Utenriksdepartementets budsjett. Det faktiske ansvaret for disse tiltakene ligger imidlertid hos andre departement (Kommunal- og regionaldepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedeparte-

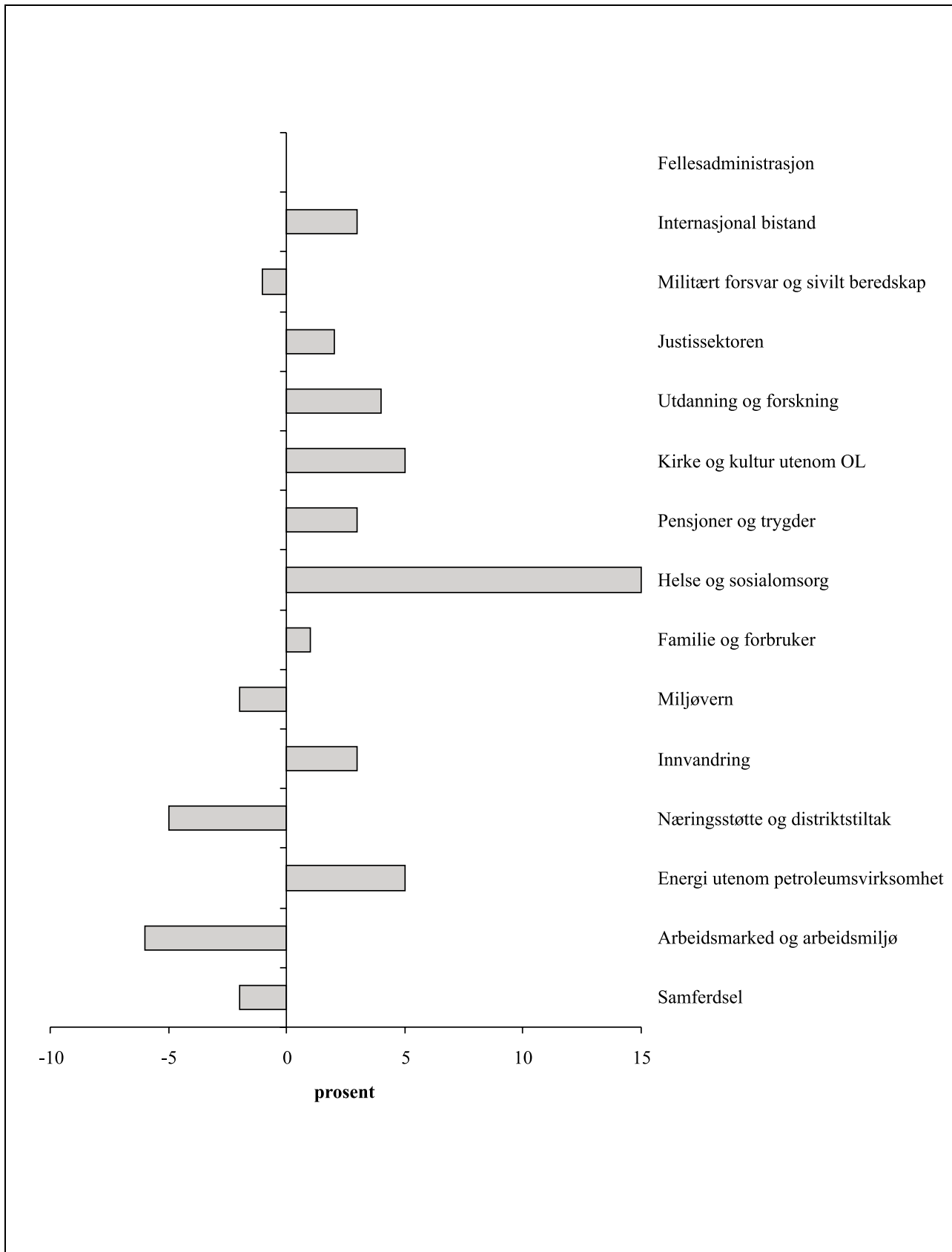
mentet). Utgiftene til disse tiltakene føres derfor også hos disse departementene og inntektsføres som en intern overføring fra Utenriksdepartementet. Flyktningeutgiftene er derfor ikke inkludert i tallene for internasjonal bistand, selv om de inkluderer i ODA-godkjent bistand. Ettersom dette er utgifter som har økt kraftig, vokser ODA-godkjent bistand mer enn området internasjonal bistand.

Bevilgningene til militært forsvar og sivilt beredskap har falt med om lag én prosent årlig over perioden.

Justissektoren vokser jevnt med om lag to prosent per år i gjennomsitt over hele perioden.

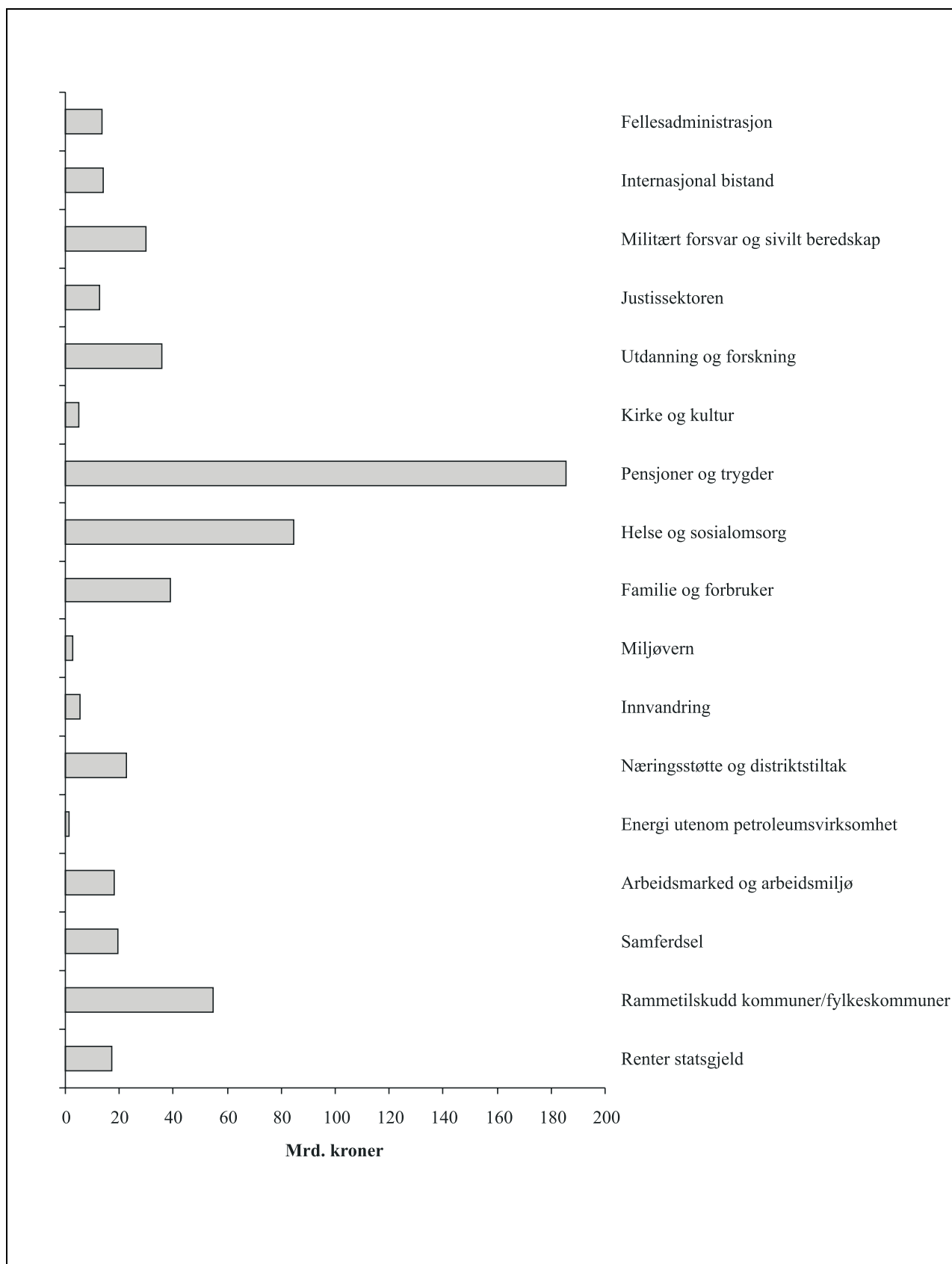
Bevilgningene til forskning og utdanning har økt i hele perioden, men særlig sterkt i perioden 1998-2003. Dette kan forklares med økt satsing på bl.a. høyere utdanning og forskning.

Kirke og kultur har hatt en gjennomsnittlig vekst på ca. fem prosent per år dersom man ser bort fra utgiftene til De olympiske vinterleker på Lillehammer i 1994. Utgiftene til kirken har økt noe sterkere enn utgiftene til kultur.

Figur 9.2 Årlig realvekst fordelt på politikkområder i perioden 1994-2003

Kilde: Finansdepartementet

Figur 9.3 Statsbudsjettets utgifter i 2003

Kilde: Finansdepartementet

Pensjoner og trygder omfatter utgifter til Statens Pensjonskasse, Trygdeetaten, alderdomspensjon, ytelser til uførhet og attføring, sykepenger og enkelte andre pensjoner. Området er det største utgiftsområdet med over 185 mrd. kroner i budsjetterte utgifter i 2003. Utgiftsveksten har i gjennomsnitt ligget på om lag tre prosent per år i perioden 1994-2003. Ettersom utgiftene samlet sett er store, har veksten bidratt vesentlig til statens totale, underliggende utgiftsvekst. Utgiftene til sykepenger har vist sterk prosentvis vekst over hele perioden. I siste del av perioden vokser imidlertid også utgifter til uførhet og attføring sterkt. Utbetalinger til alderspensjoner under folketrygden stiger jevnt med om lag 1-2 prosent i året over hele perioden.

Helse og sosialomsorg består i hovedsak av utgifter til sykehusdrift, tiltak for eldre og funksjonshemmede, tiltak innen psykiatrien, statlig helseadministrasjon og utgifter til medisiner o.l. Tallene viser en kraftig vekst. Imidlertid skyldes dette delvis at staten finansierer en større del av utgiftene til sykehusdrift over statsbudsjettet gjennom innsatsstyrt finansiering av sykehusdrift og overtakelsen av fylkeskommunale sykehus i 2002. Denne utgiftsveksten motsvares av reduserte fylkeskommunale utgifter, og det er ikke korrigerert for dette i beregningen. Som mål på ressursbruk i helsesektoren totalt gir derfor disse tallene kun begrenset informasjon. Andre kilder, bl.a. SAMDATA og Helsedepartementets budsjettproposisjon, gir et bedre bilde på ressursbruken i helsevesenet. Også utgifter til helse og sosialomsorg utenom sykehusdrift viser sterk vekst. Dette har sammenheng med bl.a. satsing innenfor eldreomsorg og psykiatri. Utgifter til dekning av medisiner på blå resept er også en viktig kilde til utgiftsvekst.

Området familie og forbruker omfatter blant annet utgifter til barnetrygd, kontantstøtte, fødsels- og adopsjonsstøtte, pensjoner og stønader til familier, statlig barnehagestøtte og støtte til boligformål. Området viser en gjennomsnittlig årlig vekst på om lag én prosent. Beregningene er ikke korrigerert for endringer på skatte- og avgiftsiden. Innføring av kontantstøtte og økt driftstilskudd til barnehager trekker veksten opp. Reduserte utgifter til pristilskudd og avvikling av merverdiavgiftskompensasjon for matvarer bidrar til å redusere utgiftene på området. Dette må imidlertid ses i lys av innføringen av redusert momssats på matvarer. Etterlattepensjoner og stønader til enslig mor eller far faller jevnt over hele perioden.

Miljøvern er et lite utgiftsområde med en samlet utgift på under 3 mrd. kroner i 2003. Utgiftene faller med om lag fem prosent i gjennomsnitt i perioden 1994-1998, men ligger tilnærmet stabilt etter 1998. Reduksjonen i første del av perioden skyldes

dels reduserte tilskudd til kommunale tiltak, bl.a. til avløp. Miljøpolitikken føres i stor grad ved hjelp av skatter, avgifter og regulering, slik at utgiftene alene ikke gir et fullgodt bilde på de samlede politiske prioriteringene innen dette området.

Utgiftene på området innvandring vil variere med antall flyktninger som søker oppholdstillatelse. Bevilgningen til innvandring falt kraftig fra 1994 til 1998 som følge av redusert antall asylsøkere og flyktninger. Fra 1998 øker imidlertid antallet nyankomne flyktninger sterkt, og utgiftene på dette området stiger raskt. Totalt viser området en reell gjennomsnittlig årlig vekst på tre prosent over hele perioden.

Næringsstøtte og distriktpolitikk inkluderer bl.a. støtte og administrasjon knyttet til primærnæringene, sjøfart, handel og industri, tiltak for næringsutvikling, SND, eksportstøtte inkl. støtte til skipsbygging, støtte til næringsbasert forskning mv. Området viser en gjennomsnittlig prosentvis nedgang på om lag fem prosent fra 1994 til 2003. Store deler av nedgangen forklares av reduserte direkte utgifter knyttet til jordbruksavtalen. Jordbrukspolitikken føres imidlertid med flere virkemidler enn de direkte tilskuddene. Også lavere tapsavsetninger i SND og reduserte tilskudd til skipsbygging trekker utgiftene ned. Tallene er korrigerert for endret budsjettering av næringsstøtte/tap på utlån.

Olje og energi utgjøres av bevilgninger til Olje- og energidepartementet, samt energi og vassdragforvaltning. Ettersom utgiftsområdet er lite, gir relativt små endringer i utgiftene store prosentvise utslag. I første del av perioden bidrar bl.a. overføringer til kommunale næringsfond for hjemfalte anlegg til å trekke opp veksten, mens det i den siste perioden særlig er økte bevilgninger til Energifondet, energiomlegging og energisparing som trekker opp.

Utgifter til arbeidsmarkedstiltak, dagpenger og arbeidsmiljø faller sterkt, med gjennomsnittlig om lag 17 prosent årlig fra 1994 til 1998. Årsaken til dette er redusert arbeidsledighet. Fra 2002 øker imidlertid utgiftene knyttet til arbeidsledighet igjen, noe som bidrar til at de årlige utgiftene i perioden 1998 til 2003 vokser med fire prosent i gjennomsnitt.

Samferdselsutgiftene falt reelt med om lag to prosent per år fra 1994 til 2003. Utgiftene til kollektivformål faller gjennom hele perioden, mens utgiftene til vegformål øker i siste del av perioden. De reduserte utgiftene til kollektivformål kan dels forklares med en større bevilgning på 3,1 mrd. 2003-kroner til gjeldsanering i NSB i 1994. Investeringene i ny hovedflyplass på Gardermoen og ny jernbaneforbindelse til flyplassen skjedde i regi av

egne aksjeselskaper og er derfor ikke inkludert i denne oversikten.

I tabellen framkommer tall for rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner. Ettersom rammetilskudd kun er en av flere finansieringskil-

der for kommuner og fylkeskommuner, er det ikke beregnet realvekst for dette området. Kommuneøkonomien omtales utførlig i den årlige kommuneproposisjonen og i teknisk beregningsutvalg.

10 Statlig økonomistyring m.v.

10.1 Tiltak for å styrke økonomistyringen i staten

I Gul bok orienteres det årlig om Finansdepartementets tiltak for å fremme resultatorientert styring, effektiv ressursutnyttelse og god økonomistyring i staten. Departementet vil i 2003 og 2004 særlig prioritere å samordne ressurser innenfor statlig økonomistyring innenfor departementets område, og slutføre en samlet revisjon og forenkling av økonomiregelverket for staten.

Samordning av ressurser innenfor statlig økonomistyring

Finansdepartementet forbereder en samordning av eksisterende funksjoner innenfor statlig økonomistyring i én virksomhet under departementet, jf. omtale i Gul bok 2003 (pkt. 7.1) og i St.prp. nr. 65 (2002-2003) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden for 2003 (pkt. 3.15). Formålet med samordningen er å styrke den statlige økonomistyringen og forbedre ressursutnyttelsen på området. Som ledd i dette arbeidet legger Finansdepartementet opp til å etablere et Senter for statlig økonomistyring fra 1.1.2004.

Senter for statlig økonomistyring vil være et forvaltningsorgan med funksjoner og oppgaver innenfor økonomistyring som i dag utføres av Finansdepartementet, Skattedirektoratet og 18 skattefogdkontorer. Samordningen vil berøre om lag 280 personer i de nevnte virksomhetene. Senteret vil bestå av en sentral enhet samlokalisert med Skattedirektoratet og seks regionkontorer lokalisert på steder der det i dag er skattefogdkontorer. Det legges opp til å etablere regionkontorer i Tromsø, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen og Hamar. I tillegg vil det bli opprettholdt et kontor i Vadsø som skal utføre spesialfunksjoner under regionkontoret i Tromsø. Regionaliseringen av økonomitjenestene planlegges gjennomført over en toårsperiode, med fullføring innen utgangen av 2005.

Den sentrale enheten skal være et relativt lite ekspertorgan for økonomistyring i staten. I tillegg til funksjoner og oppgaver knyttet til statlig økono-

mistyring som i dag utføres i Skattedirektoratet, legges det opp til å overføre en del funksjoner innenfor økonomistyring fra Finansdepartementet til Senteret. Dette gjelder både funksjoner knyttet til de obligatoriske konsernsystemene i staten, dvs. statsregnskapet og statens konsernkontosystem med betalingsformidling, og ulike forvaltningsoppgaver. I tillegg vil Senteret videreføre rollen som leverandør av fellestjenester til statlige virksomheter i form av operative lønns- og regnskapstjenester. Dagens avtaler om leveranse av slike tjenester mellom skatteetaten og statlige virksomheter, vil bli videreført i regi av Senteret.

En samordning av ressursene på overordnet nivå vil bidra til en mer hensiktsmessig oppgave- og ansvarsdeling mellom Finansdepartementet og de underliggende virksomhetene ved skatteetaten og det nye senteret. Oppgaver innenfor statlig økonomistyring er ikke en naturlig del av skatteetatens virksomhet. Samordningen vil styrke økonomistyringen i staten ved økt vektlegging av veilednings- og rådgivningsoppgaver, standardsetting, informasjonsformidling, kompetansetiltak og andre forvaltningsoppgaver innenfor statlig økonomistyring. Felles standarder og fellesorganisering av funksjoner for staten vil kunne gi lavere kostnader for statlige virksomheter og for staten samlet.

Arbeidet med å forberede omorganiseringen er organisert som et prosjekt under ledelse av Finansdepartementet og med deltakelse fra skatteetaten og departementet. I den videre prosessen vil det bli lagt stor vekt på å informere og innhente synspunkter fra de øvrige departementene og fra eksisterende kunder og brukere gjennom etablering av et kundeforum.

Omstillingskostnadene knyttet til samordningen av virksomheten innen statlig økonomistyring vil bli begrenset med den omtalte organisasjonsmodellen. Dette skyldes bl.a. at det tas utgangspunkt i skatteetatens nåværende organisasjon. Det legges til grunn at tiltaket etter få år vil føre til en varig innsparing som samlet overstiger omstillingskostnadene. I Finansdepartementets fagproposisjon for 2004, nytt kapittel 1631 Senter for statlig økonomistyring, omtales de budsjettmessige sidene av samordningen nærmere.

Revisjon av økonomiregelverket

Finansdepartementet har i 2002 og 2003 gjennomført den første samlede revisjonen av økonomiregelverket for staten siden det trådte i kraft i 1997. Det reviderte regelverket vil tre i kraft fra 1.1.2004. Departementet har i arbeidet lagt vekt på aktiv brukermedvirkning gjennom referansegrupper og seminarer for departementene og underliggende virksomheter. Utkast til revidert regelverk har vært på høring i statsforvaltningen, jf. omtale nedenfor.

I 2001 ble deler av regelverket revidert, og revisjonen omfattet forenklinger av noen deler av funksjonelle krav som var høyest prioritert av brukerne. Dette omfattet blant annet forenklinger på områdene betalingsformidling og regnskapsføring, for å legge til rette for å redusere ressursbruken i statlige virksomheter.

Revisjonen som sluttføres i 2003, omfatter hele regelverket, dvs. både gjeldende økonomireglement som er fastsatt ved kongelig resolusjon, og de underliggende funksjonelle krav som er fastsatt av Finansdepartementet. Finansdepartementet har tre hovedmålsettinger med revisjonen:

- *Videreutvikling*, bl.a. for å oppdatere regelverket i forhold til teknologisk utvikling og erfaringer siden regelverket trådte i kraft.
- *Forenkling*, gjennom endringer i struktur og oppbygging, samt reduksjon i regelomfang.
- *Desentralisering og virksomhetstilpasning*.

Forenklingene er vurdert i lys av behovet for å ivareta kvalitet og sikkerhet i regnskapsføringen og den øvrige økonomistyringen i statlige virksomheter.

I tråd med målsettingene med revisjonen, legges det opp til følgende hovedendringer:

- Det reviderte og forenklete regelverket gir økt rom for at styring og kontroll kan tilpasses den enkelte virksomhetens egenart bl.a. etter en vurdering av risiko og vesentlighet.
- Det tydeliggjøres på hvilke områder Finansdepartementet har et ansvar for å tilrettelegge for systemer, definere prinsipper og fastlegge standarder, og på hvilke områder fagdepartementene og virksomhetene kan velge egne løsninger.
- Det tydeliggjøres hvilke funksjoner som skal gjøres av virksomhetene selv og tilsvarende hvilke funksjoner som kan overlates til en annen statlig virksomhet eller en ekstern tjenesteyter. Det legges til rette for økt bruk av markedet i form av kjøp av økonomitjenester.

- Det åpnes for at statlige virksomheter fullt ut kan benytte elektroniske løsninger i sin økonomifunksjon.
- Reglene om virksomhetens økonomisystem, bokføring, dokumentasjon og oppbevaring er på relevante områder harmonisert med reglene som gjelder for privat sektor.
- Reglene for tilskuddsforvaltning forenkles og det legges til rette for at departementene og tilskuddsforvaltere kan redusere kravene til rapportering fra mottakerne, tilpasset den enkelte tilskuddsordningen.

Et utkast til revidert regelverk ble sendt på høring i mai 2003 med høringsfrist 3.9.2003. Høringsinstansene gir bred støtte til hovedinnretningen av revisjonen, og det gis uttrykk for at revisjonen innebærer en vesentlig forenkling. Konkrete forslag som er fremkommet i høringen vil bli vurdert og eventuelt innarbeidet.

Finansdepartementet vil i 2004 prioritere formidling av det nye regelverket og utarbeidelse av veiledningsmateriell på enkeltområder. Det internetbaserte veiledningsmaterialet som ble omtalt i Gul bok 2003, med råd om praksis og forklaring av begreper innenfor økonomi- og regnskapsarbeidet i staten (ORDSØK), vil bli revidert og videreutviklet i henhold til revidert regelverk. En egen veiledning i tilskuddsforvaltning vil bli ferdigstilt parallelt med fastsettelse av regelverket. Videre planlegges et metodedokument om evalueringer utarbeidet i løpet av våren 2004. Ytterligere behov for veiledningsmateriell vil bli løpende vurdert i forbindelse med at det høstes erfaringer med det reviderte regelverket.

Innrapporteringsløsning for statsregnskapet

Fra 1.1.2003 ble det som generell ordning innført månedlig rapportering til statsregnskapet. Dette innebærer at statsregnskapet i større grad enn tidligere holdes à jour gjennom regnskapsåret fordi rapporteringsløsninger er effektivisert. Finansdepartementet har lagt til rette for, og i 2003 tatt i bruk, internett-basert innsending av regnskapsrapporter til statsregnskapet. Denne rapporteringsformen kommer i tillegg til løsningen for elektronisk rapportering som ble tatt i bruk høsten 1999.

Rammeavtaler om kontoholds- og betalings-tjenester

Betalingsformidlingen for statlige virksomheter skjer gjennom statens konsernkontoordning. Ordningen gjelder for departementene og underlig-

gende virksomheter og sikrer at statlige midler daglig samles i Norges Bank.

Finansdepartementet har i 2003 på vegne av staten inngått nye rammeavtaler om betalingstjenester og kontohold med henholdsvis Den norske Bank, Gjensidige NOR Sparebank og Nordea. I tillegg har Citibank fått tilsagn om at en rammeavtale for utenlandsbetalinger vil bli inngått under forutsetning av at banken videreutvikler enkelte funksjonelle løsninger. Avtalene løper til utgangen av 2004, med rett for staten til å forlenge dem med inntil 2 år. Rammeavtalene sikrer at virksomhetene får tilgang til tidsmessige og gode betalingstjenester hos bankene, i tillegg til at de forenkler anskaffelsesprosessen for virksomhetene.

10.2 Administrativ omlegging av arbeidsgiveravgiften for statlige virksomheter

---

Siden 1977 har staten hatt en forenklet ordning med sentral beregning av arbeidsgiveravgiften etter høyeste avgiftssats for ordinære statlige virksomheter. Formålet med ordningen var å effektivisere og forenkle lønns- og regnskapsarbeidet for statlige virksomheter bl.a. ved å utnytte IT-ressursene i statsregnskapet til å gjennomføre beregningen basert på virksomhetenes innsendte regnskapsrapporter. Beregningsgrunnlaget er brutto lønnsutgifter rapportert på standard driftsposter Post 01 Driftsutgifter, og Post 21 Spesielle driftsutgifter. Nettobudsjetterte statlige virksomheter og andre virksomheter der lønnsutgifter budsjetteres på andre poster enn standard driftsposter, beregner arbeidsgiveravgiften helt eller delvis selv.

Utover begrensningen som ligger i at beregning gjøres på standard driftsposter, er det en svakhet at den sentrale beregningen gjøres til én sats. Dette innebærer at det ikke kan tas hensyn til arbeidstakers bosted, alder og lønnsnivå, slik næringslivet må gjøre i sine beregninger.

Fra 2004 gjennomføres en administrativ omlegging fra sentral beregning av arbeidsgiveravgiften til at statlige virksomheter selv beregner og fører arbeidsgiveravgiften i regnskapet. Virksomhetene benytter moderne lønns- og regnskapssystemer med standard funksjonalitet for beregning av arbeidsgiveravgiften. Lokal beregning av arbeidsgiveravgiften gir bedre grunnlag for kontroll og oppfølging av regnskap og budsjett på virksomhetsnivå. Etter departementets syn vil dette kunne bidra til administrativ forenkling.

Det legges opp til at statlige virksomheter som hovedregel skal følge de generelle reglene for beregning av arbeidsgiveravgiften, men fortsatt med forenklet oppgjør av avgiften. Dette innebæ-

rer at arbeidsgiveravgiften blir utgiftsført på virksomhetens utgiftskapittel og inntektsført under kapittel 5700 Folketrygdens inntekter, post 72 Arbeidsgiveravgift, i virksomhetens regnskapsrapport til statsregnskapet.

Høyeste avgiftssats har vært hovedregelen for statlige virksomheter, og det legges derfor ikke opp til noen overgangsordning fram til 2007. Det betyr at høyeste avgiftssats skal benyttes fra 2004, med unntak for Finnmark og Nord-Troms der nullsats skal benyttes. Dette gjelder også for de statlige helseforetakene. Departementet vil gjennom forskrifter og retningslinjer gi nærmere bestemmelser for beregning, oppgjør og regnskapsføring av arbeidsgiveravgiften i statlige virksomheter.

Omleggingen fra 2004 innebærer at arbeidsgiveravgiften også skal utgiftsføres og inntektsføres i samme regnskapsperiode som avgiften pådras. Dette er en endring fra dagens sentrale beregning, der arbeidsgiveravgiften for årets to siste måneder blir postert til utgift og inntekt i neste års statsregnskap. For å unngå en oppblåsningseffekt i statsregnskapet i innføringsåret 2004, foreslås det at Finansdepartementet gis fullmakt til ikke å postere sentralt beregnet arbeidsgiveravgift for de to siste månedene i 2003 i statsregnskapet for 2004. Det vil bli redegjort for størrelsen på avgiftsbeløpene for november og desember 2003 i stortingsmeldingen om statsregnskapet for 2003. Det legges til grunn at endret periodisering av arbeidsgiveravgiften ikke vil påvirke statsbudsjettets og statsregnskapets nivå på de årlige utgifter og inntekter i særlig grad.

10.3 Nøytral merverdiavgift for statsforvaltningen

Fra 2006 legges det opp til innføring av en nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift for statsforvaltningen, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2003-2004) Skatte-, avgifts- og tollvedtak.

For å sikre en provenynøytral omlegging til en nettoordning, må alle budsjettposter justeres for utgifter til merverdiavgift som i dag ligger i budsjetttrammene. Det legges opp til at dette skal skje på et regnskapsmessig grunnlag. Regnskapsmessig grunnlag skal etableres gjennom endrede regnskapsrutiner fra 2004, slik at utgifter til merverdiavgift synliggjøres i regnskapene. Det legges vekt på at rutinen i 2004 innføres på en slik måte at den er enkel å administrere og er mest mulig robust i forhold til innføringen av nettoordningen i 2006. Regnskapssystemene som benyttes av virksomhetene er laget for å behandle merverdiavgift etter de krav som stilles gjennom merverdiavgiftsloven, og

disse systemene kan relativt enkelt settes opp slik at merverdiavgiften registreres.

Det er Finansdepartementets vurdering at statlige virksomheter fra 2004 kan bruke regnskaps-systemet til å ta ut rapporter som synliggjør regnskapsført merverdiavgift. De administrative konsekvensene av den regnskapsmessige omleggingen blir dermed begrenset.

Finansdepartementet vil gi nærmere retningslinjer overfor forvaltningen for hvordan den regnskapsmessige omleggingen fra 2004 skal gjennomføres. Regjeringen vil komme tilbake til et konkret forslag til en ordning med nettobudsjettering av merverdiavgift for ordinære forvaltningsorganer i statsbudsjettet for 2006.

11 Oppfølging av Statsbudsjettutvalgets utredning

11.1 Innledning

Nedsettelse av Statsbudsjettutvalget

Ved kongelig resolusjon av 14. september 2001 ble det nedsatt et utvalg (Statsbudsjettutvalget) under ledelse av konserndirektør Marianne Andreassen med mandat til å vurdere følgende spørsmål:

- Prinsippene for budsjettering og regnskapsføring av statsbudsjettet og statsregnskapet, herunder forholdet mellom kontantprinsippet og budsjett- og regnskapsføring etter bedriftsøkonomiske prinsipper.
- Budsjettering i et flerårig perspektiv, herunder mulighetene for og eventuelle fordeler med budsjettering over flere år, og hvordan og i hvilken grad slike budsjetter eventuelt bør gjøres bindende.

Bakgrunn for nedsettelsen av utvalget

Statsbudsjettet og bevilgningsregnskapet (statsregnskapet) har siden 1924 vært ført etter kontantprinsippet. Dette innebærer at inntekter og utgifter budsjetteres og regnskapsføres det året de innbetales og utbetales. Kontantprinsippet har vært ansett som et enkelt og lett håndterlig føringsprinsipp. Samtidig har det vært et hensiktsmessig føringsprinsipp ettersom statsbudsjettets inntekter og utgifter er viktige virkemidler for å påvirke etterspørselen etter varer og tjenester der kontantstrømmer står sentralt.

Kontantprinsippet skiller seg fra føringsprinsippet for privat sektor der inntekter og utgifter regnskapsføres det året inntektene opptjenes og utgiftene pådras. Utvalget omtaler dette prinsippet som «periodiseringsprinsippet» (også kjent som «regnskapsprinsippet»). Føringsprinsippet for privat sektor reguleres av regnskapsloven og «god regnskapsskikk».

I internasjonale organisasjoner som IMF og OECD og i flere enkeltland, har det i en del år pågått en diskusjon om hensiktsmessige prinsipper for budsjettering og regnskapsføring i offentlig sektor. Om lag en tredjedel av OECD-landene har innført elementer i periodiseringsprinsippet for statsregnskapet i en eller annen form, mens kun et

fåttall land har innført prinsippet for statsbudsjettet. Flere av de landene som har innført periodiseringsprinsippet, har kombinert dette med andre reformer innenfor statlig forvaltning, bl.a. fristilling, delegering og konkurranseutsetting sammen med økt resultatansvar. I landrapporten om norsk økonomi fra september 2002 anbefaler OECD at Norge innfører et periodiseringsprinsipp i staten.

Budsjettbehandlingen i Norge er i hovedsak ettårig, selv om langsiktige budsjettspørsmål drøftes i nasjonalbudsjettet, revidert nasjonalbudsjett og langtidsprogrammet. Enkelte land har flerårige budsjetter, men med mindre grad av bindinger for de budsjetterminene som gjelder utover kommende budsjettår. Behovet for å bedre kontrollen med utgiftsveksten på statsbudsjettet, og hensynet til forutsigbare rammebetingelser for virksomhetene, anføres ofte som argumenter for i større grad å se budsjettbehandlingen i et flerårig perspektiv.

Spørsmålet om langsiktig budsjettering ble behandlet av utvalget som evaluerte Stortingets budsjettreform av 1997. Utvalget anbefalte at spørsmålet om mer langsiktighet i budsjettbehandlingen burde utredes nærmere.

OECD har pekt på at en lengre tidshorisont i den norske budsjettprosessen vil være fordelaktig.

Utvalgets tilråding

Statsbudsjettutvalget avga sin innstilling til Finansdepartementet 27. januar 2003.

Utvalget tilrår i sin rapport at periodiseringsprinsippet tas i bruk som føringsprinsipp for statsbudsjettet og statsregnskapet, herunder alle statlige virksomheter. Utvalget har ikke vurdert om Stortingets bevilgningsvedtak bør legges om fra kontantprinsippet til periodiseringsprinsippet, og viser til at dette ikke er en nødvendig forutsetning for å endre dagens føringsprinsipp. Videre tilrår utvalget at flerårige budsjettkonsekvenser synliggjøres gjennom flerårige, helhetlige budsjettfremskrivinger. Dessuten tilrås at det åpnes for å fatte bindende flerårige budsjettvedtak for enkelte nærmere utvalgte prosjekter, virksomheter eller områder. Utvalget anser at spørsmålene om innføring av periodiseringsprinsippet og flerårig budsjettering kan vurderes uavhengig av hverandre.

Videre oppfølging

Finansdepartementet har hatt utredningen ute til bred høring hos instanser som representerer staten, kommunene og diverse faglige organisasjoner og forskningsmiljøer. Det kom inn 38 høringsuttalelser, fordelt med 15 fra departementene, 12 fra andre statlige virksomheter, herunder Riksrevisjonen, og 11 fra organisasjoner av ulik art. I punktene 11.2 og 11.3 nedenfor redegjøres det nærmere for utvalgets forslag og departementets vurderinger av hvordan forslagene til føringsprinsipp og flerårsbudsjettering bør følges opp.

11.2 Vurdering av føringsprinsipper for budsjett og regnskap i staten

11.2.1 Gjeldende føringsprinsipper i staten

Statsbudsjettet og bevilgningsregnskapet

Grunnloven § 75 bokstav d legger bevilgningsmyndigheten til Stortinget. Det salderte statsbudsjettet samt eventuelle tilleggsbevilgninger inneholder Stortingets samlede bevilgningsvedtak for budsjetterterminen. Bevilgningsvedtakene er knyttet til poster.

Bevilgningsreglementet § 13 fastsetter at det skal føres et bevilgningsregnskap. Bevilgningsregnskapet skal vise faktiske utgifter og inntekter under hver post i budsjettet, overførte beløp fra forrige termin, terminens totale bevilgninger og overførte beløp til neste år. Videre skal bevilgningsregnskapet vise hva staten har lånt i termen.

Bevilgningsreglementet fastsetter hovedprinsippene for føringen av statsbudsjettet og bevilgningsregnskapet. Hovedprinsippene er:

- *Fullstendighetsprinsippet*, jf. bevilgningsreglementet § 4, første ledd. Budsjett og regnskap skal som utgangspunkt inneholde samtlige utgifter og inntekter. Fra dette prinsippet er det gjort en del unntak, bl.a. skal utgiftene og inntektene til statlige virksomheter organisert som selvstendige rettssubjekter holdes utenfor. Dette gjelder bl.a. statsforetak og statsaksjeselskap.
- *Bruttoprinsippet*, jf. bevilgningsreglementet § 4, annet ledd. Utgifter og inntekter skal føres med brutto beløp. Det er gjort en del unntak fra dette prinsippet, bl.a. for driftsbudsjettet for forvaltningsbedriftene og for forvaltningsbedrifter med særskilte fullmakter. For disse virksomhetene føres netto utgifter.
- *Ettårsprinsippet*, jf. bevilgningsreglementet § 7. Statsbudsjettet gjelder bare for ett år. Fra dette

prinsippet er det gjort noen unntak, bl.a. ved at bevilgningsreglementet § 7 gir adgang til å overføre inntil 5 pst. av ubrukte driftsbevilgninger til neste budsjettertermin, mens ubrukte bevilgninger med stikkordet «kan overføres» innebærer at bevilgninger kan overføres til de to påfølgende budsjetterterminene.

- *Kontantprinsippet*, jf. bevilgningsreglementet § 14. Prinsippet innebærer at det er kontante *inn- og utbetalinger* som budsjetteres og regnskapsføres.

Statsbudsjettet er et vedtaksdokument for bevilgninger og andre budsjettvedtak. De nevnte føringsprinsipper er derfor også bestemmende for utformingen og innholdet av selve bevilgningsvedtakene.

Kapitalregnskapet

Etter bevilgningsreglementet § 13 skal statsregnskapet inneholde et kapitalregnskap. Kapitalregnskapet skal gi en oversikt over statens eiendeler og gjeld, samt vise sammenhengen med bevilgningsregnskapet.

Ettersom staten benytter kontantprinsippet, er det i utgangspunktet kun kontantbeholdninger (finanskapital) som inngår i kapitalregnskapet. Hovedfokus er således på kontantbeholdninger, fond, verdipapirer, stiftelseskapital og kapital i statsforetak og kapitaltilskudd til statsbedriftene, utlån, fordringer og statsgjeld. Virksomhetenes mellomværende med statskassen framgår av kapitalregnskapet, men leverandørgjeld og kundefordringer er ikke tatt med. Det gis tilleggsinformasjon til kapitalregnskapet i form av noter og tabeller, blant annet over statens aksjeinteresser og statens inntektskrav vedrørende skatter, avgifter og refusjoner. I vedlegg til statsregnskapet presenteres forvaltningsbedriftenes balanse, som i stor grad er sammenfallende med balanseoppstillingen i private virksomheter. Innholdsmessig vil det imidlertid være forskjeller som følge av forskjellige føringsprinsipper.

Kapitalregnskapet inneholder etter dette ikke en fullstendig oversikt over statens eiendeler og gjeldsforpliktelser. Bl.a. er store deler av statens realkapital/varige anleggsmidler (fysiske eiendeler som bygg, anlegg og eiendommer, maskiner og løsøre) holdt utenfor, og det er kun realkapital i forvaltningsbedriftene som tas med. Videre er ikke skatte- og avgiftskrav og opptjente pensjonsrettigheter tatt med.

Verdivurderingen i kapitalregnskapet foretas med utgangspunkt i historisk anskaffelsesverdi på transaksjonstidspunktet. Normalt foretas ikke

omvurderinger i kapitalregnskapet, med unntak for Statens petroleumsfond som regnskapsføres ut fra omvurdert verdi pr. 31. desember. Videre blir statens plasseringer og gjeld i utenlandsk valuta omvurdert og justert for valutakursendringer.

Statlige virksomheters regnskaper

Statlige virksomheter kan ut fra eget styringsbehov benytte andre føringsprinsipper i sin interne økonomistyring enn de prinsippene som bevilgningsreglementet anviser. Det er ikke stilt opp bestemte standarder og normer for evt. andre føringsprinsipper som kan benyttes for interne formål. Rapporteringen til statsregnskapet må imidlertid være basert på kontantprinsippet.

En undersøkelse foretatt av Finansdepartementet viser at mange virksomheter benytter elementer av periodiseringsprinsippet i sin interne økonomistyring og regnskapsføring. Det er satt i gang et eget arbeid for å kartlegge bruk av alternative føringsprinsipper internt i virksomhetene.

11.2.2 Kort om periodiseringsprinsippet

Som tidligere nevnt, baserer virksomhetene i privat sektor sine budsjetter og regnskaper på periodiseringsprinsippet. Regnskapsloven bygger på flere grunnleggende regnskapsprinsipper, hvorav to sentrale prinsipper er at foretak skal resultatføre inntekt når den er opptjent (opptjeningsprinsippet), og at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (sammenstillingsprinsippet). Det betyr at utgifter skal fordeles på de regnskapsperioder de vedrører (periodiseres), derav betegnelsen *periodiseringsprinsippet*. Internasjonalt brukes begrepet *accrual accounting* om regnskapsføring og budsjettering som er basert på periodisering av utgifter og inntekter.

Utvalget peker på at periodiseringsprinsippet kan innføres i staten på ulike nivåer og på ulike måter. For det første kan prinsippet innføres for statsbudsjettet og statsregnskapet og/eller virksomhetsnivået. For det andre kan en innføre et modifisert periodiseringsprinsipp der enkelte utgifter og inntekter føres etter kontantprinsippet (eller andre prinsipper).

11.2.3 Føringsprinsipper for statsregnskapet og statsbudsjettet i et internasjonalt perspektiv

En oversikt utarbeidet av OECD viser at om lag en tredjedel av medlemslandene har innført periodiseringsprinsippet for statsregnskapet, i en eller annen form. Dette gjelder bl.a. Sverige, Finland,

Island, Storbritannia, USA, Canada, New Zealand og Australia. Kun et fåtall land har innført dette for statsbudsjettet (fullt ut kun i Storbritannia, New Zealand og Australia). Ifølge OECD er det flere land som vurderer eller har besluttet å innføre periodiseringsprinsippet.

Overgangen fra kontantprinsippet til periodiseringsprinsippet er begrunnet bl.a. med økt fokus på effektivitet og bedre styring med ressursbruken i staten, bedre oversikt over statens økonomiske forpliktelser i et langsiktig perspektiv, samt behov for større transparens og pålitelighet knyttet til offentlige finanser.

OECD har ikke kommet med generelle anbefalinger om at periodiseringsprinsippet bør velges framfor kontantprinsippet, men begrenser seg til å påpeke at statsbudsjettet og statsregnskapet begge bør være basert på det samme føringsprinsippet. I den siste landrapporten om norsk økonomi anbefaler OECD at Norge innfører et periodiseringsprinsipp i staten.

IMF har utarbeidet retningslinjer for god praksis for budsjettframstillinger, der det bl.a. legges vekt på at budsjettinformasjonen skal presenteres på en måte som gjør det enkelt å foreta politikkanalyser. Det gis imidlertid ikke konkrete anbefalinger om valg av føringsprinsipp for statsbudsjettet og statsregnskapet. IMF støtter likevel bruk av periodiseringsprinsippet, og mener det er nødvendig at land som i dag benytter kontantprinsippet gir tilleggsinformasjon basert på periodiseringsprinsippet.

11.2.4 Utvalgets utgangspunkt for anvendelse av periodiseringsprinsippet i statlig forvaltning

I henhold til regnskapsloven skal alle regnskapspliktige foretak utarbeide et årsregnskap som skal inneholde følgende elementer:

- resultatregnskap
- balanse
- kontantstrømoppstilling
- noteopplysninger

Regnskapsloven er utformet ut fra de behov som gjør seg gjeldende for private foretak. Staten skiller seg på mange områder fra privat sektor, og utvalget peker bl.a. på følgende viktige forskjeller:

- Staten har andre mål enn private foretak (tjenesteproduksjon framfor finansielt overskudd).
- Opptjeningen av inntekter er grunnleggende forskjellig i staten (skattefinansiert) og i privat sektor (produktsalg).
- For mange typer statlig aktivitet eksisterer det ikke noe ordinært marked for sluttproduktene.

Det eksisterer derfor ikke noen markedspris på sluttproduktet.

- Statlige virksomheter kan normalt ikke gå konkurs. Staten gir lån til statlige virksomheter og garanterer for lån som virksomhetene tar opp i det private kredittmarkedet, og vil derfor være den reelle kreditor uavhengig av om lånet er statlig eller privat.

I drøftingen av hvordan periodiseringsprinsippet kan tas i bruk i statlig forvaltning, har utvalget tatt utgangspunkt i regnskapslovens grunnleggende regnskapsprinsipper. Med utgangspunkt i forskjellene nevnt ovenfor, peker utvalget på at regnskapslovens prinsipper ikke uten videre kan overføres til staten, og at det vil være behov for tilpasninger dersom statlige budsjetter og regnskaper skal føres etter periodiseringsprinsippet. Slike tilpasninger kan bl.a. vurderes i lys av internasjonale erfaringer og tilrådinger fra internasjonale organisasjoner, som IMF, OECD og IFAC.

11.2.5 Utvalgets gjennomgang av elementer som inngår i et resultatbudsjett/ regnskap ført etter periodiseringsprinsippet

Innledning

Resultatregnskapet er en oppstilling over periodiserte inntekter og utgifter i regnskapsperioden. Driftsresultatet er differansen mellom henholdsvis periodens driftsinntekter og driftskostnader. I henhold til regnskapsloven skal utgifter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt inntektsføres. Dersom en anskaffelse gjelder flere regnskapsperioder, skal utgiftene periodiseres mellom regnskapsperiodene. Dersom det ikke er en klar sammenheng mellom kostnader og inntekter, skal utgiftene fordeles på de perioder hvor ressursene forbrukes.

Utvalget drøfter hvordan de ulike typer statlige utgifter og inntekter kan periodiseres med utgangspunkt i regnskapslovens prinsipper, og hvilket innhold driftsresultatet kan ha. Det vises til utvalgets vurderinger nedenfor.

Utvalgets vurdering av regnskapsmessige konsekvenser av periodisering av ulike typer statlige utgifter og inntekter

Lønns- og personalutgifter utenom tjenestepensjoner

Etter gjeldende ordning føres brutto lønn (utenom feriepenger og tjenestepensjoner) ved lønnsutbeta-

ling. Ved overgang til periodiseringsprinsippet skal lønnskostnader regnskapsføres når arbeidet utføres, også opptjente feriepenger. Lønn som betales etterskuddsvis, må derfor balanseføres som kortsiktig gjeld. Tilsvarende vil forskuddsbetalt arbeidsinnsats måtte føres i balansen som en kortsiktig fordring.

Tjenestepensjoner i statlige virksomheter

Pensjonsrettighetene til statens tjenestemenn er å anse som en juridisk forpliktelse for arbeidsgiveren (staten) knyttet til framtidig pensjon. Etter periodiseringsprinsippet skal derfor pensjonsutgifter kostnadsføres når de opptjenes og ikke når de utbetales, slik kontantprinsippet innebærer. Videre skal forpliktelser knyttet til framtidige tjenestepensjoner balanseføres.

Overgang til periodiseringsprinsippet vil innebære at kostnadsføringen av utgifter til statens tjenestepensjoner forskyves i forhold til måten dette budsjetteres og regnskapsføres etter kontantprinsippet. De periodiserte pensjonsutgiftene beregnes på grunnlag av opptjente pensjonsrettigheter i det aktuelle budsjettåret, mens utbetalte pensjoner i det samme året er basert på tidligere opptjente pensjonsrettigheter, og føres i balansen. Kostnadene vil dermed relatere seg til aktivitet i tidligere år. Ettersom kostnadene til statens tjenestepensjoner normalt øker over tid, vil de årlige pensjonsutbetalingene normalt være lavere enn kostnadene som knytter seg til opptjente pensjonsrettigheter.

Vare- og tjenestekjøp (produktinnsats)

Etter sammenstillingsprinsippet i regnskapsloven skal utgifter til kjøp av varer og tjenester (produktinnsats) kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt inntektsføres. I statlige virksomheter, som står for hoveddelen av statlig vare- og tjenestekjøp, er det normalt ikke noen sammenheng mellom salgsinntekt og anskaffelse av varer og tjenester. Forbruk av varer og tjenester må derfor kostnadsføres i takt med ressursanvendelsen.

Ved overgang til periodiseringsprinsippet vil anskaffelse av varer og tjenester bli ført i balansen ved mottak (varelager), og kjøpesummen ført som kortsiktig gjeld fram til tidspunkt for betaling. I takt med forbruket blir så ressursen kostnadsført og varelageret redusert. Innføring av periodiseringsprinsippet innebærer dermed et behov for å postere mot balansekonti for kortsiktig gjeld og varelager.

Investeringer i realkapital (varige anleggsmidler)

Innføring av periodiseringsprinsippet vil føre til en betydelig endring av den regnskapsmessige håndteringen av anskaffelser av varige anleggsmidler (det som i dag omtales som «investeringer» i statsbudsjettet). En sentral forskjell i forhold til kontantprinsippet er at det er de periodiserte utgiftene (avskrivningene) som framkommer i resultatregnskapet, og ikke investeringsutgiften. Investeringsutgiften skal føres direkte i balansen, og avskrives over anleggsmidlets levetid.

Periodiseringsprinsippet innebærer at kostnaden ved bruk av varige driftsmidler fordeles over anleggsmidlets anslåtte levetid. På den måten vil kostnaden knyttet til bruk av realkapital samsvare med forbruket av ressursene, og vil være uavhengig av når anleggsmidlet anskaffes.

Et sentralt spørsmål er valg av vurderingsprinsipp, dvs. den verdi som anleggsmidlet føres til i balansen. Regnskapsloven krever at varige anleggsmidler føres etter historisk kost-prinsippet, dvs. verdien av anleggsmidlet ved transaksjonstidspunktet (investeringstidspunktet) fratrukket evt. avskrivninger. Mulige alternative vurderingsprinsipper er gjenanskaffelseskostnad eller virkelig verdi (markedsverdi). Utvalgets omtale av dette er nærmere referert i avsnitt 11.2.6.

Overføringer og tilskudd

Overføringer og tilskudd omfatter bl.a. pensjoner og stønader, sykepenger, fødselspenger, kontantstøtte, barnetrygd, stønad i forbindelse med utdanning, arbeidsledighet og attføring mv., tilskudd til nettobudsjetterte statlige virksomheter, tilskudd til statlige foretak som er selvstendige rettssubjekter (inkludert helseforetakene), tilskudd til private foretak og overføringer til kommuner og fylkeskommuner. Stønadsordninger til privatpersoner er ofte rettighetsbaserte, fastsatt gjennom lov.

Periodisering av overføringer vil etter utvalgets vurdering i mange tilfeller sammenfalle med utbetalingspunktet. Dette gjelder eksempelvis tilskudd til foretak, organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner og de fleste typer stønader (sykepenger, uførepensjon, barnetrygd mv.).

Inntekter fra skatter og avgifter

Etter opptjeningsprinsippet skal en inntekt resultatføres når den er opptjent. I privat sektor skjer opptjening normalt når det har funnet sted en salgstransaksjon. For staten vil det være en svært omfattende oppgave å skulle periodisere alle skatter og avgifter i tråd med «opptjeningen» fullt ut,

selv om det kan være enklere for enkelte skattearter enn andre. Full periodisering av inntektene vil evt. kreve omfattende beregninger hvor en forsøker å anslå opptjente skatteinntekter. Anslag basert på slike beregninger vil være beheftet med betydelig usikkerhet, slik at det vil være vanskelig å benytte informasjonen ved regnskapsføringen. Videre er det også usikkert hvilken merverdi denne informasjonen vil ha sammenliknet med den informasjon som en har i dag. Utvalget mener derfor at en bør vurdere å unnta skatter og avgifter fra periodisering.

Ingen av de landene som har innført periodiseringsprinsippet, periodiserer skatter og avgifter.

Driftsinntekter mv. i statlige virksomheter

En rekke statlige virksomheter har egne inntekter i større eller mindre grad, f.eks. salgs- og leieinntekter, refusjoner og egenbetalinger. På tilsvarende måte som ved kjøp av varer og tjenester, innebærer en overgang til periodiseringsprinsippet at det må posteres mot balansen.

Finansielle inntekter og utgifter

Etter periodiseringsprinsippet skal finansielle inntekter og utgifter, som renteutgifter, renteinntekter og utbytteinntekter, føres i resultatregnskapet. Dette vil innebære om lag tilsvarende regnskapsføring som i dagens system. Innenfor dagens system budsjetteres disse inntektene og utgiftene bl.a. med utgangspunkt i beregningstekniske regler basert på anslag for finansielle størrelser (rentesatser, råvarepriser, aksje- og valutakurser mv.). Denne budsjetteringsmåten kan videreføres ved en overgang til periodiseringsprinsippet.

Fordringer og finansielle formuesbeholdninger som staten innehar av andre grunner enn finansielle hensyn

Staten yter subsidierte lån gjennom bl.a. Husbanken og Statens lånekasse for utdanning. Videre har staten eierandeler i foretak der eierskapet er motivert ut i fra andre hensyn enn rent finansielle. Både subsidierte lån og statlige eierandeler i foretak er motivert ut i fra ikke-finansielle hensyn, bl.a. fordelingshensyn, sektor- og næringsmessige hensyn, distriktshensyn og kulturelle hensyn. I dag utgiftsføres transaksjoner på disse områdene i statsbudsjettet, men inngår ikke ved beregningen av statsregnskapets overskudd, siden de er finansielle transaksjoner. Etter periodiseringsprinsippet skal lånetransaksjoner og kjøp av aksjer føres i

balansen, og vil ikke framgå av resultatregnskapet idet de betraktes som en formuesomplussing.

Renter og utbytte knyttet til slike formuesomplussinger vil imidlertid føres over resultatregnskapet. «Subsidieelementet» knyttet til statlige lån (dvs. rentekostnaden ved å tilby slike lån til gunstig lav rente) vil på tilsvarende måte som i dag kunne bli ført i resultatregnskapet, ved at den aktuelle låneinstitusjon godtgjøres belastningen med subsidiekostnaden.

Omvurderinger og tap på fordringer (kortsiktige og langsiktige)

I dagens kapitalregnskap benyttes historisk kost på transaksjonstidspunktet som vurderingsprinsipp. Det foretas ikke omvurderinger, med unntak for Petroleumsfondet og gjeld og fordringer i utenlandsk valuta. Etter regnskapsloven skal visse finansielle beholdninger vurderes til virkelig verdi ved bruk av periodiseringsprinsippet. Omvurderinger (ikke-realiserede kostnader og inntekter som skyldes endret verdi på finansielle eiendeler og gjeld) skal føres i resultatregnskapet. Dette er en viktig forskjell fra kontantprinsippet, og innebærer at omvurderinger må vises ved regnskapsavleggelsen, enten som en del av resultatregnskapet (slik regnskapsloven fastsetter) eller som en egen oppstilling. Dette vil kunne påvirke overskuddet som framkommer ved regnskapsavleggelsen.

Av «forsiktighetsprinsippet» i regnskapsloven følger det at tap skal kostnadsføres når det kan forventes at tap vil oppstå, enten beregnet for den enkelte fordring eller som en skjønnsmessig avsetning. Dette gjelder selv om tapet først realiseres ved konkurs eller på annen måte i framtiden.

Utvalgets gjennomgang av resultatbegrepet (driftsresultat)

For private foretak som fører regnskapet etter regnskapsloven, viser driftsresultatet om foretakets inntekter er større eller mindre enn foretakets kostnader i løpet av perioden, dvs. om det har gått med overskudd eller underskudd. Et overskudd (underskudd) vil øke (redusere) egenkapitalen i balansen.

Utvalget peker på at for statlige virksomheter som får dekket sine utgifter gjennom bevilgning fra Stortinget, vil det grunnleggende regnskapsprinsippet om sammenstilling av inntekter med kostnader ikke strekke seg lenger enn til å periodisere utgiftene til de periodene hvor ressursene er forbrukt. Dette bygger på at det ikke eksisterer en inntektsside basert på markedstransaksjoner. Resultatbegrepet, slik det anvendes for foretak

som er regnskapspliktige etter regnskapsloven, vil derfor få en annen mening for statlige virksomheter som finansiers ved bevilgninger. Utvalget sier at det også vil ha mindre relevans å stille krav til avkastning på egenkapital i disse virksomhetene.

Selv om driftsresultatet har et annet innhold enn for private foretak, mener utvalget at resultatoppstillingen likevel vil kunne gi viktig styringsinformasjon, bl.a. fordi den inneholder en oversikt over de periodiserte utgiftene (dvs. kostnadene) og fordi overskudd eller underskudd vil påvirke virksomhetenes egenkapital.

11.2.6 Utvalgets gjennomgang av balanseoppstillingen

Eiendeler og forpliktelser som inngår i balansen

Utgangspunkt

Balansen skal vise foretakets eiendeler, gjeld og egenkapital på et bestemt tidspunkt. Summen av eiendeler svarer til summen av egenkapital og gjeld. Balansen vil dermed vise hva foretaket har av økonomiske ressurser og hvordan disse er finansiert. Mens balansen viser den økonomiske stillingen på et bestemt tidspunkt, viser resultatregnskapet resultatet av aktivitetene mellom balansedagene.

Utvalget tar ikke stilling til hvordan balanseoppstillingen i staten konkret skal utformes på henholdsvis virksomhetsnivå og overordnet nivå, men gir synspunkter på en del sentrale problemstillinger som knytter seg til dette. Nedenfor redegjøres for enkelte av disse synspunktene og forholdet til dagens kapitalregnskap.

Eiendeler som skal inngå i balansen i henhold til periodiseringsprinsippet

Varige driftsmidler (bygg, anlegg og eiendommer, maskiner og løsøre m.v.)

Utvalget forutsetter at balansen både på virksomhetsnivå og overordnet nivå som utgangspunkt skal inneholde alle varige driftsmidler. Det pekes imidlertid på at det knytter seg særlige problemstillinger til enkelte typer statlige driftsmidler, bl.a. infrastruktur, nasjonaleiendom og militært utstyr.

Finansielle anleggsmidler (investeringer i selskaper, lån, aksjer og obligasjoner m.v.)

Utvalget legger til grunn at balansen både på virksomhetsnivå og overordnet nivå skal inneholde alle finansielle anleggsmidler. Dette er i samsvar med dagens kapitalregnskap.

Immaterielle eiendeler (FoU, patenter, lisenser, goodwill m.v.)

Utvalget tar ikke standpunkt til om immaterielle eiendeler skal inngå i balansen, men uttaler at dette må vurderes. Dagens kapitalregnskap inneholder ikke slike eiendeler.

Omløpsmidler (kortsiktige fordringer, varelager m.v.)

Utvalget forutsetter at omløpsmidler skal inngå i balansen både på virksomhetsnivå og overordnet nivå, men konkretiserer ikke hvordan. Dagens kapitalregnskap inneholder ikke omløpsmidler.

Forpliktelser som skal inngå i balansen i henhold til periodiseringsprinsippet

Utvalget forutsetter at alle kjente forpliktelser skal inngå i balansen både på virksomhetsnivå og overordnet nivå. Dette innebærer bl.a. at forpliktelser knyttet til framtidige tjenestepensjoner skal balanseføres. Også forpliktelser staten har pådratt seg i henhold til garantifullmakter og tilsagnsfullmakter, skal føres i balansen.

Utvalget peker på at alderspensjonsforpliktelser etter folketrygden reiser særlige spørsmål. Balanseføring forutsetter at det foreligger en reell forpliktelse. Folketrygdens ytelser innebærer bare i begrenset grad juridiske bindinger for staten, og forpliktelsene må derfor i stor utstrekning vurderes på bakgrunn av de politiske bindingene. Balanseføring av forpliktelser knyttet til folketrygden reiser mange regnskapsmessige problemstillinger, og spesielt problemer knyttet til estimering av forpliktelsens størrelse.

Regnskapsføring av forpliktelser tilsvarende den norske folketrygden, diskuteres også internasjonalt. IFACs Public Sector Committee, som lager internasjonale regnskapsstandarder for offentlig sektor, arbeider med forslag til standard om regnskapsføring av offentlige trygdeordninger. En endelig standard er ikke ventet før i 2005.

Drøftingen tilsier etter utvalgets vurdering at en bør avvente både den internasjonale og den nasjonale utviklingen knyttet til mulige endringer i folketrygden, før det tas endelig stilling til om forpliktelsene skal balanseføres. Det bør imidlertid gis noteopplysninger om forpliktelsene.

Vurderingsprinsipper

Etter regnskapsloven er historisk kost hovedprinsippet for vurdering av eiendeler og gjeld. Unntaket fra historisk kost er markedsbaserte *finansielle*

instrumenter, som skal føres til markedsverdi. Øvrige finansielle omløpsmidler skal vurderes etter laveste verdis prinsipp (laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi).

Regnskapsloven innebærer således at *anleggsmidler* (bygninger, maskiner, utstyr mv.) skal vurderes ut fra historisk anskaffelseskost og avskrives over midlets anslåtte levetid. Vurderingsprinsippene vil ha betydning både for hva som skal kostnadsføres i resultatregnskapet og for justeringen av balanseverdiene. Utvalget tar ikke standpunkt til hvilke vurderingsprinsipper som bør benyttes.

Utvalget antar at det kan være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i regnskapslovens vurderingsprinsipper (historisk kost), samtidig som staten velger andre prinsipper der dette er hensiktsmessig ut fra statens spesielle situasjon. Uavhengig av hvilket vurderingsprinsipp som benyttes, påpekes betydningen av at prinsippene anvendes likt i hele statsforvaltningen.

Utvalget gir uttrykk for at det ved etablering av åpningsbalanse for de enkelte virksomhetene, eventuelt kan benyttes andre vurderingsprinsipper enn de som skal gjelde på varig basis.

11.2.7 Utvalgets gjennomgang av kontantstrømoppstillingen

Kontantstrømoppstillingen skal vise kontante inn- og utbetalinger i perioden, og dermed endringer i likviditet. Etter regnskapsloven er dette en obligatorisk oppstilling på tilsvarende måte som resultatregnskap og balanse. Loven angir imidlertid ikke nærmere krav til innhold eller oppstillingsform, og oppstillingen kan dermed tilpasses særskilte behov.

Presentasjonen av inn- og utbetalinger i kontantstrømoppstillingen kan enten baseres på brutto kontantstrømmer (den direkte metoden) eller netto kontantstrømmer (den indirekte metoden). Metoden med brutto kontantstrømmer innebærer at inn- og utbetalinger vises hver for seg. Nettometoden tar utgangspunkt i årets resultat som deretter korrigeres for periodeavgrensingsposter som ikke har medført inn- og utbetalinger, og relevante endringer i balansen. Metoden med brutto kontantstrømmer gir mer informasjon for regnskapsbrukerne enn nettometoden. Den foreløpige Norsk RegnskapsStandard for kontantstrømoppstilling anbefaler bruk av bruttometoden.

Utvalget gir uttrykk for at ettersom kontantstrømoppstillingen vil gi viktig informasjon for å vurdere budsjettets finanspolitiske impulser, vil kontantstrømoppstillingen måtte tillegges stor vekt og oppmerksomhet i staten. Det kan derfor være

hensiktsmessig at kontantstrømoppstillingen i staten er mer spesifisert enn i privat sektor.

En kontantstrømoppstilling satt opp etter den såkalte direkte metoden (bruttometoden) vil i stor utstrekning samsvare med et budsjett og regnskap satt opp etter et rendyrket kontantprinsipp kombinert med bruttobudsjettering.

11.2.8 Utvalgets samlede vurdering og tilråding til valg av føringsprinsipp

Utvalgets tilråding

Etter en samlet vurdering av fordeler og ulemper ved alternative føringsprinsipper, tilrår utvalget at periodiseringsprinsippet innføres for statsbudsjettet og statsregnskapet, samt for statlige virksomheter. Det legges imidlertid til grunn at bevilgningsforslag og bevilgningsvedtak fortsatt kan knyttes til kontantstrømmer. Ved videreføring av dagens prinsipper for bevilgningsvedtakene, vil dette i praksis innebære at statsregnskapet og statlige virksomheters regnskaper følger periodiseringsprinsippet, og at statsbudsjettet i tillegg til kontantbevilgningene også inneholder periodisert informasjon etter samme prinsipper som regnskapet.

Nærmere om utvalgets begrunnelse for sin tilråding om føringsprinsipp

Utvalgets tilråding er basert på at periodiseringsprinsippet gir betydelig merinformasjon i forhold til kontantprinsippet. Samtidig gir prinsippet den samme informasjon som kontantprinsippet, dvs. informasjon om kontantstrømmer. Utvalget peker særlig på følgende merinformasjon:

- Ved bruk av kontantprinsippet framkommer ikke de årlige kostnadene ved statlig aktivitet. Dette gjelder særlig kostnader knyttet til bruk av realkapital (bygninger, maskiner, utstyr mv.) og pensjonsforpliktelser for statsansatte. Periodiseringsprinsippet synliggjør kostnader ved bruk av realkapital på linje med andre driftskostnader innenfor budsjett- og regnskapsperioden.
- Dagens kapitalregnskap gir ikke en fullstendig oversikt over statens eiendeler og forpliktelser. I et regnskap ført etter periodiseringsprinsippet vil balanseoppstillingen gi en systematisk og mer fullstendig oversikt over statens eiendeler og forpliktelser. Spesielt vil den gi en oversikt over beholdningen av realkapital, i tillegg til beholdningen av finanskapital.
- Regnskap ført etter kontantprinsippet gir ikke grunnlag for å vurdere produksjonsresultater i forhold til kostnader. Et regnskap ført etter peri-

odiseringsprinsippet vil vise kostnader, som kan vurderes i forhold til faktisk aktivitet i den grad dette kan tallfestes. Prinsippet vil gi mulighet for å sammenlikne kostnader i statlige virksomheter i forhold til andre statlige og private virksomheter, og vise kostnadsutviklingen over tid. Slike sammenlikninger vil gi bedre mulighet til å fokusere på effektivitet enn det dagens system gir rom for. Periodiseringsprinsippet legger derfor til rette for at staten kan få mer velferd ut av tilgjengelige ressurser.

Utvalget påpeker at innføring av periodiseringsprinsippet vil medføre kostnader. De viktigste overgangskostnadene er knyttet til etablering av åpningsbalanser for staten og virksomhetene, opplæring og utvikling, tilpasning av regnskapssystemer og etablering av normer og retningslinjer for regnskapsføring og budsjettering. På lengre sikt er det faktorer som kan trekke i retning av både økte og reduserte kostnader. Forhold som trekker i retning av økte kostnader, er bl.a. behovet for bedre og mer omfattende regnskapskompetanse. På den annen side vil innføring av periodiseringsprinsippet redusere behovet for å spesialtilpasse standard programvare og regnskapssystemer til kontantprinsippet. Videre kan en i større grad utnytte at utdanningssystemet i hovedsak gir opplæring i periodiseringsprinsippet.

Modifikasjonene av kontantprinsippet på virksomhetsnivå innenfor dagens system, kan gi opphav til mer kompleksitet, jf. at de virksomheter som i dag bruker et periodiseringsprinsipp for den interne styringen i stor grad foretar egne tilpasninger og fortolkninger. Innføring av enhetlige prinsipper og standarder kan redusere omfanget av slike tilpasninger og fortolkninger. Disse forholdene kan trekke i retning av reduserte kostnader på sikt. Utvalget mener på denne bakgrunn at det er mer usikkert i hvilken grad kostnadene knyttet til statlig budsjett- og regnskapsavleggelse vil endres på varig basis.

Utvalgets vilkår for anvendelse av periodiseringsprinsippet i staten

Utvalget mener at følgende vilkår bør være oppfylt dersom en skal oppnå full effekt av de fordeler som knytter seg til en overgang til periodiseringsprinsippet:

1. Prinsippet som legges til grunn bør være et tilnærmet rendyrket periodiseringsprinsipp.
2. Statsbudsjettet og statsregnskapet bør være basert på samme føringsprinsipp, jf. at regnskapet må vise resultatet av budsjettet. Regnskapet kan imidlertid ha flere oppstillinger enn bud-

- sjettet, for eksempel oppstilling over omvurderinger.
3. Reformen må være helhetlig, dvs. både for statsbudsjettnivået og virksomhetsnivået, herunder vise sammenhengen mellom disse. Dette er viktig for å sikre at det på politisk nivå og på virksomhetsnivå er samme styringsfokus.
  4. Reformen må være enhetlig, dvs. den må baseres på enhetlige og konsistente regnskapsstandarder. Dette vil sikre muligheten for sammenligninger mellom virksomheter, mellom forvaltningsnivåer og mellom statlig og privat sektor.
  5. Ved overgang til periodiseringsprinsippet bør staten i størst mulig grad ta utgangspunkt i privat sektors regnskapsstandarder, herunder vurderingsprinsipper. Dette vil gi en felles referanseramme med privat sektor, der en langt på vei også kan basere seg på samme regelverksutvikling. På den måten vil staten kunne unngå å bygge opp et nytt system for regnskapsstandarder fra bunnen av, og en vil kunne utnytte den kontinuerlige utvikling av regnskapsstandarder som skjer innenfor privat sektor. For særlige tilpasninger for visse typer statlige aktiviteter (der det ikke finnes paralleller i privat sektor) vil en kunne støtte seg på anbefalinger fra internasjonale organisasjoner som IMF, OECD og IFAC.
  6. Oppstillingene ved bruk av periodiseringsprinsippet må gi informasjon som gir grunnlag for å bruke statsbudsjettet i den makroøkonomiske styringen.

Utvalget mener at alle betingelsene ovenfor er av stor betydning for å oppnå de fordelene som en omlegging til periodiseringsprinsippet for statsbudsjettet og statsregnskapet kan gi. Utvalget understreker at betydelige avvik fra dem svekker muligheten til å oppnå disse fordelene. Utvalgets tilråding forutsetter at betingelsene 1), 2) og 4) må være oppfylt.

Dersom det ikke gjennomføres en omlegging til periodiseringsprinsipp for statsbudsjett og statsregnskapet, understreker utvalget behovet for å etablere enhetlige standarder for virksomheter som benytter andre regnskapsstandarder enn kontantprinsippet for interne formål. Det vises til at Finansdepartementet har startet et arbeid med å kartlegge dette. Dersom utvalgets forslag gjennomføres, anbefaler utvalget at det snarest prioriteres å etablere et system for fastsetting av enhetlige retningslinjer og standarder. De endringer som kan være ønskelig overfor virksomhetene i lys av den nevnte kartleggingen kan da skje innenfor en ramme som er i samsvar med det nye systemet.

Utvalgets vurdering av periodiseringsprinsippet i forhold til styrings- og finansieringsreformer

Problemstilling

Utvalgets tilråding om overgang til periodiseringsprinsippet forutsetter ikke endring av styrings- og finansieringsmodeller for statlige virksomheter. Utvalget peker likevel på enkelte sammenhenger mellom innføring av periodiseringsprinsippet og slike endringer. Det vises bl.a. til at innføring av periodiseringsprinsippet kan motivere for finansieringsformer som i større grad enn dagens kontantbaserte system knyttes til anslag på årlige kostnader. Videre vil enkelte finansierings- og styringsreformer forutsette anvendelse av periodiseringsprinsippet. Utvalget trekker imidlertid ingen konklusjoner om nye styrings- og finansieringsmodeller, og gjør oppmerksom på at styringsreformer reiser en rekke spørsmål som utvalget ikke har vurdert.

Bevilgningsvedtak knyttet til kostnader

Utvalget peker på at det prinsipielt sett er mulig å knytte Stortingets budsjettvedtak til kostnader i stedet for kontantstrømmer, slik ordningen er i dag. En slik omlegging vil imidlertid kreve ordninger for likviditetstilførsel til virksomhetene, enten i form av bevilgninger eller låneadgang. Utvalget gir uttrykk for at det i dagens situasjon verken er realistisk eller hensiktsmessig at innføring av periodiseringsprinsippet leder til slike endringer i vedtaksfunksjonen. Men utvalget mener at det på sikt kan tenkes en slik utvikling basert på erfaringer med bruk av periodiseringsprinsippet.

Periodiseringsprinsippet som grunnlag for lånefinansiering av statlige investeringer

Utvalget peker på at innføring av periodiseringsprinsippet kan åpne for at investeringene i statlige virksomheter i større grad finansieres gjennom statlige lån. Det forutsettes at Stortinget i så fall bevilger lånet til investeringen og at virksomhetene deretter må betale avdrag og renter på lånet. Avdragene kan i prinsippet settes lik avskrivningene, samtidig som lånerenten helt eller delvis kan fange opp alternativkostnaden ved bruk av kapital. Det å kreve rentebelastning av lån kan bidra til at virksomhetene i større grad stilles ovenfor priser som gjenspeiler de faktiske kostnadene ved bruk av kapital, selv om det innebærer at staten må ta høyde for disse kostnadene ved utmålingen av bevilgningen til virksomheten.

Periodisering av utgifter til anskaffelse av varige anleggsmidler åpner videre for at en ved

fastsettelse av bevilgningene kan se på de samlede årskostnader under ett. Periodiseringsprinsippet gir informasjon som kan danne grunnlag for mer presise oppfatninger om hvilke kostnader som forventes eller kreves, knyttet til produksjonen og målene. Denne informasjonen kan også gi grunnlag for å fastsette produktivitetskrav, som virksomheten får større tilpasningsmuligheter til å innfri.

Periodiseringsprinsippet som grunnlag for å delegere beslutninger om investeringer

Utvalget peker på at synliggjøring av kapitalkostnadene gir bedre forutsetninger for å vurdere sammensetningen av produksjonsfaktorene. I den grad virksomhetene har bedre forutsetninger for å gjøre disse vurderingene enn Stortinget, aktualiseres spørsmålet om hvem som skal treffe beslutninger om investeringer, og dermed de framtidige kapitalkostnadene. Periodiseringsprinsippet gir i seg selv ingen anvisninger på dette området.

Hvem som skal treffe beslutninger om investeringer i statlige virksomheter er et politisk spørsmål. Større frihet for virksomhetene kan imidlertid stå i konflikt med ønsket om politisk styring av produksjonsnivået, og reiser også spørsmål om hensynet til kostnadskontroll. Styring av investeringer kan i mange sammenhenger være et virkemiddel for å styre omfanget av, og innretningen på, det offentlige velferdstilbudet.

Periodiseringsprinsippet som grunnlag for etablering av markedslignende finansieringssystemer og konkurranseutsetting

Utvalget peker på at periodiseringsprinsippet kan være en forutsetning for å etablere markedslignende finansieringsordninger. Den kostnadsinformasjonen som ligger i et regnskap basert på periodiseringsprinsippet, kan utgjøre et viktig grunnlag for å vurdere potensialet for kostnadsbesparelser gjennom markedslignende finansieringssystemer og konkurranseutsetting. Uten en slik informasjon er det en risiko for at slike reformer både går for langt og for kort.

11.2.9 Utvalgets forslag til strategi for gjennomføring av periodiseringsprinsippet

Utvalget peker på at full innføring av et periodiseringsprinsipp for statsbudsjettet og statsregnskapet er en omfattende reform som vil ta flere år (minimum fem år). Innføring av et periodiseringsprinsipp vil forutsette at det ved starten av reform-

prosessen etableres et enhetlig system for budsjett- og regnskapsstandarder/oppstillinger.

Overgang fra kontantprinsippet til periodiseringsprinsippet vil kreve at det etableres åpningsbalanser for staten og virksomhetene, dvs. en balanse som viser verdien av eiendeler og gjeld på overgangstidspunktet. En viktig del av arbeidet med å etablere åpningsbalanser er fastsetting av vurderingsprinsipper. Valg av vurderingsprinsipper knyttet til etablering av åpningsbalanser vil kunne avvike fra det som legges til grunn på mer permanent basis.

Ved overgang til periodiseringsprinsippet kan det være hensiktsmessig å gjennomføre dette stegvis, slik det er gjort i andre land. På denne måten kan en vinne erfaring fra reformerte virksomheter som kan utnyttes i den videre prosessen. Utvalget mener at det vil være ønskelig å begynne overgangen til periodiseringsprinsippet i de statlige virksomheter som i dag benytter periodiseringsprinsippet i sin interne regnskapsføring.

Utvalget antar at det kan være hensiktsmessig å innføre periodiseringsprinsippet først for statsregnskapet og deretter for statsbudsjettet. På denne måten kan en bruke statsregnskapet som en erfaringsramme før innføring av periodiseringsprinsippet i statsbudsjettet.

11.2.10 Høringsuttalelser

De aller fleste høringsinstansene er positive til at staten tar i bruk periodiseringsprinsippet i en eller annen form, og begrunner sitt standpunkt med omtrent de samme hensyn som utvalget har lagt vekt på (mer korrekt kostnadsinformasjon, bedre sammenlikningsgrunnlag og mer omfattende balanseinformasjon). Noen få høringsinstanser går i mot innføring av periodiseringsprinsippet eller stiller seg sterkt tvilende.

Få høringsinstanser kommenterer eksplisitt i hvilken utstrekning periodiseringsprinsippet bør tas i bruk i staten, dvs. at det eksempelvis bare innføres for regnskapet og ikke for budsjettet, eller bare på virksomhetsnivået. Flere peker imidlertid på at nytteverdien vil variere mellom områder og med type aktivitet, og omtaler i hvor stor grad en overgang vil ha betydning i deres sektor. Enkelte høringsinstanser gir uttrykk for at et modifisert periodiseringsprinsipp kan være et aktuelt alternativ. Flere av uttalelsene framhever forhold som kan tilsi at de ordinære prinsippene for periodisering bør modifiseres, f.eks. at enkelte eiendeler og forpliktelser bør holdes utenfor balansen. Eksempler på dette er henholdsvis eiendommer av kulturhistorisk interesse og forpliktelser etter folketrygdloven. Noen uttrykker også skepsis til hvorvidt det

er hensiktsmessig å innføre periodiseringsprinsippet for statsbudsjettet. Enkelte høringsinstanser understreker at budsjett og regnskap bør føres etter samme prinsipp (Riksrevisjonen, Sosialdepartementet, Forsvarsdepartementet og Den norske Revisorforening).

Ingen av de høringsinstansene som går inn for å innføre periodiseringsprinsippet, har uttalt seg om budsjettvedtakene bør knyttes til kostnader fremfor kontantstrømmer.

Mange av høringsinstansene understreker at innføring av periodiseringsprinsippet vil innebære betydelige kostnader og faglige utfordringer i en overgangsperiode, særlig i forbindelse med at det må etableres åpningsbalanser for alle statlige virksomheter. Behovet for å lære opp personell som driver med regnskap, understrekes også. Noen av departementene tar forbehold om at det må gis tillegg i budsjetttrammene for å dekke opp for ekstra-utgiftene. Enkelte peker imidlertid også på at en overgang vil kunne føre til forenklinger på enkelte områder (særsilt opplæring av nytt personell og tilpasning av standard programvare).

Noen høringsinstanser peker på at det er mulig å oppnå flere av de fordelene som utvalgets forslag innebærer også på andre, mindre omfattende, måter. Det anføres for eksempel det at er mulig å skaffe til veie informasjon om påløpte pensjonskostnader og kapitalforbruk uten å gjennomføre en helhetlig overgang til et nytt regnskapsprinsipp.

Enkelte høringsinstanser gir uttrykk for at det vil være en fordel dersom stat og kommune benytter samme regnskapsprinsipp.

Kun et fåtall av høringsinstansene kommenterer hvordan en innføringsstrategi mer spesifikt bør legges opp.

11.2.11 Finansdepartementets vurderinger

Oppsummering

Finansdepartementet har etter en samlet vurdering kommet fram til følgende hovedsynspunkter på spørsmålet om bruk av periodiseringsprinsippet i staten:

- Bevilgningsvedtakene bør fortsatt baseres på kontantstrømmer (dvs. på kontantprinsippet og ikke på periodiserte utgifter og inntekter). Av dette følger at det fortsatt må føres et korresponderende bevilgningsregnskap basert på samme prinsipp.
- Periodiseringsprinsippet bør tas i bruk i staten i det omfang og i den utforming som er tjenlig ut fra en samlet vurdering av nytte og kostnader.
- Periodiseringsprinsippet bør innføres i flere faser, slik at en etter hver fase kan stoppe opp og

vurdere om det ut fra en samlet vurdering av nytte og kostnader er grunnlag for å gå videre. Første fase vil være å utarbeide felles standarder for føring av statlige virksomheters internregnskaper basert på periodiseringsprinsippet, og prøve disse ut i et utvalg av virksomhetene. Dette innebærer bl.a. at det ikke nå tas standpunkt til om periodiseringsprinsippet også bør tas i bruk for statsregnskapet og statsbudsjettet. Dette spørsmålet avgjøres senere på grunnlag av erfaringene ved bruk av periodiseringsprinsippet på virksomhetsnivå.

Finansdepartementets konklusjoner grunngis nærmere nedenfor.

Spørsmålet om hvilket prinsipp budsjettvedtakene bør baseres på

Som nevnt har ikke utvalget vurdert om Stortingets budsjettvedtak bør legges om fra kontantprinsippet til periodiseringsprinsippet under henvisning til at dette ikke er en nødvendig forutsetning for å endre føringssprinsipp. Ingen av høringsinstansene argumenterer for å forlate kontantprinsippet som grunnlag for Stortingets budsjettvedtak.

Etter Finansdepartementets syn bør budsjettvedtakene baseres på kontantprinsippet. Det er særlig fire hovedhensyn som begrunner dette:

- Statsbudsjettet er et konstitusjonelt vedtaksdokument. Det er derfor viktig at budsjettvedtakene knyttes til presise størrelser. Dette er nødvendig for at de fullmakter og pålegg som Stortinget gir forvaltningen skal være så klare og entydige som mulig. Kravet til entydighet er også nødvendig av hensyn til den etterfølgende kontrollen med at Stortingets vedtak er fulgt opp. Periodiserte utgifter og inntekter er i større grad enn kontante ut- og innbetalinger basert på vurderinger og skjønn. Å knytte budsjettvedtakene til periodiserte utgifter og inntekter vil derfor gi mindre presise fullmakter og pålegg til forvaltningen, og dermed et mindre presist grunnlag for den etterfølgende kontrollen.
- Finanspolitikken er ved siden av pengepolitikken et nødvendig virkemiddel for å kunne påvirke den samlede etterspørsel og aktivitet i økonomien. Statsbudsjettets rolle som finanspolitisk virkemiddel ivaretas best ved at Stortingets budsjettvedtak knyttes til kontantstrømmene.
- Et rendyrket periodiseringsprinsipp innebærer at budsjettvedtakene knyttes til kostnader, og at statlige virksomheter gis låne- og plasseringsadgang. Budsjettvedtakene vil dekke kontantut-

gifter og kalkulatoriske kostnader, herunder avskrivninger på foretatte investeringer. Åpningsbalansen i virksomhetene vil i stor grad bestemme fremtidige avskrivninger og blir dermed et viktig premiss for budsjettvedtakene. Dette vil gi mindre handlefrihet i framtidige budsjetter. En slik budsjettordning vil også innebære at virksomhetene får fullmakt til å beslutte investeringer så lenge avskrivningen holder seg innenfor rammen av budsjettvedtaket. Økte fullmakter kan gi effektivitetsgevinster, men det innebærer også en risiko for overinvesteringer. Det vises til at de land som baserer budsjettvedtakene på kostnader, har innført tilleggsmekanismer for å sikre tilstrekkelig sentral styring av investeringsaktiviteten.

- En ordning der Stortingets budsjettvedtak fullt ut knyttes til periodiserte utgifter og inntekter, forutsetter i sin tur full og konsekvent innføring for alle underliggende statlige virksomheter. Dette avskjærer dermed mulighetene til å velge modifiserte løsninger, tilpasset nytten og kostnadene.

Spørsmålet om i hvilket omfang periodiseringsprinsippet bør tas i bruk

Generelt

Finansdepartementet mener at siktemålet bør være å ta i bruk periodiseringsprinsippet i staten på en bredere og mer systematisk måte enn i dag. Periodiseringsprinsippet vil kunne gi nyttig løpende informasjon om kostnader, eiendeler og forpliktelser, noe som vil kunne styrke grunnlaget for både planlegging og gjennomføring av tiltak. Bl.a. vil informasjonen kunne gjøre det lettere å sammenligne ressursbruken i ulike statlige virksomheter og i forhold til private virksomheter, samt utviklingen av ressursbruken over tid. Dette vil i sin tur kunne legge grunnlaget for tiltak med sikte på mer effektiv drift, bl.a. gjennom konkurranseutsetting.

Rendyrket eller modifisert periodiseringsprinsipp

Som nevnt går utvalget inn for at periodiseringsprinsippet bør gjennomføres tilnærmet rendyrket og i størst mulig grad være basert på privat sektors regnskapsstandarder, samt at det tas i bruk for alle statlige virksomheter og for statsregnskapet og statsbudsjettet.

Etter Finansdepartementets syn bør det imidlertid legges til grunn en pragmatisk holdning til spørsmålet om i hvilket omfang og hvilken utforming periodiseringsprinsippet skal tas i bruk. Dette bør bestemmes ut fra en samlet vurdering av

nyttene av merinformasjonen og kostnadene ved innføring og drift av et slikt føringsprinsipp.

Både utvalget og mange av høringsinstansene understreker at innføring av periodiseringsprinsippet vil innebære betydelige kostnader. Kostnadene vil avhenge av graden av modifiseringer. Uansett alternativ vil imidlertid innføringen innebære betydelige administrative og økonomiske konsekvenser slik som:

- Det må utarbeides standarder for føring av statlige regnskaper etter periodiseringsprinsippet. Dette krever betydelig faglig utredning.
- Det må etableres åpningsbalanser for de statlige virksomheter som skal omfattes av ordningen. Dette vil være en krevende operasjon både kostnadmessig og faglig.
- Regnskapskompetansen i staten må heves betydelig.
- Økonomisystemene må tilpasses i større eller mindre grad.

Et fullstendig periodiseringssystem som også omfatter statsregnskapet og statsbudsjettet, vil stille ekstra store krav til stringens og konsekvens både når det gjelder standardene for periodisering og den praktiske gjennomføringen av disse. Dette har sammenheng med at statsregnskapet og statsbudsjettet i sin helhet vil måtte bygges opp av tallmateriale fra underliggende virksomheter. Dersom dette tallmaterialet ikke er basert på enhetlige prinsipper og enhetlig praktisering, vil de aggregerte størrelsene på overordnet nivå bestå av størrelser med ulikt innhold og dermed ha svekket utsagnskraft.

Flere av høringsinstansene er inne på at den reelle merverdien av den tilleggsinformasjonen som periodiseringsprinsippet kan gi, er av varierende betydning for ulike typer virksomheter. Et sentralt poeng ved å innføre periodiseringsprinsippet, er å synliggjøre bruken av realkapital. Det må imidlertid her tas i betraktning:

- De fleste forvaltningsorganene disponerer ikke annen realkapital enn lokaler og en relativt beskjeden utstyrspark. Statlige lokaler er i stor utstrekning leid av Statsbygg som beregner renter og avskrivninger på kapitalen. Når det gjelder bruken av utstyr, kan det reises spørsmål om i hvilken utstrekning det er hensiktsmessig å balanseføre dette.
- Det har blitt stadig vanligere å skille forretningsdrivende virksomhet ut som egne rettssubjekter i form av aksjeselskaper eller andre selskapsformer. Slike selskaper følger de samme regnskapsreglene som gjelder for private virksomheter.

- En del investeringer er av en slik natur at det må vurderes om de skal holdes utenfor balansen, eller om kostnadsinformasjonen kan ha noen særlig betydning som beslutningsgrunnlag. Det gjelder f.eks. nasjonale kulturskatter, områder vernet av miljøhensyn og strategiske investeringer i infrastruktur. Å finne meningsfulle prinsipper for verdsettelse i balansen er her vanskelig.

Det må også tas hensyn til at det ikke er nødvendig med full innføring av periodiseringsprinsippet for å kunne skaffe til veie ønskelig informasjon om kostnader, eiendeler og forpliktelser på spesielle områder der dette har særlig betydning som beslutningsgrunnlag. Eksempelvis er det fullt mulig å framskaffe aktuarmessige beregninger som viser de samlede forpliktelsene til de ansattes tjenestepensjoner uten full innføring av periodiseringsprinsippet.

Utvalget framhever at fordelene med kostnadsinformasjonen i første rekke er økt fokus på kostnader generelt og at den gir grunnlag for å sammenligne ressursbruken i ulike statlige virksomheter, samt mellom statlige og private virksomheter. Videre åpner det også for å sammenligne ressursbruken over tid. Finansdepartementet er som nevnt enig i at økt fokus på kostnader generelt vil være av verdi. Videre er departementet enig i at kostnadsinformasjonen vil kunne være grunnlag for nyttige sammenligninger. En forutsetning for å kunne sammenligne mellom virksomheter, er imidlertid at kostnadene kan relateres til noe som sammenlignbart, for eksempel et produksjonsresultat, en aktivitet eller en bestemt innsatsfaktor. Det vil derfor ligge best til rette for sammenligninger av kostnader mellom likeartede statlige virksomheter. Videre vil kostnadsoppstillinger for de statlige virksomhetene legge grunnlaget for å sammenligne en kostnadsutvikling over tid. Dette vil kunne ha interesse, men vil ofte måtte korrigeres for endringer i kapasitet og produksjonsresultat for å gi mening. På overordnet nivå vil kostnadsoppstillinger f.eks. kunne gi grunnlag for sammenligninger av samlet ressursbruk i de ulike sektorer, kostnadsutvikling over tid og internasjonale sammenligninger av ressursbruken til ulike formål.

Etter Finansdepartementets syn vil det for statlige virksomheter være vanskelig å ta i bruk regnskapslovens fullstendige modell for føring av et årsregnskap etter periodiseringsprinsippet. På overordnet nivå vil større deler av budsjettet og regnskapet være unntatt fra periodisering, herunder skatter og avgifter, samt folketrygdens forpliktelser. Det vil derfor ikke være mulig å komme fram til et resultatbegrep med samme innhold som

i privat sektor. I første rekke vil det være kostnads- og balanseoppstillingene i utvalgets periodiseringsmodell som vil kunne gi relevant styringsinformasjon for statlig virksomhet.

Finansdepartementet mener på denne bakgrunn at periodiseringsprinsippet bare bør tas i bruk i en form slik at det blir best mulig samsvar mellom nytte og kostnad ved reformen. Innføringen av periodiseringsprinsippet kan skje på flere måter, f.eks. når det gjelder regnskapsstandarder, hvilke virksomheter som skal pålegges å anvende prinsippet og om det også skal innføres for statsregnskapet og statsbudsjettet. Det er imidlertid for tidlig å ta standpunkt til hvilket omfang eller utforming en bør gi ordningene for å framskaffe regnskaps- og budsjettinformasjon. En rekke spørsmål om nytte og kostnader må avklares nærmere før det kan gjøres et velbegrunnet valg av modell. Finansdepartementet legger derfor opp til en skrittvis tilnærming til spørsmålet om innføring av periodiseringsprinsippet, jf. nedenfor.

Strategi for å ta i bruk periodiseringsprinsippet i staten

Finansdepartementet går som nevnt inn for at periodiseringsprinsippet innføres i flere faser, og slik at en etter hver fase kan vurdere om det er grunnlag for å gå videre.

Innføringen vil måtte starte på virksomhetsnivå. I statsbudsjettet for 2003 orienterte Finansdepartementet om sitt arbeid med et forprosjekt som hadde som formål å etablere felles regnskapsregler og regnskapsprinsipper for føring etter et periodiseringsprinsipp på virksomhetsnivå. Finansdepartementet vil utvikle felles standarder og prinsipper i samarbeid med et utvalg virksomheter. Sentrale kriterier for valg av virksomheter vil bl.a. være:

- Den enkelte virksomhets vurdering av nytten av regnskaper basert på periodiseringsprinsippet.
- I hvilken grad virksomheten disponerer realkapital.
- I hvilken grad virksomhetens produksjon omsettes i et marked eller har annen finansiering enn bevilgninger over statsbudsjettet.

Finansdepartementet tar sikte på at utprøvingen vil starte i 2005. Det vil bli orientert om arbeidet og foreløpige vurderinger om utprøving av periodiseringsprinsippet på virksomhetsnivå i statsbudsjettet for 2006.

Utviklingsarbeidet og etterfølgende prøvevirksomhet er ment å gi svar på sentrale spørsmål som:

- hvilke utgifter og inntekter som bør periodiseres,

- hvilke eiendeler og forpliktelser som bør føres opp i virksomhetenes balanse, og
- om alle eller utvalgte grupper av statlige virksomheter som obligatorisk ordning bør føre sitt internregnskap etter periodiseringsprinsippet.

Erfaringene fra innføring av et periodiseringsprinsipp på virksomhetsnivå vil i sin tur kunne gi grunnlag for å vurdere om, og i tilfelle i hvilken utstrekning, det vil være hensiktsmessig å innføre periodiseringsprinsippet også for statsregnskapet. Innføring av periodiseringsprinsippet også for statsbudsjettet vil eventuelt måtte være siste etappe i en slik gradvis innføring.

Periodiseringsprinsippet og mulige endringer i styrings- og finansieringsystemer

Som nevnt i punkt 11.2.8. peker utvalget på enkelte sammenhenger mellom innføring av periodiseringsprinsippet og mulige endringer i styrings- og finansieringsmodeller for statlige virksomheter. Utvalget viser til at innføring av periodiseringsprinsippet kan åpne for finansieringsformer som i større grad er knyttet til anslag på årlige kostnader. Utvalget peker spesielt på følgende finansierings- og styringsformer:

- Lånefinansiering av statlige investeringer (i form av forskutteringsordninger)
- Økt delegering av beslutninger om investeringer
- Etablering av markedslignende finansieringsystemer og konkurranseutsetting

Utvalget trekker imidlertid ingen konklusjoner og understreker at reformer reiser en rekke spørsmål som utvalget ikke har vurdert.

Finansdepartementet antar at innføring av periodiseringsprinsippet vil kunne legge til rette for endringer i styrings- og finansieringssystemer. En vil imidlertid understreke at enkelte av de reformene utvalget spesielt har trukket fram, også vil kunne gjennomføres uten at periodiseringsprinsippet innføres, for eksempel økt delegering av investeringsbeslutninger, økt konkurranseutsetting og stykkprisfinansiering. Reformen av denne type vurderes også i andre sammenhenger, bl.a. som en del av Regjeringens moderniseringsprogram.

11.3 Flerårig budsjettering

11.3.1 Ettårsprinsippet - utgangspunkt og modifikasjoner

Statens budsjettssystem bygger på ettårsprinsippet, som innebærer at Stortinget fatter bevilgningsved-

tak som gjelder for ett år. Det er imidlertid flere unntak fra dette generelle prinsippet for å gi statlige virksomheter tilstrekkelig fleksibilitet. Nedenfor gis en oversikt over disse unntakene:

Overføring av ubrukte bevilgninger: Bevilgningsreglementet § 7 gir adgang til å overføre inntil 5 pst. av ubrukte driftsbevilgninger til neste budsjettermin. Dersom stikkordet «kan overføres» knyttes til bevilgningen, gir samme paragraf fullmakt til å overføre ubrukte midler til de to påfølgende budsjetterminene.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser for framtidige budsjetterminer: Stortinget kan gi forvaltningen fullmakt til å pådra staten forpliktelser utover budsjetterminen. De vanligste fullmaktene av denne typen er:

- *Bestillingsfullmakter* som gir fullmakt til å kjøpe varer der disse har en så lang leveringstid at bestilling og betaling må falle i forskjellige terminer, jf. bevilgningsreglementet § 8.
- *Tilsagnsfullmakter* som gir fullmakt til å forplikte staten til å gi lån eller tilskudd til kommuner eller private i en framtidig budsjettermin, jf. bevilgningsreglementet § 8.
- *Garantifullmakter* som gir fullmakt til å utstede garantier som kan påføre staten tap i framtidige budsjetterminer, jf. bevilgningsreglementet § 8
- *Fullmakt til å inngå byggekontrakter mv.* som gir fullmakt til «å slutte de nødvendige kontrakter utover gitte bevilgning innenfor rammen av det oppgitte kostnadsoverslag», jf. bevilgningsreglementet § 9.

Adgang til forskottering av framtidig bevilgning for investeringer: I henhold til bevilgningsreglementet § 11, femte ledd, har forvaltningen fullmakt til å overskride driftsbevilgninger med inntil 5 pst. til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre etterfølgende budsjetterminene.

Ettårsprinsippet er ikke til hinder for at det kan utarbeides flerårige budsjetter av ren plankarakter. Det har også vært reist spørsmål om hvorvidt Grunnloven er til hinder for å fatte flerårige bevilgningsvedtak. Det er gjort nærmere rede for denne problemstillingen i punkt 11.3.5 nedenfor.

11.3.2 Oversikt over hva flerårig budsjettering kan innebære

Begrepet «flerårig budsjettering» kan knyttes til mange ulike varianter av budsjettering som har et lengre tidsperspektiv enn ett år. Utvalget peker på to slike hovedvarianter:

- Budsjettperioden utvides til mer enn ett år. Den bevilgningen som Stortinget vedtar, kan deret-

ter disponeres fritt innenfor en gitt periode (for eksempel to år).

- Budsjettperioden følger fortsatt kalenderåret, men Stortinget forelegges budsjett for flere år samtidig.

Flerårsbudsjetteringen kan videre skille seg fra hverandre når det gjelder:

- *Formalisering*, dvs. hvorvidt Stortinget fatter flerårige bindende vedtak eller om budsjettet har ren planleggingskarakter.
- *Detaljeringsnivå*, dvs. hvor detaljert det flerårige budsjettet er.
- *Omfang*, dvs. hvorvidt hele eller bare deler av statsbudsjettet er omfattet av flerårighet.
- *Perioden*, dvs. hvor mange år det flerårige budsjettet omfatter.

11.3.3 Langtidsbudsjettering i Norge i perioden 1970–1985

I perioden 1970-1985 ble det presentert flerårige budsjetter i Gul bok. Det ble ikke knyttet stortingsvedtak til budsjettene, og de var på et aggregert nivå.

I 1965 ble det foreslått å innføre et rullerende 4-års langtidsbudsjett for statens virksomhet (Den finanspolitiske komité, Innstilling nr. I av 10. mai 1965). Som begrunnelse ble det bl.a. pekt på en tendens til at statsmyndighetene påtar seg stadig flere oppgaver uten at det er klarlagt hva forpliktelsene vil innebære for statens samlede finanser i kommende år. Et langtidsbudsjett ville kunne bidra til at en bedre ser framtidige planer i sammenheng med det budsjettmessige handlingsrommet.

I St.meld. nr. 39 (1966-67) om statens budsjettbehandling, sluttet Finansdepartementet seg i prinsippet til komiteens forslag om å innføre et rullerende 4-års langtidsbudsjett. Departementet uttalte at formålet med langtidsbudsjettet måtte være å få et tjenelig instrument for drøfting av hovedlinjene i utgiftspolitikken. Videre ble det pekt på at langtidsbudsjettet vil gi et bedre grunnlag for å utarbeide de årlige statsbudsjetter, og at det ville være et effektivt virkemiddel til å fastlegge utgiftsrammer for departementenes budsjettforslag. I Innst. S. nr. 116 (1967-68) sluttet Stortingets finanskomité seg til forslaget om å innføre et langtidsbudsjett for staten.

Ved utarbeidelsen av Langtidsprogrammet 1966-69 ble det utarbeidet et internt 4-årig langtidsbudsjett til bruk for regjeringens arbeid med programmet. Langtidsbudsjettet ble imidlertid ikke lagt fram for Stortinget. Derimot ble det i Langtidsprogrammet 1970-73 presentert en del hovedtall for regjeringens langtidsbudsjett. I Gul bok for

1970 ble det for første gang lagt fram en tallmessig oppstilling av langtidsbudsjettet, og i Gul bok for 1973 ble det presentert et fullstendig rullert langtidsbudsjett. Hvert år fram til Gul bok for 1985 ble det deretter gitt rullerende anslag for 3 år etter det året budsjettforslaget gjaldt. Stortinget fattet ikke noe vedtak i tilknytning til langtidsbudsjettet.

Langtidsbudsjettene i Gul bok var på aggregert nivå, og besto av en tabell der budsjettets totale utgifter var inndelt i et visst antall programområder. I Gul bok for 1985 var det eksempelvis 32 områder i tabellen. Grunnlaget for utarbeidelsen av langtidsbudsjettet i departementene var imidlertid basert på postnivå.

Opprinnelig skulle langtidsbudsjettene inkludere de budsjettmessige konsekvenser av aktivitet i budsjettåret, og så langt som mulig de budsjettmessige konsekvenser av nye tiltak som det ble antatt at regjeringen ville fremme i perioden. Etter hvert fikk imidlertid langtidsbudsjettene mer karakter av teknisk framskriving av utgiftene basert på oppfølging av fattede vedtak, og for øvrig uendret politikk på utgiftssiden.

Utarbeidelsen av årlige rullerende langtidsbudsjetter krevde betydelig ressursinnsats. Langtidsbudsjettene var dessuten omfattet av liten politisk interesse, og de ble avvirket fordi nytten av dem ikke kunne forsvare kostnadene ved å utarbeide dem.

11.3.4 Andre land

Sverige

Det ordinære statsbudsjettet vedtas for ett år om gangen. I tillegg fatter Riksdagen vedtak om et samlet utgiftstak for de neste tre årene med utgangspunkt i finanspolitiske retningslinjer. Det samlede utgiftstaket fordeles deretter som rammer på 27 utgiftsområder. De endelige årlige budsjettene kan vedtas med utgifter som er lavere enn tidligere fastsatte tak. Hittil har man i Sverige holdt fast ved de utgiftstakene som er vedtatt.

Danmark

Det ordinære statsbudsjettet vedtas for ett år om gangen. I tillegg skal budsjettokumentet inneholde ikke-bindende budsjettanslag for de tre påfølgende årene. En blanding av formelle og veiledende avtaler bidrar likevel til at en stor del av statsbudsjettet bindes for fire år av gangen.

For et mindre antall store virksomheter (8-10) inngås flerårsavtaler. Avtalene innebærer at virksomhetenes budsjetter bindes for hele perioden. Det er særlig store myndighetsområder (forsvaret, politi, kriminalomsorg mv.) som har denne typen

avtaler. Forut for inngåelsen av disse avtalene forhandles det om mål og resultatkrav for virksomhetene, som motytelse for at budsjettene ligger fast i perioden.

Et stort antall virksomheter (over 100) har inngått «resultatkontrakter» med sine respektive departementer, bl.a. om hvilke mål som skal nås i løpet av budsjettperioden. Avtalene er utelukkende politisk bindende og innebærer ikke at virksomhetene av den grunn kan unngå eventuelle innstramninger i budsjettet.

Island

Den islandske budsjettloven sier at budsjettdokumentene skal inneholde prognoser for utviklingen i statens inntekter og utgifter for de neste tre årene etter budsjettåret. Selv om denne typen prognoser ikke er formelt bindende, legger disse likevel føringer for utformingen av kommende budsjett.

Storbritannia

Budsjettprosessen i Storbritannia er nært knyttet opp mot «utgiftsplaner». Disse publiseres annet hvert år, og omfatter treårige utgiftsplaner fordelt på ulike utgiftsområder. Utgiftsplanene bygger på målene i «serviceerklæringer» som myndighetene gir på ulike utgiftsområder. De totale utgiftsrammene bestemmes av finanspolitiske retningslinjer.

Nederland

Nederland har ettårige budsjettvedtak, men budsjettdokumentene inneholder budsjettall for inntekter og utgifter fem år fram i tid. Disse budsjettallene er ikke formelt bindende.

En viktig del av den politiske styringen i Nederland er knyttet til at det etter et parlamentsvalg søkes etablert en flertallskoalisjon i parlamentet. Flertallskoalisjonen søker å bli enig om en økonomisk plan for hele perioden (fire år), som bl.a. inneholder rammer for realvekst i offentlig utgifter og en redegjørelse for på hvilke områder det må forventes budsjettreduksjoner. Budsjettavtalene har vært oppfattet som bindende.

Tilrådingene fra OECD

OECDs «beste praksis» for framstilling av budsjettinformasjon sier at budsjettet bør inneholde et mellomlangsigte perspektiv med oversikt over utviklingen i offentlige inntekter og utgifter to år etter budsjettåret. I den siste landrapporten om norsk økonomi fra september 2002 anbefaler OECD at Norge innfører en form for flerårig budsjettering. I

rapporten heter det: «Concerning the budget process, the authorities should introduce multi-annual budgeting as this would underscore that the room for additional spending is limited in the medium term.»

11.3.5 Utvalgets vurdering av ulike modeller for flerårig budsjettering

Utgangspunkt for utvalgets vurderinger

Utvalget legger til grunn at hensynet til langsiktig opprettholdbarhet i finanspolitikken fortsatt skal ivaretas gjennom overordnede finanspolitiske retningslinjer, for eksempel i form av en videreføring av dagens handlingsregel og generelle retningslinjer for utgiftsnivået. Drøftingen av flerårig budsjettering er derfor avgrenset til hvordan flerårige budsjetter kan utformes innenfor disse rammene.

Flerårige budsjetter kan utformes på mange måter, jf. punkt 11.3.2. Hvilken utforming som bør velges, vil bl.a. avhenge av hvilke hensyn som tillegges størst vekt. Utvalgets vurderinger tar utgangspunkt i følgende hensyn:

- *Behov for utgiftskontroll:* Et formål med flerårsbudsjettering kan være å få kontroll med utviklingen i hhv. budsjettets utgiftsvekst og underskuddet i offentlige finanser. Denne formen for flerårsbudsjettering legger føringer på de politiske organenes framtidige beslutninger, og medfører et lengre tidsperspektiv i beslutningstakingen.
- *Behovet for synliggjøring av flerårige budsjettkonsekvenser av årlige budsjettvedtak, og av den øvrige saksbehandlingen i Stortinget:* Flerårsbudsjettering kan gi informasjon om forventet samlet utgiftsvekst for ulike områder, store satsinger osv. for noen år framover, men uten at det nødvendigvis fattes bindende vedtak. Formålet med slik informasjon er dels å illustrere det framtidige budsjettpolitiske handlingsrommet, og dels å forankre de politiske beslutningene i et lengre tidsperspektiv.
- *Behovet for forutsigbare bevilgninger og rammer for statlige aktiviteter:* Flerårige budsjetter kan gi statlige virksomheter mer forutsigbare rammebetingelser, noe som kan bidra til en mer effektiv ressursbruk.

Utvalget gir uttrykk for at de to første hensynene må ivaretas gjennom former for flerårighet som omfatter hele budsjettet. Flerårighet for å oppnå økt forutsigbarhet kan i prinsippet avgrenses til enkelte virksomheter eller typer av utgifter. Når større deler av budsjettet beskyttes på denne måten, blir imidlertid de øvrige delene mer utsatt

dersom det må foretas innstramminger i budsjettet. Utvalget understreker derfor at flerårige vedtak på enkeltområder som et minimum bør suppleres med krav til å redegjøre for hvordan budsjett-rammene skal overholdes de nærmeste årene.

Modeller for flerårig budsjettering som utvalget har vurdert

Utvalget drøfter i sin rapport fire modeller for flerårsbudsjettering:

- Bindende flerårige budsjetter med samme form og detaljeringsgrad som det ettårige budsjettet (modell 1).
- Flerårige budsjetter med bindende rammer for utgiftssiden (modell 2).
- Flerårige ikke-bindende budsjetter for å synliggjøre flerårige budsjettkonsekvenser av vedtak og planer (modell 3)
- Flerårige bindinger på deler av statsbudsjettet (modell 4)

Drøftingen tar utgangspunkt i at budsjettperioden fortsatt skal være ett år, dvs. at det fattes bevilgningsvedtak hvert år. Utvalget mener at et alternativt system der bevilgninger for flere år kan disponeres fritt mellom årene, vil gi for sterk svekkelse i styringen av bruken av statlige midler og mulighetene for makroøkonomisk styring.

Utvalget har ikke vurdert flerårighet knyttet til skatte- og avgiftssystemet. Anslag for utviklingen i skatter og avgifter vil imidlertid være viktig for å vurdere det flerårige handlingsrommet i budsjettpolitikken.

Utvalget antar at det generelt er lite hensiktsmessig med flerårige budsjetter for mer enn to til tre år utover budsjettåret. Det pekes på at de faglige utfordringene knyttet til å utarbeide budsjetter med lengre horisont vil være store. Videre vil det politisk være lite troverdig å forplikte seg over en så lang tidsperiode. En lengre horisont øker sannsynligheten for at det må foretas store revisjoner av de flerårige budsjettene. For enkelte formål vil det fortsatt være aktuelt å utarbeide langsiktige framskrivninger på et aggregert nivå, for eksempel pensjonsutgifter i et 30 til 50 års perspektiv.

Modell 1: Bindende flerårige budsjetter med samme form og detaljeringsgrad som det ettårige budsjettet

Den mest omfattende formen for flerårig budsjettering vil være bindende flerårige budsjetter med samme form og detaljeringsgrad som det ettårige budsjettet, dvs. med vedtak knyttet til kapittel og post. Utvalget opplyser at det ikke kjenner til at

andre land har bindende flerårige budsjetter med en slik detaljeringsgrad.

En slik modell for flerårsbudsjettering vil i prinsippet kunne ivareta hensynet både til utgiftskontroll, synliggjøring av flerårige konsekvenser og forutsigbarhet. I praksis vil imidlertid muligheten for å kunne fastlegge og opprettholde flerårige budsjetter fordelt på kapittel og post, være begrenset ettersom det legger sterke begrensninger for muligheten til å foreta tilpasninger på et senere tidspunkt. Flerårige detaljerte budsjettvedtak vil derfor måtte være gjenstand for omfattende revisjoner dersom de skal holdes innenfor de overordnede finanspolitiske retningslinjene. Slike revisjoner vil redusere verdien av informasjonen for enkeltvirksomheter og sektorer mht. framtidige bevilgninger. Modellen vil dessuten være svært rigid og lite forutsigbar, samtidig som målkonfliktene mellom overordnede styringsmål og stabilitet på kapittel- og postnivå vil kunne være omfattende. Utvalget mener derfor at flerårige detaljerte budsjettvedtak framstår som en lite aktuell modell for Stortingets styring av budsjettet i et langsiktig perspektiv.

Modell 2: Flerårige budsjetter med bindende rammer for utgiftssiden

Bindende flerårige utgiftsrammer/tak er en mindre detaljert variant av flerårighet enn bindende flerårige budsjetter (modell 1). Innenfor en modell med utgiftsrammer vil den minst detaljerte varianten være at det fastsettes en totalramme for offentlige utgifter («utgiftsregel»). Regelen innebærer at utgiftene kan knyttes opp mot nominelt BNP, eller mot mål for utviklingen i budsjettbalanse og skatteinntekter. En ramme eller tak for de samlede utgiftene kan videre fordeles på enkeltområder avhengig av ønsket detaljeringsgrad. Formålet med en slik oppdeling kan være å klargjøre politiske satsingsområder og områder der en må forvente innstramminger. For hvert av delområdene fattes et flerårig vedtak som enten spesifiserer den totale bevilgning til området i årene framover, eller det maksimale beløp som kan bevilges til området (tak).

Et budsjettssystem med flerårige utgiftsrammer har særlig vært benyttet i land med mål om å redusere veksten i offentlige utgifter. De finanspolitiske retningslinjene i Norge er basert på en gradvis innfasing av petroleumsinntekter, noe som gir rom for økte utgifter og/eller reduserte skatter og avgifter. Imidlertid legger blant annet forventede demografiske endringer knyttet til utgiftene over folketrygden press på budsjettene i et langsiktig perspektiv.

Kontroll med utgiftsveksten er derfor viktig, også for Norge.

Utgiftsrammer vil gi et signal om overordnede prioriteringer framover, men vil ikke legge føringer knyttet til fordelingen av midlene på et mer detaljert nivå. Denne fordelingen vil først fastsettes gjennom Stortingets årlige budsjettvedtak. Stortinget kan i prinsippet også fastsette slike rammer eller tak uten detaljert informasjon om hvilket rom det er for nye satsinger, eller hvilket innstrammingsbehov dette vil medføre innenfor de enkelte utgiftsområdene.

Modell 3: Flerårige ikke-bindende budsjetter for å synliggjøre flerårige budsjettkonsekvenser av vedtak og planer

Et alternativ til bindende flerårige budsjetter med høy detaljeringsgrad (modell 1) eller budsjettrammer (modell 2) er å legge fram flerårige budsjettoppstillinger for Stortinget uten å invitere til vedtak. Et slikt opplegg vil kunne synliggjøre det framtidige handlingsrommet for nye satsinger og skattelette, eller eventuelle behov for utgiftsreduksjoner og skatteøkninger. Dersom oppstillingene også inneholder en tallfesting av hvordan det framtidige handlingsrommet, evt. innstrammingsbehov, skal fordeles, framkommer også de samlede framtidige prioriteringene.

Svært aggregerte flerårige budsjettframstillinger, f.eks. der en bare viser et lite antall utgiftsområder, kan bidra til å illustrere det finanspolitiske handlingsrommet på kort og mellomlang sikt. Imidlertid vil det være nødvendig å øke detaljeringsgraden dersom slike flerårige budsjettoppstillinger også skal brukes i debatten om politiske prioriteringer. Utvalget anfører derfor at det er nødvendig med relativt detaljerte oppstillinger dersom disse skal bli brukt aktivt som et ledd i beslutningsprosessen i Stortinget. Erfaringene fra perioden på 1970- og 1980-tallet med ikke-bindende langtidsbudsjetter på et relativt aggregert nivå synes å støtte en slik vurdering. Utvalget legger derfor til grunn at budsjettframstillingen i en slik modell bør utformes på et relativt detaljert nivå, og at hensikten med slik synliggjøring er at det skal gi et reelt bidrag i den politiske beslutningsprosessen.

Utvalget mener at dersom et slikt opplegg skal ha reell verdi for å rette fokus på sammenhengen mellom konkrete budsjettvedtak og langsiktige konsekvenser, må framskrivningene omfatte alle statlige utgifter og inntekter. De må dessuten tallfestes i forhold til de overordnede målsettingene for finanspolitikken. Uten en slik fullstendig beregning, vil det være vanskelig å vise hvordan forslag i det ettårige budsjettforslaget påvirker det framti-

dige handlingsrommet i budsjettet. Framstillingene bør derfor inneholde både en inntektsside og en utgiftsside.

Utvalget peker på at detaljeringsgraden i de flerårige budsjettdokumentene som legges fram for Stortinget i prinsippet kan være mindre detaljert enn det bakgrunnsmateriale som må ligge til grunn for utarbeidelsen av oppstillingene. Spesielt må synliggjøring av bindinger for framtidige budsjetter ta utgangspunkt i framskrivninger av budsjettet på et detaljert nivå, ettersom det svært ofte er på dette nivået bindingene ligger. Stortinget kan forelegges mer aggregerte oppstillinger, men høy grad av troverdighet krever at Stortinget i relativt stor utstrekning har mulighet for å vurdere forutsetningene for regjeringens framskrivninger, og evt. sette opp egne budsjetter basert på samme grunnlagsinformasjon. Regjeringen må derfor kunne redegjøre for, og svare på detaljerte spørsmål fra Stortinget om, hvilke forutsetninger som ligger til grunn for det materialet som presenteres.

Flerårige detaljerte budsjetter vil kunne vise effekten av å skyve deler av regningen ved en reform eller et vedtak over på senere budsjettår, f.eks. ved å sette et tiltak i verk sent på året eller finansiere løpende utgifter med éngangsinnntekter. Et slikt opplegg vil dermed kunne bidra til å redusere forekomsten av bindinger i de årlige budsjett rundene.

Utvalget foreslår at de flerårige budsjettoppstillingene legges fram samtidig med forslaget til statsbudsjett, og baseres på det foreslåtte budsjettopplegget og vedtatte reformer og planer. Videre anfører utvalget at regjeringens detaljerte budsjettframskrivning bør gjøres tilgjengelig på en slik måte at partiene på Stortinget kan utarbeide sine alternative budsjetter etter samme lest. Det pekes på at flerårige budsjetter trolig først vil få en særlig viktig rolle i den politiske debatten dersom også opposisjonen synliggjør de flerårige budsjettkonsekvensene av sin politikk.

Modell 4: Flerårige bindinger på deler av statsbudsjettet

Statlige virksomheter vil generelt ha behov for stabile og forutsigbare rammebetingelser for å kunne gjennomføre pålagte aktiviteter på en mest mulig effektiv måte. Virksomheter med stabil aktivitet i en normal driftssituasjon har imidlertid med dagens budsjettssystem i hovedsak grunn til å forvente et bevilgningsnivå som gir grunnlag for å videreføre eksisterende aktivitetsnivå. I praksis opplever virksomhetene også stor grad av forutsigbarhet, selv om bevilgningene formelt sett gis for ett år om gangen. Men også slike virksomheter

kan ha behov for større grad av mer formell forutsigbarhet, for eksempel ved større omstillinger eller flytting av virksomheten. For enkelte andre virksomheter, spesielt virksomheter som gjennomfører større investeringsprosjekter, kan mangelen på forutsigbarhet framstå som et mer permanent problem.

Utvalget peker på at dette kan tilsi at Stortinget bør vurdere å innføre mekanismer som for enkelte typer utgifter gir større grad av beskyttelse ut over budsjettperioden enn det som er tilfellet i dag. Utvalget understreker imidlertid at det er vanskelig å stille opp uttømmende kriterier for hvilke aktiviteter eller virksomheter som eventuelt burde komme inn under slike ordninger, men peker på omstillingsprosjekter, investeringsprosjekter som strekker seg over flere år og sektorplaner som f.eks. Nasjonal transportplan som mulige kandidater.

Flere former for stortingsvedtak kan være mulige virkemidler for å skape større forutsigbarhet for virksomhetene. Vedtakene kan f.eks. gi fullmakt til å:

- inngå langsiktige avtaler mellom departement og bevilgningsmottaker om bestemte bevilgningsnivåer,
- rettslig å forplikte staten for framtidige budsjetterminer, eller
- velge hvordan bevilgningene skal disponeres mellom årene i den aktuelle perioden.

Stortinget kan imidlertid fritt omgjøre et tidligere budsjettvedtak i den utstrekning det ikke er skapt rettslige forpliktelser overfor privatpersoner eller selvstendige rettssubjekter. Vedtak om framtidig bevilgningsnivå for virksomheter som er organisert som en del av statsforvaltningen, vil derfor kunne bli omgjort som følge av endrede politiske prioriteringer. Et slikt vedtak vil imidlertid forplikte regjeringen til å legge fram årlige budsjetter i tråd med de flerårige rammevedtakene, eventuelt eksplisitt invitere Stortinget til å fravike tidligere vedtak.

Allerede i dag er store deler av budsjettet i praksis bundet opp gjennom tidligere vedtak, planer og regelstyrte ordninger. Økt forutsigbarhet for enkelte typer utgifter vil dermed føre til at omfanget av budsjettbindinger øker ytterligere. Utvalget gir uttrykk for at dette kan tilsi at former for flerårige avtaler, og kontrakter for deler av statsbudsjettets utgifter, ikke bør innføres uten at det samtidig innføres et system med flerårige utgiftsrammer som det voteres over i Stortinget, eller et system for synliggjøring av de flerårige budsjettkonsekvensene.

Økt fleksibilitet mellom budsjettår

Dagens ettårige budsjettssystem inneholder i noen grad ordninger som gir virksomheter økt fleksibilitet mellom budsjettår for bruk av bevilgninger. Utvalget peker på at ordningene imidlertid har et relativt begrenset omfang, og at det derfor kan være aktuelt å vurdere justeringer i dagens bevilgningsreglement som på en bedre måte møter behovet for større fleksibilitet.

Det er i dag gitt adgang til å overføre ubrukt bevilgning til driftsutgifter (inntil 5 prosent) til neste budsjettermin. Det er utover dette ikke mulig å spare ubrukt bevilgning. For større investeringsutgifter er det normalt gitt fullmakter i form av stikkord («kan overføres»). Utvalget peker på at for å ytterligere øke virksomhetenes fleksibilitet og mulighet til å drive effektivt, kan prosentbegrensingen for driftsbevilgninger økes eller det kan innføres en generell, ubegrenset adgang for virksomhetene til å spare ubrukt driftsbevilgning.

Statlige virksomheter har i dag ikke adgang til å ta opp lån. Utvalget peker imidlertid på argumenter for å etablere en låneordning for investeringer. Dette kan etter utvalgets vurdering gi incentiver til mer effektiv drift over tid, for eksempel gjennom omstruktureringer som er kostbare på kort sikt, men som gir innsparing over tid. Utvalget gir uttrykk for at slike incentivvirkninger forutsetter at ordningen brukes i tråd med intensjonen, og ikke til å finansiere løpende drift. Videre forutsetter det at bevilgende myndighet i hovedsak ikke tilpasser senere bevilgninger til virksomhetenes låneopptak, ved at bevilgningen økes for å dekke låneutgiftene, evt. at lånet ettergis. For at en slik ordning skal være interessant for virksomhetene, peker utvalget på at det kan åpnes for at virksomhetene får beholde en del av effektivitetsgevinsten som realiseres.

I 1991 ble det innført en ordning for statlige virksomheter til å overskride driftsbevilgninger med inntil 5 prosent til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i neste budsjettermin, jf. bevilgningsreglementet § 11, femte ledd. Ordningen ble lite brukt. Innsparingsperioden ble utvidet til tre år ved Stortingets endring av bevilgningsreglementet 2. desember 2002. Utvalget peker på at det likevel kan vurderes å utvide grensen på 5 prosent av årets driftsbevilgning. Innføres en låneordning for lønnsomme investeringer som omtalt i avsnittet over, vil en slik ordning som skissert her til dels være overflødig.

Forholdet til Grunnloven § 75

Grunnloven § 75 bokstav a, fastsetter at Stortingets vedtak om skatter og avgifter kun gjelder for ett år av gangen. Det er ikke nevnt noen tilsvarende tidsbegrensning for bevilgningsmyndigheten i Grunnloven § 75 bokstav d. Imidlertid er det etablert praksis for at bevilgningsvedtakene i budsjettet er begrenset til bare å gjelde påfølgende år.

Mandatet for utvalget forutsetter at det skal vurderes om Grunnloven § 75 setter grenser for adgangen til flerårig budsjettering. Utvalget har på denne bakgrunn innhentet en uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling. I uttalelse av 6. januar 2003 vurderer Lovavdelingen dette spørsmålet både på generelt grunnlag og i forhold til de hovedmodellene for flerårig budsjettering som utvalget har pekt på.

Selv om bevilgningene i praksis har vært begrenset til å gjelde for det enkelte budsjettår, antar Lovavdelingen at Stortinget rettslig sett har adgang til å bevilge statsmidler som det selv har eller får rådighet over i den aktuelle budsjetterminen, også med virkninger for senere budsjetterminer. Det vises blant annet til at Grunnlovens ordlyd ikke er til hinder for at det bevilges med slik rettsvirkning, og til at dette ikke er uforenlig med den begrunnelsen som tradisjonelt har vært anført for tidsbegrensningen.

Når det gjelder Stortingets adgang til å treffe bevilgningsvedtak med virkning ut over den ordinære budsjetterminen uten å samtidig anwise inndekking, mener Lovavdelingen at det ikke er noe til hinder for å treffe vedtak som bare er ment som en politisk forpliktelse for kommende storting.

Lovavdelingen drøfter også Stortingets adgang til å treffe vedtak som har rettslige virkninger også under senere storting. Slike vedtak vil innebære at regjeringen kan disponere midler i henhold til vedtaket, selv om det sittende storting ikke har gjort vedtak om noen slik bevilgning, så lenge Stortinget ikke har truffet vedtak som endrer det tidligere bevilgningsvedtaket. Etter statsrettslige regler er det ikke noe til hinder for at Stortinget omgjør sitt tidligere bevilgningsvedtak, så lenge bevilgningen ikke er brukt til å skape en forpliktelse i forhold til tredjepart. Lovavdelingen har i sin drøftelse forutsatt at det ikke er tale om å innføre en ordning hvor et budsjettvedtak med flerårig virkning vil avskjære et senere storting fra å omgjøre et bevilgningsvedtak truffet av et tidligere storting, når det etter alminnelige statsrettslige regler ville være adgang til det.

Lovavdelingen viser til at man gjennom bevilgningsreglementet og praksis har akseptert at et storting har adgang til å samtykke i at staten påfø-

res forpliktelser som vil medføre utbetalinger i senere budsjetterminer, og til at disse reglene har sprunget ut av praktiske behov. Lovavdelingen utelukker ikke at praktiske behov kan gjøre seg gjeldende også utover det som hittil har gitt seg utslag i bevilgningsreglementet og budsjettpraksis, uten at avdelingen tar definitivt stilling til hvilke og hvor sterke praktiske behov som gjør seg gjeldende. Det antas imidlertid at Stortingets vurdering av at slike behov er til stede, vil være avgjørende for at det foreligger en konstitusjonell adgang til å treffe bevilgningsvedtak med flerårig virkning.

På dette grunnlag antar Lovavdelingen at Stortinget innenfor Grunnlovens bestemmelser vil kunne vedta flerårige budsjetterammer for offentlige virksomheter eller prosjekter. Imidlertid er dette ikke like klart for et generelt flerårige bevilgningsvedtak for enkeltsektorer eller områder, eller flerårige budsjettvedtak generelt på kapittel-/postnivå. Om dette uttaler Lovavdelingen:

«Noe mer tvilsomt kan det stille seg med flerårige bevilgningsvedtak for enkeltsektorer eller områder, eller flerårige budsjettvedtak generelt på kapittel- og postnivå. Lovavdelingen antar at det her vil være vanskeligere å peke på konkrete praktiske behov for vedtak med flerårige virkninger, men ser iallfall ikke bort fra at mer generelle praktiske behov kan gjøre seg gjeldende. Også her gjelder det at Stortingets egen vurdering må bli avgjørende. Det er likevel spørsmål om dette vil være tilstrekkelig til å slå igjennom den langvarige praksis for ettårige budsjettvedtak, særlig i lys av de hensyn som ligger bak tidsbegrensningen. For vår del mener vi at det må sterke holdepunkter til for å anse Stortingets frihet, slik den naturlig følger av ordlyden i Grunnloven § 75 bokstav d, begrenset av en slik praksis med utgangspunkt i en usikker slutning fra en annen av bestemmelsene i § 75. Vi er derfor tilbøyelige til å anta at Stortinget ikke vil være avskåret av Grunnloven fra å vedta flerårige budsjettvedtak.»

Lovavdelingen antar at tidsbegrensningen i Grunnloven § 75 bokstav a, så langt den gjelder er til hinder for å treffe flerårige vedtak om skatte- og avgiftssatser mv., og derfor heller ikke gir mulighet for å treffe flerårige vedtak av bindende karakter for inntektssiden generelt. Grunnlovsbestemmelsen anses imidlertid neppe å være til hinder for å treffe flerårige vedtak (tak/rammer) om statsinntekter på annet grunnlag, for eksempel om inntekter fra utnyttning av statseiendom eller utbytte, men disse anses neppe å være bindende for senere storting. Utover slike tilfelle vil flerårige vedtak om inntektssiden i det vesentlige måtte betraktes som

anslag (prognoser) av faktisk og mer eller mindre usikker karakter.

Utvalget legger til grunn at de fire hovedmodellene det har beskrevet, kan utformes slik at de ikke vil være i strid med Grunnloven § 75.

11.3.6 Utvalgets samlede vurdering av spørsmålet om flerårige budsjetter og økt fleksibilitet mellom budsjettår

Utvalgets tilråding om flerårige budsjetter

Etter en samlet vurdering tilrår utvalget følgende form for flerårsbudsjettering:

- Flerårige budsjettkonsekvenser synliggjøres gjennom flerårige, helhetlige budsjettframskrivninger på detaljert nivå (modell 3).
- Det åpnes for å fatte flerårige budsjettsvedtak for enkelte, nærmere utvalgte prosjekter, virksomheter eller områder (modell 4).

Utvalget sier også at flerårige budsjetter basert på synliggjøring eventuelt kan suppleres med en ordning der Stortinget vedtar flerårige rammer/tak (modell 2), men utvalget gir ingen tilråding på dette punktet.

Utvalgets tilråding har ulik prioritet. Tilrådingen om synliggjøring av flerårige konsekvenser gjennom budsjettframskrivninger gjelder uavhengig av om det åpnes for å fatte bindende flerårige vedtak for enkeltaktiviteter eller ikke. Imidlertid vil utvalget ikke tilrå at bindende flerårige vedtak for enkeltaktiviteter innføres med mindre dette knyttes til helhetlig synliggjøring.

Utvalget peker på at vedtak om flerårige budsjetterrammer/tak på en langt sterkere måte enn synliggjøring vil sikre en enhetlig politisk behandling av langsiktighet både i regjeringen og i Stortinget, men dette vil også stille strenge krav til de politiske og praktiske forutsetningene som må være til stede for en troverdig gjennomføring av slike vedtak. Utvalget har på denne bakgrunn ikke fremmet forslag om et slikt system, men pekt på at dette er en mulighet.

Nærmere om utvalgets forslag til synliggjøring av flerårige konsekvenser

Denne formen for flerårsbudsjettering krever at det må tas standpunkt til følgende:

- Detaljeringsgrad.
- Antall år.
- Metode for vurderinger av budsjettvirkninger av videreføring av eksisterende politikk og av nye tiltak.

Utvalget tilrår at framskrivingene skjer på et detaljert nivå, og tilrår av praktiske grunner at de følger oppstillingen i Gul bok, dvs. kapittel- og postinndelingen.

Utvalget mener at flerårige budsjettframskrivninger bør ha en tidshorison som strekker seg inntil tre år ut over budsjettåret. Dette bygger på en samlet vurdering av den langsiktige karakteren av mange planer og vedtak. Isolert sett kan det tilsi en noe lenger horison, men samtidig øker usikkerheten i framskrivingene betydelig når horisonten utvides. Budsjettmessige konsekvenser knyttet til svært langsiktige utviklingstrekk, for eksempel aldringen av befolkningen fram mot midten av dette århundret, vil uansett måtte belyses på annen måte.

Budsjettene bør etter utvalgets vurdering være rullerende. Dette vil sikre at det årlig vil foreligge mest mulig oppdatert informasjon om flerårige konsekvenser, og vil trolig være en forutsetning for at langsiktighet skal kunne bli en del av den løpende budsjettbehandlingen.

Utvalget mener at budsjettframskrivingene bør inkludere allerede vedtatte planer og tiltak, anslått utvikling i regelstyrte ordninger, og flerårige konsekvenser av forslag fremmet i det ettårige budsjettforslaget. På denne måten vil framskrivingene vise konsekvensene av tidligere vedtak og foreslått politikk, og dermed synliggjøre et positivt eller negativt framtidig budsjettpolitisk handlingsrom.

Regjeringen kan nøye seg med å vise dette innstrammingsbehovet/handlingsrommet eller supplere med politiske signaler om hvordan det skal håndteres. Dersom beregningen inneholder en tallfesting av hvordan det framtidige handlingsrommet (evt. innstrammingsbehov) skal fordeles, framkommer også regjeringens framtidige prioriteringer på en mer fullstendig måte.

Utvalget mener at flerårige budsjettframskrivninger bør presenteres for Stortinget i forbindelse med den årlige budsjettbehandlingen, slik at budsjettvedtaket kan baseres på best mulig informasjon om flerårige konsekvenser. Dersom synliggjøring kombineres med bindende vedtak for enkeltaktiviteter, anfører utvalget at de formelle vedtakene for disse også bør fattes i forbindelse med budsjettbehandlingen om høsten. Utvalget advarer mot at vedtak for enkeltsektorer tas løpende gjennom året. Det anses som en forutsetning for bindinger for enkeltaktiviteter at disse inngår i informasjonen om konsekvenser for handlingsrommet for øvrig. Utvalget anfører at dersom ikke dette ses i sammenheng, vil den helhetlige budsjettbehandlingen (om høsten) kunne bli redusert til en oppsamling av tidligere vedtak gjennom året, med fare for at kontrollen med handlingsrom-

met og muligheten for å foreta helhetlige prioriteringer blir svekket. Dette vil kunne medføre at hele hensikten med flerårighet vil bli borte.

Utvalget peker på faren for at budsjettframskrivninger kun blir et «regjeringsdokument» og at det ikke blir gjenstand for reell politisk behandling og debatt i Stortinget. Utvalget ser det som en stor fordel dersom også partiene på Stortinget legger fram flerårige budsjettframskrivninger basert på samme oppsett som regjeringens forslag.

Nærmere om utvalgets forslag om bindende vedtak for enkeltaktiviteter/flerårige avtaler

Utvalget foreslår at det åpnes for å fatte flerårige budsjettsvedtak for enkelte, nærmere utvalgte prosjekter, virksomheter eller områder. Formålet med dette er å øke forutsigbarheten. De underliggende forutsetningene for vedtaket kan konkretiseres gjennom avtaler mellom departement og underliggende virksomhet.

Utvalget legger til grunn at vedtakene bare vil være politisk bindende, med mindre Stortinget eksplisitt fastsetter fullmakter som gir rettslige virkninger for den enkelte virksomhet. Et stortingsvedtak som fastsetter flerårige bevilgningsnivåer for en virksomhet eller et prosjekt vil derfor ikke ha rettslige konsekvenser utover at det forplikter regjeringen til å legge fram årlige budsjetter i tråd med de flerårige budsjettvedtakene. Eventuelt kan regjeringen invitere Stortinget til å fravike tidligere vedtak.

Når det gjelder i hvilken utstrekning vedtakene også skal ha rettslige virkninger, kommer ikke utvalget med generelle anbefalinger, men peker på at dette bør vurderes i forhold til de konkrete omstendigheter og behov som gjør seg gjeldende for den berørte virksomheten.

Så lenge det ikke er skapt en rettslig forpliktelse overfor privatpersoner/juridiske subjekter om utbetalinger i framtidige budsjetterminer, er det etter statsrettslige prinsipper ikke noe til hinder for at Stortinget omgjør et tidligere budsjettvedtak. Vedtak om framtidig bevilgningsnivå for virksomheter som er organisert som en del av statsforvaltningen, vil derfor alltid kunne bli omgjort som følge av endrede politiske prioriteringer. Det er derfor den politiske gjennomføringsevnen som vil være avgjørende.

Utvalget foreslår at utvelgelsen av enkeltaktiviteter for flerårige budsjettering bør baseres på vurderinger av det enkelte prosjekt/aktivitet, og at det ikke etableres faste kriterier for utvelgelsen. Utvalget peker likevel på at det er visse områder og virksomheter som peker seg ut som aktuelle for slike

vedtak ut fra formålet om å oppnå effektivitetsgevinster. Det gjelder bl.a.:

- Investeringsprosjekter som strekker seg over flere år (bygg, anlegg).
- Hele eller delelementer i dagens flerårige sektorplaner.
- Store omstillingsprosesser, virksomheter som legger om arbeidsprosessene for eksempel som følge av innføring av ny teknologi, omfattende spareprogrammer, beslutninger om å flytte virksomheter etc.

For investeringsprosjekter er det allerede i dag betydelige elementer av flerårighet ved at det innhentes fullmakter fra Stortinget til å inngå kontrakter som forplikter staten i framtidige budsjetterminer. Utvalget anfører at en ytterligere formalisering på dette området vil kunne gi innsparings-effekter i form av mer forutsigbarhet i planlegging og gjennomføring, og dermed mulighet for mer kostnadseffektiv bruk av ressurser.

Utvalget peker på at sektorplanene kan komme inn under et system med flerårige bindinger, f.eks. ved at det fattes vedtak for hele eller deler av slike planer for de nærmeste årene, mens planforutsetninger gjelder for resten av perioden. Dette kan forbedre selve utarbeidelsen og behandlingen av planene, og gi økt forutsigbarhet for de berørte sektorer. Slike langsiktige sektorplaner vil fortsatt kunne legges frem uavhengig av budsjettbehandlingen, men forutsetningen må være at den påfølgende budsjettbehandlingen inkluderer de budsjettmessige konsekvensene for hele eller deler av sektoren for de årene som flerårigheten omfatter.

Store flytte- og omstillingsprosesser kan innebære utgiftsøkninger på kort sikt, noe som kan gjøre det nødvendig å vurdere prosessene over et lengre tidsperspektiv. Spesielt vil det kunne være aktuelt å la virksomheter som står overfor krav om innsparinger, komme inn under et system med flerårige budsjettvedtak, ettersom det normalt tar noe tid før innsparingstiltak gir merkbar effekt. Det vil kunne gi incitament til virksomheter til å tenke effektivitet i et mer langsiktig perspektiv.

Økt fleksibilitet mellom budsjettår

Utvalget har valgt å ikke foreslå endringer eller nye ordninger for å gi økt fleksibilitet mellom budsjettår. Det er allerede innenfor dagens system flere ordninger som gir virksomhetene en viss fleksibilitet i sin tilpasning. Det er også nylig gjennomført endringer i disse ordningene med sikte på å øke graden av fleksibilitet. Utvalget mener at behovet for slike endringer bør vurderes parallelt med

en eventuell implementering av utvalgets tilrådinger.

Utvalget peker likevel på at økt fleksibilitet kan være hensiktsmessig i kombinasjon med bindende flerårige vedtak for enkeltaktiviteter. Begrunnelsen for slike bindinger er knyttet til de effektivitetsgevinster dette kan gi i gjennomføringen. Effektivitetsgevinster kan i noen sammenhenger også være avhengig av at det gis økt fleksibilitet med bruken av budsjettmidler mellom år, utover det som følger av dagens regler på dette området. Dette tilsier ikke at det åpnes generelt for økt fleksibilitet for enkeltaktiviteter som er underlagt flerårige vedtak, men at avvik fra de generelle reglene for eksempel kan vedtas i tilknytning til den enkelte aktivitet. Utvalget mener dette bør vurderes nærmere.

11.3.7 Høringsuttalelser

De fleste høringsinstansene slutter seg til utvalgets forslag om flerårsbudsjett i form av helhetlige framskrivninger av utgiftene og inntektene, og dette begrunnes i hovedsak ut fra de samme hensyn som utvalget bygger sine tilrådinger på. Enkelte høringsinstanser gir imidlertid uttrykk for usikkerhet i forhold til om fordelene oppveier kostnadene, særlig så lenge framskrivningene ikke følges opp av bindende bevilgningsvedtak.

De fleste høringsinstansene slutter seg til utvalgets forslag om å åpne for flerårige budsjettvedtak for enkelte områder, prosjekter eller aktiviteter for å øke forutsigbarheten. Flere peker på at slike avtaler vil være aktuelt for deres områder. En høringsinstans mener at en slik ordning vil åpne for en usymmetrisk politisk beslutningsprosess og går derfor imot utvalgets tilråding. Et fåtall av høringsinstansene kommenterer behovet for å begrense omfanget av ordningen. Høringsinstansene synes gjennomgående å legge til grunn utvalgets forutsetning om at de flerårige budsjettvedtakene bare skal være politisk bindende. Kun en høringsinstans mener vedtakene bør være rettslig bindende, dvs. at de gir forvaltningen fullmakt til å pådra staten forpliktelser for hele flerårsperioden.

Enkelte høringsinstanser legger vekt på at flerårig budsjettering særlig er positivt for investeringsaktivitet. Det hevdes at flerårighet kan bidra til økt realisme i statlige investeringsprosjekter. Det gis også uttrykk for at manglende samsvar mellom årlige bevilgninger og planrammer er fordyrende og kan gi en ikke optimal investeringsframdrift, samt kan føre til merkostnader ved at entreprenører sikrer seg i anbudene.

Høringsinstansene har i liten grad gitt uttrykk for ønsker om flerårige budsjetterrammer.

Flere høringsinstanser anfører at politisk involvering og engasjement er viktig, og at nytteverdien vil avhenge av den politiske styringsevnen. Enkelte peker på betydningen av at bruken av budsjettframskrivningene blir mer enn teknisk framskrivning.

11.3.8 Finansdepartementets vurderinger

Innledning

Oversikt over Finansdepartementets syn på spørsmålet om flerårig budsjettering

Finansdepartementet har etter en samlet vurdering kommet fram til følgende syn på spørsmålet om flerårig budsjettering:

- Det bør innføres en ordning der flerårige budsjettkonsekvenser synliggjøres gjennom helhetlige framskrivninger av budsjettets utgifter og inntekter for 3 år utover budsjettåret. Framskrivningene presenteres første gang for Stortinget i Nasjonalbudsjettet og i Gul bok for 2005.
- Det innføres ikke en ordning der det åpnes for å fatte flerårige budsjettvedtak for utvalgte prosjekter m.v., eller flerårige utgiftsrammer på departementsnivå.

Nedenfor gjøres det nærmere rede for departementets vurderinger, samt hvordan en tenker seg at budsjettframskrivningene i hovedtrekk bør utformes.

Synliggjøring av flerårige budsjettkonsekvenser – budsjettframskrivninger

Generelt

Budsjettpolitikken innrettes på grunnlag av følgende retningslinjer:

- Petroleumsinntektene fases gradvis inn i økonomien, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Petroleumsfondet (Handlingsregelen).
- Det legges vekt på å jevne ut svingninger i økonomien, for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet.

I tillegg er det en målsetting å holde den underliggende, reelle veksten i statsbudsjettets utgifter lavere enn veksten i verdiskapingen i Fastlands-Norge, jf. Regjeringens Sem-erklæring. Det opereres også med målsettinger for skatte- og avgiftspolitikken. Det er viktig for den økonomiske utviklingen at de finans- og skattepolitiske målene er stabile og forutsigbare.

Det er en krevende oppgave for både regjering og Storting å utarbeide budsjettopplegg for de enkelte budsjettår som ligger innenfor rammene av gjeldende budsjettpolitiske retningslinjer og ulike finanspolitiske og skattepolitiske mål. Videre er det en utfordring å utforme de årlige budsjettoppleggene på en slik måte at de overordnede målene kan opprettholdes over tid. Flere faktorer setter målene under press. Budsjettet inneholder en rekke regelstyrte ordninger, bl.a. våre mest sentrale velferdsordninger, som ofte innebærer betydelig reell utgiftsvekst fra år til år. I en slik situasjon er det viktig å begrense disposisjoner som svekker det gjenværende handlingsrommet. Eksempler på slike disposisjoner er iverksettelse av reformer som forutsetter sterk utgiftsvekst i de kommende år, iverksettelse av utgiftskrevende reformer eller skattelettelser sent i en budsjettermin slik at de etterfølgende terminene blir belastet med helårsvirkninger, og finansiering av et varig aktivitetsnivå med engangsinntekter. Når det overveies å sette i verk tiltak av denne karakter, vil det være nyttig for beslutningstakerne å ha best mulig oversikt over de framtidige budsjettpolitiske konsekvenser. Det vil kunne bidra til å motvirke at det treffes beslutninger som i neste omgang setter de overordnede retningslinjene for budsjettpolitikken under press, eller krever at tidligere vedtak reverseres, noe som kan bidra til å undergrave behovet for forutsigbarhet.

Finansdepartementet vil peke på at det ved utarbeidningen og behandlingen av statsbudsjettet i stor utstrekning legges frem informasjon om de langsiktige budsjettkonsekvensene av regelverksendringer, reformer og enkelttiltak m.v. Det foreligger derfor allerede betydelig informasjon om langsiktige budsjettkonsekvenser ved behandlingen av budsjettsaker for det enkelte år. En systematisk og helhetlig budsjettframskrivning vil imidlertid gi et bedre grunnlag for den årlige budsjettbehandlingen.

Finansdepartementet slutter seg på denne bakgrunn til utvalgets tilråding om å innføre en ordning som kan synliggjøre flerårige budsjettkonsekvenser. Nedenfor gis en oversikt over hvordan en tenker seg at en slik modell for flerårsbudsjettering bør utformes. Utformingen tar utgangspunkt i utvalgets forslag.

Nærmere om utformingen av et flerårig budsjett basert på framskrivinger av utgifter og inntekter

Det legges til grunn at Regjeringen i tilknytning til forslaget til statsbudsjett for kommende budsjettermin, presenterer en oversikt basert på framskrivinger av budsjettets utgifter og inntekter. Det foru-

settes at Stortinget ikke fatter vedtak i tilknytning til denne oversikten. Stortinget vil imidlertid på samme måte som Regjeringen kunne bruke oversikten som grunnlag for sine vurderinger i tilknytning til forberedelsen av budsjettet for kommende budsjettermin.

For å kunne synliggjøre konsekvensene for budsjettbalansen, må både statsbudsjettets utgifter og inntekter framskrives. Framskrivingene må vise konsekvensene både av å videreføre de ordninger budsjettforslaget for neste år er basert på, samt konsekvensene av politiske vedtak som først får virkning etter kommende budsjettår. Prinsippene for framskrivning kan etter dette skisseres slik:

- *Budsjettforslaget forutsetter at eksisterende ordninger videreføres:* Her vil utgangspunktet være videreføring på uendret nivå dersom ikke særlige forhold tilsier noe annet. Framskrivning av utgifter og inntekter knyttet til regelstyrte ordninger, inklusive skatte- og avgiftssatser vil måtte basere seg på beste anslag av konsekvensene av gjeldende regler og framsatte forslag. Videre vil det for igangsatte bygge- og anleggsprosjekter måtte føres opp beløp i samsvar med forutsatt framdrift.
- *Det foreslås nye tiltak eller ordninger i budsjettforslaget for kommende budsjettermin:* Framskrivningene vil måtte baseres på samme prinsipper som nevnt ovenfor. I tillegg vil en måtte føre inn helårskonsekvenser av tiltak som settes i verk et stykke ut i budsjettåret.
- *Det foreligger planer der den politiske behandlingen tilsier at konsekvensene må innarbeides i budsjettframskrivningene for at de skal gi et realistisk bilde av det budsjettmessige handlingsrommet:* Typisk vil det dreie seg om større planer som er lagt fram for Stortinget i egne meldinger, som for eksempel Nasjonal transportplan. I en del tilfelle vil det kunne oppstå spørsmål om og hvordan konsekvensene bør tas inn i framskrivningene. Slike spørsmål vil måtte avgjøres etter en konkret vurdering.

Med utgangspunkt i budsjettframskrivningene bør det utarbeides korresponderende framskrivinger av statsbudsjettets strukturelle, oljekorrigerede underskudd, da dette er en sentral størrelse i forhold til handlingsregelen.

Utvalget tilrår at framskrivningen skjer på kapittel- og postnivå, jf. punkt 11.3.6 foran. Finansdepartementet legger til grunn at formålet med budsjettframskrivningene er å synliggjøre de samlede budsjettmessige konsekvensene av politiske vedtak. Etter Finansdepartementets syn vil det være mulig å realisere dette uten så detaljerte framskrivinger.

Det legges derfor opp til følgende praktiske tilnærming til budsjettframskrivingene:

- Utgifter til store regelstyrte ordninger framskrives med de utgiftskonsekvenser som følger av regelverket. Skatte- og avgiftsinntekter framskrives basert på gjeldende eller foreslåtte satsar.
- Utgifter til store enkeltstående investeringer framskrives i takt med forutsatt framdriftsplan. På områder der flere enkeltinvesteringene inngår i en større investeringsramme, videreføres rammen flatt eller i takt med eksplisitte politiske forutsetninger.
- Ved framskrivningen korrigeres det for store engangsutgifter eller store engangsinntekter i budsjettforslaget for kommende år. Store tiltak på utgifts- eller inntektssiden som forutsettes satt i verk et stykke ut i kommende budsjettår, framskrives med helårsvirkning.
- For øvrig videreføres utgifter og inntekter med uendret nivå.

Utvalget gir uttrykk for at Regjeringen gjennom framskrivningene kan begrense seg til å vise det budsjettmessige handlingsrommet eller eventuelt supplere med politiske signaler om hvordan dette skal følges opp. Alternativt kan Regjeringen konkret og tallmessig presentere hvordan et framtidig handlingsrom eller innstrammingsbehov vil bli fulgt opp, og dermed på en mer fullstendig måte vise sine framtidige prioriteringer. Finansdepartementet vil peke på at det sistnevnte alternativet vil kreve meget omfattende forberedelser av Regjeringen samtidig med forberedelsen av kommende års budsjett. Departementet finner det derfor mest hensiktsmessig å begrense seg til å gi en ren framskrivning av budsjettets utgifter og inntekter, samt korresponderende framskrivninger av budsjettets strukturelle, oljekorrigerede underskudd. I tilknytning til framskrivningene vil det bli gitt en redegjørelse for forholdet til gjeldende finanspolitiske retningslinjer. Dette vil i tilstrekkelig grad synliggjøre de samlede budsjettmessige konsekvensene av vedtak og illustrere hvilke utfordringer en står overfor når det gjelder tilpasninger til de finanspolitiske retningslinjene.

Tidshorison – rullering

Utvalget mener at framskrivningene bør ha en tidshorison som strekker seg inntil tre år utover det nærmeste budsjettåret. Det pekes på at mange planer og vedtak har en mer langsiktig tidshorison, men dette må avveies mot hensynet til at usikkerheten i framskrivningene øker betydelig når tidshorisonen utvides. Finansdepartementet er enig i

utvalgets vurderinger, og går inn for tre års framskrivninger.

Utvalget forutsetter at framskrivningene rulleres årlig i forbindelse med at forslag til statsbudsjett for neste budsjettår blir lagt fram. Finansdepartementet er enig med utvalget i at framskrivningene bør rulleres samtidig med framleggelsen av forslag til statsbudsjett for neste år. Departementet vil imidlertid peke på at det også i forbindelse med framleggelsen av revidert nasjonalbudsjett om våren kan skje omfattede budsjettendringer. Videre vil det da foreligge nye anslag for utgiftene under de regelstyrte ordningene og nye inntektsanslag for skatter og avgifter. Dette taler for at budsjettframskrivningene oppdateres i forbindelse med framleggelsen av revidert nasjonalbudsjett. Finansdepartementet vil vurdere nærmere om det bør legges opp til en slik oppdatering.

Presentasjon av framskrivningene for Stortinget og Stortingets behandling

Finansdepartementet tar som nevnt sikte på å presentere tre-årige budsjettframskrivninger for Stortinget i forbindelse med at forslag til statsbudsjett legges fram om høsten og eventuelt i forbindelse med at revidert nasjonalbudsjett som legges fram om våren. Framskrivningene vil bli tatt inn i St.prp. nr. 1 Gul bok og eventuelt bevilgningsproposisjonen som fremmes samtidig med revidert nasjonalbudsjett. Framskrivningene vil også bli benyttet i vurderingen av utviklingen i statsfinansene på mellomlang sikt i St.meld. nr. 1 Nasjonalbudsjettet.

Utvalget har ikke drøftet Stortingets behandling av budsjettframskrivningene. Det gis imidlertid uttrykk for at det vil være en fordel dersom også partiene på Stortinget legger fram flerårige budsjettframskrivninger basert på samme oppsett som Regjeringens framskrivninger. Finansdepartementet legger til grunn at Stortinget selv finner fram til den behandlingsmåten som er mest hensiktsmessig for Stortingets egen budsjettbehandling.

Det tas sikte på å legge fram tre-årige budsjettframskrivninger i St.prp. nr. 1 Gul bok for 2005.

Ordninger med flerårige bindende vedtak for deler av statsbudsjettet eller flerårige utgiftsrammer

Flerårige budsjettvedtak for utvalgte prosjekter, virksomheter eller områder

Utvalget foreslår som nevnt at det åpnes for å fatte flerårige budsjettvedtak for utvalgte prosjekter, virksomheter eller områder. Det forutsettes at en slik ordning kombineres med en ordning med full-

stendige budsjettframskrivninger. Formålet er i første rekke å øke forutsigbarheten.

Finansdepartementet ser fordeler ved at statlige virksomheter og aktiviteter gis forutsigbare budsjettmessige rammebetingelser, noe som kan gi bedre grunnlag for planlegging og dermed mer effektiv ressursbruk. Dette er et behov som gjør seg gjeldende for store deler av budsjettet. Det vil derfor være vanskelig å skille ut enkeltområder som har større behov enn de fleste andre for særskilt vern. Beskyttelse av enkeltområder vil skape desto større press og krav til å håndtere bevilgningsendringer for de sektorer som ikke er vernet.

Finansdepartementet anser det viktigere å legge til rette for en finanspolitikk som generelt er robust og opprettholdbar. Dette vil i sin tur skape større forutsigbarhet om de framtidige budsjettmessige rammebetingelsene. Innføring av en ordning med synliggjøring av framtidige budsjettkonsekvenser, vil kunne bidra til at det blir mindre behov for etterfølgende justeringer av rammebetingelsene. Finansdepartementet finner på denne bakgrunn ikke å kunne slutte seg til utvalgets forslag på dette punkt.

Flerårige utgiftsrammer

Utvalget gir som nevnt også uttrykk for at ordningen med fullstendige budsjettframskrivninger eventuelt kan kombineres med en ordning der Stortinget vedtar flerårige utgiftsrammer, men gir ikke noen tilråding om dette.

Mange land har utvilsomt høstet gode erfaringer med å fastsette flerårige (vekst)tak for statens samlede utgifter for å bidra til større grad av langsiktighet i finanspolitikken. Dette gjelder bl.a. Sverige og Finland, som etter perioder med store budsjettunderskudd og sterk vekst i offentlig gjeld var nødt til å stramme kraftig inn i finanspolitikken.

Finansdepartementet mener at gjeldende finanspolitiske retningslinjer gir et godt grunnlag for en balansert økonomisk utvikling. Hovedutfordringen i dag er å sørge for at veksten i regelstyrte ordninger og enkelte andre budsjettområder ikke blir så sterk at den gjør det nødvendig med store og raske omprioriteringer for å skaffe rom for nye

satsinger. Denne utfordringen lar seg ikke primært løse gjennom et system med flerårige utgiftsrammer. For tiden synes det mer hensiktsmessig å gå gjennom disse ordningene med sikte på å lette presset på de finanspolitiske målene. På denne bakgrunn finner departementet det ikke aktuelt å innføre en ordning med flerårige utgiftstak for statsbudsjettet på det nåværende tidspunkt.

Spørsmål om økt fleksibilitet mellom budsjettår

Utvalget peker på en del ordninger som kan gi økt fleksibilitet mellom budsjettår for bruk av gitte bevilgninger, slik som utvidet adgang til å overføre ubrukte bevilgninger til senere budsjetterminer, låneordninger og utvidet adgang til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i senere budsjetterminer. Utvalget fremmer ikke noen konkrete tilrådinge, men anbefaler at behovet for slike endringer bør vurderes parallelt med en eventuell implementering av utvalgets tilrådinge om flerårsbudsjett.

Finansdepartementet viser til at det i perioden etter 1985 er gjennomført endringer av budsjett-systemet som har gitt økt fleksibilitet både innenfor det enkelte budsjettår og mellom budsjettår. Siste endring skjedde ved Stortingets vedtak av 2. desember 2002 da bevilgningsreglementet § 11, femte ledd, ble endret slik at overskridelser til investeringsformål i en budsjettermin kan spares inn i løpet av de tre neste budsjetterminene. Tidligere måtte innsparingen skje i den første påfølgende budsjetterminen. Behovet for eventuelle nye endringer vil bli løpende vurdert.

Finansdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om statsbudsjettet medregnet folketrygden for 2004.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om statsbudsjettet medregnet folketrygden for 2004 i samsvar med et vedlagt forslag.

**Forslag
til vedtak om statsbudsjettet medregnet folketrygden for
budsjetterminen 1. januar til 31. desember 2004**

I

Oversikt over utgifter i statsbudsjettet medregnet folketrygden for budsjetterminen 2004

1 000 kroner

Utgifter					
	Samlede utgifter	Drifts - utgifter	Nybygg, anlegg m.v.	Overføringer til andre	Utlån, gjelds-avdrag m.v.
Det kongelige hus	129 804	12 215	-	117 589	-
Regjering	203 190	203 190	-	-	-
Stortinget og underliggende institusjoner	1 296 699	949 520	252 848	94 331	-
Høyesterett	52 500	52 500	-	-	-
Utenriksdepartementet	17 809 235	2 879 025	18 380	14 570 220	341 610
Utdannings- og forskningsdepartementet	28 375 228	2 695 781	43 488	25 635 959	-
Kultur- og kirkedepartementet	5 586 080	1 858 403	25 671	3 702 006	-
Justis- og politidepartementet	13 619 932	12 451 772	95 872	1 072 288	-
Kommunal- og regionaldepartementet	57 154 682	2 050 833	5 500	55 098 349	-
Sosialdepartementet	5 497 050	301 220	2 750	5 193 080	-
Helsedepartementet	67 242 253	1 778 513	22 971	63 325 769	2 115 000
Barne- og familiedepartementet	31 610 446	2 245 041	56 000	29 309 405	-
Nærings- og handelsdepartementet	3 268 600	1 085 900	4 300	2 150 800	27 600
Fiskeridepartementet	2 475 004	1 677 417	272 700	519 070	5 817
Landbruksdepartementet	14 038 246	1 532 094	8 228	12 497 924	-
Samferdselsdepartementet	21 066 200	9 263 600	6 913 500	4 599 100	290 000
Miljøverndepartementet	2 625 356	1 238 042	276 685	1 110 629	-
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	19 165 164	10 036 257	1 030 757	5 188 650	2 909 500
Finansdepartementet	77 510 441	5 463 530	165 350	28 888 661	42 992 900
Forsvarsdepartementet	29 390 569	19 259 521	9 466 397	663 634	1 017
Olje- og energidepartementet	1 491 619	753 019	11 000	727 600	-
Ymse utgifter	8 760 153	8 760 153	-	-	-
Statsbankene	67 090 701	548 844	5 000	9 867 657	56 669 200
Petroleumsvirksomheten	21 060 000	-	19 700 000	1 360 000	-
Statens forretningsdrift	1 226 513	-225 153	1 451 666	-	-
Folketrygden	228 098 335	4 835 550	145 000	223 117 785	-
Statens petroleumsfond	143 473 000	-	-	143 473 000	-
Sum utgifter	869 317 000	91 706 787	39 974 063	632 283 506	105 352 644
			Statsbudsjettet Folke-trygden ikke medregnet	Folke-trygden	Statsbudsjettet medregnet Folke-trygden
1. Inntekter (ekskl. tilbakebetalinger m.v. og overføringer fra Statens Petroleumsfond)			541 499 956	154 712 400	696 212 356
2. Utgifter (ekskl. utlån, avdrag på statsgjeld m.v.)			535 866 021	228 098 335	763 964 356
Driftsutgifter			86 871 237	4 835 550	91 706 787
Nybygg anlegg m.v.			39 829 063	145 000	39 974 063
Overføringer til andre			265 692 721	223 117 785	488 810 506
Overføringer til Statens petroleumsfond			143 473 000	-	143 473 000
3. Overskudd før lånetransaksjoner før overføring fra Statens petroleumsfond (1-2)			5 633 935	-73 385 935	-67 752 000
4. Overføring fra Statens petroleumsfond			67 752 000	-	67 752 000
5. Overskudd før lånetransaksjoner (3+4)			73 385 935	-73 385 935	-

1 000 kroner

Inntekter					
	Samlede inntekter	Drifts-inntekter	Inntekter i samband mednybygg, anlegg m.v.	Skatter, avgifter og andre overføringer	Tilbakebetalinger m.v.
Skatt på formue og inntekt	133 784 000	-	-	133 784 000	-
Arbeidsgiveravgift og trygdeavgift	151 630 000	-	-	151 630 000	-
Tollinntekter	1 486 000	-	-	1 486 000	-
Merverdiavgift og avgift på investeringer	134 800 000	-	-	134 800 000	-
Avgifter på alkohol	9 136 300	-	-	9 136 300	-
Avgifter på tobakk	7 561 000	-	-	7 561 000	-
Avgifter på motorvogner	34 701 000	-	-	34 701 000	-
Andre avgifter	17 262 956	-	-	17 262 956	-
Sum skatter og avgifter	490 361 256	-	-	490 361 256	-
Renter av statens forretningsdrift	8 511	-	-	8 511	-
Avskrivninger,avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.	1 685 003	8 131	1 260 872	416 000	-
Sum inntekter av statens forretningsdrift	1 693 514	8 131	1 260 872	424 511	-
Renter fra statsbankene	9 366 700	-	-	9 366 700	-
Renter av kontantbeholdning og andre fordringer	4 105 650	-	-	4 105 650	-
Utbytte ekskl. Statoil	7 243 252	-	-	7 243 252	-
Sum renteinntekter og utbytte (eksl. st. forr. og Statoil)	20 715 602	-	-	20 715 602	-
Inntekter under departementene	18 908 984	10 745 640	438 038	7 725 306	-
Overføring fra Norges Bank	-	-	-	-	-
Tilbakeføring av midler fra Statens banksikringsfond	-	-	-	-	-
Sum andre inntekter	18 908 984	10 745 640	438 038	7 725 306	-
Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	75 100 000	52 400 000	15 900 000	6 800 000	-
Skatt og avgift på utvinning av petroleum	84 300 000	-	-	84 300 000	-
Aksjeutbytte fra Statoil	5 133 000	-	-	5 133 000	-
Sum petroleumsinntekter	164 533 000	52 400 000	15 900 000	96 233 000	-
Tilbakebetalinger	47 613 644	-	-	-	47 613 644
Statens petroleumsfond	67 752 000	-	-	67 752 000	-
Sum inntekter	811 578 000	63 153 771	17 598 910	683 211 675	47 613 644
			Statsbudsjettet Folketrygden ikke medregnet	Folketrygden	Statsbudsjettet medregnet Folketrygden
Låntransaksjoner:					
6. Utlån gjeldsavdrag, aksjetegning m.v i alt			105 352 644	-	105 352 644
Utlån til statsbanken			56 669 200	-	56 669 200
Gjeldsavdrag			42 992 900	-	42 992 900
Andre utlån, aksjetegning m.v.			5 690 544	-	5 690 544
7. Tilbakebetalinger m. v.			47 613 644	-	47 613 644
8. Utlån m.v. (netto) (6 - 7)			57 739 000	-	57 739 000
9. Samlet finansieringsbehov - av kontantbeholdning og lånemidler (8 - 5)			-15 646 935	73 385 935	57 739 000

Kap. Post	Utgifter:	Kroner	Kroner
Det kongelige hus			
1	H. M. Kongen og H. M. Dronningen:		
1	Apanasje	7 308 000	
50	Det Kgl. Hoff	107 545 000	114 853 000
2	H. K. H. Kronprinsen og H. K. H. Kronprinsessen:		
1	Apanasje	4 907 000	
50	H. K. H. Kronprinsens og H. K. H. Kronprinsessens stab mv.	10 044 000	14 951 000
	Sum Det kongelige hus		<u>129 804 000</u>
Regjering			
20	Statsministerens kontor (jf. kap. 3020):		
1	Driftsutgifter	55 602 000	55 602 000
21	Statsrådet (jf. kap. 3021):		
1	Driftsutgifter	103 279 000	103 279 000
24	Regjeringsadvokaten (jf. kap. 3024):		
1	Driftsutgifter	38 197 000	
21	Spesielle driftsutgifter	6 112 000	44 309 000
	Sum Regjering		<u>203 190 000</u>
Stortinget og underliggende institusjoner			
41	Stortinget (jf. kap. 3041):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	586 330 000	
21	Spesielle driftsutgifter	8 000 000	
32	Kjøp av leiligheter, <i>kan overføres</i>	7 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	245 848 000	
70	Tilskudd til partigruppene	94 331 000	941 509 000
42	Forsvarets ombudsmannsnemnd:		
1	Driftsutgifter	3 900 000	3 900 000
43	Stortingets ombudsmann for forvaltningen (jf. kap. 3043):		
1	Driftsutgifter	33 082 000	33 082 000
44	Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste:		
1	Driftsutgifter	3 700 000	3 700 000
51	Riksrevisjonen (jf. kap. 3051):		
1	Driftsutgifter	314 508 000	314 508 000
	Sum Stortinget og underliggende institusjoner		<u>1 296 699 000</u>
Høyesterett			
61	Høyesterett (jf. kap. 3061):		
1	Driftsutgifter	52 500 000	52 500 000
	Sum Høyesterett		<u>52 500 000</u>

Kap. Post		Kroner	Kroner
Utenriksdepartementet			
Administrasjon av utenriktjenesten			
100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100):		
1	Driftsutgifter	338 564 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 772 000	
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	725 000	
71	Diverse tilskudd	32 251 000	378 312 000
101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101):		
1	Driftsutgifter	764 224 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	14 880 000	
70	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	124 000	
90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	360 000	779 588 000
102	Særavtale i utenriktjenesten:		
1	Driftsutgifter	135 224 000	135 224 000
103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon:		
1	Driftsutgifter	7 145 000	7 145 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet:		
1	Driftsutgifter	8 525 000	8 525 000
	Sum administrasjon av utenriktjenesten		<u>1 308 794 000</u>
Utenriksformål			
115	Presse-, kultur- og informasjonsformål:		
1	Driftsutgifter	20 271 000	
70	Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres</i>	37 569 000	57 840 000
116	Deltaking i internasjonale organisasjoner:		
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	751 093 000	
71	Finansieringsordningen under EØS-avtalen, <i>kan overføres</i>	298 000 000	
72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>	50 000 000	
73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>	50 000 000	1 149 093 000
	Sum utenriksformål		<u>1 206 933 000</u>
Administrasjon av utviklingshjelpen			
140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen:		
1	Driftsutgifter	160 741 000	160 741 000
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD):		
1	Driftsutgifter	182 127 000	182 127 000
142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene:		
1	Driftsutgifter	203 110 000	
42	Krise- og evakueringstiltak, <i>kan overføres</i>	1 500 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 000 000	206 610 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene:		
1	Driftsutgifter	130 522 000	130 522 000
	Sum administrasjon av utviklingshjelpen		680 000 000
Bilateral bistand			
150	Bistand til Afrika:		
70	Malawi, <i>kan overføres</i>	100 000 000	
71	Mosambik, <i>kan overføres</i>	210 000 000	
72	Tanzania, <i>kan overføres</i>	250 000 000	
73	Uganda, <i>kan overføres</i>	140 000 000	
74	Zambia, <i>kan overføres</i>	150 000 000	
78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	978 000 000	
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	25 000 000	1 853 000 000
151	Bistand til Asia:		
70	Bangladesh, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
71	Nepal, <i>kan overføres</i>	65 000 000	
78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	365 000 000	
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	34 000 000	544 000 000
152	Bistand til Midtøsten:		
78	Regionbevilgning for Midtøsten, <i>kan overføres</i>	150 500 000	150 500 000
153	Bistand til Mellom-Amerika:		
78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, <i>kan overføres</i>	135 000 000	
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	2 000 000	137 000 000
	Sum bilateral bistand		2 684 500 000
Globale ordninger			
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling:		
1	Driftsutgifter	18 500 000	
50	Fredskorpset	135 000 000	
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	903 000 000	
71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, <i>kan overføres</i>	66 000 000	
72	Demokratistøtte/partier og media, <i>kan overføres</i>	10 000 000	
73	Kultur, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	110 000 000	1 322 500 000
161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161):		
70	Nærings- og handelstiltak, <i>kan overføres</i>	77 000 000	
72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	150 000 000	
73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, <i>kan overføres</i>	35 000 000	
75	NORFUND - tapsavsetting	143 750 000	
95	NORFUND - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	341 250 000	747 000 000
162	Overgangsbistand (gap):		
70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	450 000 000	450 000 000
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter:		
70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	220 000 000	
71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	1 251 500 000	1 471 500 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
164	Fred, forsoning og demokrati:		
70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	298 400 000	
71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	922 000 000	
72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	1 700 000	1 222 100 000
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering:		
1	Driftsutgifter	97 500 000	
70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	260 000 000	357 500 000
166	Tilskudd til ymse tiltak:		
70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	78 100 000	
71	Internasjonale prosesser og konvensjoner mv., <i>kan overføres</i>	55 700 000	133 800 000
167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA):		
21	Spesielle driftsutgifter	805 800 000	805 800 000
	Sum globale ordninger		6 510 200 000

Multilateral bistand

170	FN-organisasjoner mv.:		
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	703 000 000	
71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	230 000 000	
72	FNs barnefond (UNICEF)	327 000 000	
73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	205 000 000	
74	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000 000	
75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000 000	
76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	906 200 000	
77	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	115 000 000	
78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	96 200 000	
79	Eksperter, junioreksperter og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	45 000 000	
80	Bidrag til globale fond, <i>kan overføres</i>	350 000 000	
81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, <i>kan overføres</i>	85 000 000	3 332 400 000
171	Multilaterale finansinstitusjoner:		
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	584 000 000	
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	564 000 000	
72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	320 500 000	1 468 500 000
172	Gjeldslette:		
70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i>	350 000 000	350 000 000
	Sum multilateral bistand		5 150 900 000

Øvrig bistand

197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak:		
70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, <i>kan overføres</i>	235 792 000	
76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	32 116 000	267 908 000
	Sum øvrig bistand		267 908 000
	Sum Utenriksdepartementet		17 809 235 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Utdannings- og forskningsdepartementet			
Administrasjon			
200	Utdannings- og forskningsdepartementet (jf. kap. 3200):		
1	Driftsutgifter	159 897 000	
21	Spesielle driftsutgifter	4 123 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 339 000	166 359 000
202	Læringscenteret (jf. kap. 3202):		
1	Driftsutgifter	76 734 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	7 590 000	
70	Tilskudd til læremidler mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	36 397 000	120 721 000
203	Statens utdanningskontorer (jf. kap. 3203):		
1	Driftsutgifter	107 166 000	
21	Spesielle driftsutgifter	1 243 000	108 409 000
204	Foreldreutvalget for grunnskolen (jf. kap. 3204):		
1	Driftsutgifter	5 661 000	5 661 000
206	Samisk utdanningsadministrasjon:		
50	Tilskudd til Sametinget	26 433 000	26 433 000
	Sum administrasjon		427 583 000
Grunnskolen og videregående opplæring			
221	Grunnskolen (jf. kap. 3221):		
62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	4 081 000	
65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i grunnskolen	785 473 000	
66	Tilskudd til leirskoleopplæring	33 534 000	
67	Tilskudd til kommunale musikk- og kulturskoler, <i>overslagsbevilgning</i>	41 604 000	
69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereformen	371 480 000	
70	Tilskudd til utvikling av musikk- og kulturskolene	7 563 000	1 243 735 000
222	Statens grunnskoler og grunnskoleinternat (jf. kap. 3222):		
1	Driftsutgifter	49 273 000	49 273 000
223	Videregående opplæring:		
60	Tilskudd til landslinjer	149 403 000	
65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i videregående opplæring	27 094 000	
70	Tilskudd til bedrifter som tar inn lærlinger med spesielle behov	7 212 000	
72	Tilskudd til internasjonale utdanningsprogram	46 952 000	
73	Tilskudd til studieopphold i utlandet	7 582 000	
74	Tilskudd til Røde Kors Nordisk United World College	12 947 000	251 190 000
224	Fellestiltak i grunnopplæringen:		
1	Driftsutgifter	115 568 000	
61	Tilskudd til opplæring innenfor kriminalomsorgen	103 897 000	
64	Tilskudd til opplæring i finsk	8 259 000	
68	Det samiske utdanningsområdet, <i>kan overføres</i>	36 962 000	
70	Tilskudd	8 556 000	273 242 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
226	Kvalitetsutvikling i grunntopplæring:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	430 934 000	430 934 000
232	Statlige skoler med opplæring på videregående nivå (jf. kap. 3232):		
1	Driftsutgifter	84 955 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 950 000	88 905 000
	Sum grunnskolen og videregående opplæring		<u>2 337 279 000</u>
Andre tiltak i utdanningen			
240	Frittstående skoler m.v.:		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	1 879 889 000	
75	Tilskudd til organisasjoner	505 000	1 880 394 000
243	Kompetansesentra for spesialundervisning (jf. kap. 3243):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	627 880 000	
21	Spesielle driftsutgifter	41 337 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 611 000	
75	Til disposisjon for departementet	1 979 000	677 807 000
248	Særskilte IKT-tiltak i utdanningen:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	121 845 000	
70	Tilskudd til IKT-tiltak, <i>kan nyttes under post 21</i>	3 008 000	124 853 000
249	Andre tiltak i utdanningen:		
1	Driftsutgifter	2 614 000	
21	Spesielle driftsutgifter	3 758 000	
61	Tilskudd til Nordland kunst- og filmskole	2 216 000	
62	Moskvaskolen	1 073 000	
72	Tilskudd til den franske og den tyske skolen i Oslo	5 382 000	
73	Tilskudd til internatdriften ved Krokeide yrkesskole	10 300 000	25 343 000
	Sum andre tiltak i utdanningen		<u>2 708 397 000</u>
Voksenopplæring, folkehøgskoler og fagskoleutdanning			
251	Fagskoleutdanning:		
70	Teknisk fagskole	274 987 000	274 987 000
253	Folkehøgskoler:		
21	Spesielle driftsutgifter	2 572 000	
70	Tilskudd til folkehøgskoler	494 400 000	496 972 000
254	Tilskudd til voksenopplæring (jf. kap. 3254):		
70	Tilskudd til studieforbund	146 948 000	
71	Tilskudd til fjernundervisning	15 720 000	
72	Tilskudd til kvinneuniversitetene, Norsk fredssenter og Studiesenteret Finnsnes	7 887 000	
73	Tilskudd til voksenopplæringsorganisasjoner	9 313 000	179 868 000
256	VOX - Voksenopplæringsinstituttet (jf. kap. 3256):		
1	Driftsutgifter	46 940 000	
21	Spesielle driftsutgifter	13 978 000	60 918 000
258	Forskning, utviklingsarbeid og fellestiltak i voksenopplæringen:		
21	Spesielle driftsutgifter	52 545 000	52 545 000
259	Kompetanseutviklingsprogrammet:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	40 718 000	40 718 000
	Sum voksenopplæring, folkehøgskoler og fagskoleutdanning		<u>1 106 008 000</u>

Kap. Post		Kroner	Kroner
Høyere utdanning			
260	Universitetet i Oslo:		
50	Statstilskudd	3 012 046 000	3 012 046 000
261	Universitetet i Bergen:		
50	Statstilskudd	1 763 386 000	1 763 386 000
262	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet:		
50	Statstilskudd	2 398 868 000	2 398 868 000
263	Universitetet i Tromsø:		
50	Statstilskudd	1 070 808 000	1 070 808 000
264	Norges handelshøgskole:		
50	Statstilskudd	233 697 000	233 697 000
265	Arkitekthøgskolen i Oslo:		
50	Statstilskudd	81 919 000	81 919 000
268	Norges idrettshøgskole:		
50	Statstilskudd	106 070 000	106 070 000
269	Norges musikkhøgskole:		
50	Statstilskudd	118 165 000	118 165 000
270	Studier i utlandet og sosiale formål for elever og studenter:		
71	Tilrettelegging av studier i utlandet	4 700 000	
73	Tilskudd til studentbarnehager	79 109 000	
74	Tilskudd til velferdsarbeid	53 495 000	
75	Tilskudd til bygging av studentboliger, <i>kan overføres</i>	170 158 000	307 462 000
273	Statlige kunsthøgskoler:		
50	Statstilskudd	224 944 000	224 944 000
274	Statlige høyskoler:		
50	Statstilskudd	6 909 470 000	6 909 470 000
278	Norges landbrukshøgskole:		
50	Statstilskudd	446 695 000	446 695 000
279	Norges veterinærhøgskole:		
50	Statstilskudd	193 636 000	193 636 000
281	Fellesutgifter for universiteter og høyskoler (jf. kap. 3281):		
1	Driftsutgifter	390 170 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	20 642 000	
72	Stipendmidler for etterutdanning av kunstnere	2 100 000	
73	Tilskudd til internasjonale programmer	62 550 000	
74	Tilskudd til UNIS	44 094 000	
76	Tilskudd til NORDUnet, <i>kan overføres</i>	20 555 000	
78	Tilskudd til Universitets- og høyskolerådet	14 474 000	
79	Ny universitetsklinikk i Trondheim, <i>kan overføres</i>	617 984 000	1 172 569 000
282	Privat høyskoleutdanning:		
70	Tilskudd	571 244 000	571 244 000
	Sum høyere utdanning		18 610 979 000
Forskning			
283	Meteorologisk institutt (jf. kap. 3283):		
1	Driftsutgifter	236 235 000	
21	Spesielle driftsutgifter	65 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	9 946 000	
72	Internasjonale samarbeidsprosjekter, <i>kan overføres</i>	42 129 000	353 310 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
285	Norges forskningsråd:		
52	Forskningsformål	1 158 254 000	
55	Administrasjon	204 048 000	1 362 302 000
286	Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 3286):		
50	Overføring til Norges forskningsråd	606 205 000	606 205 000
287	Forskningsinstitutter og andre tiltak (jf. kap. 3287):		
21	Spesielle driftsutgifter	3 429 000	
50	NOVA	22 467 000	
52	Norsk Utenrikspolitisk Institutt	16 106 000	
54	Forskningsstiftelser	45 083 000	
56	Ludvig Holbergs forskningspris	4 562 000	
71	Tilskudd til andre private institusjoner	19 086 000	
72	Til disposisjon for departementet	2 395 000	
73	Niels Henrik Abels matematikkpris	12 400 000	125 528 000
288	Internasjonale samarbeidstiltak (jf. kap. 3288):		
21	Spesielle driftsutgifter	3 616 000	
72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjoner	145 188 000	
73	EUs rammeprogram for forskning, <i>kan overføres</i>	570 000 000	
75	UNESCO	18 833 000	737 637 000
	Sum forskning		3 184 982 000
	Sum Utdannings- og forskningsdepartementet		28 375 228 000

Kultur- og kirkedepartementet

Administrasjon m.m.

300	Kultur- og kirkedepartementet:		
1	Driftsutgifter	90 371 000	90 371 000
305	Lotteritilsynet (jf. kap. 3305):		
1	Driftsutgifter	56 129 000	56 129 000
310	Tilskudd til trossamfunn m.m. og private kirkebygg:		
70	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn, <i>overslagsbevilgning</i>	101 758 000	
75	Tilskudd til private kirkebygg	8 780 000	
76	Tilskudd til råd for tro og livssyn	2 999 000	113 537 000
	Sum administrasjon m.m.		260 037 000

Kulturformål

320	Allmenne kulturformål:		
1	Driftsutgifter	38 607 000	
50	Norsk kulturfond	249 551 000	
51	Fond for lyd og bilde	25 000 000	
52	Norges forskningsråd	2 117 000	
53	Samiske kulturformål	31 734 000	
73	Nasjonale kulturbygg, <i>kan overføres</i>	71 000 000	
74	Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd, <i>kan overføres</i>	109 337 000	
75	Kulturprogram, <i>kan overføres</i>	4 680 000	
76	Hundreårsmarkeringen 1905-2005, <i>kan overføres</i>	23 500 000	
78	Ymse faste tiltak	21 500 000	
79	Til disposisjon	4 511 000	
80	Tilskuddsordning for frivillig virksomhet	10 000 000	591 537 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
321	Kunstnerformål:		
1	Driftsutgifter	12 797 000	
72	Stipend basert på gjennomført kunstutdanning, <i>overslagsbevilgning</i>	11 517 000	
73	Kunstnerstipend m.m., <i>kan overføres</i>	92 463 000	
74	Garantiinntekter, <i>overslagsbevilgning</i>	82 357 000	
75	Vederlagsordninger	97 607 000	296 741 000
322	Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom (jf. kap. 3322):		
1	Driftsutgifter	29 569 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 564 000	
50	Utsmykking av offentlige bygg	7 517 000	
72	Knutepunktinstitusjoner	31 765 000	
73	Nasjonalmuseet for kunst	129 317 000	
75	Offentlig rom, arkitektur og design	20 373 000	
77	Henie-Onstad Kunstsenter	5 759 000	
78	Ymse faste tiltak	43 087 000	268 951 000
323	Musikkformål (jf. kap. 3323):		
1	Driftsutgifter	105 513 000	
70	Nasjonale institusjoner	151 676 000	
71	Region-/landsdelsinstitusjoner	114 585 000	
72	Knutepunktinstitusjoner	24 910 000	
74	Landsdelsmusikere i Nord-Norge	13 556 000	
78	Ymse faste tiltak	24 265 000	434 505 000
324	Teater- og operaformål (jf. kap. 3324):		
1	Driftsutgifter	87 426 000	
70	Nasjonale institusjoner	525 353 000	
71	Region-/landsdelsinstitusjoner	188 976 000	
73	Region- og distriktsopera	16 982 000	
78	Ymse faste tiltak	33 581 000	852 318 000
325	Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer:		
1	Driftsutgifter	55 199 000	
21	Spesielle driftsutgifter	5 180 000	
73	Prosjekt- og utviklingstiltak	16 291 000	76 670 000
326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål (jf. kap. 3326):		
1	Driftsutgifter	237 021 000	
21	Spesielle driftsutgifter	8 655 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	17 872 000	
73	Noregs Mållag	1 505 000	
74	Det Norske Samlaget	8 399 000	
75	Språkteknologi, Norsk Ordbok m.v.	7 942 000	
78	Ymse faste tiltak	64 822 000	346 216 000
328	Museums- og andre kulturvernformål (jf. kap. 3328):		
1	Driftsutgifter	32 247 000	
21	Arkeologiske og andre oppdrag	14 597 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 259 000	
70	Det nasjonale museumsnettverket	396 387 000	
75	Seilskutene	7 343 000	
78	Ymse faste tiltak	33 079 000	485 912 000
329	Arkivformål (jf. kap. 3329):		
1	Driftsutgifter	167 674 000	
21	Spesielle driftsutgifter	5 921 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 976 000	
78	Ymse faste tiltak	4 243 000	181 814 000
	Sum kulturformål		3 534 664 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Film- og medieformål			
334	Film- og medieformål (jf. kap. 3334):		
1	Driftsutgifter	116 839 000	
21	Spesielle driftsutgifter	3 348 000	
22	Flyttekostnader - Medietilsynet	7 000 000	
50	Norsk filmfond, <i>kan nyttes under post 71</i>	231 500 000	
71	Filmtiltak m.m., <i>kan overføres, kan nyttes under post 50</i>	25 335 000	
72	Knutepunktinstitusjoner	5 916 000	
75	Medieprogram, <i>kan overføres</i>	10 000 000	
78	Ymse faste tiltak	20 443 000	
79	Til disposisjon	3 315 000	423 696 000
335	Pressestøtte:		
52	Norges forskningsråd	1 600 000	
71	Produksjonstilskudd	246 966 000	
73	Anvendt medieforskning og etterutdanning	15 269 000	
75	Tilskudd til samiske aviser	11 619 000	
76	Tilskudd til ymse publikasjoner	30 050 000	
77	Distribusjonstilskudd til avisene i Finnmark	1 560 000	307 064 000
336	Informasjonsberedskap - kringkasting:		
70	Informasjonsberedskap	2 799 000	2 799 000
	Sum film- og medieformål		<u>733 559 000</u>

Den norske kirke

340	Kirkelig administrasjon:		
1	Driftsutgifter	117 268 000	
21	Spesielle driftsutgifter	3 486 000	
71	Tilskudd til kirkelige formål	140 510 000	
72	Tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene	100 000 000	
73	Tilskudd til virksomheten ved Nidaros domkirke	3 000 000	
74	Tilskudd til Oslo domkirke	1 000 000	
75	Dåpsopplæring, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i>	28 500 000	
79	Til disposisjon, <i>kan overføres</i>	500 000	394 264 000
341	Presteskabet:		
1	Driftsutgifter	626 442 000	
21	Spesielle driftsutgifter	2 614 000	629 056 000
342	Nidaros domkirke m.m.:		
1	Driftsutgifter	34 500 000	34 500 000
	Sum Den norske kirke		<u>1 057 820 000</u>
	Sum Kultur- og kirke departementet		<u>5 586 080 000</u>

Justis- og politidepartementet

Administrasjon

400	Justisdepartementet (jf. kap. 3400):		
1	Driftsutgifter	198 212 000	
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	8 923 000	207 135 000
	Sum administrasjon		<u>207 135 000</u>

Kap. Post		Kroner	Kroner
Rettsvesen			
410	Tingrettene og lagmannsrettene (jf. kap. 3410):		
1	Driftsutgifter	1 159 215 000	
21	Spesielle driftsutgifter	77 492 000	1 236 707 000
411	Domstoladministrasjonen (jf. kap. 3411):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410, post 1</i>	44 211 000	44 211 000
414	Domsutgifter:		
1	Driftsutgifter	72 757 000	72 757 000
	Sum rettsvesen		1 353 675 000
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 3430):		
1	Driftsutgifter	1 648 400 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 1</i>	48 801 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	86 545 000	
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	58 140 000	
70	Tilskudd	9 209 000	1 851 095 000
432	Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) (jf. kap. 3432):		
1	Driftsutgifter	127 312 000	127 312 000
	Sum kriminalomsorg		1 978 407 000
Politi og påtalemyndighet			
440	Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 3440):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 441, post 1</i>	5 656 300 000	
21	Spesielle driftsutgifter	96 074 000	
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	8 456 000	
70	Tilskudd	6 271 000	
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	2 000 000	5 769 101 000
441	Oslo politidistrikt (jf. kap. 3441):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 440, post 1</i>	1 216 133 000	1 216 133 000
442	Politihøgskolen (jf. kap. 3442):		
1	Driftsutgifter	195 696 000	195 696 000
443	Oppfølging av innsynsloven:		
1	Driftsutgifter	7 332 000	
70	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	2 500 000	9 832 000
445	Den høyere påtalemyndighet (jf. kap. 3445):		
1	Driftsutgifter	89 885 000	89 885 000
446	Den militære påtalemyndighet (jf. kap. 3446):		
1	Driftsutgifter	4 591 000	4 591 000
448	Grensekommisæreren (jf. kap. 3448):		
1	Driftsutgifter	4 542 000	4 542 000
	Sum politi og påtalemyndighet		7 289 780 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap			
450	Sivile vernepliktige (jf. kap. 3450):		
1	Driftsutgifter	180 791 000	180 791 000
451	Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 3451):		
1	Driftsutgifter	493 724 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 025 000	
22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	19 500 000	
70	Overføringer til private	4 703 000	519 952 000
455	Redningstjenesten (jf. kap. 3455):		
1	Driftsutgifter	342 389 000	
21	Spesielle driftsutgifter	5 640 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 145 000	
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	5 507 000	
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	74 779 000	432 460 000
456	Nødnett - felles radiosamband for nødetatene (jf. kap. 3456):		
1	Driftsutgifter	30 570 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 182 000	35 752 000
	Sum redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		1 168 955 000
Andre virksomheter			
460	De særskilte etterforskningsorganene:		
1	Driftsutgifter	6 767 000	6 767 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.:		
1	Driftsutgifter	560 000 000	560 000 000
467	Norsk Lovtidend:		
1	Driftsutgifter	3 440 000	3 440 000
468	Kommisjonen for begjæring om gjenopptakelse av straffesaker (jf. kap. 3468):		
1	Driftsutgifter	7 000 000	7 000 000
	Sum andre virksomheter		577 207 000
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.			
470	Fri rettshjelp (jf. kap. 3470):		
1	Driftsutgifter	6 219 000	
70	Fri sakførsel	358 512 000	
71	Fritt rettsråd	253 500 000	
72	Tilskudd til spesielle rettshjelpiltak	18 991 000	637 222 000
471	Statens erstatningsansvar:		
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	62 160 000	
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	74 880 000	
72	Erstatning for uberettiget straffeforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	13 000 000	150 040 000
472	Kontoret for voldsoffererstatning (jf. kap. 3472):		
1	Driftsutgifter	11 882 000	11 882 000
474	Konfliktråd:		
1	Driftsutgifter	35 820 000	35 820 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
475	Bobehandling:		
1	Driftsutgifter	84 028 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 568 000	90 596 000
	Sum fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		925 560 000

Svalbardbudsjettet

480	Svalbardbudsjettet:		
50	Tilskudd	119 213 000	119 213 000
	Sum Svalbardbudsjettet		119 213 000
	Sum Justis- og politidepartementet		13 619 932 000

Kommunal- og regionaldepartementet

Administrasjon m.m.

500	Kommunal- og regionaldepartementet (jf. kap. 3500):		
1	Driftsutgifter	165 700 000	
21	Spesielle forsknings- og utredningsoppdrag, <i>kan overføres</i>	10 600 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 500 000	
50	Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	18 000 000	199 800 000
502	Valgutgifter:		
1	Driftsutgifter	5 000 000	5 000 000
503	Arbeidsretten, meklingsinstitusjonen m.m. (jf. kap. 3503):		
1	Driftsutgifter	10 600 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	1 550 000	12 150 000
	Sum administrasjon m.m.		216 950 000

Innvandring

520	Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 3520):		
1	Driftsutgifter	441 833 000	
21	Spesielle driftsutgifter, statlige mottak	1 167 500 000	
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	72 000 000	1 681 333 000
521	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 3521):		
60	Integreringstilskudd, <i>kan overføres</i>	2 926 903 000	
61	Norskopplæring for voksne innvandrere	1 001 500 000	
62	Kommunale innvandrertiltak	43 000 000	
70	Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	2 700 000	
71	Kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	48 250 000	
72	Tilbakevending for flyktninger, <i>kan overføres</i>	9 300 000	
73	Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	25 000 000	
74	Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	1 600 000	
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	11 650 000	4 069 903 000
522	Senter mot etnisk diskriminering (jf. kap. 3522):		
1	Driftsutgifter	6 600 000	6 600 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
523	Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (jf. kap. 3523):		
1	Driftsutgifter	4 600 000	4 600 000
524	Utlendingsnemnda (jf. kap. 3524):		
1	Driftsutgifter	92 100 000	
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling	9 700 000	101 800 000
	Sum innvandring		<u>5 864 236 000</u>
Nasjonale minoriteter			
526	Nasjonale minoriteter:		
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	2 900 000	2 900 000
	Sum nasjonale minoriteter		<u>2 900 000</u>
Samiske formål			
540	Sametinget (jf. kap. 3540):		
50	Sametinget	135 400 000	
54	Avkastning av Samefolkets fond	4 650 000	140 050 000
541	Tilskudd til samiske formål:		
70	Tilskudd til samiske formål	1 100 000	
72	Samisk språk, informasjon, o.a.	2 600 000	3 700 000
542	Kompetansesenter for urfolks rettigheter:		
1	Driftsutgifter	1 950 000	1 950 000
	Sum samiske formål		<u>145 700 000</u>
Regional- og distriktpolitikk			
551	Regional utvikling og nyskaping:		
60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 051 050 000	
61	Næringsrettede utviklingstiltak, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres</i>	150 000 000	1 201 050 000
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling:		
21	Kunnskapsutvikling, informasjon, m.v., <i>kan overføres</i>	9 000 000	
72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>	279 000 000	288 000 000
	Sum regional- og distriktpolitikk		<u>1 489 050 000</u>
Overføringer gjennom inntektssystemet til kommuner og fylkeskommuner			
571	Rammetilskudd til kommuner (jf. kap. 3571):		
21	Kunnskapsutvikling og drift av inntektssystemet	6 700 000	
60	Innbyggertilskudd	26 564 225 000	
62	Nord-Norge-tilskudd	1 112 156 000	
63	Regionaltilskudd	552 511 000	
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572 post 64</i>	2 750 408 000	30 986 000 000
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner (jf. kap. 3572):		
60	Innbyggertilskudd	9 413 605 000	
62	Nord-Norge-tilskudd	419 545 000	
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571 post 64</i>	1 207 592 000	
65	Hovedstadstilskudd	427 258 000	11 468 000 000
574	Økonomisk oppgjør ved endringer i ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg:		
60	Tilskudd til sletting av gjeld	180 250 000	
61	Tilskudd til feriepenger	116 531 000	

Kap. Post		Kroner	Kroner
62	Tilskudd til pensjonsutgifter	81 365 000	378 146 000
	Sum overføringer gjennom inntektssystemet til kommuner og fylkeskommuner		42 832 146 000
Bolig og bomiljø			
580	Bostøtte:		
70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	2 109 000 000	2 109 000 000
581	Bolig- og bomiljøtiltak:		
21	Kunnskapsutvikling og -formidling	3 700 000	
60	Handlingsprogram for Oslo indre øst	50 000 000	
71	Tilskudd til boligkvalitet, <i>kan overføres</i>	41 900 000	
75	Boligtilskudd til etablering, utbedring og utleieboliger, <i>kan overføres</i>	702 000 000	
78	Tilskudd til utvikling av bomiljø, boligforvaltning og boligpolitikk, <i>kan overføres</i>	36 000 000	833 600 000
582	Skoleanlegg:		
60	Rentekompensasjon, <i>kan overføres</i>	222 000 000	222 000 000
585	Husleietvistutvalget i Oslo og Akershus (jf. kap. 3585):		
1	Driftsutgifter	4 700 000	4 700 000
586	Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser:		
60	Oppstartingsstilskudd, <i>kan overføres</i>	2 114 000 000	
63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 283 400 000	3 397 400 000
	Sum bolig og bomiljø		6 566 700 000
Bygningssaker			
587	Statens bygningstekniske etat (jf. kap. 3587):		
1	Driftsutgifter	37 000 000	37 000 000
	Sum bygningssaker		37 000 000
	Sum Kommunal- og regionaldepartementet		57 154 682 000
Sosialdepartementet			
Administrasjon			
600	Sosialdepartementet (jf. kap. 3600):		
1	Driftsutgifter	72 950 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 750 000	75 700 000
	Sum administrasjon		75 700 000
Eldre, funksjonshemmede og rusmiddelmisbrukere m.v.			
620	Utredningsvirksomhet, forskning m.m.:		
21	Spesielle driftsutgifter	58 420 000	
50	Norges forskningsråd	53 380 000	111 800 000
621	Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet:		
21	Spesielle driftsutgifter	142 300 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
60	Tilskudd til omsorgstjenester, <i>kan overføres</i>	62 800 000	
61	Tilskudd til vertskommunene m.v.	986 600 000	
63	Tilskudd til rusmiddeltiltak, <i>kan overføres</i>	190 600 000	
64	Ressurskrevende brukere, <i>overslagsbevilgning</i>	1 200 000 000	
66	Tilskudd til assistenter for funksjonshemmede	48 950 000	
70	Frivillig rusmiddelforebyggende arbeid m.v., <i>kan overføres</i>	120 100 000	
71	Tilskudd til frivillig arbeid	71 800 000	
72	Tilskudd til Landsbystiftelsen	57 000 000	
73	Tilskudd til døvblinde og døve	51 200 000	
74	Tilskudd til pensjonistenes og funksjonshemmedes organisasjoner m.v.	122 150 000	
75	Kompetansesentra m.m.	51 300 000	
76	Tilskudd til opphold i institusjon for eldre med særskilte behov	6 200 000	3 111 000 000
622	Statens institutt for rusmiddelforskning:		
1	Driftsutgifter	27 550 000	27 550 000
	Sum eldre, funksjonshemmede og rusmiddelmissbrukere m.v.		3 250 350 000

Kontantytelser

660	Krigspensjon:		
70	Tilskudd, militære, <i>overslagsbevilgning</i>	263 000 000	
71	Tilskudd, sivile, <i>overslagsbevilgning</i>	651 000 000	914 000 000
664	Pensjonstrygden for sjømenn:		
70	Tilskudd	557 000 000	557 000 000
666	Avtalefestet pensjon (AFP):		
70	Tilskudd	700 000 000	700 000 000
	Sum kontantytelser		2 171 000 000
	Sum Sosialdepartementet		5 497 050 000

Helsedepartementet

Helsedepartementet m.m.

700	Helsedepartementet (jf. kap. 3700):		
1	Driftsutgifter	97 356 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 080 000	101 436 000
701	Forskning:		
50	Norges forskningsråd m.v.	121 585 000	121 585 000
702	Helse- og sosialberedskap:		
1	Driftsutgifter	18 004 000	18 004 000
703	Internasjonalt samarbeid:		
21	Spesielle driftsutgifter	16 453 000	16 453 000
	Sum Helsedepartementet m.m.		257 478 000

Folkehelse

710	Nasjonalt folkehelseinstitutt (jf. kap. 3710):		
1	Driftsutgifter	351 744 000	
21	Formidlingsvirksomhet	128 484 000	

Kap. Post		Kroner	Kroner
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	14 821 000	495 049 000
712	Bioteknologinemnda:		
1	Driftsutgifter	6 781 000	6 781 000
715	Statens strålevern (jf. kap. 3715):		
1	Driftsutgifter	58 035 000	
21	Oppdragsutgifter	33 306 000	91 341 000
719	Helsefremmende og forebyggende arbeid:		
21	Spesielle driftsutgifter til helsefremmende og forebyggende tiltak i helse- og sosialsektoren m.v., <i>kan overføres</i>	13 258 000	
70	Forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer - smittevern, <i>kan overføres</i>	26 099 000	
71	Tilskudd til opplysningstiltak, forebyggelse av uønskede svangerskap m.v., <i>kan overføres</i>	21 628 000	
72	Stiftelsen Amatheia	14 532 000	75 517 000
	Sum folkehelse		668 688 000

Helsetjeneste

720	Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 3720):		
1	Driftsutgifter	399 330 000	
21	Spesielle driftsutgifter	48 156 000	447 486 000
721	Statens helsetilsyn:		
1	Driftsutgifter	61 323 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	520 000	61 843 000
722	Norsk pasientskadeerstatning (jf. kap. 3722):		
1	Driftsutgifter	60 152 000	
50	Tilskudd til NPE som statlig fond	320 575 000	
70	Dekning av advokatutgifter	12 000 000	392 727 000
723	Pasientskadenemnda (jf. kap. 3723):		
1	Driftsutgifter	15 229 000	15 229 000
724	Statens helsepersonellnemnd og tilskudd til personelltiltak:		
1	Driftsutgifter	5 600 000	
21	Tilskudd til personell i allmennlegetjenesten og i tannhelsetjenesten	50 633 000	
60	Tilskudd til rekrutteringsplanen	60 905 000	
61	Tilskudd til turnustjenesten	123 550 000	
71	Tilskudd til Nordiska Hälsovårdshögskolan mv.	12 811 000	253 499 000
725	Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (jf. kap. 3725):		
1	Driftsutgifter	33 819 000	33 819 000
726	Habilitering og rehabilitering:		
21	Spesielle driftsutgifter	23 263 000	
61	Rehabilitering, helsetiltak for rusmiddelmisbrukere, <i>kan overføres</i>	222 504 000	245 767 000
727	Tannhelsetjenesten:		
21	Forsøk og utviklingsarbeid innen tannhelsetjenesten	16 700 000	16 700 000
728	Forsøk og utvikling m.v.:		
21	Spesielle driftsutgifter	114 644 000	114 644 000
729	Annen helsetjeneste:		
60	Helsetjenesten for innsatte i fengsel - tilskudd til kommuner	76 803 000	
70	Behandlingsreiser til utlandet	80 909 000	
71	Tilskudd til Norsk Pasientforening m.m.	5 046 000	162 758 000
	Sum helsetjeneste		1 744 472 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Regionale helseforetak			
732	Regionale helseforetak (jf. kap. 3732):		
21	Forsøk og utvikling i sykehussektoren, <i>kan overføres</i>	27 799 000	
70	Tilskudd til helseforetakene, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 71, 72, 73, 74 og 75</i>	1 555 922 000	
71	Tilskudd til Helse Øst RHF, <i>kan overføres</i>	13 905 404 000	
72	Tilskudd til Helse Sør RHF, <i>kan overføres</i>	7 981 794 000	
73	Tilskudd til Helse Vest RHF, <i>kan overføres</i>	6 988 257 000	
74	Tilskudd til Helse Midt-Norge RHF, <i>kan overføres</i>	5 237 085 000	
75	Tilskudd til Helse Nord RHF, <i>kan overføres</i>	5 057 986 000	
76	Innsatsstyrt finansiering av sykehus, <i>overslagsbevilgning</i>	12 346 915 000	
77	Refusjon poliklinisk virksomhet ved sykehus m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	3 564 910 000	
78	Tilskudd til forskning, utdanning og nasjonale medisinske kompetansesentre, <i>kan overføres</i>	953 601 000	
79	Kreftbehandling m.m.	20 738 000	
80	Syke transport	839 035 000	
81	Tilskudd til store byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	297 000 000	
90	Lån til investeringsformål i helseforetak	2 000 000 000	
91	Opptreksrenter, <i>overslagsbevilgning</i>	115 000 000	60 891 446 000
737	Kreftregisteret:		
70	Tilskudd	61 843 000	61 843 000
	Sum regionale helseforetak		<u>60 953 289 000</u>
Psykisk helse			
742	Forpleining, kontroll og tilsyn med psykiatriske pasienter:		
1	Driftsutgifter	23 408 000	
70	Tilskudd	4 188 000	27 596 000
743	Statlige stimulerings tiltak for psykisk helse:		
21	Spesielle driftsutgifter	27 183 000	
62	Tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner, <i>kan overføres</i>	1 598 821 000	
70	Kompetanse, utredninger og utviklingsarbeid, <i>kan overføres</i>	273 668 000	
72	Tilskudd til Modum bads nervesanatorium	81 876 000	
73	Tilskudd til arbeid med vold og traumatisk stress, <i>kan overføres</i>	61 493 000	
75	Tilskudd til styrking av psykisk helsevern, <i>kan overføres</i>	1 304 972 000	3 348 013 000
744	Tvungen omsorg for psykisk utviklingshemmede:		
70	Fagenhet for tvungen omsorg	32 230 000	32 230 000
	Sum psykisk helse		<u>3 407 839 000</u>
Legemidler			
750	Statens legemiddelverk (jf. kap. 3750 og 5578):		
1	Driftsutgifter	119 313 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 550 000	122 863 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
751	Apotekvesenet og legemiddelfaglige tiltak (jf. kap. 3751 og 5577):		
21	Spesielle driftsutgifter	28 540 000	
70	Tilskudd	59 084 000	87 624 000
	Sum legemidler		210 487 000
	Sum Helsedepartementet		67 242 253 000

Barne- og familiedepartementet

Administrasjon

800	Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800):		
1	Driftsutgifter	81 620 000	
21	Spesielle driftsutgifter	3 195 000	84 815 000
	Sum administrasjon		84 815 000

Tiltak for familie og likestilling

830	Foreldreveiledning og samlivstiltak:		
21	Spesielle driftsutgifter	4 156 000	
70	Tilskudd	8 911 000	13 067 000
840	Tilskudd til krisetiltak:		
21	Spesielle driftsutgifter	3 761 000	
60	Tilskudd til kommuner til krisetiltak, <i>overslagsbevilgning</i>	77 592 000	
70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak m.v.	2 554 000	83 907 000
841	Familievern og konfliktløsning:		
21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, <i>overslagsbevilgning</i>	10 431 000	
22	Kompetanseutvikling og opplæring, meklingskorpset m.v.	8 149 000	
70	Utviklings- og opplysningsarbeid m.v.	12 004 000	30 584 000
842	Statlig forvaltning av familievernet (jf. kap. 3842):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	139 331 000	
21	Spesielle driftsutgifter	5 000 000	
70	Tilskudd til kirkens familievern m.v., <i>kan nyttes under post 1</i>	105 000 000	249 331 000
844	Kontantstøtte:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846 post 50</i>	2 193 000	
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 856 post 60</i>	2 852 195 000	2 854 388 000
845	Barnetrygd:		
70	Tilskudd	14 203 100 000	14 203 100 000
846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid m.v.:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	5 635 000	
22	Refusjon av utgifter til DNA-analyser	4 725 000	
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21, kap. 844 post 21 og kap. 856 post 21</i>	9 458 000	
70	Tilskudd	3 841 000	
71	Særlige familiepolitiske tiltak	825 000	
72	Tiltak for lesbiske og homofile	2 250 000	
79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, <i>kan overføres</i>	1 800 000	28 534 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
847	Likestillingssenteret:		
50	Basisbevilgning	6 014 000	6 014 000
848	Likestillingsombudet (jf. kap. 3848):		
1	Driftsutgifter	6 358 000	6 358 000
	Sum tiltak for familie og likestilling		17 475 283 000
Tiltak for barn og ungdom			
850	Barneombudet (jf. kap. 3850):		
1	Driftsutgifter	7 871 000	7 871 000
852	Adopsjonsstøtte:		
70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	15 928 000	15 928 000
854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854):		
1	Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	75 494 000	
21	Spesielle driftsutgifter	28 426 000	
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	12 897 000	
64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere, <i>overslagsbevilgning</i>	218 424 000	
70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 098 000	
71	Utvikling og opplysningsarbeid m.v., <i>kan nyttes under post 50</i>	20 416 000	357 755 000
855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	1 734 000 000	
21	Spesielle driftsutgifter	50 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	56 000 000	
70	Tilskudd til kjøp av plasser, tiltak m.v., <i>kan nyttes under post 1</i>	1 038 000 000	2 878 000 000
856	Barnehager:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 846 post 50</i>	25 904 000	
50	Tilskudd til samiske barnehagetilbud	10 716 000	
60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning, kan nyttes under kap. 844 post 70</i>	8 933 340 000	
61	Investeringsstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	218 000 000	
62	Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming i barnehage	713 000 000	
63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	93 245 000	
65	Skjønnsmidler til barnehager	485 000 000	10 479 205 000
857	Barne- og ungdomstiltak:		
21	Spesielle driftsutgifter	2 068 000	
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	5 308 000	
70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	72 974 000	
71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	5 866 000	
72	Styrking av oppvekstmiljøet m.v., <i>kan overføres</i>	5 165 000	
73	Ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	23 469 000	
75	Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt (Frifond)	22 000 000	
79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid m.v., <i>kan overføres</i>	20 661 000	157 511 000
858	Barne-, ungdoms- og familieforvaltning (jf. kap. 3858):		
1	Driftsutgifter	15 889 000	
21	Spesielle driftsutgifter	500 000	16 389 000
859	UNG i Europa (jf. kap. 3859):		
1	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 988 000	4 988 000
	Sum tiltak for barn og ungdom		13 917 647 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Forbrukerpolitikk			
860	Forbrukerrådet:		
50	Basisbevilgning	77 781 000	77 781 000
862	Positiv miljømerking:		
70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	3 758 000	3 758 000
865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid:		
21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	6 311 000	
79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, <i>kan overføres</i>	3 850 000	10 161 000
866	Statens institutt for forbruksforskning:		
50	Basisbevilgning	21 965 000	21 965 000
867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 3867):		
1	Driftsutgifter	4 445 000	4 445 000
868	Forbrukerombudet (jf. kap. 3868):		
1	Driftsutgifter	14 591 000	14 591 000
	Sum forbrukerpolitikk		132 701 000
	Sum Barne- og familiedepartementet		31 610 446 000

Nærings- og handelsdepartementet

Administrasjon

900	Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 3900):		
1	Driftsutgifter	142 900 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	33 800 000	
22	Klagenemnda for offentlige anskaffelser, <i>kan overføres</i>	2 000 000	
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	17 000 000	
71	Tilskudd til Skipsfartens beredskapssekretariat	3 200 000	198 900 000
	Sum administrasjon		198 900 000

Informasjonsteknologi, infrastruktur og rammebetingelser

901	Styret for det industrielle rettsvern (jf. kap. 3901):		
1	Driftsutgifter	176 200 000	176 200 000
902	Justervesenet (jf. kap. 3902):		
1	Driftsutgifter	69 100 000	
21	Spesielle driftsutgifter	100 000	69 200 000
903	Norsk Akkreditering (jf. kap. 3903):		
1	Driftsutgifter	17 100 000	17 100 000
904	Brønnøysundregistrene (jf. kap. 3904):		
1	Driftsutgifter	180 800 000	
22	Forvaltning av AltInn-løsningen, <i>kan overføres</i>	23 400 000	204 200 000
905	Norges geologiske undersøkelse (jf. kap. 3905):		
1	Driftsutgifter	101 800 000	
21	Spesielle driftsutgifter	34 900 000	136 700 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
906	Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard (jf. kap. 3906):		
1	Driftsutgifter	10 000 000	
30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	4 300 000	14 300 000
907	Sjøfartsdirektoratet (jf. kap. 3907):		
1	Driftsutgifter	217 400 000	
21	Spesielle driftsutgifter	6 000 000	
22	Flytteutgifter, <i>kan overføres</i>	36 400 000	259 800 000
908	Skipsregistrene (jf. kap. 3908):		
1	Driftsutgifter	8 000 000	8 000 000
909	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk:		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	160 000 000	
71	Tilskudd til fergereederier i utenriksfart i NOR, <i>overslagsbevilgning</i>	270 000 000	
72	Tilskudd til offshorefartøy i NOR, <i>overslagsbevilgning</i>	320 000 000	750 000 000
912	Bedriftsrettet informasjonsformidling:		
70	Tilskudd	13 000 000	13 000 000
913	Standardisering:		
70	Tilskudd	26 500 000	26 500 000
914	Spesielle IT-tiltak:		
21	Senter for informasjonssikring, <i>kan overføres</i>	6 400 000	
22	Samordning av IT-politikken, <i>kan overføres</i>	8 100 000	
50	Tilskudd til høyhastighetskommunikasjon, <i>kan overføres</i>	71 500 000	86 000 000
	Sum informasjonsteknologi, infrastruktur og rammebetingelser		1 761 000 000

Forskning, nyskaping og internasjonalisering

920	Norges forskningsråd:		
50	Tilskudd	849 500 000	849 500 000
922	Norsk Romsenter (jf. kap. 3922):		
50	Tilskudd	272 000 000	272 000 000
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer:		
70	Tilskudd, <i>kan overføres</i>	25 500 000	25 500 000
929	Bedriftsrettet kompetanseoverføring:		
70	Tilskudd	14 000 000	14 000 000
934	Internasjonaliseringstiltak:		
70	Eksportfremmende tiltak, <i>kan overføres</i>	12 000 000	
73	Støtte ved kapitalvareeksport	43 600 000	
74	Tilskudd til Nordisk Prosjektexportfond	3 000 000	
95	Innskudd i Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD)	27 600 000	86 200 000
937	Reiselivstiltak:		
71	Tilskudd til Svalbard Reiseliv AS	2 000 000	2 000 000
938	Omstillingstiltak:		
71	Omstillingstilskudd til Sør-Varanger, <i>kan overføres</i>	35 000 000	35 000 000
	Sum forskning, nyskaping og internasjonalisering		1 284 200 000

Statlig eierskap

950	Forvaltning av statlig eierskap (jf. kap. 3950 og 5656):		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	11 500 000	11 500 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
953	Kings Bay AS:			
70	Tilskudd		13 000 000	13 000 000
	Sum statlig eierskap			24 500 000
	Sum Nærings- og handelsdepartementet			3 268 600 000

Fiskeridepartementet

Administrasjon

1000	Fiskeridepartementet (jf. kap. 4000):			
1	Driftsutgifter		74 817 000	
70	Tilskudd diverse formål, <i>kan overføres</i>		500 000	
71	Tilskudd til kystkultur, <i>kan overføres</i>		2 000 000	77 317 000
1001	Deltakelse i internasjonale organisasjoner:			
70	Tilskudd, <i>kan overføres</i>		6 590 000	6 590 000
	Sumadministrasjon			83 907 000

Forskning og utvikling

1020	Havforskningsinstituttet (jf. kap. 4020):			
1	Driftsutgifter		217 720 000	
21	Spesielle driftsutgifter		130 500 000	
96	Innskudd aksjekapital		5 817 000	354 037 000
1021	Drift av forskningsfartøyene (jf. kap. 4021):			
1	Driftsutgifter		95 200 000	
21	Spesielle driftsutgifter		79 800 000	175 000 000
1023	Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU (jf. kap. 4023):			
1	Driftsutgifter		31 680 000	
21	Spesielle driftsutgifter		8 800 000	
50	Tilskudd Norges forskningsråd, <i>kan overføres</i>		236 000 000	
51	Tilskudd til Veterinærinstituttet		30 270 000	
70	Tilskudd Fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>		47 240 000	
71	Tilskudd til utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>		27 500 000	381 490 000
	Sum forskning og utvikling			910 527 000

Fiskeri- og havbruksforvaltning

1030	Fiskeridirektoratet (jf. kap. 4030):			
1	Driftsutgifter		249 570 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		1 600 000	251 170 000
1040	Fiskeristøtte og strukturtiltak (jf. kap. 4040):			
71	Tilskudd til strukturtiltak for kapasitetstilpasning av fiskeflåten, <i>kan overføres</i>		77 000 000	77 000 000
1050	Diverse fiskeriformål:			
71	Sosiale tiltak, <i>kan overføres</i>		3 000 000	
74	Erstatninger, <i>kan overføres</i>		2 070 000	
79	Informasjon ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>		2 000 000	7 070 000
	Sum fiskeri- og havbruksforvaltning			335 240 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Kystforvaltning			
1062	Kystverket (jf. kap. 4062):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 45</i>	758 630 000	
21	Spesielle driftsutgifter	3 400 000	
30	Maritim infrastruktur, <i>kan overføres, kan nyttes under post 24</i>	218 300 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i>	43 800 000	
46	Trafikksentral Nord-Norge, <i>kan overføres</i>	2 500 000	
60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg, <i>kan overføres</i>	27 400 000	
70	Tilskudd Redningselskapet	57 500 000	1 111 530 000
1070	Loran - C (jf. kap. 4070):		
1	Driftsutgifter	27 300 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 500 000	33 800 000
	Sum kystforvaltning		1 145 330 000
	Sum Fiskeridepartementet		2 475 004 000

Landbruksdepartementet

Mat- og landbruksforvaltning m.m.

1100	Landbruksdepartementet (jf. kap. 4100):		
1	Driftsutgifter	111 531 000	
45	Store utstyrskjøp og vedlikehold - ordinære forvaltningsorganer, <i>kan overføres, kan nyttes under post 50</i>	5 053 000	
50	Store utstyrskjøp og vedlikehold - forvaltningsorganer med særskilte fullmakter	214 000	
70	Tilskudd til driften av Staur gård	250 000	117 048 000
	Sum mat- og landbruksforvaltning m.m.		117 048 000

Matvaretrygghet, matvarekvalitet, dyrehelse og plantehelse

1112	Forvaltningsstøtte, utviklingsoppgaver og kunnskapsutvikling m.m.:		
50	Forvaltningsstøtte og utviklingsoppgaver, Veterinærinstituttet	63 181 000	
51	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling, Planteforsk	40 723 000	
52	Støtte til fagsentrene, Planteforsk	13 521 000	117 425 000
1115	Mattilsynet (jf. kap. 4115):		
1	Driftsutgifter	1 031 698 000	
70	Tilskudd til veterinær beredskap	66 650 000	1 098 348 000
	Sum matvaretrygghet, matvarekvalitet, dyrehelse og plantehelse		1 215 773 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Forskning og utvikling			
1137	Forskning og utvikling:		
50	Forskningsaktivitet	148 020 000	
51	Basisbevilgninger til forskningsinstitutter m.m.	161 088 000	309 108 000
	Sum forskning og utvikling		<u>309 108 000</u>
Ressursforvaltning, næringsutvikling og verdiskaping			
1138	Støtte til organisasjoner:		
70	Støtte til organisasjoner, <i>kan overføres</i>	<u>13 600 000</u>	13 600 000
1139	Genressurser, miljø- og ressursregistreringer:		
70	Tilskudd til genressurser, miljø- og ressursregistreringer, <i>kan overføres</i>	<u>23 496 000</u>	23 496 000
1141	Kjøp av forvaltningsstøtte innen miljø- og nærings-tiltak i landbruket:		
50	Forvaltningsstøtte, næringsøkonomisk dokumentasjon og analyse	19 420 000	
51	Forvaltningsstøtte, utvikling og kunnskapsformidling i skogbruket, Skogforsk	<u>13 435 000</u>	32 855 000
1143	Statens landbruksforvaltning (jf. kap. 4143):		
1	Driftsutgifter	144 748 000	
70	Tilskudd til beredskap i kornsektoren, <i>kan overføres</i>	1 036 000	
71	Tilskudd til små slakteri, <i>kan overføres</i>	4 100 000	
72	Erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	302 000	
73	Tilskudd til erstatninger m.m. ved tiltak mot dyre- og plantesykdommer, <i>overslagsbevilgning</i>	39 848 000	
74	Tilskudd til prosjekt innen planteforedling og oppformering, <i>kan overføres</i>	15 267 000	
75	Tilskudd til matkorn, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>109 400 000</u>	314 701 000
1144	Ressursforvaltning og miljøtiltak i landbruket:		
77	Miljørettet prosjektarbeid m.m., <i>kan overføres</i>	<u>10 313 000</u>	10 313 000
1145	Jordskifterettene (jf. kap. 4145):		
1	Driftsutgifter	143 583 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	<u>2 000 000</u>	145 583 000
1146	Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (jf. kap. 4146):		
1	Driftsutgifter	<u>62 793 000</u>	62 793 000
1147	Reindriftsforvaltningen (jf. kap. 4147):		
1	Driftsutgifter	35 741 000	
45	Store utstyrskjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 175 000	
70	Tilskudd til fjellstuer	659 000	
71	Omstillingstiltak i Indre Finnmark, <i>kan overføres</i>	<u>13 222 000</u>	52 797 000
1148	Naturskade - erstatninger og sikring:		
70	Tilskudd til sikringstiltak m.m., <i>kan overføres</i>	21 089 000	
71	Naturskade, erstatninger, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>75 000 000</u>	96 089 000
1149	Verdiskapings og utviklingstiltak i landbruket:		
50	Tilskudd til Landbrukets Utviklingsfond (LUF)	299 000 000	
51	Tilskudd til Utviklingsfondet for skogbruket	3 066 000	
71	Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket, <i>kan overføres</i>	<u>39 000 000</u>	341 066 000
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m. (jf. kap. 4150):		
50	Fondsavsetninger	348 500 000	
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	250 500 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	1 944 200 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 778 685 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	228 710 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 633 354 000
1151		Til gjennomføring av reindrifftsavtalen:	
	51	Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet	36 500 000
	72	Tilskudd til organisasjonsarbeid	5 600 000
	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	51 100 000
	79	Velferdsordninger	1 800 000
1161		Statskog SF - forvaltningsdrift:	
	70	Tilskudd til forvaltningsdrift	16 922 000
	73	Avviklingskostnader	224 000
	75	Oppsyn i statsallmenninger	6 929 000
		Sum ressursforvaltning, næringsutvikling og verdiskaping	12 396 317 000
		Sum Landbruksdepartementet	14 038 246 000

Samferdselsdepartementet

Administrasjon m.m.

1300		Samferdselsdepartementet (jf. kap. 4300):	
	1	Driftsutgifter	94 300 000
	70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	12 000 000
	71	Tilskudd til trafikksikkerhetsformål m.v.	17 300 000
1301		Forskning og utvikling m.v.:	
	21	Utredninger vedrørende miljø, trafikksikkerhet m.v.	15 500 000
	50	Samferdselsforskning, <i>kan overføres</i>	112 600 000
	70	Tilskudd til rasjonell og miljøvennlig transport m.v., <i>kan overføres</i>	6 200 000
	71	Tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede, <i>kan overføres</i>	10 800 000
		Sum administrasjon m.m.	268 700 000

Luftfartsformål

1310		Flytransport:	
	70	Kjøp av innenlandske flyruter, <i>kan nyttes under kap. 1311 post 71</i>	420 500 000
1311		Tilskudd til regionale flyplasser:	
	70	Tilskudd til Avinors regionale flyplasser	264 000 000
	71	Tilskudd til ikke-statlige flyplasser, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1310 post 70</i>	13 000 000
1313		Luftfartstilsynet (jf. kap 4313):	
	1	Driftsutgifter	121 000 000
	22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	43 200 000
1314		Havarikommisjonen for sivil luftfart og jernbane (jf. kap. 4314):	
	1	Driftsutgifter	23 300 000
		Sum luftfartsformål	885 000 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Vegformål			
1320	Statens vegvesen (jf. kap. 4320):		
23	Trafikktilsyn, drift og vedlikehold av riksveger m.m., <i>kan overføres, kan nyttes under post 30 og post 72</i>	5 839 700 000	
30	Riksveginvesteringer, <i>kan overføres, kan nyttes under post 23, post 31, post 33 og post 72</i>	4 724 000 000	
31	Rassikring, <i>kan overføres, kan nyttes under post 30</i>	204 000 000	
33	Kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres, kan nyttes under post 30</i>	54 000 000	
35	Vegutbygging i Bjørvika, <i>kan overføres</i>	30 200 000	
72	Kjøp av riksvegferjetjenester, <i>kan overføres, kan nyttes under post 23 og post 30</i>	1 155 000 000	12 006 900 000
1321	Mesta AS:		
71	Tilskudd til restrukturering	441 500 000	441 500 000
1322	Svinesundsforbindelsen AS:		
91	Lån, <i>kan overføres</i>	260 000 000	
92	Opptreksrenter, <i>overslagsbevilgning</i>	30 000 000	290 000 000
	Sum vegformål		<u>12 738 400 000</u>
Særskilte transporttiltak			
1330	Særskilte transporttiltak:		
60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	110 400 000	
70	Tilskudd til Hurtigruten	200 800 000	
73	Tilskudd til lengre reiser	46 500 000	357 700 000
	Sum særskilte transporttiltak		<u>357 700 000</u>
Jernbaneformål			
1350	Jernbaneverket (jf. kap. 4350):		
23	Drift og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under post 30</i>	2 860 300 000	
25	Drift og vedlikehold av Gardermobanen, <i>kan overføres</i>	72 300 000	
30	Investeringer i linjen, <i>kan overføres, kan nyttes under post 23</i>	1 872 000 000	4 804 600 000
1351	Persontransport med tog:		
70	Kjøp av persontransport med tog	1 416 000 000	1 416 000 000
1354	Statens jernbanetilsyn (jf. kap. 4354):		
1	Driftsutgifter	26 000 000	26 000 000
	Sum jernbaneformål		<u>6 246 600 000</u>
Samferdselsberedskap			
1360	Samferdselsberedskap:		
1	Driftsutgifter	3 100 000	
30	Transport- og sambandsanlegg, utstyr m.v., <i>kan overføres</i>	3 800 000	
70	Beredskapslagring, <i>kan overføres</i>	1 500 000	
71	Tilskudd til samfunnspålagte oppgaver vedr. Total- forsvaret	55 000 000	63 400 000
	Sum samferdselsberedskap		<u>63 400 000</u>

Kap. Post		Kroner	Kroner
Post og telekommunikasjoner			
1370	Posttjenester:		
70	Kjøp av posttjenester	316 000 000	316 000 000
1380	Post- og teletilsynet (jf. kap. 4380):		
1	Driftsutgifter	149 700 000	
22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	15 200 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 500 000	190 400 000
	Sum post og telekommunikasjoner		506 400 000
	Sum Samferdselsdepartementet		21 066 200 000

Miljøverndepartementet

Fellesoppgaver, regional planlegging, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

1400	Miljøverndepartementet (jf. kap. 4400):		
1	Driftsutgifter	155 232 000	
21	Spesielle driftsutgifter	47 685 000	
70	Grunnstøtte til frivillige miljøvernorganisasjoner	26 077 000	
71	Internasjonale organisasjoner	33 457 000	
72	Miljøvern tiltak i nordområdene, <i>kan overføres</i>	7 000 000	
73	Tilskudd til kompetanseformidling og informasjon om miljøvennlig produksjon og forbruk, <i>kan overføres</i>	26 713 000	
74	Tilskudd til AMAP, <i>kan overføres</i>	2 200 000	
75	Miljøvennlig byutvikling, <i>kan overføres</i>	4 000 000	
76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	8 371 000	310 735 000
1410	Miljøvernforskning og miljøovervåkning (jf. kap. 4410):		
21	Miljøovervåkning og miljødata	90 188 000	
50	Basisbevilgninger til miljøforskningsinstituttene	89 586 000	
51	Forskningsprogrammer m.m.	126 518 000	
53	Internasjonalt samarbeid om miljøvernforskning	5 000 000	
70	Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	15 151 000	326 443 000
	Sum fellesoppgaver, regional planlegging, forskning, internasjonalt arbeid m.m.		637 178 000

Biomangfold og friluftsliv

1425	Vilt- og fisketiltak (jf. kap. 4425):		
1	Driftsutgifter	28 365 000	
61	Tilskudd til kommunale vilttiltak, <i>kan overføres</i>	6 000 000	
70	Tilskudd til fiskeformål, <i>kan overføres</i>	5 000 000	
71	Tilskudd til viltformål, <i>kan overføres</i>	28 135 000	67 500 000
1426	Statens naturoppsyn (jf. kap. 4426):		
1	Driftsutgifter	53 888 000	
30	Tiltak i nasjonalparkene, <i>kan overføres</i>	10 791 000	
31	Tiltak i naturvern-, kulturlandskap- og friluftsområder, <i>kan overføres</i>	16 971 000	
32	Skjærgårdsparker m.v., <i>kan overføres</i>	11 195 000	92 845 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
1427	Direktoratet for naturforvaltning (jf. kap. 4427):		
1	Driftsutgifter	73 668 000	
21	Spesielle driftsutgifter	34 503 000	
30	Statlige erverv, båndlegging av friluftsområder, <i>kan overføres</i>	32 405 000	
32	Statlige erverv, fylkesvise verneplaner, <i>kan overføres</i>	19 450 000	
33	Statlige erverv, barskogvern, <i>kan overføres</i>	101 893 000	
34	Statlige erverv, nasjonalparker, <i>kan overføres</i>	5 100 000	
35	Statlig erverv, nytt skogvern, <i>kan overføres</i>	18 000 000	
70	Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål, <i>kan overføres</i>	83 200 000	
72	Erstatninger for rovviltskader, <i>overslagsbevilgning</i>	89 474 000	
73	Forebyggende tiltak mot rovviltskader og omstillings-tiltak, <i>kan overføres</i>	29 000 000	
74	Tilskudd til friluftslivstiltak, <i>kan overføres</i>	8 170 000	
75	Internasjonale avtaler og medlemskap	1 010 000	
77	Tilskudd til naturinformasjonssentra, <i>kan overføres</i>	10 400 000	
78	Friluftsrådernes landsforbund og interkommunale friluftsråd, <i>kan overføres</i>	5 300 000	511 573 000
	Sum biomangfold og friluftsliv		671 918 000

Kulturminner og kulturmiljø

1429	Riksantikvaren (jf. kap. 4429):		
1	Driftsutgifter	72 093 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under postene 72 og 73</i>	24 050 000	
50	Tilskudd til Samisk kulturminnearbeid	2 000 000	
72	Vern og sikring av fredete og bevaringsverdige kulturminner og kulturmiljøer, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	92 080 000	
73	Brannsikring og beredskapstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	7 953 000	
74	Fartøyvern, <i>kan overføres</i>	19 004 000	
75	Internasjonalt samarbeid, <i>kan overføres</i>	900 000	
76	Den nordiske verdensarvstiftelsen	3 500 000	221 580 000
1432	Norsk kulturminnefond (jf. kap. 4432):		
50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	13 000 000	13 000 000
	Sum kulturminner og kulturmiljø		234 580 000

Forurensning

1441	Statens forurensningstilsyn (jf. kap. 4441):		
1	Driftsutgifter	192 572 000	
21	Spesielle driftsutgifter	450 000	
39	Opprydningstiltak, <i>kan overføres</i>	60 880 000	
73	Tilskudd til biloppsamlingssystemet	123 180 000	
75	Utbetaling av pant for bilvrak, <i>overslagsbevilgning</i>	151 252 000	
76	Refusjonsordninger	50 000 000	
78	Tilskudd til energiutnyttelse fra avgiftspliktige slutt-behandlingsanlegg for avfall, <i>kan overføres</i>	37 500 000	615 834 000
1444	Produktregisteret:		
1	Driftsutgifter	14 203 000	14 203 000
	Sum forurensning		630 037 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Kart og geodata			
1465	Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk:		
21	Betaling for statsoppdraget, <i>kan overføres</i>	331 323 000	331 323 000
	Sum kart og geodata	<u>331 323 000</u>	<u>331 323 000</u>
Nord- og polarområdene			
1471	Norsk Polarinstitutt (jf. kap. 4471):		
1	Driftsutgifter	105 822 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	14 000 000	
50	Stipend	498 000	120 320 000
	Sum nord- og polarområdene	<u>120 320 000</u>	<u>120 320 000</u>
	Sum Miljøverndepartementet		<u>2 625 356 000</u>
Arbeids- og administrasjonsdepartementet			
Administrasjon mv.			
1500	Arbeids- og administrasjonsdepartementet (jf. kap. 4500):		
1	Driftsutgifter	170 298 000	
21	Spesielle driftsutgifter	119 086 000	
50	Norges forskningsråd	42 247 000	
71	Tilskudd til forskning og informasjon	829 000	332 460 000
1502	Tilskudd til kompetanseutvikling:		
70	Tilskudd, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i>	25 000 000	25 000 000
1503	Midler til tjenestemannsorganisasjonenes opplærings- og utviklingsarbeid:		
70	Tilskudd	114 546 000	
71	Bidrag fra arbeidstakerne	40 324 000	154 870 000
1507	Datatilsynet (jf. kap. 4507):		
1	Driftsutgifter	21 154 000	21 154 000
	Sum administrasjon mv.	<u>21 154 000</u>	<u>533 484 000</u>
Fylkesmannsembetene			
1510	Fylkesmannsembetene (jf. kap. 4510):		
1	Driftsutgifter	887 803 000	887 803 000
	Sum fylkesmannsembetene	<u>887 803 000</u>	<u>887 803 000</u>
Fellestjenester			
1520	Statskonsult (jf. kap. 4520):		
70	Tilskudd til restrukturering	8 000 000	
71	Tilskudd til pensjon	7 505 000	
96	Innskudd egenkapital Statskonsult AS	109 500 000	125 005 000
1522	Statens forvaltningstjeneste (jf. kap. 4522):		
1	Driftsutgifter	189 737 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	21	Spesielle driftsutgifter	31 070 000
	22	Fellesutgifter for R-kvartalet	51 266 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	15 997 000
		Sum fellestjenester	288 070 000
			413 075 000

Partistøtte

1530		Tilskudd til de politiske partier:	
	70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner	132 487 000
	71	Tilskudd til kommunepartiene, <i>overslagsbevilgning</i>	24 575 000
	72	Tilskudd til kommunestyregruppene, <i>overslagsbevilgning</i>	19 360 000
	73	Tilskudd til fylkespartiene, <i>overslagsbevilgning</i>	56 330 000
	74	Tilskudd til fylkestingsgruppene, <i>overslagsbevilgning</i>	7 515 000
	76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner	5 700 000
		Sum partistøtte	245 967 000
			245 967 000

Pensjoner m.m.

1541		Pensjoner av statskassen:	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	15 551 000
1542		Tilskudd til Statens Pensjonskasse:	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	5 149 704 000
	70	For andre medlemmer av Statens Pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	61 396 000
			5 211 100 000
1543		Arbeidsgiveravgift til folketrygden:	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	270 589 000
	70	For andre medlemmer av Statens Pensjonskasse, <i>overslagsbevilgning</i>	5 356 000
			275 945 000
1544		Boliglån til statsansatte:	
	90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i>	2 800 000 000
1546		Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 4546):	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	101 600 000
1547		Gruppelivsforsikring (jf. kap. 4547):	
	1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	72 552 000
		Sum pensjoner m.m.	8 476 748 000

Konkurrans- og prispolitikk

1550		Konkurransetilsynet (jf. kap. 4550):	
	1	Driftsutgifter	64 194 000
	22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	23 700 000
		Sum konkurranse- og prispolitikk	87 894 000
			87 894 000

Arbeidsmiljø og sikkerhet

1570		Arbeidstilsynet (jf. kap. 4570):	
	1	Driftsutgifter	266 958 000
	22	Flyttekostnader, <i>kan overføres</i>	5 050 000
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	3 774 000
			275 782 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
1572	Petroleumstilsynet (jf. kap. 4572):		
1	Driftsutgifter	119 456 000	
21	Spesielle driftsutgifter	13 600 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 500 000	134 556 000
1573	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 4573):		
1	Driftsutgifter	61 057 000	
21	Oppdrag	7 148 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 145 000	72 350 000
	Sum arbeidsmiljø og sikkerhet		482 688 000
Bygg utenfor husleieordningen			
1580	Bygg utenfor husleieordningen:		
31	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	744 300 000	
32	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	15 400 000	
36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	7 430 000	
70	Tilskudd til Hovedstadsaksjonen	15 000 000	782 130 000
1581	Eiendommer til kongelige formål (jf. kap. 4581):		
1	Driftsutgifter	19 205 000	
30	Ekstraordinært vedlikehold, Bygdø kongsgård	36 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	11 943 000	67 148 000
1582	Utvikling av Fornebuområdet:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 692 000	
30	Investeringer på Fornebu, <i>kan overføres</i>	118 945 000	121 637 000
1583	Utvikling av Pilestredet Park (jf. kap. 4583):		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 550 000	
30	Investeringer Pilestredet Park, <i>kan overføres</i>	21 588 000	26 138 000
	Sum bygg utenfor husleieordningen		997 053 000
Arbeidsmarked			
1590	Aetat (jf. kap. 4590):		
1	Driftsutgifter	1 885 425 000	
21	Spesielle driftsutgifter	1 831 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	49 735 000	1 936 991 000
1594	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 4594):		
21	Evaluering, utviklingstiltak mv., <i>kan overføres</i>	26 981 000	
70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres</i>	1 650 939 000	
71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	2 905 740 000	
73	Investeringer i skjermede tiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>	27 050 000	
74	Lønnssubsidium ved reaktivisering, <i>overslagsbevilgning</i>	38 751 000	4 649 461 000
1595	Ventelønn mv. (jf. kap. 4595):		
1	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	454 000 000	454 000 000
	Sum arbeidsmarked		7 040 452 000
	Sum Arbeids- og administrasjonsdepartementet		19 165 164 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
Finansdepartementet			
Finansadministrasjon			
1600	Finansdepartementet (jf. kap. 4600):		
1	Driftsutgifter	226 434 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	25 270 000	
50	Overføring fra Finansmarkedsfondet	9 860 000	261 564 000
1602	Kredittilsynet (jf. kap. 4602):		
1	Driftsutgifter	141 936 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	714 000	142 650 000
	Sum finansadministrasjon		<u>404 214 000</u>
Skatte- og avgiftsadministrasjon			
1610	Toll- og avgiftsetaten (jf. kap. 4610):		
1	Driftsutgifter	918 200 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	2 197 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	48 100 000	968 497 000
1618	Skatteetaten (jf. kap. 4618):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1631 post 1</i>	3 120 231 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	63 000 000	
22	Større IT-prosjekter, <i>kan overføres</i>	133 300 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	108 600 000	3 425 131 000
	Sum skatte- og avgiftsadministrasjon		<u>4 393 628 000</u>
Offisiell statistikk			
1620	Statistisk sentralbyrå (jf. kap. 4620):		
1	Driftsutgifter	352 149 000	
21	Spesielle driftsutgifter	110 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 936 000	470 085 000
	Sum offisiell statistikk		<u>470 085 000</u>
Andre formål			
1630	Tiltak for å styrke statlig økonomi- og prosjektstyring:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 157 000	13 157 000
1631	Senter for statlig økonomistyring (jf. kap. 4631):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1618 post 1</i>	163 892 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	18 000 000	181 892 000
1632	Kompensasjon for merverdiavgift:		
60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	1 669 121 000	
61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner, ny ordning	7 500 000 000	
70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner, <i>kan overføres</i>	134 680 000	

Kap.	Post		Kroner	Kroner
	72	Tilskudd til private og ideelle virksomheter	300 000 000	9 603 801 000
1634		Statens innkrevingsentral (jf. kap. 4634):		
	1	Driftsutgifter	161 764 000	161 764 000
1637		EU-opplysning:		
	70	Tilskudd til frivillige organisasjoner	2 000 000	2 000 000
		Sum andre formål		9 962 614 000
Statsgjeld, renter og avdrag mv.				
1650		Statsgjeld, renter m.m.:		
	1	Driftsutgifter	14 000 000	
	88	Renter og provisjon m.m. på utenlandsk statsgjeld, <i>overslagsbevilgning</i>	3 000 000	
	89	Renter og provisjon m.m. på innenlandsk statsgjeld, <i>overslagsbevilgning</i>	19 260 000 000	19 277 000 000
1651		Statsgjeld, avdrag og innløsning:		
	97	Avdrag på utenlandsk statsgjeld, <i>overslagsbevilgning</i>	256 900 000	
	98	Avdrag på innenlandsk statsgjeld, <i>overslagsbevilgning</i>	42 736 000 000	42 992 900 000
		Sum statsgjeld, renter og avdrag mv.		62 269 900 000
Statlige fordringer, avsetninger mv.				
1670		Avsetninger til Den nordiske investeringsbank:		
	50	Tapsfond for miljølåneordningen	10 000 000	10 000 000
		Sum statlige fordringer, avsetninger mv.		10 000 000
		Sum Finansdepartementet		77 510 441 000
Forsvarsdepartementet				
1700		Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700):		
	1	Driftsutgifter	245 474 000	
	73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	7 713 000	253 187 000
1710		Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710):		
	24	Driftsresultat	-709 000 000	
	47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 770 341 000	1 061 341 000
1719		Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet:		
	1	Driftsutgifter	257 048 000	
	43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet	20 000 000	
	51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	158 604 000	
	71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	55 117 000	
	78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	132 000 000	622 769 000
1720		Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720):		
	1	Driftsutgifter	1 202 847 000	1 202 847 000
1723		Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723):		
	1	Driftsutgifter	94 139 000	94 139 000
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725):		
	1	Driftsutgifter	2 434 129 000	
	50	Overføring til Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	127 753 000	
	70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	8 885 000	
	90	Lån til private, <i>kan overføres</i>	1 017 000	2 571 784 000
1731		Hæren (jf. kap. 4731):		
	1	Driftsutgifter	3 918 825 000	3 918 825 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
1732	Sjøforsvaret (jf. kap. 4732):		
1	Driftsutgifter	2 694 032 000	2 694 032 000
1733	Luftforsvaret (jf. kap. 4733):		
1	Driftsutgifter	3 565 523 000	3 565 523 000
1734	Heimevernet (jf. kap. 4734):		
1	Driftsutgifter	1 106 051 000	1 106 051 000
1735	Etterretningstjenesten:		
21	Spesielle driftsutgifter	671 057 000	671 057 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740):		
1	Driftsutgifter	1 508 754 000	1 508 754 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760):		
1	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	709 228 000	
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonal-finansiert andel, <i>kan overføres</i>	66 700 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 399 256 000	
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfi-nansiert andel, <i>kan overføres</i>	210 100 000	
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	130 000 000	8 515 284 000
1790	Kystvakten (jf. kap. 4790):		
1	Driftsutgifter	693 574 000	693 574 000
1791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791):		
1	Driftsutgifter	23 862 000	23 862 000
1792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792):		
1	Driftsutgifter	700 000 000	700 000 000
1795	Kulturelle og allmenntilgode formål (jf. kap. 4795):		
1	Driftsutgifter	143 978 000	
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	40 500 000	
72	Overføringer til andre	3 062 000	187 540 000
	Sum Forsvarsdepartementet		<u>29 390 569 000</u>

Olje- og energidepartementet

Administrasjon

1800	Olje- og energidepartementet:		
1	Driftsutgifter	106 339 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	27 900 000	
22	Beredskapslagre for drivstoff, <i>kan overføres</i>	21 500 000	
70	Internasjonalisering av petroleumsvirksomheten, <i>kan overføres</i>	17 000 000	
71	Tilskudd til Norsk Oljemuseum	4 000 000	
72	Investeringsfond for klimatiltak i Østersjøområdet	8 100 000	184 839 000
	Sum administrasjon		<u>184 839 000</u>

Petroleumsforvaltning

1810	Oljedirektoratet (jf. kap. 4810):		
1	Driftsutgifter	157 550 000	
21	Spesielle driftsutgifter	54 600 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 000 000	217 150 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
1815	Petoro AS:		
70	Administrasjon	223 000 000	223 000 000
	Sum petroleumsforvaltning		440 150 000
Energi- og vassdragsforvaltning			
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 4820 og 4829):		
1	Driftsutgifter	231 380 000	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	54 000 000	
22	Sikrings- og miljøltiltak i vassdrag, <i>kan overføres</i>	69 250 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 000 000	
70	Tilskudd til lokale el-forsyningsanlegg, <i>kan overføres</i>	1 000 000	
73	Tilskudd til utjevning av overføringstariffer, <i>kan overføres</i>	20 000 000	
75	Tilskudd til sikringstiltak, <i>kan overføres</i>	2 600 000	384 230 000
1825	Omlegging av energibruk og energiproduksjon:		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	12 000 000	
50	Overføring til Energifondet	130 000 000	
74	Naturgass, <i>kan overføres</i>	19 000 000	161 000 000
	Sum energi- og vassdragsforvaltning		545 230 000
Forskningsformål			
1830	Energiforskning (jf. kap. 4829):		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	18 500 000	
50	Norges forskningsråd	293 500 000	
70	Internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	9 400 000	321 400 000
	Sum forskningsformål		321 400 000
	Sum Olje- og energidepartementet		1 491 619 000
Ymse utgifter			
2309	Tilfeldige utgifter:		
1	Driftsutgifter	8 760 153 000	8 760 153 000
	Sum ymse utgifter		8 760 153 000
Statsbankene			
2410	Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 5310):		
1	Driftsutgifter	275 844 000	
50	Avsetning til utdanningsstipend, <i>overslagsbevilgning</i>	2 741 300 000	
70	Utdanningsstipend, <i>overslagsbevilgning</i>	3 555 600 000	
71	Andre stipend, <i>overslagsbevilgning</i>	741 300 000	
72	Rentestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 091 700 000	
73	Avskrivninger, <i>overslagsbevilgning</i>	460 000 000	
74	Tap på utlån	434 000 000	
75	Særskilte tilretteleggingstiltak for utdanning i utlandet	5 392 000	
90	Lån til Statens lånekasse for utdanning, <i>overslagsbevilgning</i>	12 750 200 000	22 055 336 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
2412	Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 5312 og 5615):		
1	Driftsutgifter	273 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 000 000	
72	Rentestøtte	29 000 000	
90	Lån til Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>	12 954 000 000	13 261 000 000
2415	Statens nærings- og distriktsutviklingsfond, fiskeri- og andre regionalpolitiske tiltak:		
73	Rentestøtte stønadslån	165 000	
75	Marint innovasjonsprogram, <i>kan overføres</i>	10 000 000	10 165 000
2421	Nytt innovasjons- og internasjonaliseringselskap (jf.kap. 5325 og 5625):		
50	Nyskaping, fond	113 800 000	
51	Tapsfond, såkornkapitalfond	100 000 000	
70	Administrasjon	182 800 000	
71	Internasjonalisering og profilering	292 600 000	
72	Forskning- og utviklingskontrakter	101 600 000	
73	Tilskudd til kunnskapsformidling og kompetanseheving	6 700 000	
74	Tilskudd til dekning av tap på eldre lån og garantier	1 500 000	
90	Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	30 350 000 000	
91	Lån til såkornkapitalfond	400 000 000	
95	Innskuddskapital	10 000 000	31 559 000 000
2422	Statens miljøfond:		
70	Statens miljøfond, rentestøtte	200 000	200 000
2426	SIVA SF (jf. kap. 3961 og 5609):		
90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i>	205 000 000	205 000 000
	Sum statsbankene		67 090 701 000

Petroleumsvirksomheten

2440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 5440):		
30	Investeringer	19 700 000 000	
50	Overføring til Statens petroleumforsikringsfond	1 300 000 000	21 000 000 000
2442	Disponering av innretninger på kontinentalsokkelen:		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	60 000 000	60 000 000
	Sum petroleumsvirksomheten		21 060 000 000

Statens forretningsdrift

2445	Statsbygg (jf. kap. 5445):		
24	Driftsresultat:		
1	Driftsinntekter, overslagsbevilgning	-2 239 674 000	
2	Driftsutgifter, overslagsbevilgning	958 306 000	
3	Avskrivninger	388 402 000	
4	Renter av statens kapital	3 113 000	
5	Til investeringsformål	710 000 000	
6	Til reguleringsfondet	251 000	
30	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	66 100 000	
31	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 160 000 000	
32	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	55 030 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	72 154 000	
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	60 030 000	1 233 712 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
2460	Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (jf. kap. 5460):		
24	Driftsresultat:		
	1 Driftsinntekter, refusjon av driftsutgifter fra risiko- avsetningsfond	-38 000 000	
	2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning	38 000 000	0
2465	Statens kartverk (jf. kap. 5491 og 5603):		
24	Driftsresultat:		
	1 Driftsinntekter	-446 323 000	
	2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning	431 619 000	
	3 Avskrivninger	11 500 000	
	4 Renter av statens kapital	3 204 000	0
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		12 000 000
2470	Statens Pensjonskasse:		
24	Driftsresultat		
	1 Driftsinntekter, overslagsbevilgning	-303 453 000	
	2 Driftsutgifter, overslagsbevilgning	239 058 000	
	3 Avskrivninger	17 550 000	
	4 Renter av statens kapital	1 294 000	-45 551 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		19 352 000
2490	NVE Anlegg (jf. kap. 5490, 5491 og 5603):		
24	Driftsresultat		
	1 Driftsinntekter	-42 500 000	
	2 Driftsutgifter	35 700 000	
	3 Avskrivninger	5 900 000	
	4 Renter av statens kapital	900 000	0
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		7 000 000
	Sum statens forretningsdrift		1 226 513 000

Folketrygden

Stønad ved fødsel og adopsjon

2530	Fødselspenger og adopsjonspenger:		
70	Fødselspenger til yrkesaktive, <i>overslagsbevilgning</i>	8 655 690 000	
71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, <i>overslags- bevilgning</i>	404 745 000	
72	Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere, <i>overslagsbevilgning</i>	245 366 000	
73	Adopsjonspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	151 194 000	9 456 995 000
	Sum stønad ved fødsel og adopsjon		9 456 995 000

Arbeidsliv

2540	Stønad under arbeidsløse til fiskere og fangstmenn:		
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	40 000 000	40 000 000
2541	Dagpenger:		
70	Dagpenger, <i>overslagsbevilgning</i>	10 710 000 000	10 710 000 000
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. (jf. kap. 5704):		
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv., <i>overslagsbevilgning</i>	600 000 000	600 000 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
2543	Ytelser til yrkesrettet attføring:		
70	Attføringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	8 134 000 000	
71	Attføringsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 000 000 000	10 134 000 000
	Sum arbeidsliv		<u>21 484 000 000</u>
Sosiale formål			
2600	Trygdeetaten:		
1	Driftsutgifter	4 772 900 000	
21	Spesielle driftsutgifter	14 300 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	145 000 000	
70	Tilskudd	<u>3 500 000</u>	4 935 700 000
2603	Trygderetten:		
1	Driftsutgifter	46 300 000	
21	Klagenemnd for utenlandsbehandling	<u>2 050 000</u>	48 350 000
2650	Sykepenger:		
70	Sykepenger for arbeidstakere m.v., <i>overslagsbevilgning</i>	25 940 000 000	
71	Sykepenger for selvstendige, <i>overslagsbevilgning</i>	1 900 000 000	
72	Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	400 000 000	
73	Tilretteleggingstilskudd	107 700 000	
74	Refusjon bedriftshelsetjenester	22 000 000	
75	Feriepenger av sykepenger, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>1 360 000 000</u>	29 729 700 000
2652	Medisinsk rehabilitering m.v.:		
70	Rehabiliteringspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	8 512 000 000	
71	Legeerklæringer	<u>300 000 000</u>	8 812 000 000
2655	Uførhet:		
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	15 330 000 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	22 696 000 000	
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	1 356 000 000	
73	Foreløpig uførestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	262 000 000	
74	Tidsbegrenset uførestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	853 000 000	
75	Menerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsbevilgning</i>	121 000 000	
76	Yrkesskadetrygd gml. lovgivning, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>72 000 000</u>	40 690 000 000
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.:		
70	Grunnstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 447 000 000	
71	Hjelpestønad, <i>overslagsbevilgning</i>	1 556 000 000	
73	Hjelpemidler m.v. under arbeid og utdanning	137 700 000	
74	Tilskudd til biler	955 000 000	
75	Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler	2 551 000 000	
76	Bedring av funksjonsevnen, andre formål	64 000 000	
77	Ortopediske hjelpemidler	633 000 000	
78	Høreapparater	<u>392 000 000</u>	7 735 700 000
2670	Alderdom:		
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	31 496 000 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	42 729 000 000	
72	Ventetilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	120 000 000	
73	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>4 985 000 000</u>	79 330 000 000
2680	Etterlatte:		
70	Grunnpensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 200 000 000	
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsbevilgning</i>	1 030 000 000	
72	Særtilllegg, <i>overslagsbevilgning</i>	62 000 000	
74	Utdanningsstønad	2 500 000	
75	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	<u>14 500 000</u>	2 309 000 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
2683	Stønad til enslig mor eller far (jf. kap. 5701):		
70	Overgangsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	2 199 000 000	
72	Stønad til barnetilsyn, <i>overslagsbevilgning</i>	675 000 000	
73	Utdanningsstønad	101 000 000	
75	Stønad til flytting for å komme i arbeid	500 000	
76	Forskuttering av underholdsbidrag	1 320 000 000	4 295 500 000
2686	Gravferdsstønad:		
70	Gravferdsstønad, <i>overslagsbevilgning</i>	96 000 000	96 000 000
2690	Diverse utgifter:		
70	Sykestønadsutgifter i utlandet	126 000 000	
77	Pasienter fra gjensidighetsland	52 000 000	178 000 000
	Sum sosiale formål		<u>178 159 950 000</u>

Helsevern

2711	Diverse tiltak i spesialisthelsetjenesten:		
70	Refusjon spesialisthjelp	1 103 000 000	
71	Refusjon psykologhjelp	215 000 000	
72	Refusjon tannlegehjelp	519 994 000	
76	Private laboratorier og røntgeninstituttt	661 000 000	
78	Opptreningsinstitusjoner m.fl.	572 101 000	3 071 095 000
2750	Syketransport m.v.:		
71	Skyssvederlag for leger m.v.	56 600 000	56 600 000
2751	Legemidler m.v.:		
70	Legemidler	8 289 500 000	
72	Sykepleieartikler	1 140 000 000	9 429 500 000
2752	Refusjon av egenbetaling:		
70	Refusjon av egenbetaling, egenandelstak 1	1 879 195 000	
71	Refusjon av egenbetaling, egenandelstak 2	99 000 000	1 978 195 000
2755	Helsetjeneste i kommunene m.v.:		
62	Tilskudd til fastlønsordning fysioterapeuter, <i>kan nyttes under post 71</i>	217 000 000	
70	Refusjon allmennlegehjelp	2 361 000 000	
71	Refusjon fysioterapi, <i>kan nyttes under post 62</i>	1 278 000 000	
72	Refusjon jordmorhjelp	10 000 000	
73	Kiropraktorbehandling	24 000 000	
75	Logopedisk og ortoptisk behandling	52 000 000	3 942 000 000
2790	Andre helsetiltak:		
70	Bidrag, lokalt	520 000 000	520 000 000
	Sum helsevern		<u>18 997 390 000</u>
	Sum Folketrygden		<u>228 098 335 000</u>

Statens petroleumsfond

2800	Statens petroleumsfond (jf. kap. 5800):		
50	Overføring til fondet	143 473 000 000	143 473 000 000
	Sum Statens petroleumsfond		<u>143 473 000 000</u>

Totale utgifter:			<u>869 317 000 000</u>
------------------	--	--	------------------------

Kap. Post		Kroner	Kroner
Inntekter:			
Inntekter under departementene			
Regjering			
3024	Regjeringsadvokaten (jf. kap. 24):		
1	Erstatning for utgifter i rettssaker	2 694 000	
3	Oppdrag	518 000	3 212 000
	Sum Regjering	<u> </u>	<u>3 212 000</u>
Stortinget og underliggende institusjoner			
3041	Stortinget (jf. kap. 41):		
1	Salgsinntekter	6 552 000	
3	Leieinntekter	2 018 000	
40	Salg av leiligheter	7 000 000	15 570 000
3051	Riksrevisjonen (jf. kap. 51):		
1	Refusjon innland	1 000 000	
2	Refusjon utland	800 000	1 800 000
	Sum Stortinget og underliggende institusjoner	<u> </u>	<u>17 370 000</u>
Utenriksdepartementet			
3100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 100):		
96	Tilbakeføring av aksjeinntekter i Nytt fra Norge AS	9 200 000	9 200 000
3101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 101):		
1	Gebyrer	9 220 000	
2	Gebyrer - utlendingssaker	14 300 000	
4	Leieinntekter	1 743 000	
5	Refusjon spesialutsendinger mv.	2 700 000	
90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	318 000	28 281 000
3161	Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet (jf. kap. 161):		
70	Tilbakeføringer av støtte	50 000	50 000
	Sum Utenriksdepartementet	<u> </u>	<u>37 531 000</u>
Utdannings- og forskningsdepartementet			
3200	Utdannings- og forskningsdepartementet (jf. kap. 200):		
5	Refusjon utdanningsbistand NORAD o.a.	2 692 000	2 692 000
3202	Læringssenteret (jf. kap. 202):		
1	Inntekter ved oppdrag	7 256 000	
2	Salgsinntekter mv.	10 940 000	18 196 000
3203	Statens utdanningskontorer (jf. kap. 203):		
1	Inntekter ved oppdrag	1 243 000	
2	Salgsinntekter mv.	3 970 000	
11	Kursavgifter	7 284 000	12 497 000
3204	Foreldreutvalget for grunnskolen (jf. kap. 204):		
2	Salgsinntekter mv.	228 000	228 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
3221	Grunnskolen (jf. kap. 221):		
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	50 147 000	50 147 000
3222	Statens grunnskoler og grunnskoleinternat (jf. kap. 222):		
2	Salgsinntekter mv.	377 000	377 000
3232	Statlige skoler med opplæring på videregående nivå (jf. kap. 232):		
2	Salgsinntekter mv.	4 566 000	
61	Refusjoner fra fylkeskommuner	796 000	5 362 000
3243	Kompetansesentra for spesialundervisning (jf. kap. 243):		
1	Inntekter ved oppdrag	41 164 000	
2	Salgsinntekter mv.	3 069 000	
11	Kursavgift ved voksenopplæring og etterutdanning	1 968 000	
60	Betaling fra kommuner og fylkeskommuner	717 000	46 918 000
3256	VOX - Voksenopplæringsinstituttet (jf. kap. 256):		
1	Inntekter ved oppdrag	9 863 000	
2	Salgsinntekter mv.	1 065 000	10 928 000
3281	Fellesutgifter for universiteter og høyskoler (jf. kap. 281):		
2	Salgsinntekter mv.	10 000	10 000
3283	Meteorologisk institutt (jf. kap. 283):		
1	Inntekter ved oppdrag	65 000 000	
2	Salgsinntekter mv.	19 000 000	
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	59 000	
5	Refusjon for flyværtjenester	51 300 000	135 359 000
3286	Fondet for forskning og nyskaping (jf. kap. 286):		
80	Avkastning	1 917 884 000	1 917 884 000
3287	Forskningsinstitutter og andre tiltak (jf. kap. 287):		
80	Avkastning fra Niels Henrik Abels minnefond	12 400 000	
81	Avkastning fra Ludvig Holbergs minnefond	4 562 000	16 962 000
3288	Internasjonale samarbeidstiltak (jf. kap. 288):		
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	4 754 000	4 754 000
	Sum Utdannings- og forskningsdepartementet		2 222 314 000

Kultur- og kirke departementet

3300	Kultur- og kirke departementet (jf. kap. 300):		
1	Ymse inntekter	52 000	52 000
3305	Inntekter fra spill og lotterier (jf. kap. 305):		
1	Spilleoverskudd fra Norsk Tipping AS	1 244 400 000	
2	Gebyr	46 220 000	
3	Refusjon	9 909 000	1 300 529 000
3320	Allmenne kulturformål (jf. kap. 320):		
1	Ymse inntekter	269 000	269 000
3322	Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom (jf. kap. 322):		
1	Ymse inntekter	259 000	259 000
3323	Musikkformål (jf. kap. 323):		
1	Inntekter ved Rikskonsertene	16 558 000	16 558 000
3324	Teater- og operaformål (jf. kap. 324):		
1	Inntekter ved Riksteatret	8 288 000	8 288 000
3325	Samordningstiltak for arkiv, bibliotek og museer:		
1	Ymse inntekter	767 000	
2	Inntekter ved oppdrag	5 180 000	5 947 000

Kap. Post	Kroner	Kroner
3326 Språk-, litteratur- og bibliotekformål (jf. kap. 326):		
1 Ymse inntekter	4 380 000	
2 Inntekter ved oppdrag	8 655 000	13 035 000
3328 Museums- og andre kulturvernformål (jf. kap. 328):		
1 Ymse inntekter	1 438 000	
2 Inntekter ved oppdrag	14 597 000	16 035 000
3329 Arkivformål (jf. kap. 329):		
1 Ymse inntekter	1 292 000	
2 Inntekter ved oppdrag	5 921 000	7 213 000
3334 Film- og medieformål (jf. kap. 334):		
1 Ymse inntekter	10 562 000	
2 Inntekter ved oppdrag	3 348 000	
70 Gebyr	11 000 000	24 910 000
3340 Kirkelig administrasjon:		
1 Ymse inntekter	4 091 000	
2 Inntekter ved oppdrag	3 486 000	7 577 000
3341 Presteskapet:		
1 Ymse inntekter	3 736 000	
2 Inntekter ved oppdrag	2 614 000	6 350 000
3342 Nidaros domkirke m.m.:		
1 Ymse inntekter	7 874 000	
4 Leieinntekter m.m.	1 900 000	9 774 000
Sum Kultur- og kirke departementet		<u>1 416 796 000</u>

Justis- og politidepartementet

3400 Justisdepartementet (jf. kap. 400):		
1 Diverse inntekter	707 000	707 000
3410 Rettsgebyr (jf. kap. 410):		
1 Rettsgebyr	1 180 968 000	
4 Lensmennes gebyrinntekter	175 742 000	1 356 710 000
3430 Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (jf. kap. 430):		
2 Arbeidsdriftens inntekter	42 535 000	
3 Andre inntekter	5 710 000	48 245 000
3440 Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten (jf. kap. 440):		
1 Gebyrer	264 540 000	
4 Gebyrer - vaktelskap	857 000	
6 Gebyr - utlendingssaker	57 200 000	322 597 000
3441 Oslo politidistrikt (jf. kap. 441):		
3 Salgsinntekter	164 000	
5 Personalbarnehage	2 284 000	2 448 000
3442 Politihøgskolen (jf. kap. 442):		
2 Diverse inntekter	5 422 000	5 422 000
3450 Sivile vernepliktige, driftsinntekter (jf. kap. 450):		
1 Inntekter av arbeid	47 576 000	
2 Andre inntekter	402 000	47 978 000
3451 Samfunnssikkerhet og beredskap (jf. kap. 451):		
1 Gebyrer	96 878 000	
3 Diverse inntekter	29 494 000	126 372 000
3455 Redningstjenesten (jf. kap. 455):		
1 Refusjoner	18 350 000	18 350 000
3470 Fri rettshjelp (jf. kap. 470):		
1 Egenandeler m.m.	4 994 000	4 994 000
Sum Justis- og politidepartementet		<u>1 933 823 000</u>

Kap. Post		Kroner	Kroner
Kommunal- og regionaldepartementet			
3520	Utlendingsdirektoratet (jf. kap. 520):		
2	Gebyr nødvisum	90 000	
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	654 000 000	654 090 000
3521	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere (jf. kap. 521):		
1	Tilbakevending for flyktninger	9 300 000	
2	Norskopplæring for voksne innvandrere	11 016 000	
3	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	11 205 000	
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	32 079 000	63 600 000
3540	Sametinget (jf. kap. 540):		
51	Avkastning av Samefolkets fond	4 650 000	4 650 000
3571	Tilbakeføring av forskudd (jf. kap. 571):		
90	Tilbakeføring av forskudd	28 000 000	28 000 000
3585	Husleietvistutvalget i Oslo og Akershus (jf. kap. 585):		
1	Gebyrer	200 000	200 000
3587	Statens bygningstekniske etat (jf. kap. 587):		
4	Gebyrer, godkjenningsordning for foretak for ansvarsrett	13 200 000	13 200 000
	Sum Kommunal- og regionaldepartementet		763 740 000
Sosialdepartementet			
3622	Statens institutt for rusmiddelforskning:		
2	Oppdragsinntekter	400 000	400 000
	Sum Sosialdepartementet		400 000
Helsedepartementet			
3710	Nasjonalt folkehelseinstitutt (jf. kap. 710):		
2	Salgs- og leieinntekter	77 824 000	
3	Diverse inntekter	861 000	78 685 000
3715	Statens strålevern (jf. kap. 715):		
2	Salgs- og leieinntekter	1 507 000	
5	Oppdragsinntekter	33 261 000	34 768 000
3720	Sosial- og helsedirektoratet (jf. kap. 720):		
2	Salgs- og leieinntekter	16 739 000	
4	Gebyrinntekter	7 364 000	24 103 000
3722	Norsk pasientskadeerstatning (jf. kap. 722):		
50	Overføring fra NPE som statlig fond	72 152 000	72 152 000
3723	Pasientskadenemnda (jf. kap. 723):		
50	Overføring fra NPE som statlig fond	15 229 000	15 229 000
3725	Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten (jf. kap. 725):		
3	Oppdragsinntekter	100 000	100 000
3732	Regionale helseforetak (jf. kap. 732):		
80	Renter på investeringslån	50 000 000	
90	Avdrag på investeringslån	55 000 000	105 000 000
3750	Statens legemiddelverk (jf. kap. 750):		
2	Gebyrinntekter	5 380 000	5 380 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
3751	Apotekvesenet og legemiddelfaglige tiltak (jf. kap. 751 og 5577):		
3	Tilbakebetaling av lån	1 044 000	1 044 000
	Sum Helsedepartementet		336 461 000
Barne- og familiedepartementet			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854):		
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	20 720 000	20 720 000
3855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855):		
60	Kommunale egenandeler	677 000 000	677 000 000
3859	UNG i Europa (jf. kap. 859):		
1	Tilskudd fra Europakommisjonen	1 922 000	1 922 000
	Sum Barne- og familiedepartementet		699 642 000
Nærings- og handelsdepartementet			
3900	Nærings- og handelsdepartementet (jf. kap. 900):		
1	Salgsinntekter fra beredskapslagre	500 000	
2	Ymse inntekter	150 000	
3	Salgsinntekter	1 500 000	2 150 000
3901	Styret for det industrielle rettsvern (jf. kap. 901):		
1	Patentavgifter	113 400 000	
2	Varemerkeavgifter	47 400 000	
3	Mønsteravgifter	2 100 000	
4	Forskjellige avgifter	8 100 000	
5	Inntekt av informasjonstjenester	7 400 000	178 400 000
3902	Justervesenet (jf. kap. 902):		
1	Justergebyrer	42 600 000	
3	Kontroll- og godkjenningsgebyr	7 600 000	
4	Oppdragsinntekter	100 000	50 300 000
3903	Norsk Akkreditering (jf. kap. 903):		
1	Gebyrinntekter og andre inntekter	15 200 000	15 200 000
3904	Brønnøysundregistrene (jf. kap. 904):		
1	Gebyrinntekter	370 700 000	
2	Oppdragsinntekter og andre inntekter	13 800 000	384 500 000
3905	Norges geologiske undersøkelse (jf. kap. 905):		
1	Oppdragsinntekter	11 500 000	
2	Tilskudd til samfinansieringsprosjekter	23 400 000	34 900 000
3906	Bergvesenet med Bergmesteren for Svalbard (jf. kap. 906):		
1	Produksjonsavgifter m.v.	1 300 000	1 300 000
3907	Sjøfartsdirektoratet (jf. kap. 907):		
1	Gebyrer for skip og offshoreinstallasjoner i NOR	104 400 000	
2	Maritime personellsertifikater	7 700 000	
3	Diverse inntekter	100 000	
4	Gebyrer for skip i NIS	46 500 000	
5	Inntekter av velferdstiltak	3 200 000	161 900 000
3908	Skipsregistrene (jf. kap. 908):		
1	Gebyrer NOR	5 000 000	
2	Gebyrer NIS	6 000 000	11 000 000
3939	Støtte til skipsbygging (jf. kap. 939):		
50	Tilbakeføring fra fond for støtte ved skipskontrakter	50 000 000	
51	Tilbakeføring fra fond for støtte ved innenlandske kontrakter om fiskebåter	14 400 000	64 400 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
3950	Forvaltning av statlig eierskap (jf. kap. 950 og 5656):		
96	Salg av aksjer	10 000 000	10 000 000
3961	Selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 2426 og 5609):		
70	Garantiprovisjon, Statkraft SF	255 000 000	
71	Garantiprovisjon, SIVA SF	5 820 000	
72	Låneprovisjon, SIVA SF	3 680 000	
91	Avdrag på utestående fordringer, Statkraft SF	425 000 000	
92	Avdrag på utestående fordringer, SIVA SF	205 000 000	894 500 000
	Sum Nærings- og handelsdepartementet		<u>1 808 550 000</u>

Fiskeridepartementet

4000	Fiskeridepartementet (jf. kap. 1000):		
1	Refusjoner	10 000	10 000
4020	Havforskningsinstituttet (jf. kap. 1020):		
3	Oppdragsinntekter	134 117 000	134 117 000
4021	Drift av forskningsfartøylene (jf. kap. 1021):		
1	Oppdragsinntekter	79 800 000	79 800 000
4023	Fiskeri-, havbruks- og transportrettet FoU (jf. kap. 1023):		
1	Inntekter NIFES	8 800 000	
2	Laboratorieinntekter	640 000	9 440 000
4030	Fiskeridirektoratet (jf. kap. 1030):		
1	Oppdragsinntekter	10 000	
2	Salg av registre, diverse tjenester	79 000	
4	Fangstinntekter overvåkingsprogrammet	10 000	
5	Gebyr kjøperregistrering	420 000	
6	Tvangsmulkt oppdrettsvirksomhet	650 000	
8	Gebyr havbruk	13 450 000	
9	Gebyr Merkeregisteret	19 000 000	
12	Gebyr ervervstillatelse	2 760 000	
14	Refusjoner	10 000	36 389 000
4040	Fiskeristøtte og strukturtiltak (jf. kap. 1040):		
1	Strukturavgift for kapasitetstilpasning av fiskeflåten	77 000 000	77 000 000
4062	Kystverket (jf. kap. 1062):		
1	Gebyrinntekter	502 825 000	
2	Andre inntekter	7 600 000	510 425 000
4070	Loran - C (jf. kap. 1070):		
7	Refusjoner	3 250 000	3 250 000
	Sum Fiskeridepartementet		<u>850 431 000</u>

Landbruksdepartementet

4100	Landbruksdepartementet (jf. kap. 1100):		
1	Refusjon og gebyr	415 000	415 000
4115	Mattilsynet (jf. kap. 1115):		
1	Gebyr og analyseinntekter m.m.	654 206 000	654 206 000
4143	Statens landbruksforvaltning (jf. kap. 1143):		
1	Driftsinntekter m.m.	28 256 000	28 256 000
4145	Jordskifterettene (jf. kap. 1145):		
1	Saks- og gebyrinntekter	12 657 000	
2	Sideutgifter	2 000 000	14 657 000
4146	Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (jf. kap. 1146):		
2	Driftsinntekter	18 028 000	18 028 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
4147	Reindriftsforvaltningen (jf. kap. 1147):		
1	Refusjoner m.m.	29 000	29 000
4150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m. (jf. kap. 1150):		
80	Markedsordningen for korn Sum Landbruksdepartementet	145 000 000	145 000 000 860 591 000
Samferdselsdepartementet			
4300	Samferdselsdepartementet (jf. kap. 1300):		
1	Refusjon fra Utenriksdepartementet	2 000 000	2 000 000
4313	Luffartstilsynet (jf. kap. 1313):		
1	Gebyrinntekter	87 600 000	87 600 000
4320	Statens vegvesen (jf. kap. 1320):		
1	Salgsinntekter m.m.	17 600 000	
2	Diverse gebyrer	294 300 000	311 900 000
4350	Jernbaneverket (jf. kap. 1350):		
1	Kjørevegsavgift	41 400 000	
2	Salg av utstyr og tjenester m.v.	184 300 000	
6	Videresalg av elektrisitet til togdrift	167 800 000	
7	Betaling for bruk av Gardermobanen	72 300 000	465 800 000
4380	Post- og teletilsynet (jf. kap. 1380):		
1	Diverse avgifter og gebyrer Sum Samferdselsdepartementet	165 200 000	165 200 000 1 032 500 000
Miljøverndepartementet			
4400	Miljøverndepartementet (jf. kap. 1400):		
2	Ymse inntekter	90 000	
3	Refusjon fra Utenriksdepartementet	622 000	
21	Oppdragsinntekter	713 000	1 425 000
4410	Miljøvernforskning og miljøovervåkning (jf. kap. 1410):		
50	Refusjon av diverse fond	4 000 000	4 000 000
4425	Refusjoner fra Viltfondet og Statens fiskesfond (jf. kap. 1425):		
51	Refusjoner fra Viltfondet	54 500 000	
52	Refusjoner fra Statens fiskesfond	13 000 000	67 500 000
4426	Statens naturoppsyn (jf. kap. 1426):		
1	Ymse inntekter	114 000	114 000
4427	Direktoratet for naturforvaltning (jf. kap. 1427):		
1	Ymse inntekter	7 535 000	
9	Internasjonale oppdrag	1 830 000	
54	Gebyrer	2 300 000	11 665 000
4429	Riksantikvaren (jf. kap. 1429):		
2	Refusjoner og diverse inntekter	1 961 000	
9	Internasjonale oppdrag	2 233 000	4 194 000
4432	Norsk kulturminnefond (jf. kap. 1432):		
80	Avkastning fra Norsk kulturminnefond	13 000 000	13 000 000
4441	Statens forurensningstilsyn (jf. kap. 1441):		
4	Gebyrer	21 059 000	
5	Leieinntekter	888 000	
8	Inntekter fra salg av bilvrak	31 696 000	
9	Internasjonale oppdrag	4 503 000	58 146 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
4471	Norsk Polarinstittutt (jf. kap. 1471):		
1	Salgs- og utleieinntekter	17 299 000	
3	Inntekter fra diverse tjenesteyting	17 294 000	34 593 000
	Sum Miljøverndepartementet		194 637 000
Arbeids- og administrasjonsdepartementet			
4510	Fylkesmannsembetene (jf. kap. 1510):		
1	Inntekter ved oppdrag	800 000	800 000
4522	Statens forvaltningstjeneste (jf. kap. 1522):		
1	Inntekter fra generell rådgivning overfor departementene innen EDB-drift	148 000	
3	Driftsvederlag - Akademika	500 000	
4	Inntekter - Norsk lysingsblad	15 541 000	
5	Inntekter fra publikasjoner	823 000	
7	Parkeringsinntekter	1 211 000	18 223 000
4546	Yrkesskadeforsikring (jf. kap. 1546):		
1	Premie yrkesskadeforsikring	58 419 000	58 419 000
4547	Gruppelivsforsikring (jf. kap. 1547):		
1	Premieinntekter gruppelivsforsikring	27 604 000	27 604 000
4570	Arbeidstilsynet (jf. kap. 1570):		
1	Diverse inntekter	1 728 000	
4	Kjemikaliekontroll, gebyrer	4 351 000	
5	Tvangsmulkt	1 600 000	
7	Byggesaksbehandling, gebyrer	13 572 000	21 251 000
4572	Petroleumstilsynet (jf. kap.1572):		
2	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	1 300 000	
3	Refusjon av tilsynsutgifter	50 700 000	
6	Refusjoner / ymse inntekter	900 000	52 900 000
4573	Statens arbeidsmiljøinstitutt (jf. kap. 1573):		
1	Laboratorievirksomhet	1 036 000	
2	Informasjon, kurs og tjenesteyting	1 140 000	
3	Oppdrag	7 148 000	9 324 000
4581	Eiendommer til kongelige formål (jf. kap. 1581):		
1	Ymse inntekter	108 000	108 000
4583	Salg av eiendom i Pilestredet Park (jf. kap. 1583):		
39	Salg av eiendom	70 000 000	70 000 000
4590	Aetat (jf. kap. 1590):		
4	Salgsinntekter m.m.	369 000	
80	Innfordret misbruk av dagpenger	30 000 000	
81	Innfordret feilutbetalte atføringsytelser	14 000 000	44 369 000
4594	Arbeidsmarkedstiltak (jf. kap. 1594):		
2	Opplæringstjenester	1 841 000	
60	Refusjon fra Verdal kommune	1 000 000	2 841 000
4595	Ventelønn m.v. (jf. kap. 1595):		
1	Refusjon statlig virksomhet m.v.	80 000 000	80 000 000
	Sum Arbeids- og administrasjonsdepartementet		385 839 000
Finansdepartementet			
4600	Finansdepartementet (jf. kap. 1600):		
80	Avkastning fra Finansmarkedsfondet	9 860 000	9 860 000
4602	Kredittilsynet (jf. kap. 1602):		
1	Bidrag fra tilsynsenhetene	142 650 000	142 650 000
4610	Toll- og avgiftsetaten (jf. kap. 1610):		
1	Ekspedisjonsgebyr	9 220 000	

Kap. Post		Kroner	Kroner
	2 Andre inntekter	1 917 000	
	3 Pante- og tinglysingsgebyrer	1 140 000	
	5 Gebyr ved kontroll av teknisk sprit	414 000	
	11 Gebyr på kredittdeklarasjoner	217 200 000	
	13 Gebyr ved avskilting av kjøretøy	311 000	230 202 000
4618	Skatteetaten (jf. kap. 1618):		
	1 Utleggs- og tinglysingsgebyr (Namsmannen)	16 576 000	
	2 Andre inntekter	20 000 000	
	4 Gebyr for folkeregisteropplysninger	725 000	
	5 Gebyr for utleggsforretninger	6 423 000	
	7 Gebyr for bindende forhåndsuttalelser	1 140 000	44 864 000
4620	Statistisk sentralbyrå (jf. kap. 1620):		
	1 Salgsinntekter	3 000 000	
	2 Spesialoppdrag	110 000 000	
	4 Tvangsmulkt	7 340 000	120 340 000
4631	Senter for statlig økonomistyring (jf. kap. 1631):		
	1 Økonomitjenester	13 400 000	13 400 000
4634	Statens innkrevingsentral (jf. kap. 1634):		
	2 Refusjoner	17 094 000	
	81 Bøter, inndragninger	904 000 000	
	82 Vegadministrasjonsgebyr	55 000 000	
	84 Gebyr ved for sent innsendt regnskap m.m.	110 000 000	
	85 Misligholdte lån i Statens lånekasse for utdanning	115 000 000	1 201 094 000
	Sum Finansdepartementet		<u>1 762 410 000</u>

Forsvarsdepartementet

4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710):		
	47 Salg av eiendom	130 000 000	130 000 000
4720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720):		
	1 Driftsinntekter	12 123 000	12 123 000
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723):		
	1 Driftsinntekter	297 000	297 000
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725):		
	1 Driftsinntekter	78 648 000	
	70 Renter låneordningen	2 056 000	
	90 Lån til boligformål	4 935 000	85 639 000
4731	Hæren (jf. kap. 1731):		
	1 Driftsinntekter	69 402 000	69 402 000
4732	Sjøforsvaret (jf. kap. 1732):		
	1 Driftsinntekter	45 991 000	45 991 000
4733	Lufforsvaret (jf. kap. 1733):		
	1 Driftsinntekter	107 995 000	107 995 000
4734	Heimevernet (jf. kap. 1734):		
	1 Driftsinntekter	2 650 000	2 650 000
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740):		
	1 Driftsinntekter	21 570 000	21 570 000
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760):		
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggssinntekter	216 638 000	216 638 000
4790	Kystvakten (jf. kap. 1790):		
	1 Driftsinntekter	352 000	352 000
4795	Kulturelle og allmenntilgode formål (jf. kap. 1795):		
	1 Driftsinntekter	731 000	731 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
4799	Militære bøter:		
80	Militære bøter	1 000 000	1 000 000
	Sum Forsvarsdepartementet		694 388 000
Olje- og energidepartementet			
4810	Oljedirektoratet (jf. kap. 1810):		
1	Gebyr- og avgiftsinntekter	2 500 000	
2	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	31 800 000	
3	Refusjon av tilsynsutgifter	11 000 000	
4	Salg av undersøkelsesmateriale	1 000 000	
6	Ymse inntekter	1 200 000	
8	Inntekter barnehage	3 600 000	
10	Refusjoner	11 000 000	62 100 000
4820	Norges vassdrags- og energidirektorat (jf. kap. 1820):		
1	Gebyr- og avgiftsinntekter	22 900 000	
2	Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	41 400 000	
40	Sikrings- og miljøltiltak i vassdrag	14 400 000	78 700 000
4829	Konsesjonsavgiftsfondet (jf. kap. 1820 og 1830):		
50	Overføring fra fondet	139 150 000	139 150 000
4860	Statsforetak under Olje- og energidepartementet:		
70	Garantiprovisjon, Statnett SF	11 900 000	11 900 000
	Sum Olje- og energidepartementet		291 850 000
Ymse inntekter			
5309	Tilfeldige inntekter:		
29	Ymse	800 633 000	800 633 000
5310	Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 2410):		
3	Diverse inntekter	369 000	
4	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	9 500 000	
72	Gebyr	136 000 000	
90	Avdrag	5 410 000 000	
91	Tap og avskrivninger	693 000 000	
93	Omgjøring av studielån til stipend	1 627 000 000	7 875 869 000
5312	Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412):		
1	Gebyrer m.m.	31 350 000	
90	Avdrag	8 868 000 000	8 899 350 000
5316	Kommunalbanken AS:		
70	Garantiprovisjon	13 800 000	13 800 000
5320	Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (jf. kap. 2420):		
95	Tilbakeføring av innskuddskapital	10 000 000	10 000 000
5322	Statens miljøfond, avdrag:		
91	Innbetaling av avdrag	14 000 000	14 000 000
5325	Nytt innovasjons- og internasjoniseringsselskap (jf. kap. 2421 og 5625):		
50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	5 000 000	
70	Låne- og garantiprovisjoner	54 900 000	
90	Avdrag på utestående fordringer	30 235 000 000	30 294 900 000
5327	Statens nærings- og distriktsutviklingsfond og fylkeskommunene m.v.:		
50	Tilbakeføring av tilskudd	70 000 000	
51	Tilbakeføring av tapsfond	20 000 000	90 000 000
5341	Avdrag på utestående fordringer:		
91	Alminnelige fordringer	19 191 000	19 191 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
5343	Statens varekrigsforsikring:		
50	Avvikling	110 000 000	110 000 000
	Sum ymse inntekter		48 127 743 000
	Sum inntekter under departementene		63 440 228 000

Inntekter fra petroleumsvirksomheten

5440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (jf. kap. 2440):		
24	Driftsresultat:		
	1 Driftsinntekter	95 300 000 000	
	2 Driftsutgifter	-18 900 000 000	
	3 Lete- og feltutviklingsutgifter	-1 300 000 000	
	4 Avskrivninger	-15 900 000 000	
	5 Renter av statens kapital	-6 800 000 000	52 400 000 000
30	Avskrivninger	15 900 000 000	
80	Renter av statens kapital	6 800 000 000	75 100 000 000
	Sum inntekter fra petroleumsvirksomheten		75 100 000 000

Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.

5445	Statsbygg (jf. kap. 2445):		
39	Avsetning til investeringsformål	710 000 000	710 000 000
5446	Salg av eiendom, Fornebu:		
1	Leieinntekter, Fornebu	2 241 000	
2	Refusjoner og innbetalinger - Fornebu	4 690 000	
40	Salgsinntekter, Fornebu	127 520 000	134 451 000
5460	Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (jf. kap. 2460):		
50	Tilbakeføring fra risikoavsetningsfond for SUS/Baltikum-ordningen	5 000 000	
70	Tilbakeføring av egenkapital fra ny SUS/Baltikum-ordning	88 000 000	
71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	276 000 000	
72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	47 000 000	416 000 000
5490	NVE Anlegg (jf. kap. 2490):		
1	Salg av utstyr m.v.	1 200 000	1 200 000
5491	Avskrivning på statens kapital i statens forretningsdrift (jf. kap. 2445-2490):		
30	Avskrivninger	423 352 000	423 352 000
	Sum avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.		1 685 003 000

Skatter og avgifter

5501	Skatter på formue og inntekt:		
70	Toppskatt m.v.	23 700 000 000	
72	Fellesskatt	108 850 000 000	132 550 000 000
5506	Avgift av arv og gaver:		
70	Avgift	1 234 000 000	1 234 000 000
5507	Skatt og avgift på utvinning av petroleum:		
71	Ordinær skatt på formue og inntekt	30 700 000 000	
72	Særskatt på oljeinntekter	49 100 000 000	

Kap. Post		Kroner	Kroner
	73	Produksjonsavgift	400 000 000
	74	Arealavgift m.v.	500 000 000
5508		Avgift på utslipp av CO2 i petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen:	80 700 000 000
	70	Avgift	3 600 000 000
5511		Tollinntekter:	3 600 000 000
	70	Toll	1 474 000 000
	71	Auksjonsinntekter fra tollkvoter	12 000 000
5521		Merverdiavgift og avgift på investeringer m.v.:	1 486 000 000
	70	Avgift	134 800 000 000
5526		Avgift på alkohol:	134 800 000 000
	71	Produktavgift på brennevin, vin m.m.	5 388 000 000
	72	Produktavgift på øl	3 736 000 000
5527		Vinmonopolavgiften m.m.:	9 124 000 000
	72	Gebyr på statlige skjenkebevillinger	300 000
	73	Vinmonopolavgiften	12 000 000
5531		Avgift på tobakkvarer:	12 300 000
	70	Avgift	7 561 000 000
5536		Avgift på motorvogner m.m.:	7 561 000 000
	71	Engangsavgift på motorvogner m.m.	13 260 000 000
	72	Årsavgift	5 843 000 000
	73	Vektårsavgift	303 000 000
	75	Omregistreringsavgift	1 690 000 000
	76	Avgift på bensin	9 070 000 000
	77	Avgift på mineralolje til framdrift av motorvogn (auto-dieselavgift)	4 535 000 000
5537		Avgifter på båter m.v.:	34 701 000 000
	71	Avgift på båtmotorer	169 000 000
5541		Avgift på elektrisk kraft:	169 000 000
	70	Forbruksavgift	4 420 000 000
5542		Avgift på mineralolje m.v.:	4 420 000 000
	70	Avgift på mineralolje	886 000 000
	71	Avgift på smøreolje	86 000 000
5543		Miljøavgift på mineralske produkter m.v.:	972 000 000
	70	CO2-avgift	4 208 000 000
	71	Svovelavgift	103 000 000
5545		Miljøavgifter i landbruket:	4 311 000 000
	71	Miljøavgift, plantevernmidler	40 000 000
5546		Avgift på sluttbehandling av avfall:	40 000 000
	70	Avgift på sluttbehandling av avfall	569 000 000
5547		Avgift på helse- og miljøskadelige kjemikalier:	569 000 000
	70	Trikloretten (TRI)	4 000 000
	71	Tetrakloretten (PER)	2 000 000
5548		Miljøavgift på klimagasser:	6 000 000
	70	Hydrofluorkarbon (HFK) og Perfluorkarbon (PFK)	63 000 000
5555		Sjokolade- og sukkervareavgift:	63 000 000
	70	Avgift	991 000 000
5556		Avgift på alkoholfrie drikkevarer m.m.:	991 000 000
	70	Avgift	948 000 000
5557		Avgift på sukker:	948 000 000
	70	Avgift	258 000 000
5559		Avgift på drikkevareemballasje:	258 000 000
	70	Grunnavgift på engangsemballasje	527 000 000
	71	Miljøavgift på kartong	19 000 000
	72	Miljøavgift på plast	77 000 000
	73	Miljøavgift på metall	86 000 000
	74	Miljøavgift på glass	82 000 000

Kap. Post		Kroner	Kroner
5565	Dokumentavgift:		
70	Avgift	3 269 000 000	3 269 000 000
5571	Totalisatoravgift:		
70	Avgift	92 500 000	92 500 000
5577	Avgift til staten av apotekenes omsetning (jf. kap. 751):		
70	Avgift	136 027 000	136 027 000
5578	Avgift på farmasøytiske spesialpreparater (jf. kap. 750):		
70	Registreringsavgift	60 397 000	
71	Kontrollavgift	48 032 000	
72	Refusjonsavgift	2 000 000	110 429 000
5583	Særskilte avgifter mv. i bruk av frekvenser:		
70	Inntekter fra telesektoren	117 000 000	117 000 000
	Sum skatter og avgifter		<u>423 031 256 000</u>

Renter og utbytte mv.

5603	Renter av statens kapital i statens forretningsdrift (jf. kap. 2445-2490):		
80	Renter av statens faste kapital	8 511 000	8 511 000
5605	Renter av statskassens kontantbeholdning og andre fordringer:		
81	Av verdipapirer og bankinnskudd i utenlandsk valuta	5 000 000	
82	Av innenlandske verdipapirer	100 000	
83	Av alminnelige fordringer	130 000 000	
86	Av statskassens foliokonto i Norges Bank	2 540 000 000	
88	Av utlån under optrekk	145 000 000	2 820 100 000
5607	Renter av boliglansordningen til statsansatte:		
80	Renter	618 000 000	618 000 000
5608	Renter av lån til statsforetak under Olje- og energi- departementet:		
80	Renter, Statnett SF	48 500 000	48 500 000
5609	Renter fra selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 2426 og 3961):		
80	Renter, SIVA SF	57 950 000	
81	Renter, Statkraft SF	77 600 000	135 550 000
5615	Renter fra Den Norske Stats Husbank (jf. kap. 2412):		
80	Renter	5 032 000 000	5 032 000 000
5616	Renter og utbytte i Kommunalbanken AS:		
81	Aksjeutbytte	32 400 000	32 400 000
5617	Renter fra Statens lånekasse for utdanning (jf. kap. 2410):		
80	Renter	3 847 700 000	3 847 700 000
5619	Renter av lån til Oslo Lufthavn AS:		
80	Renter	476 500 000	476 500 000
5621	Statens miljøfond, renteinntekter:		
80	Renteinntekter	7 000 000	7 000 000
5625	Renter og utbytte fra Nytt innovasjons- og internasjon- aliseringsselskap (jf. kap. 2421 og 5325):		
80	Renter på lån til statskassen	485 000 000	
81	Rentemargin, risikolåneordningen	2 000 000	487 000 000
5630	Aksjer i Norsk Eiendomsinformasjon as:		
80	Utbytte	8 500 000	8 500 000
5631	Aksjer i A/S Vinmonopolet:		
80	Statens overskuddsandel	25 100 000	
81	Utbytte	2 000	25 102 000

Statsbudsjettet medregnet folketrygden

Kap. Post		Kroner	Kroner
5651	Aksjer i selskaper under Landbruksdepartementet:		
80	Utbytte	750 000	750 000
5652	Innskuddskapital i Statskog SF:		
80	Utbytte	8 500 000	8 500 000
5656	Aksjer i selskaper under NHDs forvaltning (jf. kap. 950 og 3950):		
80	Utbytte	6 654 000 000	6 654 000 000
5680	Utbytte fra statsforetak under Olje- og energi-departementet:		
80	Utbytte, Statnett SF	450 000 000	450 000 000
5685	Aksjer i Statoil ASA:		
80	Utbytte	5 133 000 000	5 133 000 000
5692	Utbytte av statens kapital i Den nordiske investeringsbank:		
80	Utbytte	64 000 000	64 000 000
	Sum renter og utbytte mv.		25 857 113 000

Folketrygden

5700	Folketrygdens inntekter:		
71	Trygdeavgift	63 900 000 000	
72	Arbeidsgiveravgift	87 730 000 000	151 630 000 000
5701	Diverse inntekter:		
1	Administrasjonsvederlag	28 600 000	
2	Diverse inntekter	175 000 000	
3	Hjelpemiddelsentraler m.m.	43 000 000	
6	Gebyrinntekter ved fastsettelse av bidrag	15 000 000	
7	Administrasjonsvederlag fra regionale helseforetak	85 300 000	
70	Refusjon ved trafikkskade	858 500 000	
71	Refusjon ved yrkesskade	880 000 000	
73	Refusjon fra bidragspliktige	755 000 000	
74	Refusjon medisinsk behandling	1 000 000	
75	Refusjon overskytende bidrag	41 000 000	
80	Renter	60 000 000	2 942 400 000
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv. (jf. kap. 2542):		
2	Dividende	90 000 000	90 000 000
5705	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs, dagpenger:		
1	Refusjon dagpenger	50 000 000	50 000 000
	Sum Folketrygden		154 712 400 000

Statens petroleumsfond

5800	Statens petroleumsfond (jf. kap. 2800):		
50	Overføring fra fondet	67 752 000 000	67 752 000 000
	Sum Statens petroleumsfond		67 752 000 000

Statslånemidler

5999	Statslånemidler:		
90	Lån	57 739 000 000	57 739 000 000
	Sum statslånemidler		57 739 000 000

Totale inntekter:			869 317 000 000
-------------------	--	--	-----------------

Folketrygden

II

Stortinget samtykker i at statstilskudd til finansiering av folketrygden, jf. folketrygdlovens § 23-10, gis med 73 385 935 000 kroner, hvorav 14 250 000 000 kroner gis til dekning av utgifter som fullt ut skal dekkes ved tilskudd fra staten, jf. § 23-10 tredje ledd.

Utenriksdepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01 og kap. 101 post 01	kap. 3101 post 02
kap. 100 post 71	kap. 3100 post 01
kap. 101 post 01 og kap. 102 post 01	kap. 3101 post 05
kap. 142 post 01	kap. 3142 post 05

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd, mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Ymse inntekter, post 01 Salgsinntekter, fra salg av bostandseiendommer som er finansiert over bostandsbudsjettet, og som ikke er avskrevet i forhold til innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 101 Utenriksstasjonene, post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan:

1. omdisponere bevilgningene mellom postene under kap. 161 Næringsutvikling.
2. omdisponere med inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd, til øvrige ODA-godkjente bevilgninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

V

Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 101/3101 Utenriksstasjonene og kap. 142/3142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene, post 89 Agio/Disagio.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter	25 mill. kroner
164		Fred, forsoning og demokrati	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land	20 mill. kroner
170		FN-organisasjoner mv.	
	73	Verdens matvareprogram (WFP)	10 mill. kroner

VII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
116		Deltaking i internasjonale organisasjoner	
	72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS	600 mill. kroner
	73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS	600 mill. kroner
161		Næringsutvikling	
	70	Nærings- og handelstiltak	100 mill. kroner
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak	1 500 mill. kroner
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland	80 mill. kroner
197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU	210 mill. kroner

VIII

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan gi garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil 50 mill. kroner for å minske norske importørers risiko ved direkte import fra utviklingsland, jf. omtale under kap. 161 Næringsutvikling. Garantiorordningen begrenses til import fra Norges hovedsamarbeidsland og andre land i kategorien minst utviklede land.

IX

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved

visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar som ikke må overstige 4.500 mill. kroner.

X

Forskuttering av nødhjelpsleveranser til FN

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i samråd med Finansdepartementet i 2004 kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres på kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

XI
Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge i 2004 kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i OECD, WTO og IEA.

Andre fullmakter

XII

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i gjeldsplanen av 1998 for inntil 1 000 mill. kroner under Garanti-Instituttet for Eksportkreditts gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til bokført verdi per 31. desember 1997 etter tapsavsetninger.

XIII

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til multi-bi prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand, støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Utdannings- og forskningsdepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utdannings- og forskningsdepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 200 post 01	kap. 3200 post 02
kap. 202 post 01	kap. 3202 post 02
kap. 203 post 01	kap. 3203 postene 02 og 11
kap. 204 post 01	kap. 3204 post 02
kap. 222 post 01	kap. 3222 post 02
kap. 232 post 01	kap. 3232 postene 02 og 61
kap. 243 post 01	kap. 3243 postene 02, 11 og 60
kap. 256 post 01	kap. 3256 post 02
kap. 270 post 75	kap. 3270 post 49
kap. 281 post 01	kap. 3281 post 02
kap. 283 post 01	kap. 3283 postene 02 og 05
kap. 283 post 45	kap. 3283 post 02
kap. 2410 post 01	kap. 5310 post 03

2. overskride bevilgningene til oppdragsvirksomhet under postene 21 mot tilsvarende merinntekter.

3. nytte inntekter av salg av eiendommer ved universitetene og Norges landbrukshøgskole til kjøp, vedlikehold og bygging av andre lokaler til

- undervisnings- og forskningsformål ved samme institusjon.
4. nytte inntekter ved salg av hybelhus Schultz' gate til bygging av nye studentboliger, jf. kap.

270 Studium i utlandet og sosiale formål for elever og studenter, post 75 Tilskudd til bygging av studentboliger.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utdannings- og forskningsdepartementet i 2004 kan:

1. gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
202		Læringscenteret	
	70	Tilskudd til læremidler mv.	20,0 mill. kroner
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen	
	21	Spesielle driftsutgifter	100,0 mill. kroner
248		Særskilte IKT-tiltak i utdanningen	
	21	Spesielle driftsutgifter	25,0 mill. kroner
270		Studier i utlandet og sosiale formål for elever og studenter	
	75	Tilskudd til bygging av studentboliger	170,0 mill. kroner
285		Norges forskningsråd	
	52	Forskningsformål	37,5 mill. kroner

2. gi tilsagn om å utbetale støtte for 1. halvår 2005 (2. halvdel av undervisningsåret 2004-05) etter de satser som blir fastsatt 2. halvår 2004 (1. halvdel av undervisningsåret 2004-05), jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 70 Utdanningsstipend, post 71 Andre stipend, post 72 Rentestønad, post 90 Lån til Statens lånekasse for utdanning og kap. 5617 Renter fra Statens lånekasse for utdanning, post 80 Renter.
3. gi tilsagn om å konvertere lån til stipend 1. halvår 2005 (2. halvdel av undervisningsåret 2004-05) etter de satsene som blir fastsatt for 2. halvår 2004 (1. halvdel av undervisningsåret

- 2004-05), jf. kap 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 50 Avsetning til utdanningsstipend.
4. gi tilsagn om å utbetale tillegg til utdanningslånet for 2004 med kr 3 575 per måned i opptil 2 måneder for studenter som tar del i undervisning som er omfattet av ordningen med sommerundervisning, jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 72 Rentestønad, post 90 Lån til Statens lånekasse for utdanning og kap. 5617 Renter fra Statens lånekasse for utdanning, post 80 Renter.

Andre fullmakter

IV

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. privatister som melder seg til eksamen, og kandidater som melder seg til fag-/svenneprøver etter opplæringslova § 3-5, skal betale et gebyr per prøve. Gebyret skal betales til fylkeskommunen. Privatister som melder seg til eksamen, skal betale kr 290 dersom privatisten ikke har prøvd seg i faget tidligere som privatist eller elev, og kr 590 ved forbedringsprøver. Kandidater som melder seg til fag-/svenneprøver etter opplæringslova § 3-5, skal betale kr 590 per prøve dersom kandidaten ikke har gått opp tidligere, og kr 1 170 ved senere forsøk.
2. Utdannings- og forskningsdepartementet kan organisere innkreving av Kopinoravgift og utgifter til papir/kopier fra studenter ved underliggende institusjoner.
3. institusjoner under lov om universiteter og høyskoler etter nærmere retningslinjer fra Utdannings- og forskningsdepartementet kan gis adgang til å ta egenandeler av kursdeltakere for studier.
4. kap. 269 Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo og Kunsthøgskolen i Bergen under kap. 273 Statlige kunsthøgskoler, Samisk høyskole under kap. 274 Statlige høyskoler og kap. 279 Norges veterinærhøgskole får unntak fra Bevilgningsreglementets § 4.
5. ubrukte bevilgninger for 2003 under kap. 269 Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo og Kunsthøgskolen i Bergen under kap. 273 Statlige kunsthøgskoler, Samisk høyskole under kap. 274 Statlige høyskoler og kap. 279 Norges Veterinærhøgskole, postene 01 Driftsutgifter, 21 Spesielle driftsutgifter og 45 Større utstyersanskaffelser og vedlikehold kan overføres i samsvar med vanlige regler til 2004 til post 50 Statstilskudd under henholdsvis kap. 269 Norges musikkhøgskole, kap. 273 Statlige kunsthøgskoler, kap. 274 Statlige høyskoler og kap. 279 Norges Veterinærhøgskole.
6. Utdannings- og forskningsdepartementet kan gi universiteter og høyskoler fullmakt til å:
  - a) opprette nye selskap eller andre enheter og delta i selskap eller enheter i institusjonens randsone.
  - b) benytte overskudd av eksternt finansiert virksomhet ved institusjonen eller i randsonen til kapitalinnskudd ved oppretting av nye enheter eller deltakelse i enheter i institusjonens randsone.
  - c) benytte utbytte fra selskap eller enhet i institusjonens randsone som institusjonen etter fullmakt har opprettet eller kjøpt aksjer i. Utbyttet kan benyttes i driften av institusjonen eller som stiftelseskapital.
  - d) selge aksjer i selskap som institusjonen har opprettet eller kjøpt aksjer i. Salgssummen skal tilbakeføres til institusjonens driftsmidler.

Kultur- og kirkedepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kultur- og kirkedepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 300, post 01	kap. 3300, post 01
kap. 305, post 01	kap. 3305, postene 02 og 03
kap. 320, post 01	kap. 3320, postene 01 og 03
kap. 322, post 01	kap. 3322, post 01
kap. 323, post 01	kap. 3323, post 01
kap. 324, post 01	kap. 3324, post 01
kap. 325, post 01	kap. 3325, post 01
kap. 326, post 01	kap. 3326, post 01
kap. 326, post 21	kap. 3326, post 02
kap. 328, post 01	kap. 3328, post 01
kap. 328, post 21	kap. 3328, post 02
kap. 329, post 01	kap. 3329, post 01
kap. 329, post 21	kap. 3329, post 02
kap. 334, post 01	kap. 3334, post 01
kap. 334, post 21	kap. 3334, post 02
kap. 340, post 01	kap. 3340, post 01
kap. 340, post 21	kap. 3340, post 02
kap. 341, post 01	kap. 3341, post 01
kap. 341, post 21	kap. 3341, post 02
kap. 342, post 01	kap. 3342, postene 01 og 04

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kultur- og kirkedepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
320		Allmenne kulturformål	
	73	Nasjonale kulturbygg	176,3 mill. kroner
322		Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom	
	50	Utsmykking av offentlige bygg	8,3 mill. kroner

IV

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan inngå avtaler om forsikringsansvar i forbindelse med utenlandske utstillinger innenfor en samlet ramme for nytt og gammelt ansvar som ikke må overstige 1 200 mill. kroner.

Andre fullmakter

V

Fastsetting av fordelingsnøkler for visse tilskudd

Stortinget fastsetter følgende fordelingsnøkler for 2004:

1. Det ordinære offentlige driftstilskuddet til region-/landsdelsinstitusjoner fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen, jf. kap. 323 Musikkformål og kap. 324 Teater- og operaformål.
2. Det ordinære offentlige driftstilskuddet til de nordnorske knutepunktinstitusjonene med unntak av Nordnorsk Kunstmuseum, fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen, jf. kap. 322 Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom, kap. 323 Musikkformål og kap. 334 Film- og medieformål.
3. Det ordinære offentlige driftstilskuddet til de øvrige knutepunktinstitusjonene fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 60 pst. på staten og 40 pst. på regionen, jf. kap. 322 Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom og kap. 323 Musikkformål.

VI

Fastsetting av gebyrer og avgifter m.m.

Stortinget samtykker i at for 2004 skal:

1. gebyret for merking av hver kopi av et videogram for utleie eller salg være kr 1,20. Kultur- og kirke departementet kan sette ned eller frita for gebyr i visse tilfelle.
2. avgiften per videogram for omsetning i næring til Norsk kino- og filmfond være kr 3,50.
3. kringkastingsavgiften for fjernsynsmottakere være kr 1 745 ekskl. merverdiavgift. Tilleggsavgiften ved forsinket betaling av kringkastingsavgiften og når melding ikke blir gitt etter reglene i lov av 4. desember 1992 nr. 127 om kringkasting § 8-1 andre ledd, skal være 15 pst. av kringkastingsavgiften.

VII

Salg av aksjer

Stortinget samtykker i at Kultur- og kirke departementet i 2004 kan selge statens aksjer i Norsk filmstudio AS.

Justis- og politidepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 410 post 01	kap. 3410 post 03
kap. 411 post 01	kap. 3411 post 03
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 14
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03 og 06
kap. 441 post 01	kap. 3441 postene 02, 03 og 05
kap. 442 post 01	kap. 3442 post 02
kap. 451 post 01	kap. 3451 postene 03 og 06
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter, med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet - politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	40 mill. kroner

IV

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras

forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

Andre fullmakter

V
Nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan:

1. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet.
2. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling.
3. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Samfunnsikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom m.v.

VI
Førtidsdimittering i siviltjenesten

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan bestemme førtidsdimittering av mannskaper slik det fremgår i omtalen under kap. 450 Sivile vernepliktige i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

VII
Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og politidepartementet i 2004 kan overdra vederlagsfritt sivilforsvarsanlegg som det ikke lenger vurderes behov for, på de vilkår som er beskrevet under kap. 451 i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Kommunal- og regionaldepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og regionaldepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 1
kap. 522 post 01	kap. 3522 post 1
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 2412 post 01	kap. 5312 post 01

III
Forskudd på rammetilskudd

Stortinget samtykker i at Kommunal- og regionaldepartementet i 2004 kan utgiftsføre uten bevilgning:

1. inntil 150 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd, som forskudd på rammetilskudd for 2005 til kommuner.
2. inntil 50 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd, som forskudd på rammetilskudd for 2005 til fylkeskommuner.

*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*IV
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og regionaldepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at den samlede rammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
551		Regional utvikling og nyskaping	
	61	Næringsrettede utviklingstiltak, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	205,0 mill. kroner
		Transportstøtte	200,0 mill. kroner
581		Bolig- og bomiljøtiltak	
	71	Tilskudd til boligkvalitet	20,1 mill. kroner
	75	Boligtilskudd til etablering, utbedring og utleieboliger	211,0 mill. kroner
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser	
	60	Oppstartingsstilskudd	1 512,7 mill. kroner

V

Fullmakt om midlertidig innkvartering av asylsøkere og flyktninger

Stortinget samtykker i at Kommunal- og regionaldepartementet i 2004 kan inngå avtaler om midlertidig innkvartering av asylsøkerere og flyktninger med varighet utover 2004. Dersom behovet for

mottaksplasser for asylsøkere og flyktninger blir større enn antatt i budsjettet for 2004, samtykker Stortinget i at Kommunal- og regionaldepartementet kan øke antall plasser i statlige mottak, innenfor gjeldende rammer for etablering og drift av det statlige mottaksapparatet, selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov under kap. 520 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, statlige mottak.

Andre fullmakter

VI

Garantiprovisjon fra Kommunalbanken AS

Stortinget samtykker i at Kommunalbanken AS i 2004 betaler en provisjon på statsgarantien på 0,1 prosent av bankens lån opptatt før 1. november 1999.

VII

Introduksjonsordning for innvandrere

Stortinget samtykker i at Stortingets vedtak av 12. juni 1972 om en ordning med bostøtte § 1 Støtteberettigede personer med senere endringer, får et nytt pkt.:

6. Deltakere i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere. Endringen skal gjøres gjeldende fra og med 3. termin 2004.

Sosialdepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Sosialdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgninger under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 600 post 01	kap. 3600 post 02
kap. 622 post 01	kap. 3622 post 02

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Sosialdepartementet i 2004 kan gi tilsagn utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
621		Tilskudd som forvaltes av Sosial- og helsedirektoratet	
	60	Tilskudd til omsorgstjenester	1 mill. kroner
	73	Tilskudd til døvblinde og døve	7 mill. kroner

Andre fullmakter

IV Statens overskuddsandel i A/S Vinmonopolet

Stortinget samtykker i at statens andel i 2004 av driftsoverskuddet i A/S Vinmonopolet fastsettes til 40 pst. av resultatet i 2003, før ekstraordinære poster og etter vinmonopolavgiften.

Folketrygden

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Sosialdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 2600 post 01	kap. 5701 postene 01, 04, 05 og 06
kap. 2603 post 01	kap. 5702 post 02

*Andre fullmakter*III
Folketrygdytelser

Stortinget samtykker i at med virkning fra 1. januar 2004 skal følgende ytelser etter folketrygdloven utgjøre¹:

	kroner
1a. Grunnstønad for ekstraavgifter ved uførhet etter lovens § 6-3 (laveste sats)	6 540
1b. Ved ekstraavgifter utover laveste sats, kan grunnstønaden forhøyes til	9 996
1c. eller til	13 140
1d. eller til	19 332
1e. eller til	26 208
1f. eller til	32 748
2a-1. Hjelpstønad til uføre som må ha hjelp i huset ^{1) 2)}	10 896
2a-2. Hjelpstønad etter lovens § 6-4 til uføre som må ha tilsyn og pleie ³⁾	11 724
2b. Forhøyet hjelpstønad etter lovens § 6-5 til uføre under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie ³⁾	23 448
2c. eller til	46 896
2d. eller til	70 344
3. Behovsprøvet gravferdsstønad opptil	15 540
4. Stønad til barnetilsyn etter lovens §§ 15-11 og 17-9 ⁴⁾	
for første barn	32 052
for to barn	41 820
for tre og flere barn	47 388

¹⁾ Stønad til hjelp i huset gjelder tilfeller før 1. januar 1992.

²⁾ Fra 1. januar 1997 skilles det mellom stønad til hjelp i huset og stønad til særskilt tilsyn og pleie.

³⁾ Gjelder også ved uførhet som skyldes yrkesskade, jf. Lovens § 12-18.

⁴⁾ Fra 1. januar 2003 dekkes 66 pst. av dokumenterte utgifter til barnetilsyn. Beløpene i tabellen er maksimale refusjonssatser. Stønaden er inntektsprøvet.

¹ Satsene under pkt. 1, 2 og 4 er årsbeløp for ytelsene.

Helsedepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Helsedepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 700 postene 01, 60 og 70	kap. 3700 postene 02 og 03
kap. 710 postene 01 og 21	kap. 3710 post 02
kap. 715 postene 01 og 21	kap. 3715 postene 02, 03 og 05
kap. 720 post 01	kap. 3720 postene 02 og 03
kap. 721 post 01	kap. 3721 postene 02, 04 og 70
kap. 722 post 01	kap. 3722 post 50
kap. 723 post 01	kap. 3723 post 50
kap. 725 post 01	kap. 3725 post 03.
kap. 750 post 01	kap. 3750 post 02

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Helsedepartementet i 2004 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
710		Nasjonalt folkehelseinstitutt	
	01	Driftsutgifter	4 mill. kroner
	21	Formidlingsvirksomhet	70 mill. kroner

Andre fullmakter

IV

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. Helsedepartementet i 2004 kan gi de 5 regionale helseforetakene adgang til å oppta driftskredittlån innenfor en totalramme på 4 500 mill. kroner.
2. det av avgiftspliktig omsetning for legemiddelgrossister i 2004 skal betales avgift tilsvarende 1,3 pst.

Barne- og familiedepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Barne- og familiedepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 855 post 01	kap. 3855 postene 01 og 60

Andre fullmakter

III

Sats for barnetrygd

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2004 i medhold av lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd, § 10, kan utbetale barnetrygd med kr 11 664 per barn per år.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år, har rett til et småbarnstillegg på 7 884 kr per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvæningen, Kåfjord, Lyn-gen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på 3 792 per barn per år, det såkalte Finnmarkstillegget.

Finnmarkstillegget skal også utbetales for barn i fosterhjem eller barneverninstitusjon i de aktuelle kommunene.

IV

Sats for kontantstøtte

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2003 i medhold av lov 26. juni 1998 nr. 41 om kon-

tantstøtte til småbarnsførelde, kan utbetale kontantstøtte med følgende beløp for 1- og 2-åringer:

Oppholdstid i barnehage	Prosentandel av full sats	Kontantstøtte i kroner per år
Ikke bruk av barnehage	100	43 884
Til og med 8 timer per uke	80	35 112
9-16 timer per uke	60	26 328
17-24 timer per uke	40	17 556
25-32 timer per uke	20	8 784
33 timer eller mer per uke	0	0

V

Sats for engangsstonad ved fødsel og adopsjon og stønad ved fødsel utenfor institusjon

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2004 i medhold av lov av 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd, kan utbetale:

- Engangsstonad ved fødsel og adopsjon, lovens §§ 14-12 og 14-20: kr 33 584 per barn
- Stønad ved fødsel utenfor institusjon, lovens § 5-13: kr 1 765 per fødsel

Nærings- og handelsdepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger***II****Merinntektsfullmakter**

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 900 post 01	kap. 3900 postene 01 og 02
kap. 901 post 01	kap. 3901 postene 01 og 02
kap. 902 post 01	kap. 3902 postene 01 og 03
kap. 902 post 21	kap. 3902 post 04
kap. 903 post 01	kap. 3903 post 01
kap. 904 post 01	kap. 3904 post 02
kap. 905 post 21	kap. 3905 postene 01 og 02
kap. 907 post 01	kap. 3907 post 03
kap. 907 post 21	kap. 3907 post 05

III

Utbetaling under garantiordninger
(trekkfullmakter)

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan foreta utbetalinger til Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (GIEK) uten bevilgning i den utstrekning behovet for utbetalinger under den enkelte garantiordning overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen innenfor følgende rammer:

1. Saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen for gammel SUS/Baltikum-ordning skal ikke overstige 10 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garanti-Instituttet for Eksportkreditt, post 96 Utbetaling iflg. trekkfullmakt – gammel SUS/Baltikum-ordning.
2. Saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen for ny SUS/Baltikum-ordning skal ikke overstige 75 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garanti-Instituttet for Eksportkreditt, post 97 Utbetaling iflg. trekkfullmakt – ny SUS/Baltikum-ordning.

IV

Utbetaling under forsikringsordninger
(trekkfullmakter)

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan foreta utbetalinger til Sta-

tens varekrigsforsikring uten bevilgning i den utstrekning behovet for utbetalinger under forsikringsordningen overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen. Rammen for trekk på trekkfullmaktskontoen for Statens varekrigsforsikring skal ikke overstige 1 000 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 940 Statens varekrigsforsikring, post 90 Utbetaling iflg. trekkfullmakt, Statens varekrigsforsikring.

V

Tap på garantier

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 uten bevilgning kan utgiftsføre fastslåtte tap på garantier for lån til miljøvern tiltak til NOAH Holding AS under kap. 945 NOAH Holding AS, post 70 Dekning av garantiansvar for miljøvernlån.

VI

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorarer og utgifter til faglig bistand ved salg av statlige aksjeposter, samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i selskapene.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan:

1. gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
920		Norges forskningsråd	
	50	Tilskudd	140 mill. kroner
2421		Nytt innovasjons- og internasjonalsiseringselskap	
	50	Nyskaping, fond	1 mill. kroner
	72	Forsknings- og utviklingskontrakter	100 mill. kroner

2. gi Eksportfinans ASA tilsagn om statlig dekning av framtidig underskudd på avregningskontoen for eksisterende eksportkredittordning, den såkalte 108-ordningen. Fullmakten gjelder for samlede framtidige underskudd som oppstår som følge av tilsagn om lån fram til 31. desember 2004. Fullmakten har som forutsetning at:

- a) Eksportfinans ASA fram til 31. desember 2004 kan gi tilsagn om lån ved eksport av kapitalvarer og skip til de gunstigste rentevilkår og kredittider som OECD (Consensus-reglene) tillater.
- b) de enkelte innlån til Eksportfinans ASA under ordningen må godkjennes av Nærings- og handelsdepartementet. Nærings- og handelsdepartementet kan for øvrig utarbeide nærmere retningslinjer for ordningen.

inntil 40 mill. kroner for lån til realinvesteringer og driftskapital, herunder til fiskeindustrien, men slik at total ramme for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 300 mill. kroner.

2. Garanti-Instituttet for Eksportkreditt (GIEK) fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på inntil 40 000 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utlandet innenfor Alminnelige garantiordning og inkludert Gammel alminnelig ordning. Garantivirkomheten skal finne sted innenfor de rammer som Consensusavtalen setter. Alminnelig garantiordning skal drives i balanse på lang sikt. Nærings- og handelsdepartementet kan gi utfyllende bestemmelser om gjennomføringen av dette vedtak.
3. GIEK fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 1 500 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utviklingsland. Garantivirkomheten skal finne sted innenfor de rammer som Consensusavtalen setter. Virksomheten skal drives i balanse på lang sikt, gitt bevilgninger til grunnfondet. Nærings- og handelsdepartementet kan i samråd med Utenriksdepartementet gi utfyllende bestemmelser om gjennomføringen av dette vedtak.

VIII

Fullmakt til å inngå forpliktelser ut over gitt bevilgning

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan inngå forpliktelser for inntil 7,5 mill. kroner til utredninger o.l. ut over gitt bevilgning under kap. 900 Nærings- og handelsdepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

IX

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan gi:

1. Nytt innovasjons- og internasjonalsiseringselskap fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier for

X

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan:

1. gi tilsagn til Institutt for energiteknikk og Statsbygg om dekning av forsikringsansvar for inntil 60 000 000 spesielle trekkrettigheter (SDR) overfor tredjeperson for instituttets og Stats-

byggs ansvar etter lov av 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet, kapittel III.

2. inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar på 1 000 mill. kroner.

XI Utlånsfullmakt

Stortinget samtykker i at Nærings- og handelsdepartementet i 2004 kan gi nytt innovasjons- og internasjonaliseringsselskap fullmakt til å gi tilsagn om nye landsdekkende risikolån på inntil 100 mill. kroner.

Andre fullmakter

XII Avviklingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Statens Bankinvesteringsfond avvikles, og at fondets kapital ved avvik-

ling føres over til statskassen. Forvaltningen av de aksjene fondet har, søkes overført til Nærings- og handelsdepartementet.

Fiskeridepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeridepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1020 postene 01 og 21	kap. 4020 post 03
kap. 1021 postene 01 og 21	kap. 4021 post 01
kap. 1023 postene 01 og 21	kap. 4023 post 01
kap. 1040 post 71	kap. 4040 post 01
kap. 1062 postene 01 og 45	kap. 4062 postene 01 og 02

2. nytte inntil 10 mill. kroner av salgsinntekter fra salg av ikke næringsaktive fiskerihavner under kap. 4062 post 02 til følgende formål under kap. 1062 post 30:
- dekning av salgsomkostninger forbundet med salget.
  - oppgradering og vedlikehold av fiskerihavner.

III Fullmakt til overskridelser

Stortinget samtykker i at Fiskeridepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 1062 Kystverket, post 21 Spesielle driftsutgifter, med inntil 15 mill. kroner dersom det er nødvendig å sette i verk tiltak mot akutt forurensning uten opphold og før Kongen kan gi slikt samtykke.

*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*IV
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeridepartementet i 2004 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1062		Kystverket	
	45	Større utstyersanskaffelser og vedlikehold	3 mill. kroner
	46	Trafikksentral Nord-Norge	15 mill. kroner

V
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Fiskeridepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1062		Kystverket	
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	20 mill. kroner

Andre fullmakter

VI

Fullmakt til overdragelse av distriktslaboratorier

Stortinget gir Fiskeridepartementet fullmakt til å overdra Fiskeridirektoratets distriktslaboratorier i Ålesund, Svolvær og Tromsø til nye eiere.

VII

Fullmakt til opprettelse av aksjeselskap

Stortinget gir Fiskeridepartementet fullmakt til å opprette et nytt aksjeselskap under Havforskningsinstituttet, Mariculture AS.

VIII
Strukturavgift

Stortinget samtykker i at strukturavgiften på førstehåndsomsetning av fisk i 2004 settes til 0,7 pst. av førstehåndsverdi av landet fisk i 2004.

Landbruksdepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1100 post 01	kap. 4100 post 01
kap. 1143 post 01	kap. 4143 post 01
kap. 1145 post 01	kap. 4145 post 01
kap. 1145 post 21	kap. 4145 post 02
kap. 1146 post 01	kap. 4146 post 02
kap. 1147 post 01	kap. 4147 post 01

2. overskride kap. 1100 Landbruksdepartementet, post 45 Store utstyrskjøp og vedlikehold, med et beløp som tilsvarer merinntektene fra salg av

eiendom. Ubrukte merinntekter fra salg av eiendom kan regnes med ved utregning av overførbart beløp under bevilgningen.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Forskuttering av utgifter til tvangsflytting av rein

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 1147 Reindriftsforvaltningen, post 01 Driftsutgifter, med inntil 0,5 mill. kroner i sammenheng med forskuttering av utgifter til tvangsflytting av rein.

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1148		Naturskade, erstatninger og sikring	
	70	Tilskudd til sikringstiltak m.m.	2 mill. kroner
	71	Naturskade, erstatninger	55 mill. kroner

V

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2004 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1115		Mattilsynet	
	01	Driftsutgifter	37 mill. kroner

Andre fullmakter

VI

Salg av fast eiendom

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2004 kan selge innkjøpt og opprinnelig statseiendom for inntil 5 mill. kroner.

Samferdselsdepartementet**Samferdselsdepartementets alminnelige fullmakter***Andre fullmakter*

II

Salg og bortfeste av fast eiendom

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan selge og bortfeste fast eiendom inntil en verdi av 50 mill. kroner i hvert enkelt tilfelle.

Vegformål*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

III

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1320 postene 23 og 30	kap. 4320 postene 01 og 02

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV

Garantifullmakt

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om statsgaranti for 2. prioritetslån til anskaffelse og ombygging av ferjer i tilskuddsberettiget riksvegferjedrift, likevel slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 1 136 mill. kroner.

V

Fullmakt til forskuttering

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan inngå avtaler om forskuttering av midler til vegformål utover gitt bevilgning på kap. 1320 Statens vegvesen, post 30 Riksveginvesteringer, likevel slik at samlet, løpende refusjonsforpliktelse ikke overstiger 1 800 mill. kroner. Forskutteringene skal refunderes uten kompensasjon for renter og prisstigning.

VI

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser knyttet til investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan forplikte staten for framtidige bud-

sjetterminer utover gitt bevilgning på kap. 1320 Statens vegvesen, post 30 Riksveginvesteringer, for investeringsprosjekter som ikke er omtalt med kostnadsoverslag overfor Stortinget, likevel slik at samlet ramme for gamle og nye forpliktelser ikke overstiger 2 000 mill. kroner.

Jernbaneformål

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

VII

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1350 postene 23 og 30	kap. 4350 postene 02 og 06
kap. 1350 post 25	kap. 4350 post 07
kap. 1350 post 30	kap. 4350 post 37

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VIII

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan bestille materiell utover gitte bevilgninger, likevel slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1350		Jernbaneverket	
	23, 25 og 30	Drift, vedlikehold og investeringer	650 mill. kroner

IX

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser knyttet til investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan forplikte staten for framtidige bud-

sjetterminer utover gitt bevilgning på kap. 1350 Jernbaneverket, post 30 Investeringer i linjen, for investeringsprosjekter som ikke er omtalt med kostnadsoverslag overfor Stortinget, likevel slik at samlet ramme for gamle og nye forpliktelser ikke overstiger 150 mill. kroner.

Andre fullmakter

X

Opprettelse av aksjeselskap

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan opprette aksjeselskap under Jernba-

neverket med aksjekapital tilsvarende minimumskravet i aksjeloven.

Post og telekommunikasjoner*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*

XI

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan bestille materiell utover bevilgningen, likevel slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1380		Post- og teletilsynet	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	4 mill. kroner

Andre fullmakter

XII

Overføringer til og fra reguleringsfondet

Stortinget samtykker i at Samferdselsdepartementet i 2004 kan overføre inntil 10 mill. kroner til eller fra Post- og teletilsynets reguleringsfond.

Miljøverndepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningene under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1400 post 01	kap. 4400 post 02
kap. 1400 post 21	kap. 4400 post 21
kap. 1427 post 01	kap. 4427 post 01
kap. 1427 post 21	kap. 4427 postene 09 og 54
kap. 1429 post 01	kap. 4429 postene 02 og 09
kap. 1441 post 01	kap. 4441 postene 04, 05 og 09
kap. 1471 post 01	kap. 4471 postene 01 og 03

2. overskride bevilgningen under kap. 2465 Statens kartverk post 45 Større anskaffelser og vedlikehold, med et beløp som tilsvarer regnskapsførte inntekter fra salg av anleggsmidler under kap. 5465 Statens kartverk post 49 Salg av anleggsmidler. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overført beløp.

3. overskride bevilgningen under kap. 1427 Direktoratet for naturforvaltning, post 33 Statlige erverv, barskogvern, med et beløp som tilsvarer regnskapsførte inntekter fra salg av makeskifteareal under kap. 4427 Direktoratet for naturforvaltning post 40 Inntekter fra salg av makeskiftearealer. Ubenyttede merinntekter fra

salg av makeskiftearealer kan tas med ved beregning av overført beløp.

III

Fullmakter til å utgiftsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2004 kan utgiftsføre uten bevilgning fastslåtte tap på garantier for lån til miljøverntiltak og energiøkonomiseringsformål som staten er juridisk forpliktet til å dekke, under kap. 1400 Miljøverndepartementet, post 77 Oppfyllelse av garantiansvar.

IV

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2004 kan omdisponere inntil 3 mill. kroner mellom kap. 1465 Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk post 21 Betaling for statsoppdraget og kap. 2465 Statens kartverk post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2003 kan foreta bestillinger:

1. av materiell o.l. ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1426		Statens naturoppsyn	
	32	Skjærgårdsparker m.v.	2 mill. kroner
1441		Statens forurensningstilsyn	
	39	Oppryddingstiltak	20 mill. kroner

2. av sjømålingsdata og kartgrunnlag ut over gitt bevilgning under kap. 1465 Statens kjøp av tjenester i Statens kartverk post 21 Betaling for statsoppdrag, men slik at rammen for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 90 mill. kroner.

VI Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1400		Miljøverndepartementet	
	78	Miljøtiltak i nikkilverkene på Kola	124,2 mill. kroner
1427		Direktoratet for naturforvaltning	
	30	Statlige erverv, båndlegging av friluftsområder	11,2 mill. kroner
	32	Statlige erverv, fylkesvise verneplaner	51,0 mill. kroner
	33	Statlige erverv, barskogvern	20,2 mill. kroner
	34	Statlige erverv, nasjonalparker	58,2 mill. kroner
	52	Overføring til skogvern under Jordfondet	40,0 mill. kroner
	77	Tilskudd til naturinformasjonssentra	2,0 mill. kroner
1429		Riksantikvaren	
	72	Vern og sikring av fredete og bevaringsverdige kulturminner og kulturmiljøer	16,5 mill. kroner
	73	Brannsikring og beredskapstiltak	2,0 mill. kroner

Andre fullmakter

VII

Kjøp av makeskifteareal

Stortinget samtykker i at Miljøverndepartementet i 2004 kan benytte inntil 8 mill. kroner av bevilgning-

gen under kap. 1427 Direktoratet for naturforvaltning, post 33 Statlige erverv, barskogvern, til kjøp av areal som senere kan makeskiftes med barskogareal som blir vernet.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet

Arbeids- og administrasjonsdepartementets alminnelige fullmakter

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1510 post 21	kap. 4510 postene 01 og 02
kap. 1522 post 01	kap. 4522 postene 01, 02 og 06
kap. 1570 post 01	kap. 4570 postene 01, 06 og 07
kap. 1572 post 01	kap. 4572 post 06
kap. 1573 post 01	kap. 4573 post 02
kap. 1573 post 21	kap. 4573 post 03

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 2470 Statens Pensjonskasse, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med inntil 3 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.

2. omdisponere inntil 10 pst. av bevilgningen under kap. 1594 Arbeidsmarkedstiltak, post 70 Ordinære arbeidsmarkedstiltak til post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak.
3. omdisponere inntil 40 mill. kroner fra kap. 1594 Arbeidsmarkedstiltak, post 71 Spesielle arbeidsmarkedstiltak til kap. 1590 Aetat, post 01 Driftsutgifter.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1594		Arbeidsmarkedstiltak	
	70	Ordinære arbeidsmarkedstiltak	420,848 mill. kroner
	71	Spesielle arbeidsmarkedstiltak	561,304 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Fullmakt til å ettergi rente- og avdragsfrie lån

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan ettergi rente- og avdragsfrie lån gitt til arbeidsmarkedstiltak for yrkeshemmede der dette blir vurdert som nødvendig for å sikre den videre driften.

4. Støtte per stemme til de politiske partiers fylkesorganisasjoner der det ikke foreligger søknad fra ungdomsorganisasjoner
5. Grunnbeløp til fylkestingsgruppene
6. Representanttillegg til fylkestingsgruppene.

VI

Fullmakt til å beregne satser for partistøtte

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004, på bakgrunn av valgresultatet ved kommune- og fylkestingsvalget i 2003 og endelig bevilgning på kap. 1530 Tilskudd til de politiske partier, postene 71, 72, 73 og 74, kan beregne nye satser for 2004 for:

1. Støtte per stemme til de politiske partiers kommuneorganisasjoner
2. Grunnbeløp til kommunestyregruppene
3. Representanttillegg til kommunestyregruppene

VII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at:

1. det enkelte departement som et ledd i ordningen med bonus og rabatter, i 2004 kan nettoføre som utgiftsreduksjon på vedkommende utgiftspost tilbakebetalt bonus og rabatt, også om tilbakebetalingen refererer seg til kjøp i tidligere år.
2. Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 1510 Fylkesmannsembetene, post 21 Spesielle driftsutgifter, refusjoner av utgifter til felles tjenester der fylkesmannen samordner utgiftene.

VIII

Fullmakt til å opprette aksjeselskap

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet gis fullmakt til å omdanne Statskonsult til statsaksjeelskap 01.01.2004.

IX

Fullmakt til å selge aksjer i Arbeidsforskningsinstituttet AS

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet gis fullmakt til å:

1. selge inntil 100 pst. av statens aksjer i Arbeidsforskningsinstituttet AS.
2. inntektsføre uten bevilgning salg av statens aksjer i Arbeidsforskningsinstituttet AS under kap. 4574 Arbeidsforskningsinstituttet, post 96 Salg av aksjer.

Bygge- og eiendomsfullmakter*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

X

Fullmakter til å overskride

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan:

1. avvike Statsbyggs driftsbudsjett mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30-49, med inntil 175 mill. kroner, mot dekning i reguleringsfondet.
3. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30-49, med beløp som tilsvarende inntekter fra salg av eiendommer, samt medregne ubenyttede inntekter fra salg av eiendom ved beregning av overført beløp.

XI

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan omdisponere:

1. mellom postene 30-38 under kap. 1580 Bygg utenfor husleieordningen.
2. mellom postene 01 og 45 under kap. 1581 Eiendommer til kongelige formål.
3. mellom postene 30-49 under kap. 2445 Statsbygg.
4. fra post 21 Spesielle driftsutgifter til post 30 Investeringer på Fornebu under kap. 1582 Utvikling av Fornebuområdet.
5. fra post 21 Spesielle driftsutgifter til post 30 Investeringer Pilestredet Park under kap. 1583 Utvikling av Pilestredet Park.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

XII

Fullmakter til å igangsette eller utvide byggeprosjekter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan iverksette nye prosjekter eller utvide igangsatte prosjekter der bruker/fagdepartement har nødvendige leiemidler innenfor eget budsjett på følgende vilkår:

1. For prosjekter inntil 25 mill. kroner (fullmaktsprosjekter) er fullmakten begrenset til å inngå

forpliktelser innenfor en samlet ramme på 150 mill. kroner til igangsetting av prosjekter utover bevilgningen under kap. 2445 Statsbygg, postene 30-49.

2. For kurante prosjekter er fullmakten begrenset til å inngå forpliktelser innenfor en samlet ramme på 1 000 mill. kroner til videreføring/ferdigstilling av prosjekter som igangsettes innenfor bevilgningen under kap. 2445 Statsbygg, post 30 Igangsetting av byggeprosjekter.

Andre fullmakter

XIII

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at:

1. Arbeids- og administrasjonsdepartementet i 2004 kan:

- a) godskrive det enkelte bygge- og eiendomsprosjekt med innbetalt dagmulkt, konsesjonalbot og erstatning for misligholdt entrepriser, ved at innbetalingen blir postert i statsregnskapet på vedkommende investeringspost som en utgiftsreduksjon.
- b) godkjenne salg, makeskifte og bortfeste av statens eiendom på Vestbanetomten i Oslo.
- c) godkjenne salg, makeskifte og bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av andre statlige etater som ikke har egen fullmakt til å avhende eiendom, til en verdi av 250 mill. kroner i hvert enkelt tilfelle og for inntil 800 mill. kroner totalt i terminen.
- d) godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 150 mill. kroner i hvert enkelt tilfelle, og for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på

kap. 2445 Statsbygg, post 49 Kjøp av eiendom.

- e) overdra til underpris eller vederlagsfritt eiendommer og bygninger som har vært disponert av statlige spesialskoler, grunnskoler og videregående skoler, til kommuner og fylkeskommuner. Fullmakten gjelder kun når ansvaret for virksomheten overtas av kommunen/fylkeskommunen eller det ikke er mulig å oppnå full pris.
  - f) foreta bortfeste, salg og makeskifte av eiendommer som er nødvendig ved disponering av statens eiendommer på Fornebu for inntil 500 mill. kroner.
  - g) foreta de salg og makeskifter som er nødvendig ved disponering og avvikling av statens eiendommer i Pilestredet Park.
  - h) feste bort til underpris en nærmere spesifisert statlig eiendom i Pilestredet Park og/eller på Haugerud (begge i Oslo) til Student-samskipnaden for utbygging av studentboliger.
2. Kongen i 2004 kan avhende statlig eiendom til lavere pris enn markedspris der særlige hensyn tilsier det.

Finansdepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Finansdepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1618 post 01	kap. 4618 post 02
kap. 1620 post 21	kap. 4620 post 02
kap. 1631 post 01	kap. 4631 postene 01 og 02
kap. 1631 post 21	kap. 4631 post 02
kap. 1634 post 01	kap. 4634 post 02

III

Fullmakt til overskridelse

Statsrådet for å iverksette nødvendige sikkerhetstiltak for Statsministeren og regjeringens øvrige medlemmer.

Stortinget samtykker i at Statsministerens kontor i 2004 kan overskride bevilgningen på kapittel 21

*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*IV
Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Finansdepartementet i 2004 kan gi garantier for:

1. grunnkapitalen til Den nordiske investeringsbank innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt ansvar som ikke må overstige 715 959 651 euro.
2. lån fra Den nordiske investeringsbank vedrørende ordningen med prosjektinvesteringsslån innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt garantiansvar som ikke må overstige 340 991 000 euro.
3. miljølån til Nordens nærområder gjennom Den nordiske investeringsbank innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt garantiansvar som ikke må overstige 63 500 000 euro.

V
Fullmakt til fortsatt bobehandling

Stortinget samtykker i at Finansdepartementet for 2004 kan bestemme at det under ordningen med oppfølging av statens krav i konkursbo pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 20,6 mill. kroner. Utbetalinger dekkes av bevilgningene under kap. 1610 Toll- og avgiftsetaten, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 1618 Skatteetaten, post 21 Spesielle driftsutgifter.

*Andre fullmakter*VI
Fullmakt til å korrigere uoppklarte differanser og feilposter i tidligere års statsregnskap

Stortinget samtykker i at Finansdepartementet i 2004 i enkeltsaker kan korrigere uoppklarte differanser i regnskapene og feilposter i statsregnskapet som gjelder tidligere års regnskaper, ved postering over konto for forskyvninger i balansen i statsregnskapet i det inneværende års regnskap. Fullmakten gjelder inntil 1 mill. kroner.

VII
Endringer i reglement for Folketrygdfondet

Stortinget samtykker i at § 4 i reglementet for Folketrygdfondet endres til følgende (*endring i kursiv skrift*):

Fondets administrasjon har ansvar for å forberede og forelegge de saker som skal behandles av styret, og skal også forestå den administrative håndtering av plasseringsvirksomheten, dersom styret ikke har bestemt noe annet.

Utgifter til forvaltning av Folketrygdfondet dekkes av fondets midler.

Administrerende direktør i Folketrygdfondets administrasjon beskikkes av Kongen i statsråd. Folketrygdfondets styre kan avgi uttalelse før stillingen besettes, jf. kgl. res. av 11.12.1983.

De øvrige tjenestemenn tilsettes *i henhold til reglene i fondets personalreglement*. Deres lønns- og arbeidsvilkår fastsettes av styret med *orientering til* vedkommende departement.

Styret har ansvaret for å fastsette nærmere instruks for direktøren.

VIII
Fullmakt til postering av sentralt beregnet arbeidsgiveravgift

Som en overgangsordning ved administrativ omlegging av arbeidsgiveravgiften for statlige virksomheter, samtykker Stortinget i at Finansdepartementet kan unnlate å postere sentralt beregnet arbeidsgiveravgift for perioden november og desember 2003 i statsregnskapet for 2004.

Forsvarsdepartementet

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:

1. Inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
2. Inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan:

1. foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	50 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	887 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	400 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	1 500 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	27 834 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	45 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	80 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 50 mill. kroner utover det som dekkes av egne avsetninger.

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om økonomisk støtte utover bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	5 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 4760 Nyan-skaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg post 47 Salg av eiendom.

VI

Organisasjon og verneplikt

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2004 kan fastsette Forsvarets organisasjon slik det går fram av rede-gjørelsen i St.prp. nr. 1 (2003-2004).
2. Forsvarsdepartementet i 2004 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjonstje-nesten og heimeverntjenesten slik det går fram av St.prp. nr. 1 (2003-2004).
3. Forsvarsdepartementet i 2004 kan gi øvrige bestemmelser slik det går fram av St.prp. nr. 1 (2003-2004).
4. Forsvarsdepartementet i 2004 kan verve perso-nell innenfor rammen av de foreslåtte bevilgnin-ger.
5. forsterkningsstyrken i Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H), som opprinnelig var planlagt etablert i 2005, ikke opprettes, og at oppklarings- og ingeniørdelen av forsterkningsstyrken integre-res i den hurtige reaksjonsstyrken.
6. Forsvarsdepartementet i 2004 endrer grunn-reglene for Det frivillige skyttervesen, slik at Forsvaret har ett medlem i styret, som oppnev-nes av Forsvarsdepartementet.

VII

Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som pre-sentert under Nye prosjekter i foreliggende

- proposisjon, innen de kostnadsrammer som er anført i St.prp. nr. 1 (2003-2004).
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i St.prp. nr. 1 (2003-2004), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesterin-ger av lavere kategori, samt byggeprosjekter med en nasjonal andel som ikke overstiger 100 mill. kroner.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investerings-post, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom objekter, bygg- og eiendoms kategorier, anskaf-felser og prosjekter som presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette prosjektering av byggeprosjekter med en samlet utgift tilsvarende 5 pst. av bevilg-ningen på de respektive poster.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2004 kan overdra eien-dommer, bygg og anlegg som Forsvaret ikke lenger har behov for til overtallig personell i Forsvaret i forbindelse med utnyttelse av eta-blissementer til næringsutvikling. Overdragel-sen kan skje vederlagsfritt, eller med redusert vederlag der dette anses hensiktsmessig.
2. Forsvarsdepartementet i 2004 kan:
  - a) avhende fast eiendom uansett verdi til mar-kedspris.
  - b) avhende fast eiendom til en verdi av inntil kr 100 000 vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.
  - c) gi forskudd til befal og sivile som må flytte grunnet organisasjonsendringer ved nyeta-blering av egen bolig, jf. Innst. S. nr. 182 (1990–91). Forskudd belastes kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvars-staben, post 90 Lån til private og tilbakeføres kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben, post 90 Lån til bolig-formål.

Olje- og energidepartementet*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2004 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1810 post 01	kap. 4810 postene 06 og 10
kap. 1810 post 21	kap. 4810 post 02
kap. 1820 post 21	kap. 4820 post 02
kap. 1820 post 22	kap. 4820 post 40
kap. 2490 post 45	kap. 5490 post 01

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 1800 Olje- og energidepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorar og utgifter til faglig bistand ved salg av statlige aksjeposter samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i Statoil ASA.

IV

Fullmakt til å utgiftsføre og inntektsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2004 kan utgiftsføre og inntektsføre uten bevilgning pro et contra-oppgjør i forbindelse med salg av SDØE-andeler under:

1. kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, post 25 Pro et contra-oppgjør.
2. kap. 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, post 01 Pro et contra-oppgjør.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2004 kan gi tilsagn utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt udekket ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelsen	Samlet ramme
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat	
	75	Tilskudd til sikringstiltak	2,5 mill. kroner
1825		Omlegging av energibruk og energiproduksjon	
	50	Overføring til Energifondet	130,0 mill. kroner
	74	Naturgass	20,0 mill. kroner
1830		Energiforskning	
	50	Norges forskningsråd	33,0 mill. kroner

VI
Fullmakt til å inngå forpliktelser utover
gitt bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2004 kan pådra seg forpliktelser utover gitte bevilgninger innenfor følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Ramme
1800		Olje- og energidepartementet	
	21	Spesielle driftsutgifter	2,5 mill. kroner
1815		Petoro AS	
	70	Administrasjon	35,0 mill. kroner

Andre fullmakter

VII

Utbyggingsprosjekter på norsk
kontinentalsokkel

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan godkjenne prosjekter på norsk kontinentalsokkel under følgende forutsetninger:

1. Prosjektet må ikke ha prinsipielle eller samfunnsmessige sider av betydning.
2. Øvre grense for de samlede investeringer pr. prosjekt utgjør 10 mrd. kroner.
3. Hvert enkelt prosjekt må vise akseptabel samfunnsøkonomisk lønnsomhet og være rimelig robust mot endringer i prisutviklingen for olje og naturgass.
4. Det må være bevilgningsmessig dekning for investeringene under kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten.

VIII

Overføring av eiendomsrett mot bruksrett

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2004 kan godkjenne overføring av eiendomsrett fra en rettighetshavergruppe hvor Petoro AS som forvalter av SDØE er en av rettighetshaverne, til en annen rettighetshavergruppe. Det forutsettes at Petoro AS som forvalter av SDØE er

sikret tilstrekkelig bruksrett. Denne fullmakt vil gjelde for de prosjekter hvor Kongen har fått fullmakt til å godkjenne plan for utbygging/ anlegg og drift, samt ved mindre endringer for prosjekter hvor plan for utbygging/anlegg og drift allerede er godkjent. Fullmakten gis under forutsetning av at overføring av eiendomsrett ikke har prinsipielle eller samfunnsmessige sider av betydning.

IX

Overdragelse av andeler i
utvinningstillatelser

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan godkjenne overdragelse av andeler for Petoro AS som forvalter av SDØE i utvinningstillatelser der det antas at samlede utvinnbare ressurser i forekomstene er mindre enn 10 mill. tonn oljeekvivalenter.

X

Opphevelse av generalforsamlingsklausulen

Stortinget samtykker i at generalforsamlingsklausulen skal kunne oppheves for gitte tillatelser og erstattes av en vetorett i tråd med konsesjonsdirektivet og petroleumsforskriftens § 12, dersom rettighetshaverne skulle ønske dette. Olje og energidepartementet skal i så fall godkjenne dette i hvert enkelt tilfelle.

Vedlegg 1**Statsbudsjettet medregnet folketrygden**

Tabell 1.1 Hovedtallene i statsbudsjettet for perioden 1998-2004

	Mill. kroner							
	Regnskap					Saldert budsjett 2003	Anslag regn- skap 2003	Forslag 2004
	1998	1999	2000	2001	2002			
Driftsutgifter og investeringer ekskl. petroleumsvirksomhet	102 488	104 849	106 051	104 712	110 054	104 463	100 689	112 915
Driftsresultat forretningsdriften	-231	-723	-142	-281	-219	-1 538	-1 538	-934
Renter av statsgjeld	18 273	15 615	15 401	18 211	17 230	17 670	18 780	19 263
Overføringer til andre	295 601	316 306	345 659	368 488	441 179	442 303	450 105	468 188
Utgifter ekskl. lån og petroleums- virksomhet	416 131	436 047	466 969	491 130	568 244	562 898	568 036	599 431
Inntekter ekskl. oljeskatter og petroleumsvirksomhet	398 678	423 981	459 026	489 490	505 852	528 097	509 056	599 364
Oljekorrigert overskudd	-17 453	-12 066	-7 943	-1 640	-62 392	-34 801	-58 980	-67 752
Oljeskatter	27 600	18 736	61 455	112 106	89 701	106 600	95 100	84 300
Utbytte fra Statoil	2 940	135	1 702	5 746	5 045	5 045	5 133	5 133
Inntekter fra statlig petroleums- virksomhet	42 109	56 718	121 466	151 049	90 562	77 300	85 700	75 100
Utgifter til statlig petroleums- virksomhet	27 609	30 962	23 300	25 666	16 075	16 180	20 031	21 060
Netto oljeinntekter	45 040	44 627	161 373	243 236	169 233	172 765	165 902	143 473
Overskudd før avsetning til Statens petroleumsfond	27 587	32 561	153 430	241 595	106 841	137 964	106 922	75 721
Netto kontantstrøm overført til Statens petroleumsfond	-27 982	-26 133	-151 905	-242 826	-115 827	-137 964	-106 922	-75 721
Overskudd før lånetransaksjoner	-395	6 428	1 525	-1 231	-8 986	0	0	0
Utlån og avdrag, brutto	98 035	90 983	56 715	123 878	122 703	79 471	84 625	105 352
Tilbakebetalinger	43 119	54 848	51 024	62 474	41 983	53 792	64 792	47 613
Utlån, netto	54 916	36 135	5 691	61 403	80 720	25 679	19 885	57 739
Samlet finansieringsbehov	55 311	29 707	4 166	62 635	89 706	25 679	19 885	57 739

Tabell 1.2 Samlede utgifter etter departement 1998-2004

Departement	Regnskap					Budsjett	
	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ²⁾
	Det kongelige hus og Slottsforvaltningen, Regjeringen, Stortinget og Høyesterett	933	1 049	1 078	1 214	1 274	1 471
Utenriksdepartementet	12 778	12 723	13 367	14 847	16 495	17 100	17 809
Utdannings- og forskningsdepartementet	22 753	27 455	26 913	32 794	43 288	30 112	28 375
Kultur- og kirkedepartementet	3 248	3 518	3 574	3 907	5 238	5 353	5 586
Justisdepartementet	9 793	10 724	11 381	11 791	13 052	12 742	13 620
Kommunal- og regionaldepartementet	53 543	57 110	63 459	65 197	86 009	65 936	57 155
Sosial- og helsedepartementet	24 651	27 941	29 877	33 219	0	0	0
Sosialdepartementet	0	0	0	0	3 667	4 037	5 497
Helsedepartementet	0	0	0	0	57 866	60 612	67 242
Barne- og familiedepartementet	18 714	20 288	20 779	23 498	24 553	26 178	31 610
Nærings- og handelsdepartementet	5 468	3 963	4 541	5 675	5 204	3 703	3 269
Fiskeridepartementet	1 948	2 031	2 208	2 377	2 766	2 494	2 475
Landbruksdepartementet	14 217	14 419	16 487	14 019	14 758	13 791	14 038
Samferdselsdepartementet	24 341	17 951	24 764	20 848	21 622	30 733	21 066
Miljøverndepartementet	2 511	2 657	2 654	2 730	2 934	2 754	2 625
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	16 114	20 503	21 082	21 487	20 154	17 633	19 165
Finansdepartementet	69 116	49 955	25 217	68 264	72 010	30 129	77 510
Forsvarsdepartementet	25 536	26 138	25 818	26 842	30 986	29 614	29 391
Olje- og energidepartementet	1 200	5 616	1 157	22 503	1 584	1 461	1 492
Ymse utgifter	20	24	25	29	18	7 123	8 760
Statsbankene	53 796	61 632	51 883	68 529	60 404	63 606	67 091
Statlig petroleumsvirksomhet	27 609	31 062	23 300	25 736	16 075	16 180	21 060
Statens forretningsdrift	2 638	3 944	2 014	1 634	1 703	93	1 227
Statens petroleumsfond	45 041	44 627	161 373	257 426	169 234	172 765	143 473
Sum statsbudsjettet	435 968	440 330	532 950	724 566	670 898	615 620	641 219
Folketrygden	150 848	162 289	175 357	187 642	205 271	215 695	228 098
Utgifter i alt	586 816	602 619	708 307	912 208	876 169	831 315	869 317

¹⁾Saldert budsjett 2003.²⁾Forslag 2004. St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tabell 1.3 Driftsutgifter (postene 1-29) etter departement 1998-2004

Departementet	Regnskap					Budsjett	
	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ²⁾
Det kongelige hus og Slottsforvaltningen, Regjering , Stortinget og Høyesterett	836	890	945	1 059	1 060	1 129	1 217
Utenriksdepartementet	2 024	2 074	2 736	2 603	3 151	2 744	2 879
Utdannings- og forskningsdepartementet	15 598	16 808	17 500	11 220	8 040	3 486	2 696
Kultur- og kirke departementet	790	896	923	1 019	1 872	1 797	1 858
Justisdepartementet	9 000	9 609	10 396	10 754	12 018	11 726	12 452
Kommunal- og regionaldepartementet	1 327	2 116	2 202	1 865	2 477	1 876	2 051
Sosial- og helsedepartementet	4 676	1 915	1 954	2 302	0	0	0
Sosialdepartementet	0	0	0	0	237	249	301
Helsedepartementet	0	0	0	0	2 045	1 739	1 779
Barne- og familiedepartementet	245	269	311	340	323	301	2 245
Nærings- og handelsdepartementet	655	692	740	1 045	1 005	1033	1 086
Fiskeridepartementet	1 311	1 367	1 466	1 609	1 752	1 698	1 677
Landbruksdepartementet	923	1 018	1 231	1 045	1 154	1 141	1 532
Samferdselsdepartementet	7 857	8 050	8 968	9 794	9 441	9 021	9 264
Miljøvern departementet	1 298	1 352	1 381	1 389	1 382	1 244	1 238
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	8 327	8 713	9 437	10 746	10 941	7 065	10 036
Finansdepartementet	4 072	4 420	4 642	5 247	5 684	5 564	5 464
Forsvarsdepartementet	16 889	18 453	18 951	19 177	20 703	19 429	19 260
Olje- og energidepartementet	674	738	770	1 287	924	826	753
Ymse utgifter	20	24	25	29	18	7 122	8 760
Statsbankene	435	467	448	477	525	536	549
Statlig petroleumsvirksomhet	2	23	11	8 449	2064	30	0
Statens forretningsdrift	-66	-434	-166	-191	-157	-583	-225
Sum statsbudsjettet	76 893	79 460	84 871	91 265	86 658	79 173	86 871
Folketrygden	3 425	3 617	3 714	4 222	4 646	4772	4 836
Utgifter i alt	80 318	83 077	88 585	95 487	91304	83 945	91 707

¹⁾Saldert budsjett 2003²⁾Forslag 2004. St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tabell 1.4 Nybygg, anlegg m.v. (postene 30-49) etter departement 1998-2004

Mill. kroner

Departement	Regnskap					Budsjett	
	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ²⁾
Det kongelige hus og Slottsforvaltningen, Regjering, Stortinget og Høyesterett	73	134	104	116	58	159	253
Utenriksdepartementet	56	81	19	30	18	19	18
Utdannings- og forskningsdepartementet	509	627	709	392	220	121	43
Kultur- og kirkedepartementet	38	36	33	44	33	26	26
Justisdepartementet	321	352	301	380	100	73	96
Kommunal- og regionaldepartementet	6	11	27	20	4	5	6
Sosial- og helsedepartementet	153	25	31	30	0	0	0
Sosialdepartementet	0	0	0	0	3	3	3
Helsedepartementet	0	0	0	0	29	23	23
Barne- og familiedepartementet	0	0	0	0	0	0	56
Nærings- og handelsdepartementet	21	16	11	12	15	4	4
Fiskeridepartementet	236	225	289	294	542	329	273
Landbruksdepartementet	18	28	37	29	6	8	8
Samferdselsdepartementet	7 304	5 644	5 415	5 749	6 308	6 235	6 914
Miljøverndepartementet	111	128	148	150	140	248	277
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	2 318	4 803	1 974	1 181	1 186	1157	1 031
Finansdepartementet	68	118	206	190	124	174	165
Forsvarsdepartementet	8 107	7 024	6 224	7 030	9 714	9 590	9 466
Olje- og energidepartementet	102	94	70	7	7	13	11
Ymse utgifter	0	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	5	3	4	5	4	5	5
Statlig petroleumsvirksomhet	27 251	30 337	22 647	16 569	12 808	15 100	19 700
Statens forretningsdrift	2 444	1 666	1 646	1 580	1 841	676	1 452
Sum statsbudsjettet	49 141	51 352	39 895	33 806	33 159	33 968	39 829
Folketrygden	51	57	87	155	158	142	145
Utgifter i alt	49 192	51 409	39 982	33 961	33 317	34 110	39 974

¹⁾Saldert budsjett 2003.²⁾Forslag 2004. St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tabell 1.5 Overføringer til andre (postene 50-89) etter departement 1998-2004

Mill. kroner

Departement	Regnskap					Budsjett	
	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ²⁾
Det kongelige hus og Slottsforvaltningen Regjering, Stortinget og Høyesterett	24	25	28	39	156	183	212
Utenriksdepartementet	10 490	10 389	10 467	12 044	13 050	13 995	14 570
Utdannings- og forskningsdepartementet	6 575	7 017	7 696	15 181	17 827	23 499	26 636
Kultur- og kirkedepartementet	2 420	2 586	2 618	2 845	3 334	3 530	3 702
Justis- og politidepartementet	472	763	685	656	940	942	1 072
Kommunal- og regionaldepartementet	52 081	54 918	60 744	62 008	83 319	64 054	55 098
Sosial- og helsedepartementet	19 815	26 001	27 892	30 883	0	0	0
Sosialdepartementet	0	0	0	0	3 428	3 784	5 193
Helsedepartementet	0	0	0	0	55 021	56 851	63 326
Barne- og familiedepartementet	18 469	20 020	20 468	23 159	24 230	25 878	29 309
Nærings- og handelsdepartementet	4 764	2 877	3 355	3 978	4 115	2 639	2 151
Fiskeridepartementet	401	440	453	474	472	467	519
Landbruksdepartementet	13 276	13 372	13 894	12 945	13 599	12 642	12 498
Samferdselsdepartementet	3 200	3 119	9 711	2 737	3 664	4 352	4 599
Miljøverndepartementet	1 037	1 176	1 125	1 192	1 212	1 262	1 111
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	5 196	4 372	4 465	4 966	4 363	4 632	5 189
Finansdepartementet	18 963	16 571	16 583	19 663	18 558	19 409	28 889
Forsvarsdepartementet	540	662	638	635	569	594	664
Olje- og energidepartementet	424	934	317	1 165	653	623	728
Ymse utgifter	0	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	8 255	7 852	8 280	8 818	9 412	9 857	9 868
Statlig petroleumsvirksomhet	356	701	642	698	1 203	1 050	1 360
Statens forretningsdrift	100	115	35	45	25	0	0
Statens petroleumsfond	45 041	44 627	161 373	243 236	169 234	172 765	143 473
Sum statsbudsjettet	211 899	218 535	351 469	447 367	428 379	423 008	409 166
Folketrygden	147 372	158 615	171 556	183 265	200 467	210 780	223 118
Utgifter i alt	359 271	377 150	523 025	630 632	628 846	633 788	632 284

¹⁾Saldert budsjett 2003.²⁾Forslag 2004, St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tabell 1.6 Utlån, gjeldsavdrag m.v. (postene 90-99) etter departement 1997-2003

Departement	Regnskap					Budsjett	
	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ¹⁾	2003 ²⁾
	Det kongelige hus og Slottsforvaltningen, Regjering, Stortinget og Høyesterett	0	0	0	0	0	0
Utenriksdepartementet	208	180	145	169	276	342	342
Utdannings- og forskningsdepartementet	71	3 003	1 008	6 000	17 201	3005	0
Kultur- og kirkedepartementet	0	0	0	0	0	0	0
Justisdepartementet	0	0	0	0	0	0	0
Kommunal- og regionaldepartementet	129	64	486	1 305	209	0	0
Sosial- og helsedepartementet	7	0	0	5	0	0	0
Sosialdepartementet	0	0	0	0	0	0	0
Helsedepartementet	0	0	0	0	772	2 000	2 115
Barne- og familiedepartementet	0	0	0	0	0	0	0
Nærings- og handelsdepartementet	28	379	435	640	69	28	28
Fiskeridepartementet	0	0	0	0	1	0	6
Landbruksdepartementet	0	0	1 325	0	0	0	0
Samferdselsdepartementet	5 980	1 138	670	2 568	2 209	11 124	290
Miljøverndepartementet	65	1	0	0	200	0	0
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	273	2 614	5 206	4 594	3 665	4 780	2 910
Finansdepartementet	46 013	23 846	3 785	43 163	47 644	4 984	42 993
Forsvarsdepartementet	0	0	6	0	0	1	1
Olje- og energidepartementet	0	3 850	0	20 045	0	0	0
Ymse utgifter	0	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	45 101	53 310	43 151	59 229	50463	53 208	56 669
Statlig petroleumsvirksomhet	0	0	0	20	0	0	0
Statens forretningsdrift	160	2 597	499	200	-6	0	0
Sum statsbudsjettet	98 035	90 983	56 715	137 937	122 703	79 471	105 353
Folketrygden	0	0	0	14 191	0	0	0
Utgifter i alt	98 035	90 983	56 715	152 128	122 703	79 471	105 353

¹⁾Saldert budsjett 2003.²⁾Forslag 2004 St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tabell 1.7 Skatter og avgifter i perioden 1998-2004

Kapittel	Regnskap					Budsjett		
	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ²⁾	
5501	Skatter på formue og inntekt	79 979	87 643	96 871	103 030	126 334	129 899	132 550
5506	Avgift av arv og gaver	1 179	1 024	1 273	1 328	1 243	1 400	1 234
5507	Skatt og avgift på utvinning av petroleum	24 372	15 475	58 408	109 244	86 689	103 300	80 700
5508	Avgift på utslipp av CO2 i petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen	3 229	3 261	3 047	2 862	3 012	3 300	3 600
5511	Tollinntekter	2 589	2 409	2 029	1 784	1 672	1 500	1 486
5521	Merverdiavgift og avgift på investeringer m.v.	110 615	114 076	121 710	130 306	128 318	132 900	134 800
5526	Avgifter på alkohol	7 433	8 607	8 670	8 471	8 199	8 439	9 124
5527	Driftsoverskudd i A/S Vinmonopolet m.m.	22	28	41	19	32	24	12
5531	Avgift på tobakkvarer	6 558	6 644	6 914	7 110	6 975	7 474	7 561
5536	Avgift på motorvogner m.m.							
	Engangsavgift på motorvogner m.m.	10 078	8 705	9 629	10 073	12 248	12 943	13 260
	Årsavgift	4 247	4 442	4 636	5 348	5 583	5 743	5 843
	Vektårsavgift	214	226	273	342	314	327	303
	Kilometeravgift m.m.	1	8	1	0	0	0	0
	Omregistreringsavgift	1 348	1 402	1 410	1 595	1 598	1 655	1 690
	Avgift på bensin	11 312	9 666	9 762	8 843	8 530	8 737	9 070
	Avgift på mineralolje til framdrift av motorvogn (autodieselavgift)	3 763	4 465	4 802	4 087	3 955	3 895	4 535
5537	Avgift på båtmotorer	107	87	111	107	125	125	169
5541	Avgift på elektrisk kraft	2 901	3 269	4 205	6 137	6 072	6 868	4 420
5542	Avgift på mineralolje m.v.	1 765	69	578	841	525	884	972
5543	Miljøavgift på mineralske produkter m.v.	0	3 987	3 638	3 701	3 637	3 718	4 311
5544	Avgift på kull og koks	2	0	0	0	0	0	
5545	Miljøavgifter i landbruket	189	144	55	35	56	40	40
5546	Avgift på sluttbehandling av avfall	0	443	484	472	498	560	569
5547	Avgift på helse og miljøskadelige kjemikalier .	0	0	4	9	6	6	6
5548	Miljøavgift på klimagasser	0	0	0	0	0	90	63
5555	Sjokolade- og sukkervareavgift	781	785	789	855	865	879	991
5556	Avgift på alkoholfrie drikkevarer m.m. ³⁾	877	953	937	959	894	979	948
5557	Avgift på sukker	234	227	230	226	206	220	258
5559	Avgift på drikkevareemballasje	231	0	336	547	551	605	791
5563	Honoraravgift m.v.	2	0	0	0	0	0	0
5565	Dokumentavgift	2 057	3 006	2 750	2 926	3 190	3 369	3 269
5571	Totalisatoravgift	76	79	88	97	94	93	93
5577	Avgift til staten av apotekenes omsetning	77	94	105	99	124	131	136
5578	Avgift på farmasøytiske spesialpreparater	63	66	76	104	118	103	110
5580	Avgift på flyging av passasjerer	1 056	1 197	1 298	1 428	517	0	0
5581	Avgift på utstyr for opptak og/eller gjengivelse av lyd eller bilder	320	323	329	-1 ⁴⁾	0	0	0
5583	Særskilte avgifter mv. i bruk av frekvenser	32	32	625	310	109	114	117
	Sum skatter og avgifter, statsbudsjettet	277 709	282 842	346 114	413 297	412 405	440 320	423 031
5700	Trygdeavgift	45 600	48 585	51 890	53 299	57 674	62 300	63 900
5700	Arbeidsgiveravgift	61 696	67 018	70 116	75 075	79 411	84 300	87 730
	Sum skatter og avgifter til folketrygden	107 296	115 603	122 006	128 374	137 085	146 600	151 630
	Sum skatter og avgifter i alt	385 005	398 445	468 120	541 671	549 490	586 920	574 661

¹⁾Saldert budsjett 2003.²⁾Forslag 2004 St.prp. nr. 1 (2003-2004).³⁾Kullsyreholdige og kullsyrefrie alkoholfrie drikkevarer er slått sammen fra 2003.⁴⁾Gjelder refusjon knyttet til avgift som er opphørt.

Tabell 1.8 Samlede inntekter i perioden 1998-2004

Mill. kroner

	Regnskap					Saldert budsjett 2003	Anslag regn- skap 2003	Forslag 2004
	1998	1999	2000	2001	2002			
Skatter på formue og inntekt	81 158	88 667	98 144	104 358	127 576	131 299	123 600	133 784
Arbeidsgiveravgift og trygdeavgift	107 297	115 603	122 006	128 374	137 085	146 600	145 600	151 630
Tollinntekter	2 589	2 409	2 029	1 784	1 672	1 500	1 500	1 486
Merverdiavgift og avgift på investeringer	110 615	114 076	121 710	130 306	128 318	132 900	125 500	134 800
Avgifter på alkohol	7 687	8 635	8 711	8 491	8 230	8 463	8 640	9 136
Avgifter på tobakk	6 558	6 644	6 914	7 110	6 975	7 474	6 610	7 561
Avgifter på motorvogner	30 963	28 914	30 513	30 289	32 227	33 300	33 108	34 701
Andre avgifter	10 538	14 760	16 638	18 853	17 704	18 783	19 296	17 263
Sum skatter og avgifter	357 405	379 709	406 666	429 565	459 788	480 320	463 854	490 361
Renter av statens forretningsdrift	171	203	91	94	103	23	23	9
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift	3 337	5 166	3 550	2 772	2 472	2 075	2 225	1 685
Sum inntekter av statens forretningsdrift	3 508	5 370	3 641	2 865	2 576	2 098	2 248	1 694
Renter fra statsbankene	7 946	10 771	10 258	11 579	12 423	14 348	12 684	9 367
Renter av kontantbeholdning og andre fordringer	4 118	3 176	4 369	6 435	3 814	5 825	3 912	4 105
Utbytte ekskl. Statoil	3 303	3 847	3 603	4 560	7 479	5 534	6 193	7 243
Sum renteinntekter og utbytte (ekskl. statens forretningsdrift og Statoil).	15 367	17 794	18 230	22 574	23 717	25 707	22 789	20 716
Inntekter under departementene	18 205	17 567	19 623	19 499	19 603	19 972	20 165	18 909
Overføring fra Norges Bank	3 811	3 401	10 685	10 685	0	0	0	0
Tilbakeføring av midler fra Statens banksikringsfond	382	140	182	4 350	82	0	0	0
Sum andre inntekter	22 398	21 108	30 490	34 534	19 685	19 972	20 165	18 909
Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	42 109	56 718	121 466	151 049	90 562	77 300	85 700	75 100
Skatt og avgift på utvinning av petroleum	27 600	18 736	61 455	112 106	89 701	106 600	95 100	84 300
Aksjeutbytte og renteinntekter fra Statoil	2 940	135	1 702	5 746	5 045	5 045	5 133	5 133
Sum petroleumsinntekter	72 649	75 589	184 623	268 902	185 308	188 945	185 933	164 533
Tilbakebetalinger	43 119	54 848	51 024	90 725	41 983	53 792	64 735	47 614
Statens petroleumsfond	17 059	18 494	9 468	409	53 406	34 801	58 980	67 752
Sum inntekter	531 505	572 911	704 141	849 574	786 463	805 636	818 707	811 578

Tabell 1.9 Saldert budsjett 2003, utgifter fordelt etter departement og grupper av postnummer

	1000 kroner										
	Samlede utgifter	Statens egne driftsutgifter					Overføringer				
I alt		Driftsutgifter (postnr. 01)	Spesielle driftsutgifter (postnr. 21-23)	Driftsresultat forretningsdriften (postnr. 24)	Nybygg, anlegg (postnr. 30-49)	I alt	Andre statsregnskaper (postnr. 50-59)	Kommuner (postnr. 60-69)	Andre overføringer (postnr. 70-89)		
Det kongelige hus og Slottsforvaltningen	110515	11700	11700	0	0	0	98815	98815	0	0	0
Regjering	198440	198440	192310	6130	0	0	0	0	0	0	0
Stortinget og underliggende institusjoner	1111300	868100	868100	0	0	158600	84600	0	0	84600	0
Høyesterett	51050	51050	51050	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenriksdepartementet	17100100	2743773	2092736	651037	0	19500	13995217	120000	0	13875217	341610
Utdannings- og forskningsdepartementet	30111967	3485862	2596214	889648	0	121465	23499432	16673970	2672715	4152747	3005208
Kultur- og kirkedepartementet	5353341	1797348	1760069	37279	0	25805	3530138	518568	154946	2856624	50
Justisdepartementet	12741423	11725889	11490477	235412	0	73142	942392	112227	30667	799498	0
Kommunal- og regionaldepartementet	65935816	1876542	718496	1158046	0	5481	64053793	152469	60773966	3127358	0
Sosialdepartementet	4036500	249400	97300	152100	0	2700	3784400	49100	1272000	2463300	0
Helsedepartementet	60612316	1739066	1140140	598926	0	22520	56850730	400470	1752700	54697560	2000000
Barne- og familiedepartementet	26178345	300549	209983	90566	0	0	25877796	132932	8050796	17694068	0
Nærings- og handelsdepartementet	3702800	1032615	937415	95200	0	4400	2638435	896035	0	1742400	27350
Fiskeridepartementet	2494325	1697900	1513100	184800	0	329025	467400	230000	27400	210000	0
Landbruksdepartementet	13790900	1140657	1140657	0	0	8007	12642236	1209361	0	11432875	0
Samferdselsdepartementet	30732700	9021400	411900	8609500	0	6235100	4351900	104800	0	4247100	11124300
Miljøverndepartementet	2753932	1243932	679454	564478	0	248087	1261913	228102	19200	1014611	0
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	17633365	7064786	6816022	248764	0	1156704	4631875	40200	0	4591675	4780000
Finansdepartementet	30129395	5563510	5050810	512700	0	173730	19408455	15564	1505891	17887000	4983700
Forsvarsdepartementet	29613813	20384076	19718599	665477	-955436	9590145	593763	213279	40500	339984	1265
Olje- og energidepartementet	1461080	825680	585000	240680	0	12500	622900	514000	0	108900	0
Ymse utgifter	7122418	7122418	7122418	0	0	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	63605725	535870	535870	0	0	5000	9857355	1660200	0	8197155	53207500
Petroleumsvirksomhet	16180000	30000	0	30000	0	15100000	1050000	700000	0	350000	0
Statens forretningsdrift	93359	0	0	0	-582869	676228	0	0	0	0	0
Folketrygden	215694611	4772500	4761000	11500	0	142200	210779911	0	207000	210572911	0
Statens petroleumsfond	172765000	0	0	0	0	0	172765000	172765000	0	0	0
Sum utgifter	831314536	85483063	70500820	14982243	-1538305	34110339	633788456	196835092	76507781	360445583	79470983

Tabell 1.10 Forslag for 2004, utgifter fordelt etter departement og de forskjellige grupper av postnummer

	1000 kroner										
	Samlede utgifter	Statens egne driftsutgifter					Overføringer				
I alt		Driftsutgifter (postnr. 01)	Spesielle driftsutgifter (postnr. 21-23)	Driftsresultat forretningsdriften (postnr. 24)	Nybygg, anlegg (postnr. 30-49)	I alt	Andre statsregnskaper (postnr. 50-59)	Kommuner (postnr. 60-69)	Andreoverføringer (postnr. 70-89)		
Det kongelige hus	129804	12215	12215	0	0	0	117589	117589	0	0	0
Regjering	203190	203190	197078	6112	0	0	0	0	0	0	0
Stortinget og underliggende institusjoner	1296699	949520	941520	8000	0	252848	94331	0	0	94331	0
Høyesterett	52500	52500	52500	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenriksdepartementet	17809235	2879025	2066453	812572	0	18380	14570220	135000	0	14435220	341610
Utdannings- og forskningsdepartementet	28375228	2695781	1903093	792688	0	43488	25635959	18642862	1565076	5428021	0
Kultur- og kirkedepartementet	5586080	1858403	1807602	50801	0	25671	3702006	549019	0	3152987	0
Justis- og politidepartementet	13619932	12451772	12187216	264556	0	95872	1072288	119213	58140	894935	0
Kommunal- og regionaldepartementet	57154682	2050833	770083	1280750	0	5500	55098349	158050	51667299	3273000	0
Sosialdepartementet	5497050	301220	100500	200720	0	2750	5193080	53380	2488950	2650750	0
Helsedepartementet	67242253	1778513	1250094	528419	0	22971	63325769	442160	2082583	60801026	2115000
Barne- og familiedepartementet	31610446	2245041	2084587	160454	0	56000	29309405	144139	10738601	18426665	0
Nærings- og handelsdepartementet	3268600	1085900	923300	162600	0	4300	2150800	1193000	0	957800	27600
Fiskeridepartementet	2475004	1677417	1454917	222500	0	272700	519070	266270	27400	225400	5817
Landbruksdepartementet	14038246	1532094	1530094	2000	0	8228	12497924	1146668	0	11351256	0
Samferdselsdepartementet	21066200	9263600	417400	8846200	0	6913500	4599100	112600	110400	4376100	290000
Miljøverndepartementet	2625356	1238042	695843	542199	0	276685	1110629	236602	6000	868027	0
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	19165164	10036257	9749283	286974	0	1030757	5188650	42247	0	5146403	2909500
Finansdepartementet	77510441	5463530	5098606	364924	0	165350	28888661	19860	9169121	19699680	42992900
Forsvarsdepartementet	29390569	19968521	19297464	671057	-709000	9466397	663634	286357	40500	336777	1017
Olje- og energidepartementet	1491619	753019	495269	257750	0	11000	727600	423500	0	304100	0
Ymse utgifter	8760153	8760153	8760153	0	0	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	67090701	548844	548844	0	0	5000	9867657	2955100	0	6912557	56669200
Petroleumsvirksomheten	21060000	0	0	0	0	19700000	1360000	1300000	0	60000	0
Statens forretningsdrift	1226513	0	0	0	-225153	1451666	0	0	0	0	0
Folketrygden	228098335	4835550	4819200	16350	0	145000	223117785	0	217000	222900785	0
Statens petroleumsfond	143473000	0	0	0	0	0	143473000	143473000	0	0	0
Sum utgifter	869317000	92640940	77163314	15477626	-934153	39974063	632283506	171816616	78171070	382295820	105352644

Tabell 1.11 Statsbankenes innvilgninger 1998-2002, saldert budsjett 2003 og forslag til rammer for 2004

Mill. kroner

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Lånekassen for utdanning	6 418	6 645	7 935	8 290	9 590	9 921	11 268
Husbanken	8 004	9 000	11 000	13 000	13 000	14 500 ⁶⁾	13 500 ⁶⁾
Landbruksbanken ¹⁾	249	377					
SND	1 443	2 221	2 417	2 620	2 109	2 650	1 950
- Grunnfinansiering	500	800	653	800			
- Risikolåneordn. (landsomf.)	235	160	162	230	104	150	100
- Risikolåneordn. (distriktsr.)	308	461	388	390	506	500	350
- Lavrisikordningen	400	800	800	800			
- Lån til landbruksformål			414	400			
- «Ny» lavrisikolåneordning ²⁾					1 499	1 500	1 500
- Distriktsrettet ordning						500 ⁷⁾	
Kommunalbanken ³⁾	3 324 ⁴⁾	5997 ⁵⁾					
Sum	19 438	24 240	21 352	23 910	24 699	27 071	26 718

¹⁾ Integrert i SND fra 1.1.2000.

²⁾ «Ny» lavrisikolåneordning består av lavrisikolån, grunnfinansieringsordningen og lån til landbruksformål.

³⁾ Kommunalbanken er omdannet til aksjeselskap 1.10.1999. Banken har således ingen utlånsramme f.o.m. 2000.

⁴⁾ Utbetaling av nye lån i Kommunalbanken i 1997 med en ramme for netto utlånsvekst på null, og utbetalinger i 1998 med en ramme for netto utlånsvekst på 700 mill. kroner.

⁵⁾ Utbetalinger i Kommunalbanken i 1999.

⁶⁾ 500 mill. kroner skyldes låneramme til bygging av eldreboliger og lignende i sydlige land.

⁷⁾ Ordningen ble utvidet med 400 mill. kroner til 900 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett 2003 (ansvarlig lån til såkornfond).

Vedlegg 2**Bevilgningsregnskapet**

Tabell 2.1 Utgifter i bevilgningsregnskapet pr. 1. halvår 2003

Utgifter	Mill. kroner				
	Overført fra forrige termin	Anslag på regnskap 2003	Samlet til disposisjon	Regnskap for 1. halvår	Gjenstående beløp
Det kongelige hus	0	117	117	57	60
Regjering	5	198	204	96	107
Stortinget og underliggende institusjoner	18	1 118	1 136	511	625
Høyesterett	2	52	54	27	27
Utenriksdepartementet	405	17 368	17 773	7 224	10 548
Utdannings- og forskningsdepartementet	557	32 681	33 239	18 598	14 640
Kultur- og kirkedepartementet	95	5 372	5 467	3 556	1 911
Justisdepartementet	343	12 858	13 202	7 129	6 073
Kommunal- og regionaldepartementet	1 495	67 139	68 634	37 684	30 950
Sosialdepartementet	34	4 154	4 188	1 991	2 197
Helsedepartementet	259	61 089	61 348	31 470	29 878
Barne- og familiedepartementet	13	26 333	26 345	13 419	12 926
Nærings- og handelsdepartementet	324	6 516	6 840	2 011	4 829
Fiskeridepartementet	229	2 576	2 806	1 417	1 389
Landbruksdepartementet	396	13 762	14 158	10 660	3 498
Samferdselsdepartementet	216	30 800	31 016	12 977	18 040
Miljøverndepartementet	150	2 710	2 860	1 095	1 766
Arbeids- og administrasjons- departementet	566	17 307	17 574	6 828	10 746
Finansdepartementet	468	31 190	30 548	20 624	9 924
Forsvarsdepartementet	1 128	29 330	30 458	14 547	15 911
Olje- og energidepartementet	67	1 540	1 607	914	693
Ymse utgifter	0	1 732	6 606	4	6 602
Statsbankene	41	65 314	65 355	32 261	33 094
Statlig petroleumsvirksomhet	0	20 031	19 931	8 219	11 712
Statens forretningsdrift	52	161	213	-343	556
Folketrygden	207	221 238	221 446	108 385	113 061
Statens petroleumsfond	0	165 902	172 765	64 784	107 981
Sum utgifter	7 069	838 592	855 888	406 145	449 743
Nedgang i diverse beholdninger				0	
Totalsum	7 069	838 592	855 888	406 145	449 743

Inntekter	Anslag på regnskap 2003	Regnskap for 1. halvår	Mill. kroner Gjenstående beløp
Skatt på formue og inntekt	124 950	63 629	61 321
Arbeidsgiveravgift og trygdeavgift	145 600	73 360	72 240
Tollinntekter	1 512	765	747
Merverdiavgift	125 500	63 610	61 890
Avgifter på alkohol	8 664	4 099	4 565
Avgifter på tobakk	6 610	3 348	3 262
Avgifter på motorvogner	33 108	18 600	14 508
Andre avgifter	17 910	8 797	9 113
Sum skatter og avgifter	463 854	236 206	227 648
Renter av statens forretningsdrift	23	1	22
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv	2 227	479	1 748
Sum inntekter av statens forretningsdrift	2 250	480	1 770
Renter fra statsbankene	13 156	7 015	6 141
Renter av kontantbeholdning og andre fordringer	3 439	1 589	1 850
Aksjeutbytte ekskl. Statoil	6 191	2 021	4 170
Renteinntekter og utbytte (ekskl statens forretningsdrift og Statoil)	22 786	10 625	12 161
Inntekter under departementene	20 166	11 981	9 185
Overføring fra Norges Bank	0	0	0
Tilbakeføring av midler fra Statens banksikringsfond	0	0	0
Sum andre inntekter	20 166	11 981	9 185
Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	85 700	43 571	42 129
Skatt og avgift på utvinning av petroleum	95 100	48 318	46 782
Aksjeutbytte fra Statoil	5 133	51 33	0
Sum petroleumsinntekter	185 933	97 022	88 911
Tilbakebetalinger	64 738	25 956	38 782
Statens petroleumsfond	58 980	0	58 980
Sum inntekter	818 707	382 269	436 438

Tabell 2.2 Bevilgingsregnskapet for 1. halvår 2002 og 2003

Mill. kroner

Utgifter	Samlede utgifter		Driftsutgifter		Nybygg, anlegg mv.		Overføringer til andre		Utlån, gjelds-avdrag mv.	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Det kongelige hus	66	57	6	6	0	0	59	51	0	0
Regjering	93	96	93	96	0	0	0	0	0	0
Stortinget og underliggende institusjoner	466	511	408	431	27	41	31	40	0	0
Høyesterett	24	27	24	27	0	0	0	0	0	0
Utenriksdepartementet	6 381	7 224	1 018	981	11	3	5 076	5 899	276	341
Utdannings- og forskningsdepartementet	15 468	18 598	3 853	1 859	83	99	8 331	13 636	3 201	3 005
Kultur- og kirkedepartementet	3 223	3 556	932	1 013	13	16	2 278	2 527	0	0
Justisdepartementet	6 329	7 129	5 884	6 574	17	29	428	526	0	0
Kommunal- og regionaldepartementet	54 551	37 684	1 172	1 252	1	2	53 328	36 423	49	7
Sosialdepartementet	1 734	1 991	74	87	1	1	1 658	1 902	0	0
Helsedepartementet	28 852	31 470	920	940	10	5	27 923	28 524	0	2 000
Barne- og familiedepartementet	12 504	13 419	164	139	0	0	12 340	13 280	0	0
Nærings- og handelsdepartementet	3 242	2 011	472	516	6	3	2 696	1 465	69	28
Fiskeridepartementet	1 486	1 417	857	969	382	184	246	264	1	0
Landbruksdepartementet	11 363	10 660	527	570	16	6	10 820	10 084	0	0
Samferdselsdepartementet	11 225	12 977	4 473	4 506	2 685	2 649	1 906	2 429	2 160	3 392
Miljøverndepartementet	1 115	1 095	581	536	42	39	492	521	0	0
Arbeids- og administrasjonsdepartementet	9 756	6 828	5 395	3 483	551	484	2 342	2 475	1 467	386
Finansdepartementet	26 456	20 624	2 814	2 956	80	83	10 932	13 153	12 629	4 432
Forsvarsdepartementet	13 694	14 547	9 568	10 045	3 902	4 124	225	378	0	0
Olje- og energidepartementet	943	914	395	412	1	2	547	501	0	0
Ymse utgifter	13	4	13	4	0	0	0	0	0	0
Statsbankene	30 634	32 261	245	266	1	3	4 384	4 005	26 004	27 987
Statlig petroleumsvirksomhet	6 105	8 219	1	187	5 907	6 914	197	1 117	0	0
Statens forretningsdrift	77	-343	-571	-704	646	361	0	0	2	0
Folketrygden	98 456	108 385	2 312	2 559	130	12	96 014	105 814	0	0
Statens petroleumsfond	64 820	64 784	0	0	0	0	64 820	64 784	0	0
Sum utgifter	409 076	406 145	41 631	39 711	14 513	15 060	307 074	309 796	45 858	41 578

Statsbudsjettet medregnet folketrygden

Mill. kroner

	Samlede inntekter		Salgsinntekter		Inntekter i samband med nybygg og anlegg		Skatter, avgifter og andre overføringer		Tilbakebetalinger	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Inntekter										
Skatt på formue og inntekt. .	67 582	63 629	0	0	0	0	67 582	63 629	0	0
Arbeidsgiveravgift og folketrygdavgift	69 331	73 360	0	0	0	0	69 331	73 360	0	0
Tollinntekter	829	765	0	0	0	0	829	765	0	0
Merverdiavgift	64 286	63 610	0	0	0	0	64 286	63 610	0	0
Avgifter på alkohol	4 002	4 099	0	0	0	0	4 002	4 099	0	0
Avgifter på tobakk	3 536	3 348	0	0	0	0	3 536	3 348	0	0
Avgifter på motorvogner	18 117	18 600	0	0	0	0	18 117	18 600	0	0
Andre avgifter	9 179	8 797	0	0	0	0	9 179	8 797	0	0
Sum skatter og avgifter	236 863	236 206	0	0	0	0	236 863	236 206	0	0
Renter av statens forretningsdrift	37	1	0	0	0	0	37	1	0	0
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg m.v.	557	479	4	29	148	58	405	391	0	0
Sum inntekter av statens forretningsdrift	594	480	4	29	148	58	442	392	0	0
Renter fra statsbankene	6 277	7 015	0	0	0	0	6 277	7 015	0	0
Renter av kontantbeholdning og andre fordringer	424	1 589	0	0	0	0	424	1 589	0	0
Aksjeutbytte ekskl. Statoil	3 094	2 021	0	0	0	0	3 094	2 021	0	0
Renteinntekter og utbytte (ekskl statens forretningsdrift og Statoil)	9 795	10 625	0	0	0	0	9 795	10 625	0	0
Inntekter under departementene	9 395	11 981	6 730	6 625	33	119	2 632	5 237	0	0
Overføring fra Norges Bank	8 857	0	0	0	0	0	8 857	0	0	0
Tilbakeføring av midler fra Statens banksikringsfond	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum andre inntekter	18 252	11 981	6 730	6 625	33	119	11 490	5 237	0	0
Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	47 903	43 571	30 270	32 997	15 183	6 934	2 450	3 639	0	0
Skatt og avgift på utvinning av petroleum	46 842	48 318	0	0	0	0	46 842	48 318	0	0
Aksjeutbytte fra Statoil	5 045	5 133	0	0	0	0	5 045	5 133	0	0
Sum petroleumsinntekter	99 790	97 022	30 270	32 997	15 183	6 934	54 336	57 091	0	0
Tilbakebetalinger	20 756	25 956	0	0	0	0	0	0	20 756	25 956
Statens petroleumsfond	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum inntekter	386 049	382 269	37 003	39 652	15 364	7 111	312 926	309 550	20 756	25 956

Mill. kroner

Lånetransaksjoner	Regnskap 2002	Anslag på regnskap 2003	Endringer i pst.	Regnskap 1. halvår 2002	Regnskap 1. halvår 2003	End- ringer i pst.
1 Inntekter (ekskl. tilbakebetalinger mv. og overføring fra statens petroleumsfond)	691 074	694 989	4,1	365 293	356 313	-2,5
2 Utgifter (ekskl. utlån, avdrag på statsgjeld)	753 466	753 969	1,4	363 218	364 567	0,4
Driftsutgifter	91 304	80 203	-6,8	41 631	39 711	-4,6
Nybygg, anlegg mv.	33 317	37 448	12,1	14 513	15 060	3,8
Overføringer til andre	459 612	470 417	2,0	242 254	245 012	1,1
Overføringer til statens petroleumsfond	169 234	165 902	2,1	64 820	64 784	-0,1
3 Overskudd før lånetransaksjoner før overføring fra Statens petroleumsfond (1-2)	-62 392	-55 980	-	2 076	-8 254	-
4 Overføring fra Statens petroleumsfond	53 406	55 980	-	0	0	-
5 Overskudd før lånetransaksjoner (3+4)	-8 986	0	-	2 076	-8 254	-
6 Utlån, gjeldsavdrag, aksjetegning mv. i alt	122 703	84 623	-31,0	45 858	41 578	-9,3
Utlån m.v. til statsbankene	50 463	54 693	8,4	26 004	27 987	7,6
Gjeldsavdrag	47 554	4 984	-89,5	12 539	4 432	-64,7
Andre utlån, aksjetegning mv.	24 686	24 947	1,1	7 315	9 159	25,2
7 Tilbakebetalinger m.v.	41 983	64 738	35,0	20 756	25 956	25,1
8 Utlån mv. netto (6-7)	80 720	19 885	-65,4	25 102	15 622	-37,8
9 Samlet finansieringsbehov dekket av kontantbeholdning og lån (8-5) ¹⁾ .	89 706	19 885	-	23 027	23 876	-
10 Statslånemidler	0	0	-	17 581	0	-
11 Endring i diverse beholdninger	89 706	19 885	-	-5 446	-23 876	-

¹⁾Inkluderer ikke finanstransaksjoner knyttet til petroleumsvirksomheten

Tabell 2.3 Statens utgifter pr 30. juni 2002 og 2003 fordelt etter programområde

Programområder	Regnskap 1. halvår		Endringer i pst.
	2002	2003	
00 Konstitusjonelle institusjoner	624	664	6,3
01 Fellesadministrasjon	6 089	2 728	-55,2
02 Utenriksformål	1 210	1 076	-11,0
03 Utviklingshjelp	5 171	6 148	18,9
04 Militært forsvar	13 773	14 547	5,6
06 Rettsvesen, politi og kriminalomsorg	6 353	7 156	12,6
07 Kirke-, utdannings- og forskningsformål	23 213	28 027	20,7
08 Kulturformål	3 223	3 556	10,3
09 Sosiale formål	1 734	1 991	14,9
10 Helsevern	28 852	31 470	9,1
11 Familie- og forbrukerpolitikk	12 504	13 419	7,3
12 Miljøvern og regional planlegging	1 141	1 124	-1,5
13 Innvandring, arbeidsmiljø og distriktsutbygging	53 081	35 036	-34,0
14 Bolig, bomiljø og bygningssaker	9 045	8 078	-10,7
15 Landbruk	11 363	10 660	-6,2
16 Fiskeri-, havbruks- og kystforvaltning	1 500	1 418	-5,4
17 Nærings- og handelsformål	18 528	19 411	4,8
18 Olje- og energiformål	7 048	9 132	29,6
19 Arbeidsmarked	3 459	3 728	7,8
21 Innenlands transport	9 488	12 139	27,9
22 Post og telekommunikasjoner	1 931	837	-56,6
23 Finansadministrasjon	4 205	4 604	9,5
24 Renter og avdrag på statsgjeld	22 251	16 020	-28,0
Herav:			
Renter	9 707	11 581	19,3
Avdrag	12 544	4 439	-64,6
26 Ymse utgifter	13	4	-68,2
28 Fødselspenger, folketrygden	4 013	4 259	6,1
29 Sosiale formål, folketrygden	77 262	83 603	8,2
30 Helsevern, folketrygden	9 130	10 030	9,9
33 Arbeidsliv, folketrygden	8 051	10 493	30,3
Sum utgifter ekskl. Statens petroleumsfond	344 256	341 361	-0,8

Vedlegg 3

Antall arbeidstakere/årsverk i staten per 1. mars 2003

A. Generelt

Forbruker- og administrasjonsdepartementet etablerte per 1. oktober 1973 Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST). Registeret gir grunnlag for løpende produksjon av lønns- og personalstatistiske oppgaver til bruk under forhandlinger om tjenestemennenes lønns- og arbeidsvilkår, lønns- og kostnadsanalyser, personalplanlegging, budsjettarbeid o.l.

I tillegg ble ansvaret for drift og vedlikehold av Sentralt Tjenestemannsregister for Skoleverket (STS) overført fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Forbruker- og administrasjonsdepartementet fra og med 1. oktober 1978. Departementet har i forbindelse med endring av oppgaver skiftet navn fem ganger siden 1973, og fra 1. januar 1998 ble Arbeids- og administrasjonsdepartementet (samme benevnelse som fra 1990 - 1993) etablert. Departementet har det overordnede ansvaret for SST og STS, mens Statistisk sentralbyrå har gjennomført innsamling og bearbeiding av dataene til SST fra 2001, og for STS fra 2002.

Med tjenestemannsregistrene som grunnlag utarbeider Statistisk sentralbyrå den årlige offisielle lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn, og for tilsatte i skoleverket.

Stortinget vedtok den 19. juni 1997 bl.a. å oppheve bevilgningsreglementets § 10 om stillinger som budsjettrettslig begrep. Forutsetningen i Innst. S. nr. 243 (1996-97) fra Stortingets presidentskap er at det i tilknytning til hvert års budsjettforslag gis en oversikt over antall tilsatte i statlige virksomheter.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Finansdepartementet har derfor blitt enige om et nytt tellingsmønster. Per 1. mars hvert år skal det innhentes opplysninger om *antall tilsatte/årsverk*, for å få en mer ajourført telling av dette i løpende termin i St.prp. nr. 1.

Tellingen per 1. oktober må for øvrig fortsette av hensyn til de detaljerte data som skal innhentes til bruk ved lønnsforhandlingene den påfølgende vårtermin.

B. Arbeidstakere som lønnes etter statens lønnsregulativ

SST omfatter alle arbeidstakere i statsforvaltningen som lønnes etter Lønnsregulativ for statens arbeidstakere, dvs. faste og midlertidige (engasjerte) heltids- og deltidstilsatte arbeidstakere.

Statistikken for statsforvaltningen omfatter i alt 123 389 *regulativlønnete* arbeidstakere per 1. mars 2003. Av disse er 102 456 *heltidstilsatte* og 20 933 *deltidstilsatte*.

Av de *heltidstilsatte* er 39 286 (38,3%) *kvinner* og 63 170 (61,7%) *menn*. Av de som er tilsatt på *deltid* er 14 868 (71,0%) *kvinner* og 6 065 (29,0%) *menn*.

Ovennevnte grupper utførte 114 359 årsverk, fordelt på 48 554 (42,5%) *årsverk for kvinner* og 65 805 (57,5%) *årsverk for menn*.

Per 1. mars 2003 var det en nedgang på 5 388 årsverk (4,5%) i forhold til per 1. oktober 2002. Nedgangen skyldes i hovedsak at følgende virksomheter/enheter ble statsaksjeselskaper pr. 1. januar 2003, Jernbaneverket Baneservice, Luftfartsverket og Vegvesenet produksjon.

Fra tellingen per 1. oktober 2002 til tellingen per 1. mars 2003 har det vært ganske omfattende organisatoriske endringer når det gjelder virksomheter/enheter; sammenslåinger, nedleggelse og nyopprettelser. På grunn av bl.a. slike endringer kan det være vanskelig å sammenligne data fra år til år på virksomhetsnivå.

Tilsatte i *lederstillinger* som ble tatt ut av regulativet i 1990, er innrapportert til SST, men er holdt utenfor statistikkgrunnlaget. Det samme gjelder *Stortingets ombudsmann for forvaltningen* (41,0 årsverk) og *Ombudsmannen for forsvaret* (2,6 årsverk), som også er tatt ut av statistikkgrunnlaget fordi de avviker fra statens lønssystem.

Samme forhold var det for *Riksrevisjonen* fra 1. oktober 1991. Riksrevisjonen følger imidlertid statens lønssystem igjen, og er registrert i SST fra 1. mars 1998.

De private helsefaghøgskolene ble tidligere innrapportert til SST, men dette opphørte per 1. oktober 1997.

Statens jernbanetrafikkselskap (NSB BA) og Posten Norge BA gikk ut av det statlige tariffområdet per 1. november 2001. Ved tellingstidspunktene 1. oktober 1999 til og med 1. oktober 2001 ble de

tilsatte innrapportert til SST, men ble holdt utenfor statistikkgrunnlaget.

Alle virksomheter som var definert som statlige sykehus og apotek i SST gikk fra 1. januar 2002 inn i de regionale helseforetakene, og dermed ut av det statlige tariffområdet.

Per 1. mars 2003 hadde 35 arbeidstakere *permisjon med redusert lønn*. Disse er holdt utenfor statistikkgrunnlaget. 2 157 arbeidstakere hadde *fødselspermisjon* på tellingstidspunktet. Av disse er 2 114 med i statistikkgrunnlaget, mens 6 er registrert på lederlønnssystemet, 35 er registrert med kjennermerke som viser at virksomheten har arbeidsgiveransvaret, mens lønnen ikke blir dekket via statsbudsjettet. 2 arbeider ved Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Alle som er holdt utenfor statistikkgrunnlaget er med under pkt. E.

C. Statlig tilsatte registrert i STS

Statstjenestemenn som er tilsatt i statlige skoler er ikke registrert i Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST), men i Sentralt Tjenestemannsregister for Skoleverket (STS).

Per 1. mars 2003 omfattet disse 904 *heltidstilsatte* og 365 *deltidstilsatte*, som til sammen utførte 1 120 årsverk.

D. Arbeidstakere lønnet etter overenskomst

Fra og med 1979 er også arbeidstakere lønnet etter overenskomst registrert i SST og STS.

Per 1. mars 2003 var det i SST registrert 1 861 i denne gruppen (inkl. ca. 1 600 i Forsvaret - hvor tallet per 1. oktober 2002 er brukt), mens ingen var registrert i STS.

Tilsatte lønnet etter overenskomst holdes utenfor statistikkgrunnlaget.

E. Sammendrag - antall tilsatte i staten per 1. mars 2003 målt i antall personer og årsverk

	Antall	Årsverk
Faste og midlertidige regulativlønnete arbeidstakere i SST	123 389	114 359
Statlige regulativlønnete arbeidstakere i STS	1 269	1 120
Tilsatte lønnet etter overenskomst:		
SST ¹⁾	1 861	1 730
STS	0	0
Tilsatte ved Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Ombudsmannen for Forsvaret, dommerstillinger, lederstillinger, tilsatte som hadde permisjon med redusert lønn og tilsatte som staten har arbeidsgiveransvar for men som ikke lønnes via statsbudsjettet	912	898
Statlige arbeidstakere i alt	127 431	118 107

¹⁾Årsverktallet for SST er et anslag

Statsaksjeselskaper, statsforetak og statlige virksomheter som er omgjort til stiftelser er ikke registrert i SST.

Tabell 3.1 viser tilsatte etter kjønn, tjenesteforhold, årsverk og etat/institusjon i SST. Utførte årsverk er beregnet på grunnlag av innrapportert del lønnsprosent (stillingsandel) for den enkelte arbeidstaker.

Tabell 3.2 viser tilsatte etter tjenesteforhold, kjønn, fylke og kommune. I denne tabellen er folketallet registrert per 1. januar 2003, mens antall statlige arbeidstakere er registrert per 1. mars 2003.

Tjenestemenn som tidligere figurerte under *uspesifisert kommune* gjaldt i hovedsak arbeidstakere ved utedriften/produksjonsenhetene i Vegvesenet, som fra 1. januar 2003 ble statsaksjeselskap.

Tjenestemenn som står under *uoppgitt fylke* er i hovedsak de militære og sivile stillingene i Forsvaret.

Dette vedlegget er utarbeidet av Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Tabell 3.1 Tilsatte etter kjønn, tjenesteforhold og etat/institusjon per 1. mars 2003

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltidsansatte	Deltidsansatte			Heltidsansatte	Deltidsansatte		
I alt	123 389	69 235	63 170	6 065	65 805	54 154	39 286	14 868	48 554	114 359
Statsministerens kontor	52	22	22	0	22	30	22	8	28	50
Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD)	238	99	93	6	97	139	109	30	130	228
Arbeidsmarkedsetaten	3 592	1 309	1 196	113	1 261	2 283	1 573	710	2 026	3 287
Arbeidsdirektoratet	256	121	118	3	120	135	106	29	128	248
Aetat servicenheter	295	112	99	13	106	183	131	52	167	273
Fylkesarbeidskontorene	521	211	198	13	205	310	231	79	281	486
Aetat arbeidskontorene	2 419	814	734	80	781	1 605	1 065	540	1 404	2 185
Aetat arbeidsrådgivning	101	51	47	4	49	50	40	10	46	95
Arbeidstilsynet	538	223	205	18	215	315	220	95	279	494
Direktoratet for Arbeidstilsynet	159	54	50	4	52	105	78	27	97	150
Arbeidstilsynets distriktsadministrasjon	379	169	155	14	163	210	142	68	181	344
Datatisynet	28	12	12	0	12	16	11	5	15	27
Direktoratet for brann- og sikkerhet (DBE)	167	106	100	6	104	61	45	16	56	160
Direktoratet for brann- og sikkerhet (DBE), hovedkontoret	127	77	72	5	75	50	39	11	47	122
DBE - regionkontorene	40	29	28	1	29	11	6	5	9	38
Fylkesmannsembetene	2 395	1 069	921	148	1 009	1 326	928	398	1 193	2 202
Konkurransetilsynet	111	58	58	0	58	53	44	9	51	109
Statens arbeidsmiljøinstitutt	118	57	51	6	55	61	41	20	53	108
Statens forvaltningstjeneste	436	240	230	10	237	196	155	41	184	421
Statens pensjonskasse	313	111	108	3	110	202	176	26	194	304
Statsbygg	669	457	426	31	444	212	162	50	196	640
Statsbygg	281	143	137	6	142	138	112	26	130	271
Regionadministrasjonen	95	50	49	1	50	45	39	6	43	92
Drift av statseiendommer	293	264	240	24	253	29	11	18	24	276
Statskonsult	150	61	58	3	60	89	74	15	85	145
Barne- og familiedepartementet (BFD)	157	40	38	2	39	117	89	28	111	150
Barne- ungdoms- og familieforvaltningen	38	14	14	0	14	24	20	4	23	37
Barneombudet	14	6	6	0	6	8	6	2	7	13
Forbrukerombudet	24	14	14	0	14	10	10	0	10	24
Forbrukerrådet	148	56	55	1	56	92	55	37	76	132
Forbrukerrådet, sekretariatet	60	25	25	0	25	35	24	11	31	56
Forbrukerrådene i fylkene	88	31	30	1	31	57	31	26	45	76
Fylkesnemndene for sosiale saker	68	19	19	0	19	49	37	12	43	62
Likestillingsombudet	9	1	1	0	1	8	3	5	7	8
Likestillingssenteret	8	3	3	0	3	5	5	0	5	8

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltidsansatte	Deltidsansatte			Heltidsansatte	Deltidsansatte		
Sekretariatet for markedsrådet og forbrukertvistutvalget	8	1	1	0	1	7	4	3	6	7
Statens institutt for forbruksforskning	49	17	17	0	17	32	23	9	30	47
Finansdepartementet (FIN)	287	157	148	9	155	130	108	22	125	280
Folketrygdfondet	22	11	11	0	11	11	9	2	11	22
Kredittilsynet	176	94	92	2	93	82	64	18	78	171
Skatteetaten	6 781	2 527	2 404	123	2 484	4 254	2 920	1 334	3 797	6 281
Skattedirektoratet	664	346	338	8	344	318	230	88	296	639
Sentralskattekontorene	165	72	67	5	71	93	61	32	84	155
Fylkesskattekontorene	1 254	543	519	24	535	711	513	198	656	1 191
Skattefogdkontorene	658	202	195	7	199	456	340	116	422	621
Likningskontorene	4 040	1 364	1 285	79	1 336	2 676	1 776	900	2 339	3 675
Statens innkrevingssentral	261	62	59	3	61	199	163	36	191	252
Statistisk sentralbyrå	932	411	382	29	398	521	361	160	473	871
Toll- og avgiftsadministrasjon	1 768	925	894	31	914	843	609	234	774	1 689
Toll- og avgiftsdirektoratet	257	133	130	3	132	124	100	24	118	250
Tollvesenets distriktsadministrasjon	1 511	792	764	28	783	719	509	210	656	1 439
Fiskeridepartementet (FID)	101	47	46	1	47	54	48	6	53	99
Fiskeridirektoratet	205	96	89	7	93	109	68	41	98	191
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning	93	31	26	5	28	62	41	21	58	86
Sjømatavdelingen	364	205	193	12	201	159	96	63	125	326
Havforskningsinstituttet	339	238	223	15	231	101	81	20	93	325
Kystforvaltning	1 141	983	961	22	973	158	99	59	132	1 105
Kystdirektoratet	87	56	55	1	56	31	22	9	29	84
Kystverket, distriktsadministrasjon	1 054	927	906	21	918	127	77	50	103	1 021
Forsvarsdepartementet (FD)	189	107	107	0	107	82	70	12	79	186
Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	570	431	409	22	419	139	106	33	131	550
Forsvarsbygg	1 953	1 038	1 005	33	1 024	915	687	228	831	1 855
Militære stillinger i forsvaret	12 385	11 630	11 463	167	11 551	755	677	78	728	12 279
Nasjonal sikkerhetsmyndighet	102	72	72	0	72	30	27	3	30	102
Sivile stillinger i forsvaret	5 516	3 269	3 152	117	3 218	2 247	1 944	303	2 136	5 354
Hæren, inkl. Heimevernet	2 494	1 393	1 342	51	1 369	1 101	963	138	1 052	2 421
Sjøforsvaret	877	525	504	21	515	352	298	54	333	848
Luftforsvaret	1 165	692	669	23	683	473	403	70	446	1 129
Fellesinstitusjoner underlagt Forsvarsdep./Forsvarets overkommando	980	659	637	22	651	321	280	41	305	956

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall års- verk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltids- ansatte	Deltids- ansatte			Heltids- ansatte	Deltids- ansatte		
Helsedepartementet (HD)	173	59	57	2	58	114	90	24	108	166
Nasjonalt folkehelseinstitutt	559	189	168	21	178	370	275	95	343	522
Nemnd for bioteknologi	6	3	2	1	2	3	3	0	3	5
Norsk pasientskadeerstatning	67	25	19	6	20	42	35	7	40	60
Pasientskadenemnda	10	1	1	0	1	9	7	2	8	9
Sosial- og helsedirektoratet	511	148	129	19	139	363	300	63	341	479
Statens helsetilsyn	84	36	30	6	33	48	37	11	45	78
Statens legemiddelverk	177	45	40	5	43	132	102	30	124	167
Statens strålevern	98	45	37	8	42	53	37	16	49	91
Justis- og politidepartementet (JD)	283	112	103	9	109	171	125	46	159	268
Den militære påtalemyndighet	6	6	6	0	6	0	0	0	0	6
Den sivile påtalemyndighet	121	55	54	1	55	66	50	16	60	115
Domstoladministrasjonen	79	31	30	1	31	48	41	7	46	76
Førsteinstansdomstolene	1 229	225	216	9	222	1 004	718	286	895	1 116
Kriminalomsorgen KIA/KIF	3 136	2 025	1 916	109	1 979	1 111	808	303	999	2 979
Kriminalomsorgens it-tjeneste (KITI)	19	10	10	0	10	9	7	2	9	19
Kriminalomsorgens utdannings- senter	400	227	227	0	227	173	170	3	172	399
Kriminalpolitisenralen	324	159	157	2	158	165	129	36	155	314
Lagmannsrettene	103	8	6	2	7	95	72	23	88	95
Norges grensekommisær	5	3	3	0	3	2	2	0	2	5
Politi- og lensmannsetaten	11 167	7 205	7 077	128	7 154	3 962	2 842	1 120	3 510	10 663
Politidirektoratet	180	104	103	1	104	76	69	7	74	178
Politiets datatjeneste	110	72	72	0	72	38	35	3	37	109
Politiets materielljeneste (PMT)	50	34	33	1	34	16	10	6	14	48
Politielhøgskolen	140	66	64	2	65	74	54	20	68	133
Redningstjenesten	35	29	29	0	29	6	6	0	6	35
Hovedredningssentralen Sør-Norge, Stavanger	18	16	16	0	16	2	2	0	2	18
Hovedredningssentralen Nord-Norge, Bodø	17	13	13	0	13	4	4	0	4	17
Sentralen for politiets sikkerhets- tjeneste	229	147	145	2	147	82	75	7	80	226
Sivilt beredskap	475	281	262	19	272	194	119	75	156	428
Direktoratet for sivilt beredskap	138	80	74	6	78	58	42	16	51	129
Sivilforsvarets regionale skoler og sivilforsvarsleir	114	59	53	6	56	55	27	28	42	98
Sivilforsvarskretsene (lokal ledelse)	223	142	135	7	139	81	50	31	63	201
Siviltjenesteadministrasjonen og forskolen for sivile vernepliktige	70	21	20	1	21	49	38	11	45	66
Siviltjenesteadministrasjonen Dillingøy	35	11	11	0	11	24	17	7	22	33

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltids-ansatte	Deltids-ansatte			Heltids-ansatte	Deltids-ansatte		
Siviltjenesteadministrasjonen Hustad	35	10	9	1	10	25	21	4	23	33
Syssekmannen på Svalbard	26	11	11	0	11	15	13	2	15	26
Utrykningspolitiet	31	20	20	0	20	11	6	5	9	29
Økokrim (sentr. enhet for e.forsk. og påtale av øk.krim. og miljø-krim)	127	77	73	4	75	50	42	8	49	124
Kommunal- og regional- departementet (KRD)	262	100	97	3	99	162	126	36	153	252
Arbeidsretten	3	2	2	0	2	1	1	0	1	3
Den norske stats husbank	360	140	131	9	137	220	183	37	209	346
Husleietvistutvalget	6	0	0	0	0	6	3	3	4	4
Riksmeklingsmannen	6	1	1	0	1	5	3	2	3	4
Sametinget	104	32	30	2	31	72	63	9	69	100
Sametingets administrasjon	38	11	11	0	11	27	25	2	26	37
Sametingets språkavdeling	9	2	2	0	2	7	6	1	7	9
Sametingets kultur- og nærings- avdeling	15	7	7	0	7	8	7	1	8	15
Sametingets miljø- og kultur- vernavdeling	16	8	7	1	8	8	7	1	8	15
Sametingets opplærings- avdeling	26	4	3	1	3	22	18	4	21	24
Senter mot etnisk diskriminering	10	2	1	1	2	8	7	1	7	9
Statens bygningstekniske etat	37	17	17	0	17	20	14	6	19	36
Utlendingsforvaltning	697	198	183	15	193	499	399	100	471	664
Utlendingsdirektoratet	586	163	150	13	159	423	334	89	399	557
Utlendingsforvaltningens regio- nale kontorer	111	35	33	2	35	76	65	11	72	107
Utlendingsnemnda	159	53	52	1	53	106	88	18	102	154
Kultur- og kirke departementet (KKD)	142	54	52	2	54	88	67	21	80	134
Abm-utvikling	57	22	20	2	21	35	28	7	33	54
Arkeologisk museum, Stavanger	77	25	22	3	23	52	28	24	41	65
Arkiverket	228	100	92	8	96	128	90	38	113	209
Riksarkivet	106	54	50	4	52	52	39	13	47	99
Statsarkivet i Oslo	11	6	5	1	6	5	5	0	5	11
Statsarkivet i Hamar	14	5	4	1	5	9	6	3	8	13
Statsarkivet i Kongsberg	11	5	5	0	5	6	4	2	6	11
Statsarkivet i Kristiansand	15	9	9	0	9	6	4	2	5	14
Statsarkivet i Stavanger	16	5	4	1	5	11	7	4	10	14
Statsarkivet i Bergen	23	6	6	0	6	17	9	8	14	20
Statsarkivet i Trondheim	20	6	5	1	6	14	10	4	12	17
Statsarkivet i Tromsø	12	4	4	0	4	8	6	2	7	11
Bispedømmerådene og kirke- rådet	204	95	86	9	90	109	69	40	95	185

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltids-ansatte	Deltids-ansatte			Heltids-ansatte	Deltids-ansatte		
Bunad- og folkedraktrådet	7	1	1	0	1	6	2	4	5	6
Det praktisk-teologiske seminar	17	9	7	2	7	8	6	2	7	15
Eierskapstilsynet	5	3	3	0	3	2	2	0	2	5
Forvaltningsorganet for opplysningsvesenets fond	36	18	18	0	18	18	13	5	16	34
Lotteritilsynet	52	26	26	0	26	26	21	5	24	50
Museet for samtidskunst	42	11	8	3	10	31	20	11	26	36
Nasjonalbiblioteket	347	147	132	15	140	200	142	58	182	323
Nasjonalbiblioteket, stab	9	2	2	0	2	7	3	4	6	8
Nasjonalbiblioteket, avdeling Rana	189	95	90	5	94	94	65	29	86	180
Nasjonalbiblioteket, avdeling Oslo	149	50	40	10	45	99	74	25	90	135
Nasjonalgalleriet	39	15	14	1	15	24	19	5	22	37
Nidaros domkirkes restaureringsarbeider	45	26	26	0	26	19	17	2	19	45
Norsk filmfond	19	8	8	0	8	11	9	2	10	18
Norsk filminstitutt	77	38	30	8	35	39	34	5	37	72
Norsk filmutvikling	10	4	2	2	3	6	3	3	5	8
Norsk kulturråd	76	39	38	1	39	37	29	8	35	73
Norsk lokalhistorisk institutt	5	3	3	0	3	2	1	1	2	5
Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek	45	14	13	1	14	31	18	13	27	41
Norsk språkråd	23	11	8	3	10	12	9	3	11	21
Presteskapet	1 368	1 098	1 047	51	1 073	270	212	58	246	1 319
Rikskonsertene	47	23	22	1	23	24	18	6	22	45
Riksteatret	30	8	7	1	8	22	21	1	22	29
Riksutstillinger	29	16	12	4	14	13	8	5	11	25
Statens filmtilsyn	18	9	8	1	8	9	6	3	8	17
Statens medieforvaltning	16	9	8	1	9	7	5	2	6	15
Utsmykkingsfondet for off. bygg	10	2	2	0	2	8	5	3	7	9
Landbruksdepartementet (LD)	177	89	87	2	88	88	68	20	83	171
Jordskifterettene	266	188	174	14	185	78	36	42	61	246
Norsk institutt for jord- og skogkartlegging	128	81	64	17	76	47	28	19	42	117
Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning	74	41	34	7	37	33	17	16	29	66
Norsk institutt for planteforskning (Planteforsk)	393	206	174	32	192	187	109	78	160	352
Reindriftsforvaltningen	59	35	31	4	34	24	18	6	21	54
Skogforsk - norsk institutt for skogforskning	112	74	65	9	71	38	23	15	32	102
Statens dyrehelsetilsyn	332	220	120	100	173	112	66	46	91	264
Statens landbruksforvaltning	183	83	83	0	83	100	87	13	97	180
Statens landbrukstilsyn	168	47	40	7	44	121	76	45	106	150
Statens næringsmiddeltilsyn	111	34	31	3	33	77	60	17	71	104
Veterinærinstituttet	298	107	89	18	99	191	134	57	174	272

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltidsansatte	Deltidsansatte			Heltidsansatte	Deltidsansatte		
Veterinærinstituttet	226	84	72	12	79	142	108	34	132	211
Veterinærinstituttets distriktsadministrasjon	72	23	17	6	20	49	26	23	42	62
Miljøverndepartementet (MD)	235	100	94	6	99	135	102	33	126	225
Direktoratet for naturforvaltning	186	113	110	3	112	73	55	18	69	181
Norsk polarinstitutt	108	69	66	3	68	39	33	6	37	104
Norsk polarinstitutt, hovedkontoret (Tromsø)	93	58	55	3	57	35	30	5	33	90
Norsk polarinstituttets reg. enheter	15	11	11	0	11	4	3	1	4	15
Produktregisteret	21	12	10	2	11	9	4	5	8	19
Riksanstikvaren	131	58	55	3	58	73	60	13	70	128
Statens forurensningstilsyn (SFT)	261	108	99	9	106	153	114	39	144	250
Statens kartverk	616	387	360	27	378	229	142	87	203	581
Nærings- og handelsdepartementet (NHD)	225	103	97	6	101	122	98	24	115	216
Bergvesenet med bergmesteren for Svalbard	18	13	13	0	13	5	5	0	5	18
Brønnøysundregistrene	375	137	133	4	136	238	183	55	223	359
Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK)	38	19	19	0	19	19	17	2	18	37
Justervesenet	96	67	66	1	67	29	22	7	27	93
Justervesenet	58	35	34	1	35	23	19	4	22	56
Justerkamrene	38	32	32	0	32	6	3	3	5	37
Norges geologiske undersøkelse (NGU)	205	143	130	13	138	62	39	23	55	193
NGU, hovedkontoret-Trondheim	194	134	124	10	130	60	37	23	53	183
NGU, Oslokontoret	6	5	3	2	4	1	1	0	1	5
NGU, geodatasenteret Løkken	3	2	1	1	2	1	1	0	1	3
NGU, Tromsø	2	2	2	0	2	0	0	0	0	2
Sjøfartsdirektoratet	336	215	202	13	210	121	88	33	109	319
Sjøfartsdirektoratet	229	136	125	11	132	93	72	21	87	219
Sjøfartsdirektoratets ytre etat	107	79	77	2	78	28	16	12	22	101
Skipsregistrene	11	3	3	0	3	8	7	1	8	11
Statens veiledningskontor for oppfinnere	10	7	7	0	7	3	3	0	3	10
Styret for det industrielle rettsvern	256	101	100	1	101	155	126	29	148	249
Olje- og energidepartementet (OED)	135	71	70	1	71	64	57	7	62	133
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	415	269	245	24	262	146	106	40	135	397

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltidsansatte	Deltidsansatte			Heltidsansatte	Deltidsansatte		
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	296	174	155	19	169	122	93	29	114	282
Regionkontorene	85	61	59	2	61	24	13	11	21	82
Anleggsmenheter	34	34	31	3	33	0	0	0	0	33
Oljedirektoratet	353	195	186	9	191	158	114	44	145	336
Samferdselsdepartementet (SD)	125	65	60	5	63	60	50	10	58	122
Havarikommisjonen for sivil luftfart og jernbane (HSLB)	19	13	11	2	12	6	4	2	5	17
Jernbaneverket	3 583	3 084	2 990	94	3 047	499	382	117	461	3 507
Jernbaneverket - hovedkontoret	220	155	150	5	153	65	52	13	62	215
Jernbaneverket - hovedenhetene	3 363	2 929	2 840	89	2 894	434	330	104	399	3 293
Luftfartstilsynet	144	97	93	4	96	47	35	12	44	140
Post- og teletilsynet	173	112	110	2	111	61	47	14	57	168
Post- og teletilsynet, hovedkontoret	155	95	93	2	94	60	46	14	56	150
Post- og teletilsynet, regionkontorene	18	17	17	0	17	1	1	0	1	18
Statens jernbanetilsyn	19	11	11	0	11	8	8	0	8	19
Vegvesenet	5 199	3 184	3 003	181	3 114	2 015	1 429	586	1 821	4 935
Vegdirektoratet	563	337	312	25	329	226	181	45	216	545
Region 1 Øst	1 284	791	738	53	770	493	357	136	450	1 220
Region 2 Sør	1 096	656	620	36	641	440	278	162	387	1 028
Region 3 Vest	907	550	525	25	542	357	242	115	320	862
Region 4 Midt-Norge	686	440	407	33	426	246	171	75	218	644
Region 5 Nord	663	410	401	9	406	253	200	53	231	637
Sosialdepartementet (SOS)	113	43	43	0	43	70	59	11	67	110
Pensjonstrygden for sjømenn	44	19	17	2	18	25	21	4	24	42
Statens institutt for rusmiddel forskning	35	12	12	0	12	23	19	4	21	33
Trygdeetaten	8 701	2 523	2 295	228	2 423	6 178	4 420	1 758	5 529	7 952
Rikstrygdeverket	583	272	262	10	268	311	259	52	297	565
Fylkestyngdekantorene	933	400	313	87	357	533	392	141	485	842
Hjelpemiddelsentralene	1 005	491	465	26	481	514	368	146	461	942
Trygdekantorene	5 912	1 268	1 167	101	1 226	4 644	3 259	1 385	4 120	5 346
Folketrygdktr. for utenlandsaker	156	43	41	2	42	113	94	19	107	149
Trygdeetatens innkrevingsentral i Sør-Varanger (TI)	112	49	47	2	48	63	48	15	59	107
Trygderetten	71	26	26	0	26	45	36	9	42	68
Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD)	310	118	109	9	116	192	151	41	180	295
Arkitektthøgskolen i Oslo	96	62	42	20	50	34	26	8	30	81

Tabell 3.1 fortsetter

Departement/etat/institusjon	Totalt antall tilsatte	Menn				Kvinner				Antall årsverk i alt
		I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.03	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.03	
			Heltidsansatte	Deltidsansatte			Heltidsansatte	Deltidsansatte		
Foreldreutvalget for grunnskolen, sekretariatet	5	0	0	0	0	5	5	0	5	5
Kunsthøgskolen i Bergen	85	42	20	22	30	43	18	25	30	60
Kunsthøgskolen i Oslo	195	94	53	41	73	101	62	39	82	155
Læringscenteret	145	55	52	3	54	90	81	9	87	141
Meteorologisk institutt	434	279	249	30	265	155	107	48	136	401
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)	36	13	11	2	12	23	18	5	21	33
Norges handelshøgskole	290	189	131	58	149	101	73	28	88	238
Norges idrettshøgskole	204	124	95	29	106	80	49	31	63	169
Norges landbrukshøgskole	725	408	353	55	378	317	218	99	282	661
Norges musikkhøgskole	250	169	66	103	100	81	37	44	51	151
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	4 884	3 086	2 048	1 038	2 321	1 798	1 077	721	1 434	3 755
Norges veterinærhøgskole	394	169	149	20	156	225	171	54	206	362
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)	92	38	32	6	35	54	42	12	48	83
Norsk utenrikspolitisk institutt	67	44	36	8	40	23	17	6	20	60
Statens lånekasse for utdanning	362	130	122	8	127	232	170	62	215	342
Statlig spesialpedagogisk støtte-system	32	12	11	1	11	20	15	5	17	28
Statlige høyskoler	9 848	4 567	3 792	775	4 138	5 281	3 710	1 571	4 689	8 827
Universitetet i Bergen	3 097	1 686	1 286	400	1 425	1 411	950	461	1 204	2 629
Universitetet i Oslo	5 913	3 160	2 279	881	2 558	2 753	1 822	931	2 286	4 844
Universitetet i Tromsø	1 897	1 034	820	214	879	863	669	194	766	1 644
Vox - voksenopplæringsinstituttet	115	40	34	6	37	75	64	11	72	109
Utenriksdepartementet (UD)	672	294	288	6	291	378	330	48	364	655
Det norske fredskorpset, sekretariatet	21	8	8	0	8	13	12	1	13	21
Norad-direktoratet for utviklings-samarbeid	381	142	133	9	138	239	223	16	234	372
Norad, direktoratet for utviklings samarbeid	278	95	86	9	91	183	167	16	178	269
Norad, utetjeneste	102	46	46	0	46	56	56	0	56	102
Norad, eksperter	1	1	1	0	1	0	0	0	0	1
Utenriktjenesten	467	240	240	0	240	227	227	0	227	467
Høyesteretts kontor	38	7	6	1	7	31	24	7	29	35
Regjeringsadvokatembetet	47	23	21	2	23	24	16	8	22	44
Riksrevisjonen	469	231	223	8	228	238	199	39	229	457

Tabell 3.2 Tilsatte etter tjenesteforhold, kjønn, fylke og kommune per 1. mars 2003.
Heltid og deltidsansatte

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjeneste- menn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketal	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
I alt	4 552 252	123 389	2,7	102 456	39 286	63 170	20 933	14 868	6 065
Østfold	255 122	3 018	1,2	2 453	988	1 465	565	471	94
Halden	27 438	554	2,0	453	167	286	101	74	27
Moss	27 534	772	2,8	610	265	345	162	133	29
Sarpsborg	49 044	544	1,1	453	174	279	91	76	15
Fredrikstad	69 288	698	1,0	568	230	338	130	116	14
Hvaler	3 617	12	0,3	9	2	7	3	3	0
Aremark	1 458	6	0,4	3	0	3	3	2	1
Marker	3 408	50	1,5	44	16	28	6	5	1
Rømskog	658	2	0,3	1	0	1	1	1	0
Trøgstad	4 991	53	1,1	47	11	36	6	6	0
Spydeberg	4 672	12	0,3	10	4	6	2	2	0
Askim	13 876	109	0,8	86	49	37	23	22	1
Eidsberg	9 968	93	0,9	77	26	51	16	13	3
Skiptvet	3 327	7	0,2	7	4	3	0	0	0
Rakkestad	7 217	20	0,3	12	4	8	8	7	1
Råde	6 380	12	0,2	12	6	6	0	0	0
Rygge	13 775	46	0,3	38	18	20	8	6	2
Våler	4 002	14	0,4	11	5	6	3	3	0
Hobøl	4 469	14	0,3	12	7	5	2	2	0
Akershus	483 283	5 795	1,2	4 824	2 069	2 755	971	764	207
Vestby	12 724	39	0,3	31	21	10	8	8	0
Ski	26 155	389	1,5	326	150	176	63	58	5
Ås	14 227	1 225	8,6	944	392	552	281	193	88
Frogn	13 116	68	0,5	54	28	26	14	14	0
Nesodden	15 943	71	0,5	55	37	18	16	13	3
Oppegård	23 243	50	0,2	41	23	18	9	9	0
Bærum	102 529	1 179	1,2	974	471	503	205	165	40
Asker	50 290	274	0,5	234	100	134	40	34	6
Aurskog-Høland	13 067	27	0,2	22	12	10	5	4	1
Sørums	12 571	61	0,5	42	19	23	19	13	6
Fet	9 361	33	0,4	24	10	14	9	9	0
Rælingen	14 679	19	0,1	15	13	2	4	4	0
Enebakk	9 111	26	0,3	21	6	15	5	5	0
Lørenskog	30 220	343	1,1	286	153	133	57	52	5
Skedsmo	40 676	1 285	3,2	1 140	384	756	145	108	37
Nittedal	19 300	39	0,2	34	20	14	5	5	0
Gjerdrum	4 877	6	0,1	3	2	1	3	3	0
Ullensaker	22 931	460	2,0	410	154	256	50	36	14
Nes	17 765	71	0,4	57	15	42	14	13	1
Eidsvoll	18 083	95	0,5	84	45	39	11	10	1
Nannestad	9 751	30	0,3	25	13	12	5	5	0
Hurdal	2 664	5	0,2	2	1	1	3	3	0

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Oslo	517 401	35 928	6,9	29 888	14 173	15 715	6 040	4 218	1 822
Hedmark	188 281	3 012	1,6	2 383	973	1 410	629	497	132
Kongsvinger	17 348	705	4,1	547	248	299	158	147	11
Hamar	27 120	1 208	4,5	980	372	608	228	164	64
Ringsaker	31 830	108	0,3	88	43	45	20	15	5
Løten	7 317	18	0,3	13	6	7	5	4	1
Stange	18 137	85	0,5	69	22	47	16	11	5
Nord-Odal	5 050	22	0,4	13	5	8	9	9	0
Sør-Odal	7 538	16	0,2	14	6	8	2	2	0
Eidskog	6 421	21	0,3	17	3	14	4	4	0
Grue	5 395	16	0,3	10	3	7	6	5	1
Åsnes	7 977	60	0,8	39	9	30	21	16	5
Våler	3 964	13	0,3	11	7	4	2	2	0
Elverum	18 638	410	2,2	341	153	188	69	56	13
Trysil	7 025	43	0,6	35	13	22	8	7	1
Åmot	4 389	104	2,4	77	35	42	27	13	14
Stor-Elvdal	2 888	49	1,7	32	9	23	17	13	4
Rendalen	2 193	11	0,5	6	1	5	5	5	0
Engerdal	1 512	10	0,7	9	4	5	1	1	0
Tolga	1 796	10	0,6	5	4	1	5	4	1
Tynset	5 423	82	1,5	61	22	39	21	17	4
Alvdal	2 422	10	0,4	8	4	4	2	1	1
Folldal	1 764	6	0,3	4	2	2	2	1	1
Os	2 134	5	0,2	4	2	2	1	0	1
Oppland	183 582	2 486	1,4	1 958	700	1 258	528	416	112
Lillehammer	24 946	876	3,5	709	259	450	167	134	33
Gjøvik	27 349	681	2,5	520	195	325	161	114	47
Dovre	2 883	41	1,4	39	7	32	2	1	1
Lesja	2 219	7	0,3	7	3	4	0	0	0
Skjåk	2 399	10	0,4	8	4	4	2	1	1
Lom	2 481	16	0,6	12	5	7	4	4	0
Vågå	3 801	20	0,5	16	6	10	4	2	2
Nord-Fron	5 890	36	0,6	33	8	25	3	3	0
Sel	6 102	115	1,9	96	27	69	19	15	4
Sør-Fron	3 335	17	0,5	12	5	7	5	5	0
Ringebu	4 644	26	0,6	19	3	16	7	6	1
Øyer	4 891	21	0,4	17	2	15	4	4	0
Gausdal	6 189	20	0,3	12	3	9	8	7	1
Østre Toten	14 649	106	0,7	80	27	53	26	19	7
Vestre Toten	12 627	48	0,4	41	11	30	7	6	1
Jevnaker	6 299	19	0,3	15	10	5	4	3	1
Lunner	8 461	52	0,6	45	16	29	7	6	1
Gran	13 085	153	1,2	123	46	77	30	27	3
Søndre Land	6 127	19	0,3	14	6	8	5	4	1
Nordre Land	6 878	42	0,6	32	18	14	10	10	0

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjeneste- menn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketal	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Sør-Aurdal	3 326	15	0,5	11	2	9	4	4	0
Etnedal	1 427	7	0,5	5	3	2	2	2	0
Nord-Aurdal	6 567	87	1,3	55	25	30	32	30	2
Vestre Slidre	2 282	20	0,9	16	4	12	4	3	1
Øystre Slidre	3 089	23	0,7	15	4	11	8	4	4
Vang	1 636	9	0,6	6	1	5	3	2	1
Buskerud	241 371	3 284	1,4	2 688	1 089	1 599	596	494	102
Drammen	56 444	1 435	2,5	1 195	536	659	240	197	43
Kongsberg	22 908	308	1,3	244	103	141	64	52	12
Ringerike	28 055	838	3,0	713	241	472	125	102	23
Hole	5 100	16	0,3	13	3	10	3	2	1
Flå	1 049	3	0,3	2	0	2	1	1	0
Nes	3 499	16	0,5	10	4	6	6	6	0
Gol	4 379	65	1,5	45	20	25	20	18	2
Hemsedal	1 873	3	0,2	1	1	0	2	1	1
Ål	4 708	61	1,3	55	5	50	6	5	1
Hol	4 582	26	0,6	21	4	17	5	4	1
Sigdal	3 569	9	0,3	7	2	5	2	2	0
Krødsherad	2 213	8	0,4	7	0	7	1	1	0
Modum	12 611	37	0,3	31	12	19	6	6	0
Øvre Eiker	15 337	222	1,5	156	64	92	66	56	10
Nedre Eiker	21 044	53	0,3	44	26	18	9	7	2
Lier	21 638	94	0,4	82	39	43	12	9	3
Røyken	16 941	47	0,3	36	20	16	11	9	2
Hurum	8 715	22	0,3	13	5	8	9	9	0
Flesberg	2 523	6	0,2	3	0	3	3	3	0
Rollag	1 480	5	0,3	3	1	2	2	2	0
Nore og Uvdal	2 703	10	0,4	7	3	4	3	2	1
Vestfold	218 171	2 828	1,3	2 244	932	1 312	584	489	95
Borre	24 557	651	2,7	504	188	316	147	117	30
Holmestrand	9 486	80	0,8	59	34	25	21	20	1
Tønsberg	35 656	1 290	3,6	1 021	433	588	269	215	54
Sandefjord	40 696	256	0,6	215	100	115	41	35	6
Larvik	40 877	297	0,7	245	99	146	52	50	2
Svelvik	6 436	18	0,3	13	6	7	5	5	0
Sande	7 554	25	0,3	18	9	9	7	7	0
Hof	3 040	49	1,6	38	10	28	11	9	2
Re	8 111	23	0,3	15	4	11	8	8	0
Andebu	4 899	11	0,2	8	5	3	3	3	0
Stokke	9 985	28	0,3	21	11	10	7	7	0
Nøtterøy	19 927	44	0,2	38	25	13	6	6	0
Tjøme	4 541	45	1,0	40	3	37	5	5	0
Lardal	2 406	11	0,5	9	5	4	2	2	0
Telemark	165 855	2 579	1,6	2 021	732	1 289	558	441	117

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketal	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Porsgrunn	33 204	511	1,5	400	114	286	111	86	25
Skien	50 272	1 089	2,2	867	364	503	222	190	32
Notodden	12 402	335	2,7	259	111	148	76	55	21
Siljan	2 343	7	0,3	7	2	5	0	0	0
Bamble	14 170	37	0,3	26	11	15	11	10	1
Kragerø	10 559	123	1,2	100	31	69	23	20	3
Drangedal	4 184	38	0,9	35	4	31	3	3	0
Nome	6 579	18	0,3	14	2	12	4	4	0
Bø	5 220	203	3,9	152	49	103	51	27	24
Sauherad	4 363	48	1,1	43	6	37	5	3	2
Tinn	6 354	41	0,7	34	12	22	7	5	2
Hjartdal	1 616	6	0,4	3	1	2	3	3	0
Seljord	2 921	19	0,7	12	5	7	7	7	0
Kviteseid	2 647	25	0,9	17	2	15	8	7	1
Nissedal	1 445	7	0,5	5	1	4	2	2	0
Fyresdal	1 310	16	1,2	10	1	9	6	4	2
Tokke	2 454	23	0,9	14	7	7	9	9	0
Vinje	3 812	33	0,9	23	9	14	10	6	4
Aust-Agder	103 195	1 537	1,5	1 184	390	794	353	276	77
Risør	6 988	68	1,0	52	24	28	16	15	1
Grimstad	18 549	364	2,0	274	79	195	90	66	24
Arendal	39 502	903	2,3	703	243	460	200	153	47
Gjerstad	2 511	9	0,4	8	3	5	1	1	0
Vegårshei	1 840	11	0,6	7	3	4	4	4	0
Tvedestrand	5 918	37	0,6	28	6	22	9	8	1
Froland	4 708	15	0,3	11	4	7	4	3	1
Lillesand	8 982	25	0,3	21	7	14	4	4	0
Birkenes	4 343	20	0,5	16	5	11	4	4	0
Åmli	1 830	26	1,4	23	1	22	3	3	0
Iveland	1 131	2	0,2	1	0	1	1	1	0
Evje og Hornnes	3 327	36	1,1	23	9	14	13	12	1
Bygland	1 296	7	0,5	7	2	5	0	0	0
Valle	1 422	12	0,8	9	4	5	3	1	2
Bykle	848	2	0,2	1	0	1	1	1	0
Vest-Agder	159 219	2 549	1,6	1 998	719	1 279	551	431	120
Kristiansand	74 590	2 046	2,7	1 617	580	1 037	429	323	106
Mandal	13 662	132	1,0	106	40	66	26	22	4
Farsund	9 578	59	0,6	44	20	24	15	13	2
Flekkefjord	8 871	94	1,1	70	22	48	24	22	2
Vennesla	12 346	46	0,4	33	12	21	13	12	1
Songdalen	5 517	6	0,1	6	4	2	0	0	0
Søgne	9 367	34	0,4	27	9	18	7	7	0
Marnardal	2 203	11	0,5	8	2	6	3	2	1
Åseral	906	6	0,7	5	2	3	1	0	1

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Audnedal	1 562	6	0,4	2	0	2	4	4	0
Lindesnes	4 468	19	0,4	13	5	8	6	4	2
Lyngdal	7 163	44	0,6	35	14	21	9	9	0
Hægebostad	1 622	12	0,7	9	1	8	3	3	0
Kvinesdal	5 578	21	0,4	13	3	10	8	7	1
Sirdal	1 786	13	0,7	10	5	5	3	3	0
Rogaland	385 020	5 220	1,4	4 158	1 695	2 463	1 062	870	192
Eigersund	13 350	98	0,7	72	22	50	26	23	3
Sandnes	55 729	565	1,0	427	187	240	138	122	16
Stavanger	111 007	2 993	2,7	2 414	1 064	1 350	579	450	129
Haugesund	31 013	487	1,6	398	152	246	89	71	18
Sokndal	3 294	23	0,7	19	0	19	4	4	0
Lund	3 097	15	0,5	10	4	6	5	5	0
Bjerkreim	2 480	8	0,3	6	1	5	2	2	0
Hå	14 417	218	1,5	189	42	147	29	27	2
Klepp	14 135	70	0,5	55	11	44	15	12	3
Time	13 909	95	0,7	62	31	31	33	31	2
Gjesdal	9 137	28	0,3	17	6	11	11	11	0
Sola	19 538	158	0,8	127	55	72	31	28	3
Randaberg	8 998	14	0,2	12	7	5	2	2	0
Forsand	1 076	2	0,2	2	1	1	0	0	0
Strand	10 298	43	0,4	34	19	15	9	7	2
Hjelmeland	2 708	11	0,4	9	4	5	2	2	0
Suldal	3 923	22	0,6	13	5	8	9	8	1
Sauda	4 915	26	0,5	21	12	9	5	5	0
Finnøy	2 806	12	0,4	6	1	5	6	6	0
Rennesøy	3 261	14	0,4	9	4	5	5	5	0
Kvitsøy	519	90	17,3	80	4	76	10	8	2
Bokn	765	2	0,3	1	1	0	1	1	0
Tysvær	9 092	25	0,3	20	4	16	5	2	3
Karmøy	37 199	137	0,4	108	51	57	29	23	6
Utsira	224	4	1,8	4	1	3	0	0	0
Vindafjord	4 776	43	0,9	33	4	29	10	9	1
Ølen	3 354	17	0,5	10	2	8	7	6	1
Hordaland	441 660	9 332	2,1	7 248	3 073	4 175	2 084	1 393	691
Bergen	235 423	7 939	3,4	6 169	2 655	3 514	1 770	1 122	648
Etne	3 960	13	0,3	10	5	5	3	2	1
Sveio	4 666	14	0,3	9	4	5	5	5	0
Bømlo	10 867	34	0,3	22	10	12	12	12	0
Stord	16 310	296	1,8	218	110	108	78	65	13
Fitjar	2 892	13	0,5	10	3	7	3	2	1
Tysnes	2 821	15	0,5	7	4	3	8	6	2
Kvinnherad	13 157	54	0,4	42	18	24	12	10	2
Jondal	1 071	7	0,7	5	1	4	2	2	0
Odda	7 513	65	0,9	51	19	32	14	13	1

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Ullensvang	3 539	34	1,0	26	14	12	8	5	3
Eidfjord	915	5	0,6	4	2	2	1	1	0
Ulvik	1 171	8	0,7	6	2	4	2	2	0
Granvin	1 037	1	0,1	1	0	1	0	0	0
Voss	13 821	207	1,5	171	38	133	36	31	5
Kvam	8 467	37	0,4	27	10	17	10	10	0
Fusa	3 751	16	0,4	11	4	7	5	5	0
Samnanger	2 340	8	0,3	4	2	2	4	4	0
Os	14 328	47	0,3	40	20	20	7	7	0
Austevoll	4 439	45	1,0	32	11	21	13	9	4
Sund	5 345	6	0,1	6	5	1	0	0	0
Fjell	19 294	109	0,6	89	42	47	20	20	0
Askøy	21 018	79	0,4	64	27	37	15	13	2
Vaksdal	4 151	55	1,3	45	13	32	10	8	2
Modalen	346	1	0,3	1	0	1	0	0	0
Osterøy	7 140	26	0,4	21	8	13	5	5	0
Meland	5 704	7	0,1	6	4	2	1	1	0
Øygarden	3 875	10	0,3	6	2	4	4	4	0
Radøy	4 649	13	0,3	9	2	7	4	4	0
Lindås	12 721	66	0,5	52	25	27	14	10	4
Austrheim	2 519	13	0,5	8	6	2	5	5	0
Fedje	672	60	8,9	55	2	53	5	3	2
Masfjorden	1 738	29	1,7	21	5	16	8	7	1
Sogn og Fjordane	107 274	1 615	1,5	1 240	475	765	375	319	56
Flora	11 392	115	1,0	104	46	58	11	11	0
Gulen	2 450	15	0,6	7	2	5	8	8	0
Solund	904	12	1,3	10	3	7	2	2	0
Hyllestad	1 537	7	0,5	4	1	3	3	2	1
Høyanger	4 579	30	0,7	24	13	11	6	6	0
Vik	2 901	26	0,9	22	9	13	4	3	1
Balestrand	1 505	8	0,5	7	3	4	1	1	0
Leikanger	2 193	417	19,0	334	128	206	83	68	15
Sogndal	6 680	282	4,2	205	76	129	77	59	18
Aurland	1 781	46	2,6	42	2	40	4	3	1
Lærdal	2 180	18	0,8	16	3	13	2	2	0
Årdal	5 661	28	0,5	24	12	12	4	4	0
Luster	4 926	19	0,4	14	6	8	5	4	1
Askvoll	3 314	15	0,5	10	4	6	5	5	0
Fjaler	2 927	27	0,9	20	8	12	7	7	0
Gaular	2 797	11	0,4	7	3	4	4	3	1
Jølster	2 974	14	0,5	8	2	6	6	6	0
Førde	10 906	303	2,8	233	95	138	70	59	11
Naustdal	2 731	7	0,3	5	3	2	2	2	0
Bremanger	4 077	15	0,4	10	5	5	5	5	0
Vågsøy	6 349	67	1,1	49	22	27	18	16	2
Selje	3 046	13	0,4	6	0	6	7	6	1
Eid	5 762	55	1,0	41	16	25	14	11	3

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketal	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Hornindal	1 195	6	0,5	2	1	1	4	4	0
Gloppen	5 739	36	0,6	19	6	13	17	16	1
Stryn	6 768	23	0,3	17	6	11	6	6	0
Møre og Romsdal	244 309	3 079	1,3	2 490	938	1 552	589	453	136
Molde	23 955	900	3,8	717	318	399	183	135	48
Kristiansund	17 112	267	1,6	232	73	159	35	27	8
Ålesund	39 695	880	2,2	758	230	528	122	92	30
Vanylven	3 820	20	0,5	12	6	6	8	7	1
Sande	2 599	7	0,3	6	3	3	1	0	1
Herøy	8 355	29	0,4	22	5	17	7	6	1
Ulstein	6 721	45	0,7	27	16	11	18	17	1
Hareid	4 730	22	0,5	15	6	9	7	6	1
Volda	8 335	306	3,7	247	100	147	59	36	23
Ørsta	10 269	88	0,9	66	27	39	22	19	3
Ørskog	2 075	17	0,8	12	2	10	5	2	3
Norrdal	1 899	3	0,2	3	1	2	0	0	0
Stranda	4 705	36	0,8	27	11	16	9	8	1
Stordal	994	4	0,4	1	0	1	3	3	0
Sykkylven	7 424	21	0,3	17	8	9	4	4	0
Skodje	3 590	6	0,2	4	3	1	2	2	0
Sula	7 304	19	0,3	16	5	11	3	3	0
Giske	6 495	15	0,2	12	4	8	3	2	1
Haram	8 819	29	0,3	21	10	11	8	8	0
Vestnes	6 442	20	0,3	15	8	7	5	5	0
Rauma	7 312	63	0,9	52	12	40	11	10	1
Nesset	3 244	12	0,4	7	4	3	5	4	1
Midsund	1 959	5	0,3	3	1	2	2	1	1
Sandøy	1 295	4	0,3	4	2	2	0	0	0
Aukra	3 038	10	0,3	9	2	7	1	0	1
Fræna	8 937	60	0,7	50	29	21	10	9	1
Eide	3 235	5	0,2	3	3	0	2	2	0
Averøy	5 462	21	0,4	15	5	10	6	4	2
Frei	5 256	7	0,1	4	1	3	3	3	0
Gjemnes	2 657	16	0,6	12	5	7	4	4	0
Tingvoll	3 146	17	0,5	11	4	7	6	4	2
Sunndal	7 405	40	0,5	31	15	16	9	9	0
Surnadal	6 208	37	0,6	30	11	19	7	7	0
Rindal	2 115	7	0,3	3	0	3	4	2	2
Aure	2 671	12	0,5	9	2	7	3	2	1
Halsa	1 756	10	0,6	6	1	5	4	3	1
Tustna	1 009	4	0,4	3	2	1	1	1	0
Smøla	2 266	15	0,7	8	3	5	7	6	1
Sør-Trøndelag	268 188	9 262	3,5	6 804	2 567	4 237	2 458	1 263	1 195
Trondheim	152 699	8 563	5,6	6 251	2 374	3 877	2 312	1 140	1 172
Hemne	4 312	18	0,4	12	4	8	6	5	1

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Snillfjord	1 029	2	0,2	1	0	1	1	1	0
Hitra	4 048	19	0,5	16	4	12	3	3	0
Frøya	4 146	37	0,9	30	16	14	7	6	1
Ørland	5 119	59	1,2	44	22	22	15	13	2
Agdenes	1 808	1	0,1	0	0	0	1	0	1
Rissa	6 382	23	0,4	19	8	11	4	2	2
Bjugn	4 655	28	0,6	19	6	13	9	9	0
Åfjord	3 336	16	0,5	8	3	5	8	7	1
Roan	1 089	12	1,1	9	0	9	3	3	0
Osen	1 097	5	0,5	3	2	1	2	0	2
Oppdal	6 441	52	0,8	44	11	33	8	4	4
Rennebu	2 660	10	0,4	9	2	7	1	1	0
Meldal	3 994	18	0,5	15	5	10	3	2	1
Orkdal	10 388	86	0,8	71	37	34	15	14	1
Røros	5 599	62	1,1	49	7	42	13	11	2
Holtålen	2 177	20	0,9	18	6	12	2	0	2
Midtre Gauldal	5 824	84	1,4	72	10	62	12	10	2
Melhus	13 579	56	0,4	48	23	25	8	8	0
Skaun	6 003	17	0,3	15	7	8	2	2	0
Klæbu	5 188	19	0,4	14	9	5	5	5	0
Malvik	11 735	32	0,3	24	10	14	8	8	0
Selbu	3 973	21	0,5	13	1	12	8	7	1
Tydal	907	2	0,2	0	0	0	2	2	0
Nord-Trøndelag	127 610	1 905	1,5	1 487	591	896	418	316	102
Steinkjer	20 417	810	4,0	647	263	384	163	109	54
Namsos	12 380	190	1,5	151	70	81	39	34	5
Meråker	2 556	17	0,7	17	7	10	0	0	0
Stjørdal	18 940	174	0,9	132	43	89	42	34	8
Frosta	2 474	10	0,4	8	3	5	2	0	2
Leksvik	3 510	12	0,3	11	9	2	1	0	1
Levanger	17 700	399	2,3	295	135	160	104	85	19
Verdal	13 697	69	0,5	58	14	44	11	10	1
Mosvik	895	2	0,2	1	1	0	1	1	0
Verran	2 679	11	0,4	8	3	5	3	2	1
Namdalseid	1 799	6	0,3	5	1	4	1	1	0
Inderøy	5 870	17	0,3	11	4	7	6	3	3
Snåsa	2 312	25	1,1	14	3	11	11	9	2
Lierne	1 552	9	0,6	7	3	4	2	1	1
Røyrvik	547	1	0,2	1	1	0	0	0	0
Namsskogan	966	15	1,6	14	1	13	1	1	0
Grong	2 530	46	1,8	39	6	33	7	4	3
Høylandet	1 275	3	0,2	1	0	1	2	1	1
Overhalla	3 606	16	0,4	15	6	9	1	1	0
Fosnes	762	1	0,1	0	0	0	1	1	0
Flatanger	1 244	8	0,6	4	2	2	4	4	0
Vikna	3 958	28	0,7	22	5	17	6	6	0
Nærøy	5 269	28	0,5	21	8	13	7	7	0

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Leka	672	8	1,2	5	3	2	3	2	1
Nordland	236 950	4 841	2,0	4 078	1 787	2 291	763	600	163
Bodø	42 186	1 581	3,8	1 330	601	729	251	179	72
Narvik	18 470	455	2,5	387	128	259	68	41	27
Bindal	1 822	12	0,7	9	2	7	3	3	0
Sømna	2 100	10	0,5	8	1	7	2	2	0
Brønnøy	7 519	424	5,6	354	199	155	70	64	6
Vega	1 391	8	0,6	5	3	2	3	3	0
Vevelstad	538	2	0,4	2	1	1	0	0	0
Herøy	1 793	17	1,0	13	5	8	4	4	0
Alstahaug	7 445	103	1,4	82	35	47	21	17	4
Leirfjord	2 214	3	0,1	3	3	0	0	0	0
Vefsn	13 456	270	2,0	246	83	163	24	21	3
Grane	1 542	26	1,7	24	5	19	2	2	0
Hattfjelldal	1 569	10	0,6	6	5	1	4	3	1
Dønna	1 541	8	0,5	5	4	1	3	3	0
Nesna	1 838	145	7,9	111	48	63	34	25	9
Hemnes	4 551	21	0,5	17	5	12	4	3	1
Rana	25 313	816	3,2	691	381	310	125	109	16
Lurøy	2 016	10	0,5	7	2	5	3	3	0
Træna	464	3	0,7	3	2	1	0	0	0
Rødøy	1 462	9	0,6	6	2	4	3	3	0
Meløy	6 845	35	0,5	32	17	15	3	2	1
Gildeskål	2 220	10	0,5	8	3	5	2	2	0
Beiarn	1 221	13	1,1	8	1	7	5	5	0
Saltdal	4 834	39	0,8	32	10	22	7	6	1
Fauske	9 528	91	1,0	76	24	52	15	14	1
Skjerstad	1 061	5	0,5	5	0	5	0	0	0
Sørfold	2 228	9	0,4	7	2	5	2	2	0
Steigen	2 875	16	0,6	9	2	7	7	3	4
Hamarøy	1 926	11	0,6	7	2	5	4	3	1
Tysfjord	2 241	13	0,6	12	4	8	1	1	0
Lødingen	2 382	60	2,5	55	10	45	5	5	0
Tjeldsund	1 444	4	0,3	2	1	1	2	2	0
Evenes	1 494	11	0,7	9	3	6	2	2	0
Ballangen	2 680	10	0,4	8	5	3	2	2	0
Røst	641	3	0,5	2	2	0	1	1	0
Værøy	769	9	1,2	6	1	5	3	3	0
Flakstad	1 527	4	0,3	3	3	0	1	0	1
Vestvågøy	10 751	72	0,7	60	25	35	12	10	2
Vågan	9 036	254	2,8	234	63	171	20	14	6
Hadsel	8 051	42	0,5	37	22	15	5	4	1
Bø	3 100	20	0,7	15	5	10	5	3	2
Øksnes	4 665	16	0,3	11	5	6	5	5	0
Sortland	9 476	121	1,3	100	44	56	21	21	0
Andøy	5 477	35	0,6	28	15	13	7	4	3
Moskenes	1 248	5	0,4	3	3	0	2	1	1

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketall	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Troms	152 247	4 455	2,9	3 604	1 638	1 966	851	525	326
Harstad	23 161	377	1,6	319	149	170	58	44	14
Tromsø	61 182	3 609	5,9	2 907	1 325	1 582	702	403	299
Kvæfjord	3 102	12	0,4	7	3	4	5	5	0
Skånland	3 040	11	0,4	9	4	5	2	1	1
Bjarkøy	533	7	1,3	4	2	2	3	2	1
Ibestad	1 689	11	0,7	8	5	3	3	3	0
Gratangen	1 302	5	0,4	2	0	2	3	1	2
Lavangen	1 069	5	0,5	4	2	2	1	1	0
Bardu	3 841	20	0,5	18	7	11	2	2	0
Salangen	2 260	27	1,2	21	7	14	6	6	0
Målselv	6 845	48	0,7	39	17	22	9	7	2
Sørreisa	3 312	16	0,5	13	8	5	3	3	0
Dyrøy	1 317	4	0,3	4	3	1	0	0	0
Tranøy	1 704	5	0,3	4	3	1	1	0	1
Torsken	1 119	5	0,5	5	1	4	0	0	0
Berg	1 042	8	0,8	5	1	4	3	3	0
Lenvik	11 049	121	1,1	101	46	55	20	18	2
Balsfjord	5 638	34	0,6	27	14	13	7	7	0
Karlsøy	2 463	20	0,8	17	6	11	3	2	1
Lyngen	3 176	10	0,3	5	2	3	5	5	0
Storfjord	1 879	25	1,3	21	6	15	4	4	0
Kåfjord	2 359	10	0,4	8	5	3	2	0	2
Skjervøy	3 021	18	0,6	14	5	9	4	4	0
Nordreisa	4 726	42	0,9	37	16	21	5	4	1
Kvænangen	1 418	5	0,4	5	1	4	0	0	0
Finnmark	73 514	1 898	2,6	1 618	721	897	280	241	39
Vardø	2 496	39	1,6	32	13	19	7	7	0
Vadsø	6 122	424	6,9	370	164	206	54	46	8
Hammerfest	9 076	203	2,2	167	84	83	36	33	3
Kautokeino	3 022	123	4,1	98	64	34	25	20	5
Alta	17 359	391	2,3	341	147	194	50	39	11
Loppa	1 329	11	0,8	7	4	3	4	3	1
Hasvik	1 107	12	1,1	7	2	5	5	5	0
Kvalsund	1 097	4	0,4	4	3	1	0	0	0
Måsøy	1 425	20	1,4	15	2	13	5	5	0
Nordkapp	3 497	88	2,5	82	32	50	6	5	1
Porsanger	4 294	63	1,5	51	28	23	12	11	1
Karasjok	2 844	84	3,0	75	39	36	9	8	1
Lebesby	1 500	18	1,2	12	3	9	6	5	1
Gamvik	1 205	13	1,1	8	1	7	5	5	0
Berlevåg	1 193	17	1,4	14	5	9	3	3	0
Tana	3 068	33	1,1	28	9	19	5	3	2
Nesseby	929	25	2,7	19	8	11	6	5	1
Båtsfjord	2 404	29	1,2	25	12	13	4	4	0
Sør-Varanger	9 547	294	3,1	256	99	157	38	34	4

Tabell 3.2 fortsetter

Fylke/kommune	Folketallet per 1.1.2003	Tjenestemenn i alt	Tj.menn i prosent av samlet folketal	Heltidsansatte			Deltidsansatte		
				I alt	Kvinner	Menn	I alt	Kvinner	Menn
Uspesifisert kommune	0	7	0,0	7	2	5	0	0	0
Svalbard	0	67	0,0	63	20	43	4	4	0
Spitsbergen	0	55	0,0	51	19	32	4	4	0
Bjørnøya	0	8	0,0	8	1	7	0	0	0
Hopen	0	4	0,0	4	0	4	0	0	0
Jan Mayen	0	2	0,0	2	1	1	0	0	0
Utenriks tjenestemenn	0	694	0,0	688	367	321	6	3	3
Uoppgitt fylke	0	18 003	0,0	17 335	2 648	14 687	668	384	284

